

**ORTAKÖY İLÇE MERKEZİ'NİN COĞRAFYASI
(AKSARAY)**

Tuğba KOCA

**Yüksek Lisans Tezi
Coğrafya Ana Bilim Dalı
Prof. Dr. Kenan ARINÇ
2022
Her Hakkı Saklıdır.**

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANA BİLİM DALI**

Tuğba KOCA

**ORTAKÖY İLÇE MERKEZİ’NİN COĞRAFYASI
(AKSARAY)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Kenan ARINÇ**

ERZURUM-2022

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum “ORTAKÖY İLÇE MERKEZİ’NİN COĞRAFYASI(AKSARAY)” adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Gereğini bilgilerinize arz ederim *.

☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

27.06.2022

Tuğba KOCA

Aslı ıslak imzalıdır

*** LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi **MADDE 6– (1)** Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu **iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.**

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile **altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.**

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ Graduate School of Social Sciences

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Kenan ARINÇ'ın danışmanlığında, Tuğba KOCA tarafından hazırlanan bu çalışma 27 / 06 / 2022 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından Coğrafya Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Mustafa ÖZDEMİR

İmza: Aslı ıslak imzalıdır

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Kenan ARINÇ

İmza: Aslı ıslak imzalıdır

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Günay KAYA

İmza: Aslı ıslak imzalıdır

Prof. Dr. Sait UYLAŞ

Enstitü Müdürü

Aslı ıslak imzalıdır

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	IV
ABSTRACT	V
TABLolar DİZİNİ	VI
ŞEKİLLER DİZİNİ	IX
HARİTALAR DİZİNİ	X
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ	XI
KISALTMALAR DİZİNİ	XIII
ÖNSÖZ.....	XIV
GİRİŞ	1
I. KONUMU, SINIRLARI VE BAŞLICA ÖZELLİKLERİ.....	1
II. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ	5
III. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR.....	7

BİRİNCİ BÖLÜM FİZİKİ COĞRAFYA

1.1. JEOMORFOLOJİK ÖZELLİKLERİ.....	9
1.2. İKLİM ÖZELLİKLERİ.....	16
1.2.1. Güneşlenme Süresi ve Sıcaklık Şartları	17
1.2.2. Basınç ve Rüzgârlar	23
1.2.3. Nem ve Yağışlar.....	31
1.2.4. Yağış Etkinliği ve İklim Tipi	39
1.3. HİDROGRAFYA ÖZELLİKLERİ.....	42
1.4. TOPRAK ÖRTÜSÜ ÖZELLİKLERİ.....	46
1.5. DOĞAL BİTKİ ÖRTÜSÜ ÖZELLİKLERİ.....	51

İKİNCİ BÖLÜM BEŞERİ COĞRAFYA

2.1. İNCELEME ALANININ TARİHİ COĞRAYASI.....	54
2.2. NÜFUS	57
2.2.1. Nüfusun Gelişimi	57

2.2.2. Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Yapısı	61
2.2.3.1. Doğumlar ve Ölümler	66
2.2.3.2. Göçler	68
2.2.4. Nüfusun Sosyo-Ekonomik Özellikleri	73
2.2.4.1. Aile Büyüklükleri	73
2.2.4.2. Bağımlılık Durumu ve Bağımlı Nüfus	74
2.2.4.3. Nüfusun Eğitim ve Kültür Durumu	75
2.2.4. Nüfus Yoğunluğu ve Dağılışı	76
2.3. YERLEŞME	79
2.3.1. Yerleşmenin Fizyonomisi	79
2.3.2.1. Yerleşmenin Gelişimi	80
2.3.2.2. Konutlar ve Konut Tipleri	89
2.3.2.3. Arazi Kullanışı ve Fonksiyon Alanlarına Genel Bir Bakış	91

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ VE EKONOMİK FONKSİYONLAR

3.1. GİRİŞ	105
3.2. BAŞLICA EKONOMİK FONKSİYONLAR	105
3.2.1. Hizmet Fonksiyonları	105
3.2.1.1. Yönetim Fonksiyonu	106
3.2.1.2. Ticaret Fonksiyonu	109
3.2.1.4. Ulaşım Fonksiyonu	120
3.2.1.5. Sağlık Fonksiyonu	122
3.2.1.6. Turizm Fonksiyonu	124
3.2.2. Sanayi Fonksiyonu	128
3.2.2.1. Atölye Tipi Sanayi Faaliyetleri	129
3.2.2.2. Modern Sanayi Faaliyetleri	130
3.2.3. Tarım Fonksiyonu	134
3.2.3.1. Bitkisel Üretim	135
3.2.3.2. Hayvancılık Faaliyetleri	137
3.3. YERLEŞMENİN ETKİ BÖLGESİNE ANALİZİ VE FONKSİYONEL SINIFLAMADAKİ YERİ	139

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM**PLANLAMA VE BAŞLICA PLANLAMA SORUNLARI**

4.1. YERLEŞME PLANI ve PLANI ETKİLEYEN FAKTÖRLER	143
4.1.1. Nüfus Projeksiyonları ve Yönlendirici Etkisi	145
4.2. ALTYAPI DURUMU ve ALTYAPI SORUNLARI.....	147
4.3. SORUNLAR ve ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	147
4.4. SRATEJİK YÖNETİM VE SWOT ANALİZİ	149
 SONUÇ.....	 152
KAYNAKÇA	156
ÖZGEÇMİŞ.....	165

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****ORTAKÖY İLÇE MERKEZİ'NİN COĞRAFYASI
(AKSARAY)****Tuğba KOCA****Tez Danışmanı: Prof. Dr. Kenan ARINÇ****2020, Sayfa:165****Jüri: Prof. Dr. Kenan ARINÇ**

Araştırma sahasını oluşturan Ortaköy ilçe merkezi, İç Anadolu Bölgesi'nin Orta Kızılırmak Bölümü sınırları içerisinde yer almaktadır. İdari bakımdan Aksaray iline bağlı olup il merkezine uzaklığı 55 km'dir. Yaklaşık 90 km²'lik yüzölçümüne sahip olan araştırma sahasının kuzeyinde Kırşehir, batısında Aksaray iline bağlı olan Ağaçören ilçesi, doğusunda Nevşehir iline bağlı olan Gülşehir ilçesi, güneyinde ise Aksaray ili ile sınırı bulunmaktadır.

Ortaköy, çevresine nispeten daha alçak ve engebese az bir arazi üzerine kurulmuştur. Kurulduğu lokasyon itibari ile dönemlik akarsu olan Ortaköy Deresi ile Höşür Deresi arasında yer almaktadır. Kent zaman içinde Ortaköy Deresi'nin her iki yanında gelişme göstermiştir. Saha iklim şartları olarak Akdeniz ikliminin yarı kurak stepik iklim kuşağındadır. Araştırma sahasında zonal ve azonal toprak grupları yayılış göstermektedir. En yaygın görülen toprak grubu kolüvyal topraklardır. Bunu takiben sahada, 400 mm'nin altında yağış alan sahalarda gelişen, bozkır vejetasyonu altında oluşan, kahverengi topraklar görülür.

20411 nüfuslu araştırma sahasında çalışan nüfusun, %65,4'ü hizmet sektöründe, %25,9'u sanayi sektöründe %8,6'sı tarım sektöründe istihdam etmektedir. Tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin gerilediği araştırma sahasında toplam 1351 ha tarım arazisi ve 13 ha çayır-mera alanı bulunmaktadır. Kent görünümüne sahip olan Ortaköy, idari bakımdan ilçe merkezi, ekonomik fonksiyonları değerlendirildiğinde ise hizmet-endüstri kenti özelliği göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Ortaköy Kenti, Ortaköy Deresi, Ekonomik Fonksiyonlar, Kolüvyal Topraklar.

ABSTRACT**MASTER'S THESIS****GEOGRAPHY OF ORTAKÖY DİSTRİCT CENTER
(AKSARAY)****Tuğba KOCA****Advisor: Prof. Dr. Kenan ARINÇ****2021, Page: 165****Jury: Prof. Dr. Kenan ARINÇ**

Ortaköy is located within the borders of the Middle Kızılırmak Region of the Central Anatolia Region. It is connected to province of Aksaray for administrative purpose and is 55 km away from the city center. The research area, which has a surface area of 90 km², is located in Kırşehir in the north, Ağaçören district in the province of Aksaray in the west, in Gülşehir district in the province of Nevşehir in the east and in Aksaray in the south.

Ortaköy was built on a relatively lower and less rugged land. It is located between Ortaköy Stream, which is a seasonal river, and Höşür Stream, as of its location. The city has developed over time on both banks of the Ortaköy Stream. As the climate conditions of the site, it is in the semi-arid stepic climate zone of the Mediterranean climate. Zonal and azonal soil groups are widespread in the research area. The most common soil group is colluvial soils. Following this, brown soils are observed in the field, which develop under the steppe vegetation, which develops in areas with precipitation below 400 mm.

Of the population working in the research area with a population of 20411, 65.4% are employed in the service sector, 25.9% in the industry sector, 8.6% in the agriculture sector. There is a total of 1351 hectares of agricultural land and 13 hectares of meadow-pasture area in the research area, where agriculture and animal husbandry activities have declined. Ortaköy, which has the appearance of a city, is a district center in terms of administration and a service-industry city when its economic functions are evaluated.

Key Words: Ortaköy City, Ortaköy Stream, Economic Functions, Colluvial Soils.

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1.1. Ortaköy’de Aylık Ortalama Güneşlenme Süresi (2013-2021 saat/gün).	17
Tablo 1.2. Ortaköy’de Aylık Ortalama Sıcaklık Değerleri (2013-2021,°C).	18
Tablo 1.3. Ortaköy’de Aylık Ortalama ve Ekstrem Sıcaklıkların Yıl İçindeki Dağılımı (2013-2021, °C).....	20
Tablo 1.4. Ortaköy’de Aylık Ortalama Donlu Günlerin Sayısı (2013-2021).....	22
Tablo 1.5. Ortaköy’de Belli Derinliklerde Ortalama Toprak Sıcaklıkları (2013-2021, °C).....	23
Tablo 1.6. Ortaköy’de Basınç Değerlerinin Aylara Göre Dağılımı (2013-2021, hPa.).....	24
Tablo 1.7. Ortaköy’de Esen Rüzgârların Esme Sayıları ve % Frekansları (2013-2021).....	26
Tablo 1.8. Ortaköy’de Yıllık Rüzgârların Mevsimlere Göre Dağılımı ve Frekansları (2013- 2021).....	27
Tablo 1.9. Ortaköy’de Rubinstein Formülüne Göre Hâkim Rüzgâr Doğrultuları.	28
Tablo 1.10. Ortaköy’de Rüzgâr Hareketlerinin Aylık Dağılımı (2013-2021, m/sn.).....	29
Tablo 1.11. Ortaköy’de Aylık Ortalama Su Buharı Basıncı (hPa) ve Nisbi Nem Oranı (%) (2013-2021).....	31
Tablo 1.12. Ortaköy’de Ortalama Bulutluluk ve Bulutlu Günler Sayısının Aylık Dağılımı (2013-2021).....	33
Tablo 1.13. Ortaköy’de Ortalama Sisli Gün Sayılarının Aylara Göre Dağılımı (2013-2021).....	34
Tablo 1.14. Ortaköy’de Ortalama Yağış Miktarının Aylık Seyri (2013-2021, mm).	35
Tablo 1.15. Ortaköy’de Ortalama Yağışın Mevsimlere Göre Dağılımı (2013-2021 mm).	37
Tablo 1.16. Ortaköy’de Ortalama Yağışlı ve Ortalama Karla Örtülü Günler Sayısı ile En Yüksek Kar Kalınlığı (2013-2021).	38
Tablo 1.17. Ortaköy’de Erinç (1965) Yağış Tesirlilik İndisinin Aylık Dağılımı.....	40
Tablo 1.18. Ortaköy Meteoroloji İstasyonu’nda Thornthwaite Metoduna Göre Su Bilançosu (2013-2021).....	41
Tablo 2.1. Eyyüb-ili Nahiye Merkezinde 16. Yy.da Nüfus Gelişimi (1500-1584).....	58
Tablo 2.2. Eyyüb-ili Nahiye Merkezinde 19. Yy.da Nüfus Gelişimi (1830-1834).....	58

Tablo 2.3. Sayım Dönemlerine Göre Ortaköy İlçesinde Nüfus Gelişimi (1935-2020).....	59
Tablo 2.4. Ortaköy İlçe Merkezi Nüfusunun Dar Aralıklı Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2020).	62
Tablo 2.5. Ortaköy İlçe Merkezi Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2020).	64
Tablo 2.6. Ortaköy İlçesi'nin Yıllara Göre Cinsiyet Dağılımı (1935-2020).....	65
Tablo 2.7. Ortaköy İlçe Merkezinde Yıllara Göre Doğum ve Ölüm Sayıları (2014 - 2019).....	67
Tablo 2.8. Ortaköy'den İlçe Dışına yapılan Göçlerin İllere Göre Dağılımı (2008-2021).....	69
Tablo 2.9. Ortaköy Nüfusuna Kayıtlı Olup Başka İllerde İkamet Eden Nüfusun Dağılımı (2000-2020).....	69
Tablo 2.10. Ortaköy'den Yurtdışına Yapılan Göç Hareketlerinin Dağılımı (2016-2020).....	70
Tablo 2.11. Ortaköy İlçe Merkezindeki Mahallere Göre Ortalama Aile Büyüklüğü (2021).	73
Tablo 2.12. Ortaköy İlçe Merkezindeki Altı Yaş ve Üzeri Nüfusun Eğitim Durumu (2020).	75
Tablo 2.13. Ortaköy'de Mahallelere Göre Aritmetik Nüfus Yoğunluğu Dağılımı (2021).	79
Tablo 2.14. Ortaköy İlçesindeki Mahallelerde Kat Sayısına Göre Konut Dağılımı (2021).	84
Tablo 2.15. Ortaköy'de Kat Sayısına Göre Konut Dağılımı (2021).	85
Tablo 2.16. Ortaköy'de Mahallelere Göre Yapımı Süren İnşaat Dağılımı (2021).....	91
Tablo 2.17. Ortaköy İlçesi'nde Fonksiyonlarına Göre Arazi Kullanımı (2021).	92
Tablo 2.18. Ortaköy'ün Mahalle Yüzölçümleri, Mahallelere Göre Aile Konutu Sayıları ve Aile Konutu Yoğunluğunun Dağılımı (2021).....	95
Tablo 2.19. Ortaköy Kentinin Mahallelere Göre Aile Konutu, İş Yeri ve Kamu Binası Dağılımı (2021).....	101
Tablo 3.1. Birimlerine Göre Yönetim Fonksiyonunda İstihdam Edilen Kişi Sayısı (2021).	107

Tablo 3.2. Ortaköy’de İş Kollarına Göre Ticari İşyerleri Dağılımı ve İstihdam Edilen İşgücü (2020).	111
Tablo 3.3. Ortaköy İlçesinde Eğitim Kurumlarının Öğrenci Sayıları (2021).	115
Tablo 3.4. Ortaköy İlçesinde Eğitim Fonksiyonu ile İlgili Kuruluşlar ve İstihdam Durumu (2021).	118
Tablo 3.5. Ortaköy’deki Ulaşım Sektöründe İstihdam Edilen İşgücü (2021).	121
Tablo 3.6. Ortaköy İlçesindeki Sağlık Kuruluşları ve Personel Sayılar (2021).	124
Tablo 3.7. Ortaköy Sanayi Bölgesinde Yer Alan Atölye Tipi Sanayi Tesislerinin Sayısı ve İstihdam Durumu (2021).	130
Tablo 3.8. Ortaköy İlçe Merkezine Ait Tarım Arazilerinde En Çok Tercih Edilen Ürünlerin Dağılımı (2021).	136
Tablo 3.9. Mahallelere Göre Küçükbaş Ve Büyükbaş Hayvan Varlığı Dağılımı (2021).	137
Tablo 3.10. Mahallelere Göre Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvancılıkla Uğraşanların Dağılımı (2021).	138
Tablo 3.11. Ortaköy İlçe Merkezinde İstihdam Edilen Nüfusun Sektörlere Göre Dağılımı (2021).	141
Tablo 4.1. Ortaköy’ün Belirli Projeksiyon Yöntemlerine Göre Gelecekteki Tahmini Nüfus Miktarları.	146

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1. Ortaköy İlçe Merkezine Belli Tarihlerde Güneş Işınlarmın Geliş Açısı.	18
Şekil 1.2. Ortaköy’de Aylık Ortalama Sıcaklığın Aylara Göre Değişimi.	19
Şekil 1.3. Ortaköy’de Aylık Ortalama ve Ekstrem Sıcaklıkların Yıl İçindeki Değişimi.	21
Şekil 1.4. Ortaköy’de Basınç Değerlerinin Aylara Göre Dağılımı.	25
Şekil 1.5. Rubinstein Formülü’ne Göre Ortaköy’ün Mevsimlik ve Yıllık Rüzgâr Frekansı.	30
Şekil 1.6. Ortaköy’de Ortalama Buharlaşma ve Nisbi Nem Diyagramı.	32
Şekil 1.7. Ortaköy’de Ortalama Bulutluluk Sayısı ve Bulutlu Günlerin Aylık Dağılımı.	34
Şekil 1.8. Ortaköy’de Aylık Ortalama Yağış Miktarının Yıl İçindeki Dağılım Grafiği.	36
Şekil 1.9. Ortaköy’de Ortalama Yağışın Mevsimlere Göre Dağılımı.	38
Şekil 1.10. Ortaköy’de Ortalama Yağışlı ve Ortalama Karla Örtülü Günler Sayısı.	39
Şekil 1.11. Ortaköy’ün Thornthwaite Formülüne Göre Su Bilançosu Grafiği.	42
Şekil 2.1. Ortaköy İlçe ’sinde Yıllara Göre Nüfus Gelişimi ve Değişimi (1955-2020).	60
Şekil 2.2. Ortaköy İlçe Merkezi’nin Dar Aralıklı Yaş ve Cinsiyet Grafikleri (2020).	63
Şekil 2.3. Ortaköy İlçe Merkezi’nin Geniş Aralıklı Yaş ve Cinsiyet Grafiği (2020).	64
Şekil 2.4. Ortaköy İlçe Merkezinin Yıllara Göre Cinsiyet Dağılımı.	66
Şekil 2.5. Ortaköy’de Konutların Kat Dağılımı.	86
Şekil 2.6. Ortaköy’de Fonksiyonel Arazi Kullanımı Dağılımı (2021).	93
Şekil 3.1. Ortaköy’de İş Kollarına Göre Ticari İşyerleri Dağılımı ve İstihdam Edilen işgücü (2020).	114
Şekil 3.2. Ortaköy İlçe Merkezinde İstihdam Edilen Nüfusun Sektörlere Göre Dağılımı (2021).	142
Şekil 4.1. Ortaköy’e Ait Nüfus Projeksiyonları.	146

HARİTALAR DİZİNİ

Harita 1.1. Çalışma Sahasının Lokasyon Haritası.	1
Harita 1.2. Araştırma Sahasının ve Yakın Çevresinin Topoğrafya Haritası (Kaynak: Harita Genel Müdürlüğü).	3
Harita 1.3. Ortaköy'ün ve Yakın Çevresinin Topografyasının 3B Modellemesi.	4
Harita 1.4. Ortaköy ve Yakın Çevresinin Jeoloji Haritası (Kaynak: Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü).	12
Harita 1.5. Ortaköy İlçe Merkezi'nin ve Yakın Çevresinin Jeomorfoloji Haritası.....	15
Harita 1.6. Ortaköy ve Yakın Çevresinin Hidrografi Haritası (Kaynak: Harita Genel Müdürlüğü).....	45
Harita 1.7. Ortaköy'ün Toprak Haritası (Kaynak: URL 2).....	48
Harita 2.1. Ortaköy'den Dışarıya Yapılan Göçlerin İllere Göre Dağılım Haritası (2020).	70
Harita 2.2. Ortaköy'den Yurtdışına Yapılan Göçlerin Dağılımı (2020).....	72
Harita 2.3. Ortaköy'de Aritmetik Nüfus Yoğunluğu Dağılımı (2021).	78
Harita 2.4. Ortaköy'ün Tarihsel Yatay Gelişim Haritası.	81
Harita 2.5. Ortaköy'deki Konutların Kat Dağılımının 3B Modellemesi.	87
Harita 2.6. Ortaköy'ün Fonksiyonel Arazi Kullanım Haritası (Kaynak: URL 5).	94
Harita 4.1. Ortaköy'ün Nazım İmar Planı Haritası (Kaynak: Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı).	144

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

Fotoğraf 1.1. Ortaköy İlçe Merkezi'nden Bir Görünüm.	2
Fotoğraf 1.2. Ortaköy İlçe Merkezi'nde Sisli Bir Günden Görünüm.	35
Fotoğraf 1.3. Ortaköy İlçe Merkezi'nin Bitki Örtüsüne Dair Bir Görünüm (Kaynak: URL 12).....	53
Fotoğraf 2.1. Ortaköy'ün Yatay Gelişimini Gösteren Bir Görünüm.	82
Fotoğraf 2.2. Ortaköy'ün 1959 Yılına Ait Bir Görünümü (Kaynak: Ortaköy Belediyesi).....	88
Fotoğraf 2.3. Ortaköy'ün Günümüze Ait Bir Görünümü.	88
Fotoğraf 2.4. Plevne Mahallesi'nde Bulunan Eski Tip ve Yeni Tip Konutlar.....	89
Fotoğraf 2.5. Plevne Mahallesi'nde Yer Alan Yeni Tip Konutlardan Bir Görünüm. ...	90
Fotoğraf 2.6. Fatih Mahallesi'nde Yer Alan Müstakil ve Çok Katlı Binalardan Bir Görünüm.....	96
Fotoğraf 2.7. İhsan Özmen Bulvarı'ndan Bir Görünüm.	97
Fotoğraf 2.8. Şehit Ramazan Gür (Sol) ve Şehit Erdem Kapan (Sağ) Caddelerinden Biri Bir Görünüm.	99
Fotoğraf 2.9. Şehit Ramazan Gür Caddesi Üzerinde Yer Alan Belediye Binası.....	102
Fotoğraf 2.10. Yeni Mahallesi Sınırları İçerisinde Yer Alan Ortaköy Meslek Yüksekokulu'ndan Bir Görünüm.	103
Fotoğraf 2.11. Yeni Mahallesi'nde Bulunan İlçe Sağlık Müdürlüğü ve 1 Nolu Aile Sağlığı Merkezi'nden Bir Görünüm.....	104
Fotoğraf 3.1. İhsan Özmen Bulvarı Üzerinde Bulunan PTT Binasından Bir Görünüm.	108
Fotoğraf 3.2. Hükümet Konağı'ndan Bir Görünüm.....	109
Fotoğraf 3.3. Şehit Ramazan Gür Caddesi Üzerinde Bulunan Ziraat Bankasından Görünüm.....	110
Fotoğraf 3.4. Perşembe Pazarı'ndan Bir Görünüm.....	113
Fotoğraf 3.5. Sebze Pazarı'ndan Birkaç Görünüm.	113
Fotoğraf 3.6. İstiklal İlkokulundan Bir Görünüm.	116
Fotoğraf 3.7. Şehit Süleyman Köse Anadolu Lisesi'nden Bir Görünüm.....	117
Fotoğraf 3.8. Kütüphane Binasından Bir Görünüm.....	119
Fotoğraf 3.9. Halk Eğitimi Merkezi Kursunda Yapılan Ahşap Boyama.	120

Fotoğraf 3.10. Otobüs Terminali Amacıyla Kullanılan Alandan Bir Görünüm.	122
Fotoğraf 3.11. Ortaköy Devlet Hastanesi’nin Poliklinik Girişinden Bir Görünüm.	123
Fotoğraf 3.12. İhsan Özmen Bulvarı Üzerinde Bulunan Yunus Emre Heykeli.....	126
Fotoğraf 3.13. Merkez Hacı Ali Paşa Camii’nden Bir Görünüm.	127
Fotoğraf 3.14. Berilhan Otelden Bir Görünüm.	128
Fotoğraf 3.15. Hasanoğulları Yem ve Hububat Fabrikasından Bir Görünüm.	131
Fotoğraf 3.16. Eraltınlar Bims ve Hazır Beton Fabrikasının İçinden Bir Görünüm....	132
Fotoğraf 3.17. Özüçler Süt ve Süt Ürünleri Fabrikasının İç Mekânından Bir Görünüm.	133

KISALTMALAR DİZİNİ

ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
cP	: Kontinental Kutbi
cT	: Kontinental Tropikal
DSİ	: Devlet Su İşleri
E	: Doğu
Gr.	: Gram
ha	: Hektar
hPa	: Hektopaskal
Km	: Kilometre
MGM	: Meteoroloji Genel Müdürlüğü
m / sn	: Metre/ Saniye
MTA	: Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü
m³	: Metre küp
mb.	: Milibar
mm.	: Milimetre
mP	: Denizel Kutbi
MÖ	: Milattan Önce
MS	: Milattan Sonra
mT	: Denizel Tropikal
N	: Kuzey
°C	: Santigrat Derce
Ort.	: Ortalama
S	: Güney
TKGM	: Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
W	: Batı
%	: Yüzde

ÖNSÖZ

‘Ortaköy İlçe Merkezi’nin Coğrafyası’ adlı bu çalışma Prof. Dr. Kenan Arınç danışmanlığında hazırlanan yüksek lisans tezidir. Araştırma sahasının belirlenmesinde etkin olan en önemli kıstas sahanın coğrafi açıdan daha önce hiç değerlendirilmemesidir. Bu eksiklik araştırma sahasının belirlenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Dört bölümden oluşan bu çalışmada, ilk üç bölümde sahasının fiziki, beşeri ve ekonomik özellikleri ayrıntılı bir biçimde değerlendirilmiştir. Son bölümünde ise araştırma sahasının yüz yüze kaldığı sorunlar belirlenmiş ve bu sorunlar ele alınarak çözüm yolları üretilmeye çalışılmıştır.

Tez konunun belirlenmesinden, sonuçlandırılmasına kadar geçen sürede destek ve yönlendirmelerini esirgemeyen, her fırsatta yardımcı olmaya çalışan, saygıdeğer tez danışmanım Prof. Dr. Kenan ARINÇ hocama teşekkürü bir borç bilir ve sonsuz şükranlarımı sunarım.

Eğitim hayatım boyunca üzerimde emeği geçen, aklıma ve kalbime dokunup, izler bırakan tüm hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim. Lisans eğitimimde coğrafyayı sevmeme, hayata farklı bir bakış açısıyla bakmama sebep olan Çankırı Karatekin Üniversitesi Coğrafya Bölümü’ndeki tüm hocalarıma ayrı ayrı teşekkür eder, Doç. Dr. Neşe DUMAN, Dr. Bekir GÖKMEN, Dr. Murat ATAOL ve Dr. İlker YİĞİT hocalarıma ayrıca teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek Lisans eğitimim boyunca üzerimde emeği geçen Atatürk Üniversitesi Coğrafya Bölümü’ndeki hocalarıma ayrı ayrı teşekkürü bir borç bilirim. Tezimi düzenlemem konusunda öneri ve yardımlarını esirmeyen Prof. Dr. İbrahim KOPAR ve Dr. Yusuf KIZILKAN hocalarıma ayrıca teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak tüm yaşamım boyunca benden desteklerini, sevgilerini ve bana olan inançlarını eksik etmeyen babam, canım annem ve kız kardeşime çok teşekkür ederim.

Erzurum-2022

Tuğba KOCA

GİRİŞ

I. KONUMU, SINIRLARI VE BAŞLICA ÖZELLİKLERİ

Çalışma alanını oluşturan Ortaköy ilçe merkezi, İç Anadolu Bölgesi'nin Orta Kızılırmak Bölümü sınırları içerisinde bulunmaktadır. İdari bakımdan Aksaray iline bağlı olup il merkezine uzaklığı 55 km'dir. Yaklaşık 90 km² 'lik yüzölçümüne sahip olan araştırma sahasının kuzeyinde Kırşehir, batısında Aksaray iline bağlı olan Ağaçören ilçesi, doğusunda Nevşehir iline bağlı olan Gülşehir ilçesi, güneyinde ise Aksaray ili ile sınırı bulunmaktadır (Harita 1.1).

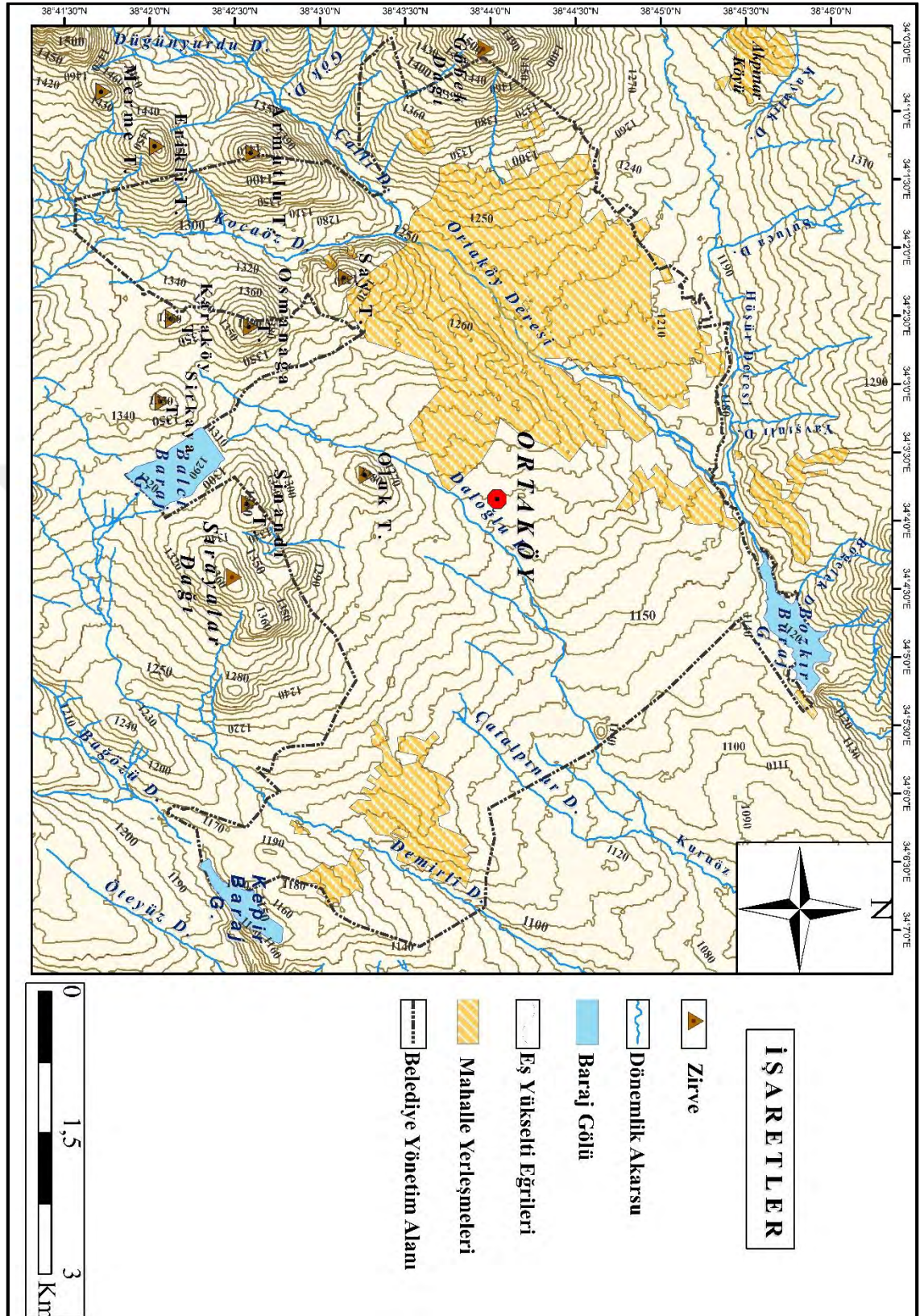
Harita 1.1. Çalışma Sahasının Lokasyon Haritası.

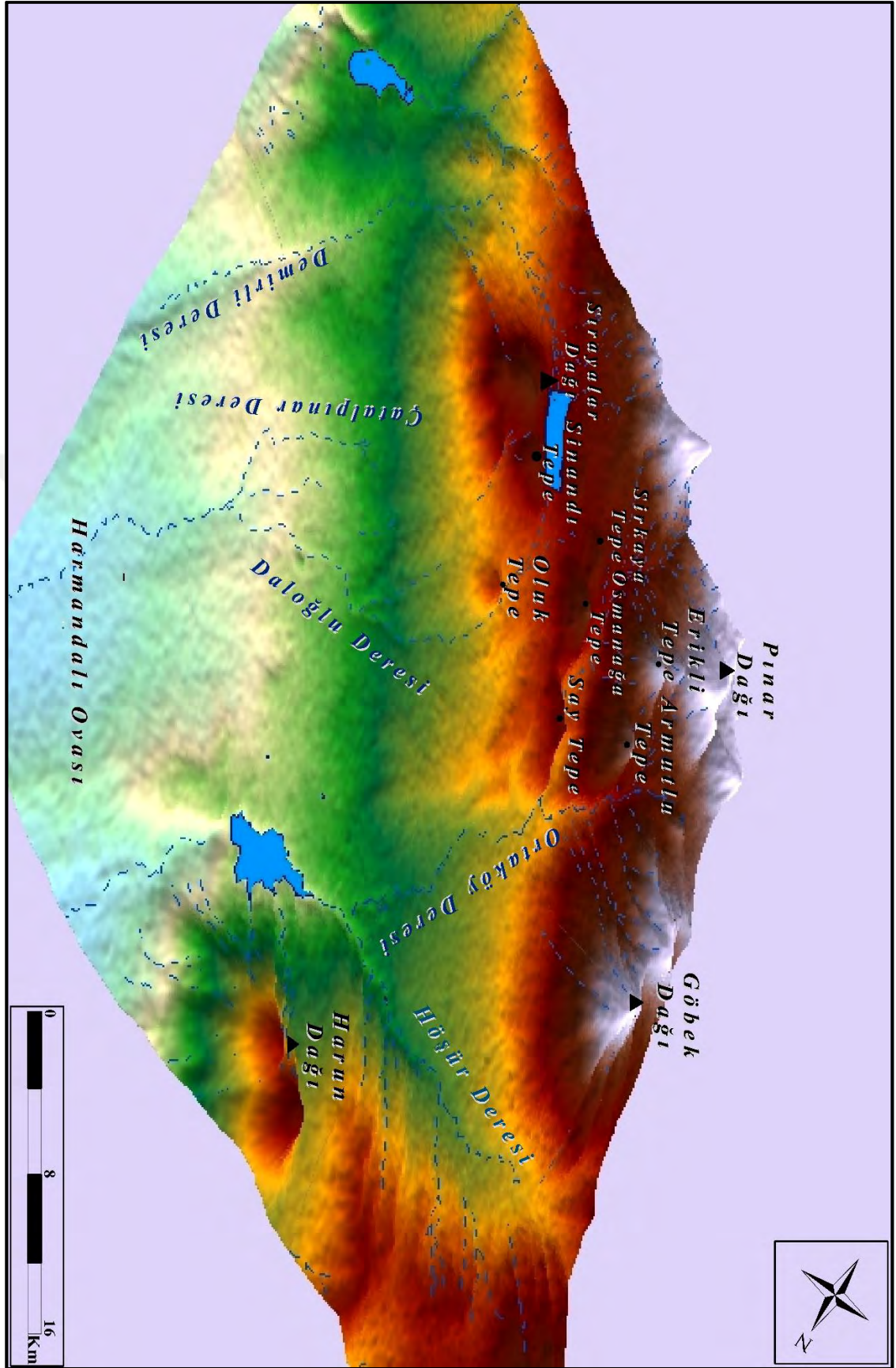
Fotoğraf 1.1. Ortaköy İlçe Merkezi'nden Bir Görünüm.

Ortalama 1150-1300 m. yükselti basamakları arasında olan araştırma sahasının bulunduğu konum itibariyle iklim şartları genel olarak Akdeniz ikliminin yarı-kurak iklim tipi özelliğini yansıtmaktadır. Sahada yıllık ortalama sıcaklık $12,2^{\circ}\text{C}$ ' olup, en düşük ortalama sıcaklık $0,6^{\circ}\text{C}$ ile ocak ayında, en yüksek ortalama sıcaklık ise $23,3^{\circ}\text{C}$ ile ağustos ayında görülmektedir. Yağış koşulları incelendiğinde yıllık ortalama yağış miktarı 274,6 mm.dir. Dolayısıyla saha Türkiye yağış ortalamasının altında kalmaktadır. Yağışın büyük bir kısmı ise ilkbahar mevsiminde düşmektedir. İklim niteliklerinin sıcak ve kurak olmasından dolayı bitki örtüsü kısa boylu otsu bitkiler olan steplerdir. Bitki örtüsü topluluğunun en çok görülen ağaçlarınıysa karaçam, meşe ve ardıç türlerinden oluşan kuru ormanlar oluşturur. Sahada çeşitli yönlerden etkili olan rüzgârlar incelendiğinde, yıllık hâkim rüzgâr yönünün NW ve SW doğrultulu yönler olduğu ortaya çıkmaktadır.

Araştırma sahasında en fazla dağılışı gösteren toprak tipi kolüvyal topraklardır. Bu topraklar dağ yamacında fiziksel çözünmenin etkisiyle ayrılmış olup, eğim, bakı ve iklim elemanlarının devreye girmesiyle birlikte taşınan topraklardır. Kolüvyal topraklar bahçe ve tarla tarımı faaliyetlerine çok uygundur.

Harita 1.2. Araştırma Sahasının ve Yakın Çevresinin Topoğrafya Haritası (Kaynak: Harita Genel Müdürlüğü).

Harita 1.3. Ortaköy'ün ve Yakın Çevresinin Topografyasının 3B Modellemesi.

Araştırma sahası yarı kurak bir sahadır. Bu nedenle sahada bulunan akarsular da dönemlik akarsu özelliğini göstermektedir. İnceleme sahasında önem teşkil eden akarsulardan biri ise Arpa ve Kocaöz derelerinin birleşerek oluşturduğu Ortaköy Deresi'dir. Kent büyümesi Ortaköy deresinin her iki yanında gelişerek devam etmektedir.

Küçük bir köy olan Ortaköy, uzun uğraşlar sonucunda 1928 yılında Aksaray ilçesine bağlı bucak statüsüne getirilmiştir. Araştırma sahası 1957 yılında ise ilçe statüsü kazanmış ve doğrudan Niğde iline bağlanmıştır. Takvimler 1989 yılını gösterirken, Aksaray 56 yıl sonra tekrar il statüsüne yükselmiştir. Bu durum sonucunda Ortaköy, Aksaray'a bağlanmıştır. Günümüzde de Aksaray'a bağlı ilçe statüsünü devam ettirmektedir.

Bütün kentsel yerleşmelerde önemli bir gelir kaynağı olan tarımsal faaliyetler, Ortaköy'de de önemli bir yer tutmaktadır. İlçe merkezinde toplam 1351 hektar tarım alanı mevcuttur. Bu alanların büyük bir bölümü kullanılmayan arazi olarak ayrılırken, kullanılan arazilerin büyük bir kısmı kuru tahıl tarım arazisi olarak ayrılmıştır. Tarım arazilerin sadece % 16'sı sulu tarım arazisi olarak kullanılmaktadır. Aynı zamanda araştırma sahasına ait 13 hektar çayır-mera alanı mevcuttur. Bu çayır mera alanları belli mahallelerde toplanmıştır. Hayvancılık faaliyetlerinde ise bu mahalleler öne çıkmaktadır. Yapılan bu hayvancılık faaliyetleri ailelerin önce kendi ihtiyaçlarını karşılama amaçlı olup, artan kısmını mahalle sakinlerine ya da sahadaki süt fabrikalarına satarak ek gelir elde etmelerine yöneliktir.

Çalışma alanında sanayi faaliyetleri atölye tipi sanayi olup, modern sanayi tesisleri yavaş yavaş gelişme kat etmektedir. Kent içinde atölye tipi sanayi tesisleri dağınık halde bulunurken, 1996 yılında küçük sanayi sitesi altında bir araya toplanmıştır. Sahada 14 modern sanayi tesisi bulunurken, bu tesislerin büyük bir kısmını süt ve süt ürünleri fabrikaları oluşturmaktadır.

II. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

Araştırma sahası hakkında daha önce coğrafi bir bakış açısıyla hazırlanmış, sahanın fiziki ve beşeri özelliklerini doğrudan ve detaylı bir şekilde anlatan çalışma bulunmamaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın amacı bir nebze olsun bu boşluğu doldurarak katkı sağlamaktır. Ortaköy İlçe Merkezi'nin Coğrafyası (Aksaray) adlı bu

yüksek lisans çalışması, sahanın fiziki, beşeri ve ekonomik özelliklerini inceleyerek, sorun ve ihtiyaçlarına ışık tutacak şekilde bilimsel normlar esas alınarak incelenmiştir.

Araştırma sahasının kuruluşundan günümüze kadar olan gelişim süreci ele alınmıştır. Sahanın fiziki özellikleri, çevre ve insan etkileşimini belirlerken bu etkileşim sonucunda sahanın beşeri ve ekonomik özellikleri şekillenmiştir. Beşeri ve ekonomik özellikler ise zamanla değişime uğramış, bu değişim sosyo-kültürel yapıyı etkilemiştir. Yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışma araştırma sahasının bahsedilen fiziki ve beşeri özelliklerini coğrafya ilminin temel prensip ve kurallarına dayandırarak açıklarken, sahada planlama ve kentsel sorunlarına yönelik çözüm üretmeyi amaçlamaktadır. Aynı zamanda gelecekte saha hakkında yapılacak çalışmalara yararlanılabilecek bir kaynak ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Bu çalışmaya başlamadan önce literatür taraması yapılmış ve araştırma sahası hakkında kaynakların kısıtlı olduğu tespit edilmiştir. Bu sebeple araştırma sahası ve yakın çevresi hakkında kaynak olabilecek makale, kitap, dergi gibi yayımlar incelenmiştir. Böylece çalışma hakkında veri tabanı oluşturulmuştur. Daha sonra TÜİK, MGM, MTA, TKGM, İlçe Tarım ve Hayvancılık Genel Müdürlüğü, Ortaköy Belediyesi gibi çeşitli kamu ve kuruluşlardan araştırma sahası hakkında veri temin edilmiştir. Harita Genel Komutanlığından 1/25000 ölçeğindeki K32D1 ve K32A4 paftaları temin edilmiştir. Bu pafta verileri kullanılarak ArcGis 10.4.1 ve ArcScene 10.8 programları ile sahanın haritaları ve 3b modellemeleri çizilmiştir. Ayrıca MTA sitesinde bulunan jeoloji haritalarından, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na ait haritalardan ve Tarım ve Orman Bakanlığı'na ait olan TAD Portal sitesindeki verilerden de yararlanılmıştır. Bahsi geçen bu veriler derlenmiş ve tez içerisindeki grafik, şablon ve haritaların alt yapısını oluşturmuştur.

Bu araştırmanın her bölümü coğrafi ilkeler temel alınıp, nitel ve nicel araştırma yöntemleri kullanılarak hazırlanmıştır. Dört bölümden oluşan çalışmada; ilk bölüm inceleme alanının fiziki özellikleri olan sahanın jeomorfolojisi, iklimi, hidrografik yapısı, toprak özellikleri ve doğal bitki örtüsünden oluşmaktadır. Bu bölüm ele alınırken sahaya ait istatistiksel verilerden yararlanılmış ve karşılaştırma yaparak çıkarımlarda bulunulmuştur.

İkinci bölümde sahanın kuruluşundan günümüze kadar olan süreç ele alınırken, nüfus yapısı ve dağılışımdan bahsedilip, göç alıp almadığı konusu üzerinde durulmuştur. Bu bölümde veri eksikliği görülen konularda gezi-gözlem yöntemi ile mülakat yöntemi uygulanmış ve araştırma sahasının tarihi, nüfus dağılışı, nüfus yoğunluğu ve göç sebepleri yerinde gözlenmiştir. Üçüncü bölümde Ortaköy'ün ekonomik özellikleri ele alınmış olup, nüfusun hangi sektörde çalıştığı incelenerek şehir yapısı tespit edilmeye çalışılmıştır. Son bölümde ise bütüncül bir bakış açısı kullanılarak tümevarım yöntemi ile yaklaşımış, sahanın fiziki ve beşeri özellikleri arasında bağlantı kurularak analiz edilmiştir. Araştırma sahasının günümüzde yaşadığı sorunlar irdelenip, önerilerde bulunulmuş, gelecekte yaşanabilecek sorunlar üzerinde durulmuştur.

III. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Ortaköy İlçesi ve yakın çevresi hakkında fiziki, beşeri ve ekonomik özellikleri ayrıntılı bir şekilde inceleyen, bilimsel temellere dayanan, coğrafi bakış açısıyla hazırlanmış bir çalışma yapılmamıştır. Nitekim saha hakkında jeoloji çalışmaları dışında farklı bilim dallarını içeren çalışmalar oldukça sınırlı sayıdadır.

Doğan KAYA 1983 yılında yayımladığı *Ortaköy ve Çevre Folkloru Araştırması* adlı makalede, Ortaköy ve çevresinin folklorik yapısını çeşitli yönleriyle ele almıştır.

T. Kemal TÜRELİ, M. Cemal GÖNCÜOĞLU ve Orhan AKIMAN 1993 yılında yayımladığı *Ekecikdağ Granitoidinin Petrolojisi (Orta Anadolu Kristalen Kütlesi Batısı)* adlı makalede Ekecikdağ granitoyitlerinin jeolojisi, petrografisi ve jeokimyasını ayrıntılı bir şekilde ele alıp incelemişlerdir.

Kerim KOÇAK 2000 yılında yayımladığı *Ortaköy (AKSARAY) Yöresindeki Kırıntılı Kayaçların Bölgesel Metamorfizması* adlı makalede Ortaköy'ün jeolojik yapısını incelemiştir.

Doğan KAYA 2001 yılında yayımladığı *Yunus Emre'nin Aksaray Ortaköy'deki Mezarı Üzerine Düşünceler* adlı makalede, Türkiye'nin dört bir yanında sahiplenilen önemli bir kişilik olan Yunus Emre'nin Ortaköy'e bağlı Sarıkaraman Kasabası'nda yaşamış olabileceğine dair kanıtlar sunmuş ve iddialarda bulunmuştur.

Kerim KOÇAK 2001 yılında yayımladığı *Ortaköy (Aksaray) Amfibolit ve Tremolit Gnayslarının Mineralojik ve Petrografik Özellikleri* adlı makalesinde, sahanın petrografik özellikleri ve mineral kimyası incelemiştir.

Nusret NURLU ve Nil YAPICI 2014 yılında yayımladığı Ortaköy Granitoyidi'nin Petrografik ve Jeokimyasal Özellikleri (Yaylak/Aksaray) adlı makalede sahada bulunan granitoyid yapısı ve özellikleri ile kökenine yönelik bir yaklaşım ortaya koymuşlardır.

Sibel GÖZEN 2014 yılında hazırladığı *Aksaray / Ortaköy İlçesi Monografisi* adlı yüksek lisans tezinde, Ortaköy İlçesinin halk kültürü ve halk edebiyatı hakkında bilgi verilmiştir.

Mustafa AFŞİN, Mustafa YILDIZ, Zeynel CEYLAN ve İsmail Said KÜRE 2019 yılında yayımladığı *Ekecik Beslenme Alanı(EBA)'ndaki İçme Suyu Kaynaklarının Hidrojeokimyasal ve İzotopik Özelliklerinin Değerlendirmesi, Ortaköy, Aksaray, Orta Anadolu* adlı makalede Ekecik beslenme alanının hidrojeolojisini ve su-kaya etkileşimini ele almışlardır.

BİRİNCİ BÖLÜM

FİZİKİ COĞRAFYA

1.1. JEOMORFOLOJİK ÖZELLİKLERİ

Araştırma sahasının da içerisine dâhil olduğu İç Anadolu Bölgesi, Toros dağları ve Kuzey Anadolu dağları arasında yer alan tek volkan kütleleri, fazla yüksek olmayan dağlar, tepeler ve platolarla bölünmüş büyük bir depresyon alanı olarak tanımlanabilir. Bölgede her yaşta litolojiye sahip formasyonlara rastlamak mümkündür. Bölgede paleozoyik dönemde oluştukları öngörülen, çok sayıda masif arazi tespit edilmiştir (Arınç, 2016: 11).

Araştırma sahasının 50 km kuzeyinde bulunan Kırşehir ili, Kırşehir masifi üzerinde yer almaktadır. Kırşehir masifi Kızılırmak Masifi olarak da bilinir (Arınç, 2016: 11). Erkan, Ataman ve Gökten'e göre "*İç Anadolu Bölgesi'nin temelini oluşturan Kırşehir masifi Devoniyen'den önce metamorfizmaya uğramıştır*". Masifin bölgesel metamorfizmasının ise Paleosen öncesinde tamamlamış olduğu kabul edilir. Böylece Kırşehir masifi İç Anadolu'nun olduğu kadar, Anadolu'nun da tektonik bakımdan şekillenmesi üzerinde etkilerde bulunmuş, yer yer kırılarak parçalara ayrılmış, Neojen göl çökelleri ve genç volkanik malzemelerle önemli ölçüde örtülmüştür (Arınç, 2016: 12).

Aynı zamanda Ortaköy ilçe merkezi Tuz Gölü'nün doğusunda yer almaktadır. Tuz gölü havzası çaprazvari yapısal bir depresyon içinde yer alan NW-SE yönlü karalararası bir havzadır. Temel kayaçlar genel olarak Kretase ofiyolitlerinden, bunların aşınmaya uğradığı yerlerde Mesozoyik kireçtaşlarından veya Paleozoyik metamorfiklerden oluşmuştur. Tuz gölü havzası Üst Senoniye-Oligosen süresince gelişmiştir. Tam bir Sedimenter şekil temsil eden 10000 metreden fazla kalınlıktaki sedimentler havzanın yükseltisinin düştüğü, eğimin azaldığı kısmında birikmiştir. Subsidans Üst Senoniye-Alt Orta Eosen süresince meydana gelmiş ve bunu Üst Orta Eosende başlayan ve Oligosen sonuna kadar devam eden regresyon takip etmiştir. Oligosen sonlarında veya Miyosen devresinde meydana gelen esas deformasyondan sonra Neojen esnasında mevziî depolanma havzaları oluşmuş ve bu havzalarda değişik kalınlıkta volkaniklerle göl kireçtaşları dâhil karasal sedimentler birikmişlerdir. Neojende meydana gelen ve

Pleyistosene kadar devam eden tansiyonel hareketler tarihî devirlere kadar uzanan volkanik faaliyetlere sebep olmuşlardır (Uğurtaş, 1975: 1).

Kırşehir masifi ile Tuz Gölü arasında yer alan çalışma alanı ve çevresinde Paleozoik-Kuvaterner yaş aralığındaki metamorfik magmatik ve çökel kayalar yüzeylenmektedir (Nurlu ve Yapıcı, 2014:70). Sahanın tabanında Kaman grubu olarak adlandırılan, Kırşehir Masifi'nin metamorfikleri yer almaktadır (Angı, 2007: 9). Paleozoik yaşlı Kaman Grubuna ait Tamadağ (Kervansaraydağ) Formasyonu ve Bozçaldağ Formasyonu oluşturmakta olup bu temeli Kampaniyen (Üst Kretase) öncesi yaşlı (Nurlu ve Yapıcı, 2014:70-72) granit, granodiyorit ve monzonit bileşimindeki Baranadağ plütunu (Ortaköy Granitoyidi) olarak adlandırılan asidik sokulum metamorfik ve ultramafikleri kesmiştir (Angı, 2007: 9). Oligosen yaşlı Mezgıt grubuna bağlı Kızılöz formasyonu üstüne uyumsuzlukla gelen (Nurlu ve Yapıcı, 2014:70-72), Üst Miyosen-Pliyosen yaşlı örtü birimleri olarak tanımlanan Peçenek formasyonu gelmektedir (Angı, 2007: 9).

Ortaköy ve çevresinin en yaşlı jeolojik birimlerini, migmatitik gnays, migmatitik granit, semipelitik-psamitik gnays, az oranda kuvarsit, mermer, kuvarsit, kalsilikat gnays ve amfibolit bantları içeren Paleozoik yaşlı Tamadağ (Kervansaraydağ) Formasyonu ile bunun üzerinde uyumlu olarak yüzeylenen yer yer erime boşluklu mermer, az oranda kuvarsit, semipelitik-psamitik gnays, amfibolit ve tremolit gnaysdan oluşan Paleozoik yaşlı Bozçaldağ Formasyonu oluşturmaktadır (Koçak, 2000: 43). Bu formasyonlar özellikle Ortaköy'ün güneybatısı, batısı ve kuzey batısında yayılış göstermektedirler. Kırşehir masifi Kaman grubuna ait olan bu formasyonların yayılış gösterdiği alanlar Paleozoik yaşlı olup, başkalaşım geçirmiş, şist, gnays, kireçtaşı ve gri-boz mermerlerden oluşmaktadır. Sahada bulunan mermerler iri kristalli ve kırıklı yapıdadır (Atabey, 1989: 2).

Araştırma sahasının güneyinde ve kuzeyinde Orta Anadolu Kristalen Kütlesinin iç dilimleme sonucu kısmi ergimeye maruz kalmasıyla oluşan Baranadağ Plütunu (Ortaköy Granitoyidi) yayılış göstermektedir. Baranadağ Plütunu genel olarak porfirik dokulu granit, granodiyorit, kuvarsmonzonit ve kuvarsdiorit bileşimli ve kaba taneli derinlik kayaçlarından; apofiz, stok ve damarlar şeklinde yantaşları kestiklerinde, adı geçen kayaçların mikro fasiyeslerinden ve ayrıca, apolit, turmalinli ve muskovitli pegmatit

damarlarından oluşmaktadır (Seymen, 1983: 95) . Gabro kayalarının, granitik kayalar içinde anklavları izlenir. Gabro türü kayalar, koyu yeşil- siyah renkli, iri kristalli, sert ve parlaktır. Ayırışma zonları uralitleşmiştir. Granodiyoritlerin yüzeylendiği yerlerde granit arenası oluşmuştur (Atabey, 1989: 4).

Seymen'e göre (1981) "*Baranadağ Plütonu, Ortaköy Granitoyidi'ne karşılık gelmekte olup Ağaçören Granitoyidi ve Ekecek Dağı Granitoyidi olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır*". Aktimur ve arkadaşlarına göre ise "*Ortaköy Granitoyidgranit arenası oluşmuştur. Saha granit, granit porfit, granodiyotit, gabro, riyodasit ve silisli kayaçlardan oluşmaktadır*" (Aktaran: Yalçın ve Şener, 2009: 120).

Ortaköy Granitoyidi Üst Kretase (Maestrihtiyen-Kampaniyen) öncesi yaşlı kayaç grubu Kaman metamorfitlerini intrüzif dokanakla keserek bölgeye yerleşmiştir (Nurlu ve Yapıcı, 2014:69). Baranadağ Plütonu'nun yaşı hakkında değişik görüşler vardır. Ayan (1963) Eosen, Ketin (1963), Seymen (1984),Uygun ve diğ. (1982) Paleosen, Ataman (1972) Üst Kretase, Arıkan (1975) Üst Kretase-Paleosen yaşlarını vermişlerdir (Aktaran: Angı, 2007: 11-12). Ayan'ın yapmış olduğu radyometrik yaş tayininde 54 milyon yıl, Ataman'ın yaşlamasında ise 71 milyon yıl önce gibi bir sonuç alınmıştır. Bu duruma göre bu plütonun yaşının büyük bir olasılıkla Mestrihtiyen sonlarına yaşlanması doğru olacaktır. Bugün araştırma sahasının en genç tabakalarını (Sayhan, 1999: 570) alüvyal ve kolüvyallerden meydana gelen aşınım dolgu düzlükleri oluşturur.

Araştırma sahasının büyük bir kısmında yayılış gösteren formasyon ise Oligosen yaşlı Kızılöz Formasyonu üzerine uyumsuz olarak yüzeylenen Üst Miyosen yaşlı Peçenek Formasyonudur. Peçenek havzası, Tuz Gölü Fayının kuzeydoğusunda, bu faya paralel KB-GD uzanımlı, Geç Neojen yaşlı, çoğunlukla çökel kayaçlardan oluşan bir havzadır. Peçenek Formasyonu, adlandırmasını Türkiye Stratigrafi Komisyonunun Mart 2015 tarihli toplantısında yer aldığı havzadan alır (Aslan ve diğ, 2017: 726). Bu formasyondan ilk kez Uygun ve arkadaşları tarafından 1982 yılında bahsedilmiştir. Beyaz gri renkli, orta-ince kum tane boyutlu ve teknesel çapraz tabakalı, gevşek tutturulmuş kumtaşı, çakıllı kumlu tüfitler, miltaşı, kıltaşı ile kaba kumtaşı ve çakıltaşlarından oluşmaktadır. Teknesel çapraz tabakalanma, kil gecikme çökelleri, çakıllarda dizilim ve yönlenme görülmektedir. Çakıl ve kum taneleri, kuvarsit anfibolit, bazalt, granit, gabro, sileksit, diyabaz, tuf ve kireçtaşı türündedir. Birim yaklaşık 200 m'dir (Atabey, 1989: 8). Peçenek

Harita 1.4. Ortaköy ve Yakın Çevresinin Jeoloji Haritası (Kaynak: Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü).

Araştırma sahası genel anlamda üç ana jeomorfolojik bölümden oluşmaktadır. Sahanın kuzey kesiminde aşınım dolgu yüzeyi ile dağ eteği yüzeyi, güney kesiminde kuzeybatı-güneydoğu doğrultulu dağlık, tepelik alanlar ile dik yamaçlar ve arada kalan kesimde ise akarsu vadileri yer almaktadır.

Araştırma sahasının kuzeyinde Harun Dağı (1506 m), batısında Göbek Dağı (1570 m), güneyinde Sırayalar Dağı (1316 m) ve Ekecek Dağı'nın bir uzantısı olan dağ tepe şeridi yer alır. Sahadaki en önemli yükseltiyi 1570 m. ile Ortaköy Deresi vadisinin hemen batısında yer alan kuzeydoğu-güneybatı doğrultulu Göbek Dağı oluşturmaktadır.

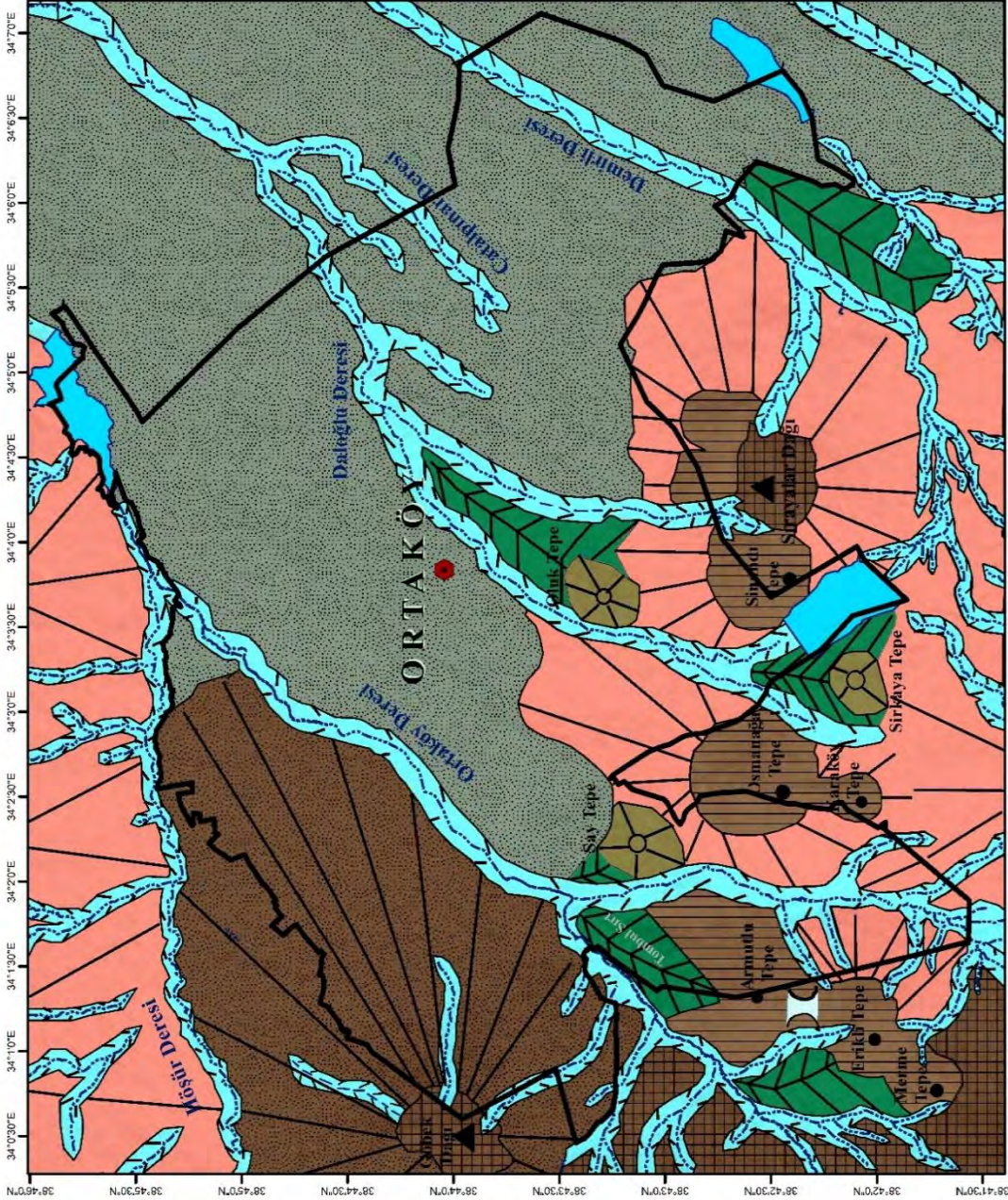
Tuz gölü kıyısına doğudan paralel uzanan, Peçenek Havzasının kuzeydoğu kenarı boyunca belirli yerlerde yükseklikler gösteren bir dağ-tepe şeridi uzanır. Bu dağ- tepe şeridini oluşturan dağlardan biri de araştırma sahasının hemen güneyinde bulunan Ekecek Dağı'dır. Ekecek Dağı'nın da dâhil olduğu bu dağ ve tepe şeridi kristalen iç püskürüklerden ve şist-mermerlerden meydana gelmişlerdir. Bu tepeler çoklukla kalın Pliyosen dolguları altında kalmış eski bir dağ-tepe şeridinin yüksek kısımlarını teşkil eder. Yani Karasınır, Tüllüce, Koçaş Ekecek dağları sertlikleri dolayısıyla Pliyosen düzlükleri üzerinde yükselen eski sertgen tepeler dizisidir. Bunlar Pliyosen dolguları ve düzlükleri arasında geniş anlamı ile ada tepeler halinde kalmışlardır. Bu eski tepeler Pliyosen dolgu düzlüklerinin yarılmışından sonra daha da barizleşerek dağlar halinde yeniden belirmeye başlamışlardır. Bu morfolojik olay çevreye nazaran yüksek olan bu tepelerin fazla yağış almasını ve dolayısıyla etrafları için birer su deposu rolünü kazanmalarını sağlamıştır (Erol, 1964: 67).

Ekecek Dağı'nın (2033 m) volkanik karakterli olması sonucu lavların meydana getirdiği yükseklikler sahadaki öteki önemli yerşekillerini oluşturmaktadır (Baylak ve Taş, 2021:130). Ayrıca araştırma sahası ve çevresinde çok sayıda obsidyen kalıntılarına rastlanılmaktadır. Ekecek dağ dizisini teşkil eden granitik tepeler dik yamaçları, aşınması güç kayaları ile umumiyetle çıplak yerler halinde belirmiştir (Erol,1964:71). Ekecek Dağı ve yakın çevresinde Orta Anadolu ofiyoliti daha çok izotrop gabro ve bunu kesen izole dayklar ile levha dayk karmaşığının alt bölümü ile temsil edilmektedir. Ofiyolitik kayalarda hâkim kaya türünü gabrolar oluşturur. Gabrolar koyu yeşil ve siyah renkli, ince-orta taneli olup çalışma alanındaki yükseltilerin en üst kısmında yüzeylenir (Göncüoğlu ve Türeli, 1992: 197).

Araştırma sahasının güneyinde ve güneybatısında, kuzey kısmına nispeten akarsu varlığının daha yoğun olması sebebiyle pek çok tepe yer almaktadır. Bunlar; Oluk (1320 m), Say (1370 m), Armutlu (1470 m), Osmanağa (1430 m), Sinandı (1390 m), Erikli (1520 m), Karaköy (1400 m), Sirkaya (1390 m) ve Merme (1510 m) tepeleridir. Daloğlu deresi ile Daloğlu deresinin kolları arasında sahadaki en belirgin sırtlar meydana gelmiştir. Yine Göbek Dağı ve Armutlu Tepesi arasında akan Çallı Deresi ile Armutlu, Say ve Osmanağa tepeleri arasında akan Kocaöz Deresi birleşerek Ortaköy Deresi'ni oluşturmaktadır. Bu akarsuların yataklarını derin bir şekilde aşındırması sonucunda dik yamaçlar ve birleştikleri noktada sahanın diğer en belirgin sırtı oluşmuştur. Yöre halkı tarafından bu sırt Tombul Sirt olarak adlandırılmıştır. Araştırma sahasında bulunan dik yamaçlar ise akarsuların tepelik alanları yarmasıyla birlikte sahanın güney kesiminde yoğunluk kazanmıştır. Dik yamaçlar özellikle Kocaöz ve Karaköy derelerinin her iki tarafında yer almaktadır.

Ortaköy ilçe merkezi sınırları içerisinde yer alan Göbek Dağı ile Say, Armutlu ve Osmanağa tepeleri Paleozoyik yaşlı, Tamadağ ve Bozçaldağ Formasyonları sonucunda oluşan metamorfik kayaç olan şist ile mermerlerden meydana gelirler. Oluk Tepesi, Üst Miyosen yaşlı karasal kırıntılar olan konglomera, kumtaşı ve tüfitten oluşmaktadır. Oluk tepesi ve çevresinde tüfitlerin varlığı o bölgede daha basık bir topoğrafya oluşturmaktadır (Arıbaş, 2002: 18). Sinandı, Karaköy, Erikli ve Merme tepeleri ile araştırma sahasının hemen güneyinde bulunan Sırayalar Dağı, Üst Kretase-Paleosen yaşlı granitoyit, granit, granit porfit, granodiyotit, gabro, riyodasit ve silisli kayaçlardan meydana gelmektedir.

Kolüvyal ve alüvyal depolar üzerinde yer alan araştırma sahasının kuzey kısmı Harmandalı Ovası'nın güneybatı kesimi üzerinde yer almaktadır. Pliyosen sonlarında yinelenen etkin faylanmalarla, bugünkü morfoloji ana çizgileriyle belirmeye başlamıştır. Göreli yükselme sonucu, erozyon işlevi hızlanmış ve bunun sonunda (Özgür, 1983: 144) sahada aşınım dolgu düzlüğü ve dağ eteği yüzeylenmesi meydana gelmiştir.

Harita 1.5. Ortaköy İlçe Merkezi'nin ve Yakın Çevresinin Jeomorfoloji Haritası.

Araştırma sahasının büyük bir kısmı az yarılmış dalgalı düzlük olan aşınım dolgu düzlüğü üzerinde yer alır. Aynı zamanda sahanın eğiminin oldukça az olması inceleme alanının büyük bir kısmına kolüvyal ve alüvyal dolgulu etek ovası görünümü katmaktadır. Üst Miyosen yaşlı konglomera, kumtaşı ve tüfitten oluşan ova görünümüne sahip olan saha, Kuvaterner'e ait en genç oluşumlar olan, kuvaterner sedimanter serileri olan kolüvyal ve alüvyal depolarla yüzeylemiş, aşınım dolgu düzlüklüklerine sahiptir.

Çalışma alanının bulunduğu lokasyon ile sahanın güney ve güneydoğu kesimi çok sayıda vadi kaynakları ile karakterize edilmektedir (Baylak ve Taş, 2021:130). Sahadaki en önemli akarsu vadileri ise Ortaköy Deresi Vadisi, Daloğlu Deresi Vadisi ve Demirli Deresi Vadisi'dir. Pliyosen sonlarında yükselme sonucunda araştırma sahası gençleşmiş, söz konusu vadiler Çentik Vadi özelliği göstermiştir. Çentik vadi içerisinde topografya ile uyumlu akan akarsular ise konsekant akarsu özelliğine sahiptirler. Bu akarsular sahada NE-SW doğrultulu uzanmaktadır. Ayrıca Ortaköy Deresi, Daloğlu Deresi ve Demirli Deresi düzensiz ve basit bir rejime sahip mevsimlik akarsu olma özelliği gösterirler.

1.2. İKLİM ÖZELLİKLERİ

İklim özellikleri, insan hayatını etkilemede ki çeşitliliği ile diğer doğal çevre faktörlerinden farklılaşır. Bu farklılaşma; yöresel gastronomik değişimden, konutların yapım tarzına, tarımsal ürün çeşitliliğinden, sanayileşmeye kadar, insan hayatındaki çok yönlü kontrolün, iklim elemanlarının etkisi altında olduğunu gösterir. Ortaköy ilçe merkezinin beşerî ve ekonomik faaliyetlerinin bütünü de iklime bağlı, doğrudan ve dolaylı etkileşimin belirgin özelliklerinin görülmesi bakımından dikkat çekicidir (Arıbaş, 2002: 27-28).

Araştırma sahası İç Anadolu Bölgesinde yer almaktadır. Saha hakkında akla ilk gelen şey Karasal iklim tipi özellikleri olsa da araştırma sahası Akdeniz İkliminin yarı kurak iklim tipine sahiptir. Ortaköy'de en fazla yağış ilkbahar mevsiminde Nisan ayında görülür. Bu durum sahada sıcaklık değerlerinin yükselmesi sonucunda oluşan Konveksiyonel (Yükselim) yağışlarının meydana geldiğini göstermektedir. Saha ilkbahar mevsiminden sonra en fazla yağışı kış mevsiminde almaktadır. Bu yağışlar ise frontal siklojeneze bağlı oluşan cephe yağışlarıdır. Yıllık rasat verilerine göre Türkiye'nin en az yağış alan bölgesi İç Anadolu Bölgesi'dir.

İnceleme sahasının iklim özelliklerini ortaya koyabilmek için saha sınırları içerisindeki klimatik ölçüm yapan ve 2013 yılında kurulan Ortaköy İstasyonunun verileri kullanılmıştır.

1.2.1. Güneşlenme Süresi ve Sıcaklık Şartları

Çalışma alanı İç Anadolu bölgesi sınırları içerisinde bulunmaktadır. İç Anadolu bölgesi denilince akla gelen iklim özellikleri ise yazları sıcak ve kurak, kışları soğuk ve kar yağışlı bir iklim tipi olduğudur.

Ortaköy Meteoroloji İstasyonu'nun 7 yıllık rasat verilerine göre, sahada yıllık ortalama güneşlenme süresinin 7,4 saat/gün'dür. Ortaköy'de ortalama güneşlenme süresinin en fazla olduğu ay temmuz ayı (12,1 saat/gün) iken, ortalama güneşlenme süresinin en az olduğu aylar ise 3,1 saat/gün ile ocak ve aralık ayları olmuştur (Bkz. Tablo 1.1).

Tablo 1.1. Ortaköy'de Aylık Ortalama Güneşlenme Süresi (2013-2021 saat/gün).

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Ortalama Güneşlenme Süresi	3,1	4,5	5,8	7	9,1	11,1	12,1	11,6	9,8	7,1	5	3,1	7,4

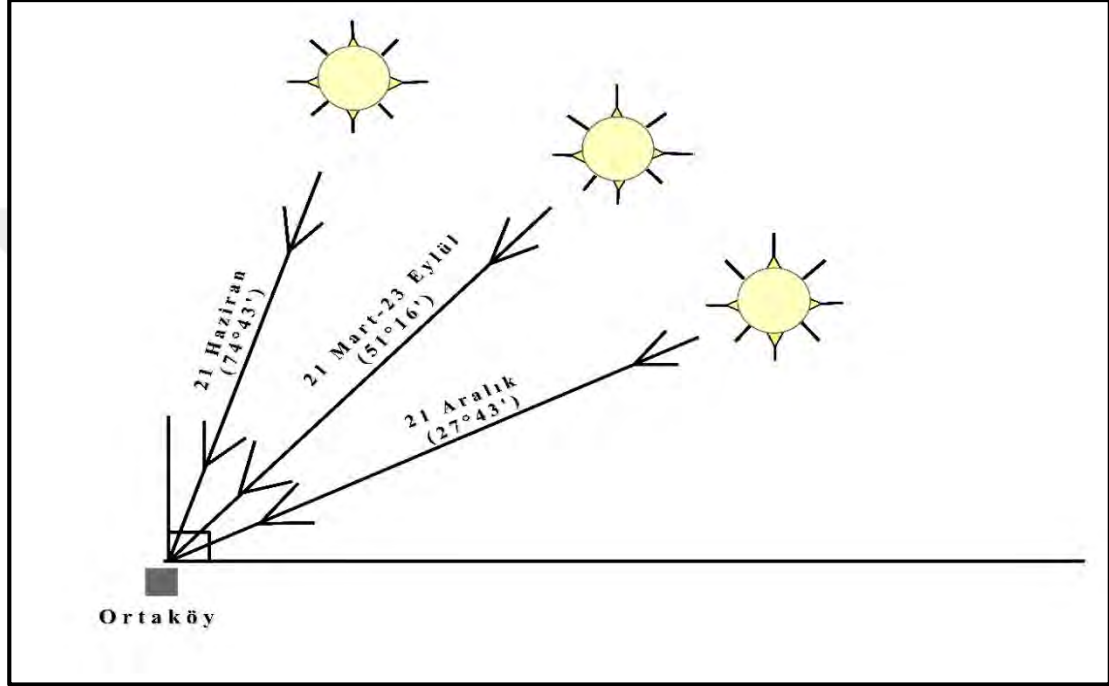
Kaynak: MGM verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Güneş ışınlarının geliş açısı bulunulan enlem derecesine göre değişmektedir. Bunun sonucunda özel tarihlerde güneş ışınları daha dik ya da daha eğik açılarla gelmektedir. Dolayısıyla güneş ışınlarının geliş açısı, güneşlenme süresinin artmasına veya azalmasına sebep olmaktadır. 12 Mart ve 23 Eylül tarihlerinde Ekvatora, 21 Aralık tarihinde Oğlak Dönencesi 'ne, 21 Haziran tarihinde ise Yengeç Dönencesi 'ne güneş ışınları dik açılarla gelmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda 38° 44' N enleminde yer alan araştırma sahasına bu tarihlerde gelen güneş ışınlarının geliş açısı hesaplanmıştır.

Yapılan hesaplamalara göre Ortaköy'e 21 Haziran tarihinde güneş ışınları 74°43' açı ile gelebileceği en dik açıyla gelmektedir. Bu açı radyasyon enerjisinin yükselmesine ve şiddetli yaz sıcaklarının oluşumuna neden olur (Arıbaş, 2002:28). 21 Aralık tarihinde bu durum tam tersi olur ve güneş ışınları 27°49' açı ile gelebileceği en dar açıyla gelmektedir. 21 Haziran ve 21 Aralık tarihlerinde gelen güneş ışınlarının geliş açısı

kıyaslandığında, 21 Aralık tarihinde güneş ışınlarının geliş açısı yaklaşık % 35 oranında azalmaktadır.

Sonuç olarak 21 Aralıkta, radyasyon enerjisi azalmakta ve sıcaklık değerleri düşmektedir. 21 Mart ve 23 Eylül tarihlerinde ise güneş ışınları $51^{\circ}16'$ açı ile gelmektedir. Veriler dikkate alındığında Ortaköy’de yaz mevsiminde güneşlenme süresi ve güneş radyasyonu gelebileceği en üst safhaya ulaşmaktadır (Bkz. Şekil 1.1).

Şekil 1.1. Ortaköy İlçe Merkezine Belli Tarihlerde Güneş Işınlarının Geliş Açısı.

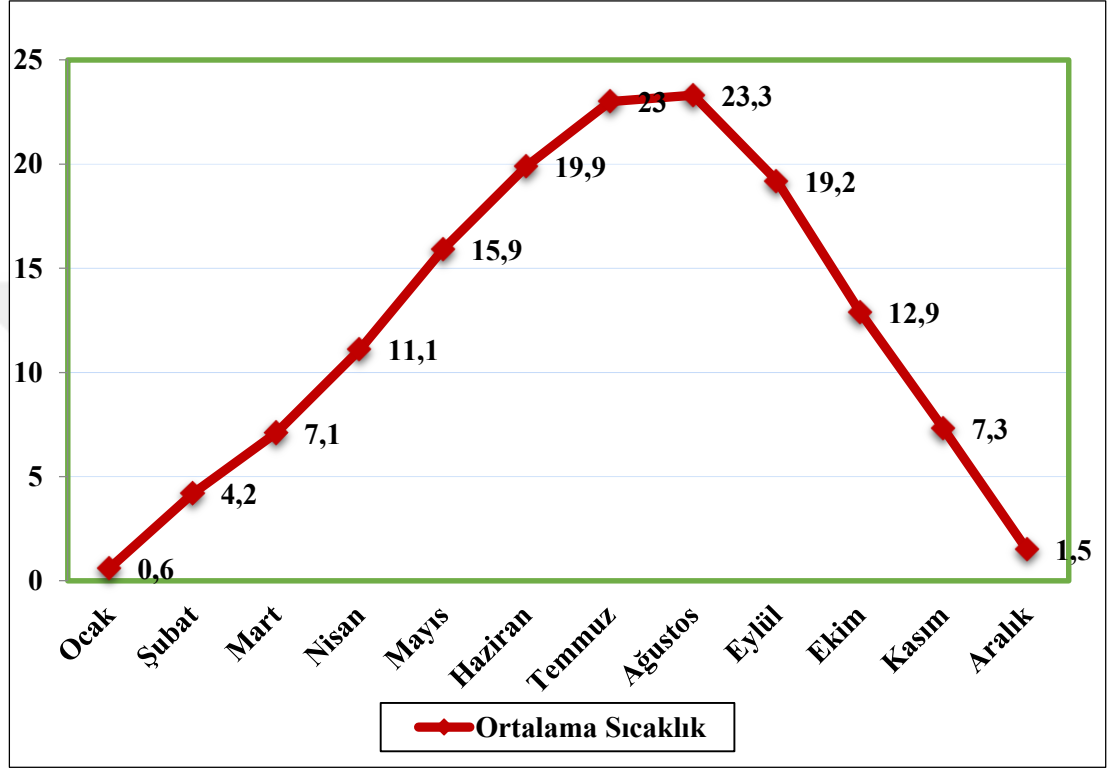
Ortaköy’de yıllık ortalama sıcaklık $12,2^{\circ}\text{C}$ ’dir. Sahada yıl içerisinde aylık ortalama sıcaklığın en yüksek değeri ağustos ayında $23,3^{\circ}\text{C}$ olarak görülürken, yıl içerisinde aylık ortalama sıcaklığın en düşük değeri ocak ayında $0,6^{\circ}\text{C}$ olarak görülür (Bkz. Tablo 1.2, Şekil 1.2).

Tablo 1.2. Ortaköy’de Aylık Ortalama Sıcaklık Değerleri (2013-2021, $^{\circ}\text{C}$).

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Ortalama Sıcaklık ($^{\circ}\text{C}$)	0,6	4,2	7,1	11,1	15,9	19,9	23,0	23,3	19,2	12,9	7,3	1,5	12,2

Kaynak: MGM verilerinden yararlanarak hazırlanmıştır.

Araştırma sahasında sıcaklık değerleri nisan ayından itibaren yükseliş eğilimi göstermektedir (11,1°C). Ağustos ayında yılın en yüksek değerine ulaşan sıcaklıklar (23,3°C) eylül ayında da devamlılığını sürdürürken, ekim ayıyla birlikte düşüş eğilimi göstermeye başlar (12,9°C). Aralık ayında 1,5°C'ye kadar düşen sıcaklık değerleri, ocak ayında ise yılın en düşük sıcaklık değeri olan 0,6°C'ye ulaşmaktadır.

Şekil 1.2. Ortaköy’de Aylık Ortalama Sıcaklığın Aylara Göre Değişimi.

Elde edilen veriler ışığında, aylık ortalama sıcaklık değerlerine göre çalışma sahasında sıcaklığın en düşük olduğu ay ocak ayıdır. Söz konusu ayda ortalama sıcaklık değerleri 0,6°C'ye kadar düşmektedir. Ocak ayını takiben, ortalama sıcaklık değerlerinin en düşük olduğu diğer aylar ise şubat (4,2°C) ve aralık (1,5°C) aylarıdır. Ortalama sıcaklık değerlerinin arttığı aylar incelendiğinde ise temmuz ve ağustos ayları neredeyse aynı değerlere sahip olsa da, küçük bir farkla ağustos ayı temmuz ayından daha sıcaktır. Temmuz ayında ortalama sıcaklık 23,0°C iken, ağustos ayında ortalama sıcaklık 23,3°C'dir. Buna göre yıllık amplitüd değeri 22,7°C olarak bulunmaktadır.

Araştırma sahasının 7 yıllık rasat verilerine göre maksimum sıcaklık yıllık değeri 38,9°C'dir. Maksimum sıcaklık verileri aylara göre incelendiğinde maksimum sıcaklık değerlerinin en yüksek olduğu ay 38,9°C ile ağustos ayı iken maksimum sıcaklık

değerlerinin en düşük olduğu ay 15,6°C ile ocak ayıdır. Maksimum sıcaklık değerlerinin yıllık ortalamasıysa 18,8°C'dir. Maksimum sıcaklıkların ortalaması incelendiğinde ortalama maksimum sıcaklığın en yüksek olduğu ay 31,5°C ile ağustos ayıdır. Ortalama maksimum sıcaklık değerlerinin en düşük olduğu ay ise 4,9°C ile ocak ayıdır.

Sahada yıllık minimum sıcaklık değeri -18,0°C'dir. Minimum sıcaklık değerleri aylara göre incelendiğinde, sıcaklık değerlerinin en yüksek olduğu ay 9,1°C ile temmuz ayı olurken, sıcaklık değerlerinin en düşük olduğu ay -18,0°C ile şubat ayı olmaktadır. Minimum sıcaklıkların ortalaması incelendiğinde, aralık (-1,9°C), ocak (-3,0°C) ve şubat (-0,3°C) aylarında sıcaklık 0°C'nin altına düşmüştür. Minimum sıcaklık ortalamalarının en yüksek olduğu ay ise 15,7°C ile ağustos ayıdır. Minimum sıcaklıkların yıllık ortalaması ise 6,4°C'dir. Araştırma sahasında maksimum sıcaklık değerlerinin görüldüğü aylar yaz mevsimi aylarına tekabül ederken, minimum sıcaklık değerlerinin görüldüğü aylar kış mevsimi aylarına tekabül etmektedir (Bkz. Tablo 1.3, Şekil 1.3).

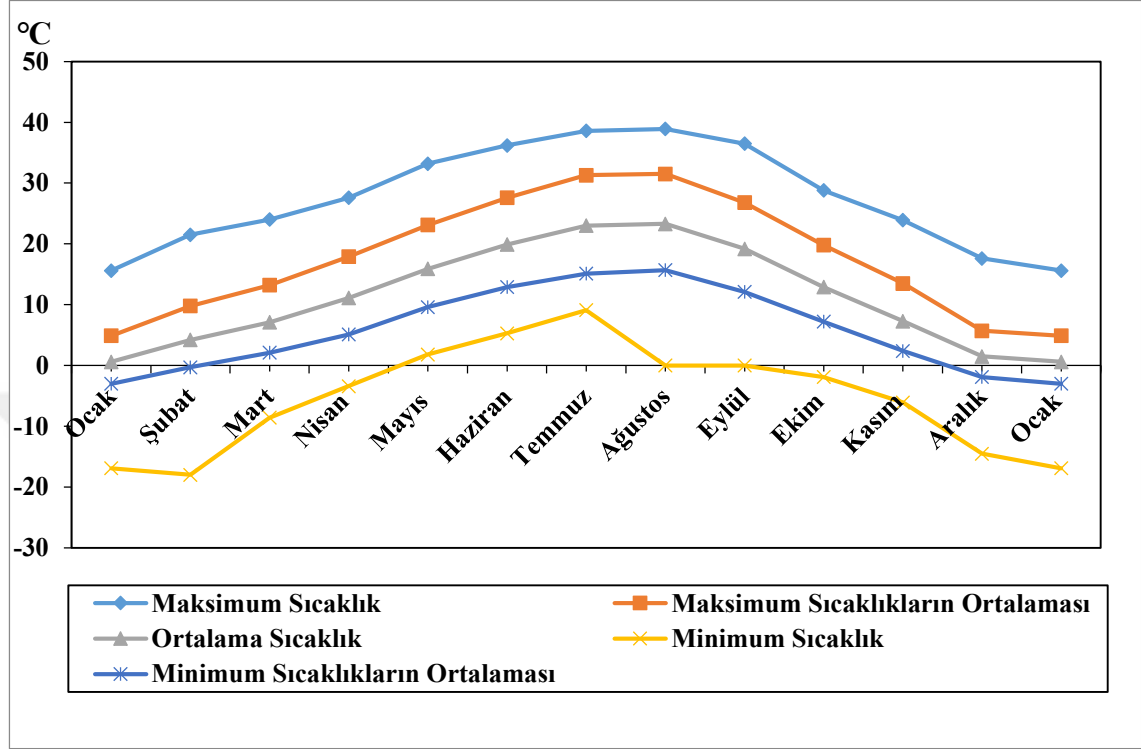
Tablo 1.3. Ortaköy'de Aylık Ortalama ve Ekstrem Sıcaklıkların Yıl İçindeki Dağılımı (2013-2021, °C).

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Maksimum Sıcaklık (°C)	15,6	21,5	24,0	27,6	33,2	36,2	38,6	38,9	36,5	28,8	23,9	17,6	38,9
Maksimum sıcaklıkların ortalaması (°C)	4,9	9,8	13,2	17,9	23,1	27,6	31,3	31,5	26,8	19,8	13,5	5,7	18,8
Ortalama Sıcaklık (°C)	0,6	4,2	7,1	11,1	15,9	19,9	23,0	23,3	19,2	12,9	7,3	1,5	12,2
Minimum sıcaklık (°C)	-16,9	-18,0	-8,6	-3,4	1,8	5,3	9,1	0	0	-1,9	-6,1	-14,5	-18,0
Minimum sıcaklıkların ortalaması (°C)	-3,0	-0,3	2,1	5,1	9,6	12,9	15,1	15,7	12,1	7,2	2,4	-1,9	6,4

Kaynak: MGM verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Ekstrem sıcaklıklar olarak da bilinen maksimum sıcaklıklar ile minimum sıcaklıklar bir sahadaki beşeri faaliyetleri ve doğal çevreyi büyük ölçüde etkilemektedir. Örnek verecek olursak sıcak değerlerinin normalden fazla artması beşeri faaliyetleri ve doğal çevreyi olumsuz etkilemektedir. Tarımda su sıkıntısı yaşanırken, bitkiler de su kaybına

uğrayacak ve bitkilerin olgunlaşma süresi kısılacaktır. Saha üzerinde gece gündüz sıcaklık farkı sıcaklıkların artmasına bağlı olarak artacak ve bu sebeple sahadaki mekanik (fiziksel) çözülme hız kazanacaktır (Kopar, 2007:68,69).

Şekil 1.3. Ortaköy’de Aylık Ortalama ve Ekstrem Sıcaklıkların Yıl İçindeki Değişimi.

Sıcaklık değerlerinin normalin altına düşmesi ise ürünlerin vejetasyon devresinin kesintiye uğraması ile sonuçlanırken bazen de vejetasyon devresinin tamamlanamamasıyla sonuçlanmaktadır. Bu durum ise hem beşeri faaliyetleri hem de doğal çevreyi olumsuz yönde etkileyen bir hava olayıdır (Kopar, 2007:68,69).

İstasyon kayıtlarına göre, araştırma sahasında en düşük sıcaklık 1 Şubat 2017 tarihinde -18,0°C olarak tespit edilmiştir. Bunu takip eden diğer en düşük sıcaklıklar 9 Ocak 2015 tarihinde -16,9°C ve 24 Aralık 2013 tarihinde -14,5°C olarak ölçülmüştür. Genel olarak minimum sıcaklıklara kış mevsiminin bir gereği olarak, kış aylarında rastlanılmaktadır.

Ortaköy’de en yüksek sıcaklık 14 Ağustos 2019 tarihinde 38,9°C olarak tespit edilmiştir. Bunu takip eden diğer en yüksek sıcaklıklar ise, 18 Temmuz 2016 tarihinde 38,6°C, 16 Eylül 2017 tarihinde 36,5°C ve 29 Haziran 2013 tarihinde 36,2°C olarak sıralanabilir. Buna göre sahada maksimum sıcaklıklara en fazla yaz aylarında rastlanıldığı

sonucuna varabiliriz. Araştırma sahasına ait ekstrem sıcaklıkların ortalaması ile aylık ortalama sıcaklıkları karşılaştırdığımızda ise ekstrem sıcaklıklar ve aylık ortalama sıcaklıklar arasında gözle görülür bir fark ortaya çıkmaktadır. Bu durumun denizellik etkisinden uzak olması, sahada nem değerinin düşük olması, karasallık etkisinin yüksek olması gibi nedenlerden ortaya çıktığı söylenebilir.

Don Olayı: Don olayı günlerin aylara göre dağılımını incelediğimizde, araştırma sahasında yıllık donlu gün sayısı ortalaması 71,5 olduğu görülmektedir. Donlu günler en erken iç bölgelerde başladığı gibi yine en erken iç bölgelerde sona ermektedir. Araştırma sahasına, baktığımızda ise don olayları ekim ayında başlayıp nisan ayında sona ermektedir.

Tablo 1.4. Ortaköy’de Aylık Ortalama Donlu Günlerin Sayısı (2013-2021).

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Gün Sayısı Ort.	21,2	11,5	8,4	3,5	-	-	-	-	-	1,0	6,5	19,1	71,5

Kaynak: MGM verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

“Karasallık, denizellik, yükselti farkı ve farklı karakterlerdeki hava kütlelerinin etkili olması durumuna göre ülkemizin farklı bölgelerinde meydana gelen don olayları, farklı tarihlerde başlar ve sona erer. Bundan dolayı ülkemizdeki don olaylarının başlangıç ve sona erme tarihleri bölgeden bölgeye değişiklik göstermektedir”(Şahin, Doğanay ve Özcan, 2007: 99).

Türkiye’de don olayları en çok kış aylarında, genellikle araştırma sahasının da yer aldığı iç kesimler de görülür. Bunlar ilk donlardır. Donlar, en çok Doğu Anadolu’nun kuzey kesiminde, daha sonra da İç Anadolu’nun doğu kesiminde görülür. Bu donlar genellikle kış aylarında meydana gelmektedir. Bu aylar; kültür bitkilerinin çoğunun hala ekilmediği, kışlık buğdayın toprak içinde tohum ya da filiz halinde kar örtüsü altında kaldığı, ağaçların dinlenme (=dormansi) halinde olduğu dönemdir. Dolayısıyla kış mevsiminde meydana gelen donlar tarımsal zarara neden olmamaktadır (Şahin, Doğanay ve Özcan, 2007: 102). Araştırma sahasında ise sıcaklığın düştüğü kış mevsimi oldukça soğuk geçmekte, sıcaklığın üst safhaya geldiği yaz mevsimi hariç bütün yıl yer yer don

olayları görülmektedir. Özellikle ilkbahar'daki geç donlar, bitkilerin uyandığı döneme denk geldiği için tarım ürünlerine büyük zarar vermektedir (Kopar, 2010: 6).

Tablo 1.5. Ortaköy’de Belli Derinliklerde Ortalama Toprak Sıcaklıkları (2013-2021, °C).

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
5 cm	1,6	3,2	8,2	14,1	20,3	25,7	29,5	29,2	23,7	15,6	7,6	3,0	15,1
10 cm	2,6	3,8	8,0	13,5	19,5	24,6	28,2	28,1	23,2	15,6	7,8	3,6	14,9
20 cm	2,8	3,9	7,7	13,1	18,8	23,8	27,4	27,5	23,4	16,5	8,9	4,2	14,8
50 cm	4,6	5,0	8,6	13,1	18,3	23,2	26,7	27,5	24,4	18,7	11,8	6,9	15,7
100 cm	7,5	6,8	8,7	11,8	15,7	19,7	23,1	24,6	23,3	19,7	14,8	10,4	15,5

Kaynak: MGM verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Toprak Sıcaklığı: Bulunulan sahanın yıllık ortalama sıcaklık değerleri ile toprak sıcaklığı arasında doğrudan bir ilişki mevcuttur. Ortaköy ilçesine ait toprak sıcaklık verileri bulunmadığı için Aksaray iline ait 90 yıllık rasat sonuçlarına göre 5 cm. derinlikteki toprak sıcaklığının yıllık ortalaması 15,1°C, 20 cm. derinlikteki toprak sıcaklığının yıllık ortalaması 14,8°C’dir. Ortalama toprak sıcaklık değerleri neredeyse her derinlikte 14-15°C civarındadır (Bkz. Tablo 1.5).

1.2.2. Basınç ve Rüzgârlar

Atmosfer içerisinde gazların yeryüzüne uyguladığı baskıya basınç denir. Araştırma sahamız olan Ortaköy’de basınç değerleri ile ilgili ölçümler uzun yıllık olmadığından dolayı Aksaray Meteoroloji istasyonuna ait olan rasat sonuçları kullanılmaktadır. Basınç değerlerinin aylara göre durumu incelendiğinde, çalışma alanında yıllık ortalama basınç değeri 886,9 hPa’dır. Bu değer *normal atmosfer basıncı* olarak kabul edilen 1013 hPa atmosfer basıncına göre düşük değer göstermektedir.

En yüksek ortalama basınç değeri 890,3 hPa ile aralık ayında, en düşük ortalama basınç değeri ise 884,4 hPa ile temmuz ayında görülmektedir. En yüksek ortalama basınç değeri ile en düşük ortalama basınç değeri arasında fazla bir fark olmadığı ve kış mevsimine ait basınç değerlerinin 1013 hPa’dan düşük olduğu dikkat çekmektedir. Bu

durum kış mevsiminde araştırma sahasının *orta enlem siklonunun* etkisi altında kaldığını ve dolayısıyla kış mevsiminde basınç değerlerinin düştüğünü göstermektedir (Arıbaş, 2002: 38). Ayrıca 1013 hPa'nın altında basınç değerine sahip olduğu hâlde yüksek basınç merkezi olan yerler vardır. Aynı şekilde 1013 hPa'dan yüksek basınç değerine sahip olduğu hâlde, alçak basınç merkezi olan yerler vardır. Öyleyse alçak basınç- yüksek basınç kavramlarını açıklarken normal atmosfer basınç değerini, her zaman geçerli bir kıstas olarak kullanmamak gerektiği söylenebilir. (Aksoy, 2003: 216-217).

Sonuç olarak, Ortaköy'de sıcaklığın artış ve azalışına bağlı olarak, yaz aylarında basınç en düşük, kış aylarında ise basınç en yüksek değerleri göstermektedir. Yani sıcaklığın düşük olduğu dönemlerde yıllık basınç ortalamaları yüksek, sıcaklığın yüksek olduğu dönemde ise yıllık basınç ortalamaları düşüktür. Maksimum yerel basınç değeri yıllık ortalaması 903,6 hPa'dır.

Araştırma sahasında düşük sıcaklık değerlerinin hâkimiyeti neticesinde kış mevsiminde termik yüksek basınç merkezi etkili olur. Buna bağlı olarak en yüksek ortalama maksimum basınç değeri 903,6 hPa ile aralık ayında görülmüştür. En düşük ortalama maksimum yerel basınç değeri ise termik alçak basınç merkezinin etkili olması sonucunda 891,4 hPa ile temmuz ayında görülmüştür.

Tablo 1.6. Ortaköy'de Basınç Değerlerinin Aylara Göre Dağılımı (2013-2021, hPa.).

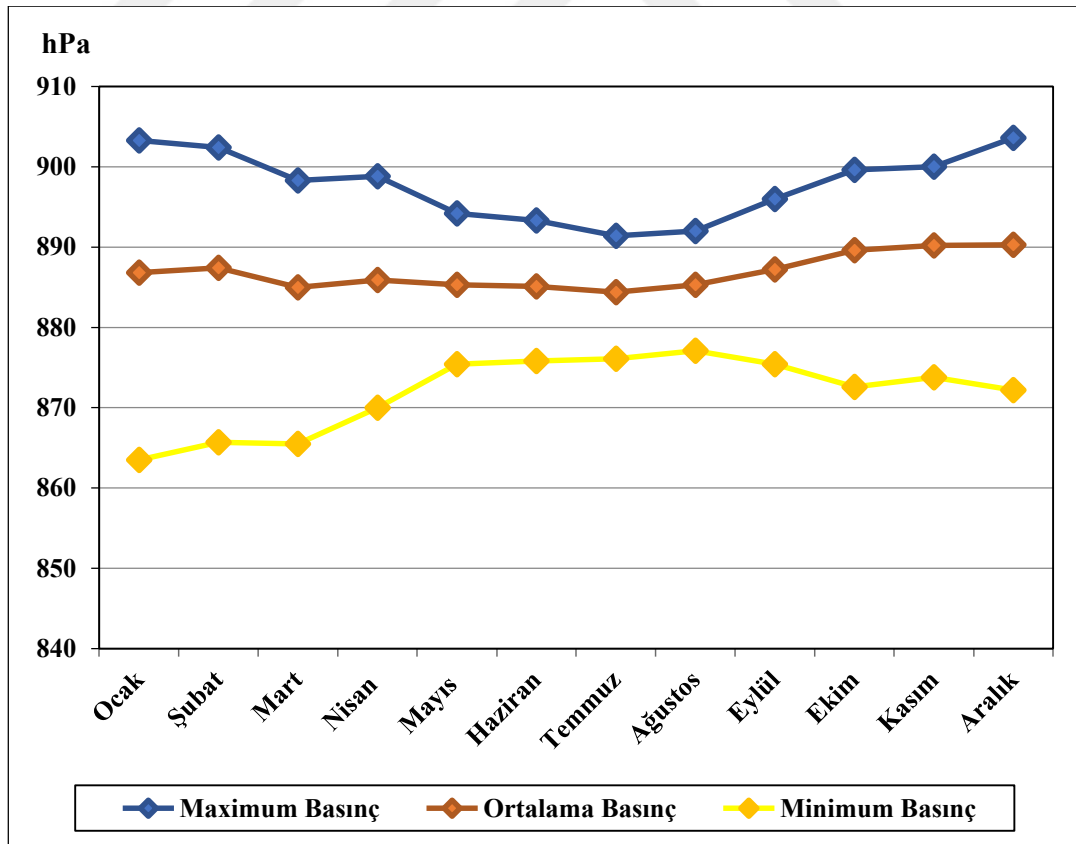
Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Ort. Basınç (hPa)	886,8	887,4	885	885,9	885,3	885,1	884,4	885,3	887,2	889,6	890,2	890,3	886,9
Max. Basınç (hPa)	903,3	902,4	898,3	898,8	894,2	893,3	891,4	892	896	899,6	900	903,6	903,6
Min. Basınç (hPa)	863,5	865,7	865,5	870	875,4	875,8	876,1	877,1	875,4	872,6	873,8	872,2	863,5

Kaynak: MGM verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Minimum yerel basınç değeri yıllık ortalaması 863,5 hPa'dır. Yine araştırma sahasında yüksek sıcaklık değerlerinin hâkimiyeti neticesinde yaz aylarında termik alçak basınç etkili olur. Bunun sonucunda en yüksek ortalama minimum basınç değeri 877,1 hPa ile ağustos ayında görülmüştür. En düşük ortalama minimum yerel basınç değeri ise

863,5 hPa ile ocak ayında görülmüştür. “Ocak ayında basınç değerinin düşmesinin sebebi; orta enlem siklonunun, araştırma sahası üzerinde etkili olarak basıncın normalin dışına çıkmasına neden olmasıdır” (Arıbaş, 2002: 37).

Daimi termik yüksek basınç alanı özelliğinde olan ve Kuzey Kutbu sahasından beslenen Sibiryâ yüksek basınç hava kütlesi (cP), kış mevsiminde genişler ve Hazar havzası üzerinden Anadolu’ya doğru sarkar. Bilhassa da Doğu Anadolu ve İç Anadolu’nun kuzey havzalarını etki sahası içine katar. İç Anadolu Bölgesi’nin çepeçevre dağlarla kuşatılmış bir çanak özelliğindeki reliefi, cP (kontinental polar) hava kütesinin burada havuzlanmasını kolaylaştırır. Bununla birlikte kış aylarında mT (maritim tropikal) ve cP arasındaki cephe sınırının Torosların güney yamaçlarında kurulmasına rağmen, zaman zaman zayıflayan cP’nin geri çekilmesi sırasında mT sıklıkla hamleler yaparak İç Anadolu sahasına ilerler ve cephelerin yer değiştirmesine bağlı olarak kış mevsiminde de %25’ini aşan oranlarda yağış kaydedilir. Bu yağış artışı üzerinde batıdan gelen alçak basınç hücrelerinin de küçük bir katkısı vardır. Dolayısıyla kış mevsiminde bölgede yüksek basıncın orta düzeyde etkili olduğu söylenebilir (Arınç, 2016: 19).

Şekil 1.4.Ortaköy’de Basınç Değerlerinin Aylara Göre Dağılımı.

İlkbahar mevsiminde ise cP'nin geri çekilmesi sırasında mT'nin kuzeye doğru ilerlemesi şeklindeki basınç hareketleri nedeniyle kararsız bir ortam oluşur. Cepheler sıklıkla yer değiştirdiğinden yağış ihtimali artar. Bölgenin her tarafında ilkbahar yağışlarının en büyük payı almasının temel nedeni budur. Yaz ve sonbahar mevsimleri hem mT hem de cP kökenli hava kütlelerinin etkisinin zayıfladığı bir döneme karşılık geldiği için, yağış miktarı kademeli şekilde düşer (Arınç, 2016: 19).

Rüzgârlar yüksek basınç sahalarından alçak basınç sahalarına doğru esen yatay hava akımlarıdır (Kopar,2007:79). Hiç kuşkusuz Ortaköy ilçe merkezi için önemli olan meteorolojik olaylardan biri de sıcaklık farklarına bağlı olarak oluşan, basınç farklarından doğan rüzgârlardır. Nitekim bu sahaya yönelen rüzgârların yıllık ortalamalarına göre, toplam esme sayısı 25395'dir.

Ortaköy'ün çeşitli yönlerden aldığı rüzgârlar incelendiğinde, en fazla frekansa sahip yön ise, güneybatı (SW) olup, yıllık esme sayısı 8681'e ulaşmaktadır. Yaz mevsimi hariç yılın bütün mevsimlerinde güneybatı yönlü rüzgârlar ön plana çıkmaktadır. Sahiden de ilkbahar mevsiminde %38,4 olan güneybatı yönlü rüzgârların oranı, yaz mevsiminde %16,0'ya gerilemekte ve yaz mevsiminde kuzey yönlü rüzgârlar (%50,7) ön plana çıkmaktadır. Bu yönü yıllık 7305 esme sayısı ile ve %28,7 oranıyla kuzey (N) yönünden esen rüzgârlar izler.

Tablo 1.7. Ortaköy'de Esen Rüzgârların Esme Sayıları ve % Frekansları (2013-2021).

Rüzgâr Yönü	İlkbahar	%	Yaz	%	Sonbahar	%	Kış	%	Toplam	%
N	1450	21,2	2919	50,7	1747	27,9	1189	18,0	7305	28,7
NE	393	5,7	439	7,6	389	6,2	441	6,6	1662	6,5
E	133	1,9	68	1,1	92	1,4	185	2,8	478	1,8
SE	160	2,3	71	1,2	128	2,0	309	4,6	668	2,6
S	337	4,9	77	1,3	201	3,2	701	10,6	1316	5,1
SW	2626	38,4	921	16,0	2504	40,0	2630	39,8	8681	34,1
W	1031	15,1	720	12,5	700	11,2	756	11,4	3207	12,6
NW	669	9,8	535	9,3	487	7,7	387	5,8	2078	8,1
Toplam	6799	100	5750	100	6248	100	6598	100	25395	100

Kaynak: MGM verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Rüzgârın en az estiği yönler ise, %1,8 ile doğu (E), %2,6 ile güneydoğu (SE) ve %5,1 ile güney (S) yönleridir. Güney sektörlü rüzgârların düşük esme sayısında, volkanik dağ özelliği gösteren Ekecek Dağı dizisi tarafından engellemesinin rolü büyüktür (Arıbaş, 2002: 38).

Erinç'e göre "*Kış mevsiminde SW ve S yönlü rüzgârlarında esme sayısının artması havanın kararsızlığına bağlı, basınç değişiklikleridir*". Yaz mevsiminde ise genellikle Ortaköy'de atmosfer dolaşım sisteminin bir özelliği olarak N sektörlü rüzgârlar görülür ve Aksaray'da bu sektörün etkisi altındadır. Genelde doğu ve kuzeydoğu yönlü rüzgârların bütün mevsimlerde hâkim rüzgâr yönü olarak görülmesinde; doğudaki sahaların yüksek ve platolardan teşekkülü ve daha alçak olan Tuz gölü havzasına doğru hava akımlarının oluşması düşünülebilir (Arıbaş, 2002: 38-39).

Tablo 1.8. Ortaköy'de Yıllık Rüzgârların Mevsimlere Göre Dağılımı ve Frekansları (2013- 2021).

MEVSİMLER	İLKBAHAR	YAZ	SONBAHAR	KIŞ	YILLIK
Esme Sayısı	6799	5750	6248	6598	25395
%'si	26,7	22,6	24,6	25,9	100

Kaynak: MGM verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Ortaköy'de yıllık rüzgârların esme sayıları dikkate alındığında büyük farklar göze çarpmamakla birlikte yaz mevsimi hariç ilkbahar, sonbahar ve kış mevsimlerinin frekansları neredeyse aynıdır. Nitekim mevsimlik rüzgâr frekansları incelendiğinde en rüzgârlı mevsim olan ilkbahar %26,7, kış %25,9, sonbahar %24,6 ve yaz mevsiminde ise %22,6'lık değerler görülmektedir.

Araştırma sahasında hâkim rüzgâr dağılışını belirleyebilmek ve ayrıntılı bir şekilde inceleyebilmek amacıyla Rubinstein Formülü kullanılmıştır. Söz konusu formüle göre Ortaköy'de yaz mevsimi dışında ilkbahar, sonbahar ve kış mevsimlerinde tek hâkim yönden rüzgâr esmektedir. Yaz mevsiminde birinci hâkim rüzgâr istikameti %71 ile N 7° W yönü iken, ikinci hâkim rüzgâr istikameti %25 oran ile S 68° W yönüdür.

Çalışma alanında ilkbahar, sonbahar ve kış mevsimlerinde hâkim rüzgâr istikametleri tek yönlüdür. İlkbahar mevsiminde %50 esme oranı ile hâkim rüzgâr yönü S 46°W yönü olmaktadır (Bkz. Tablo 1.9, Şekil 1.5).

Tablo 1.9. Ortaköy’de Rubinstein Formülüne Göre Hâkim Rüzgâr Doğrultuları.

MEVSİMLER	HÂKİM RÜZGÂR DOĞRULTUSU			
	1.Hâkim Yön	% Frekansı	2.HâkimYön	% Frekansı
İlkbahar	S 46° W	%50	-	-
Yaz	N 7° W	%71	S 68° W	%25
Sonbahar	N 35 °E	%50	-	-
Kış	S 36° W	%52	-	-
Yıllık	N 10° W	%44	S 45° W	%43

Kaynak: MGM verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Sonbahar mevsiminde %50 frekans ile N 35° E istikametinde rüzgâr eserken, kış mevsiminde %52 frekans ile N 36° W istikametinde rüzgâr esmektedir. Sahada yıllık hâkim rüzgâr istikameti incelediğinde ise %44 frekansla N 10° W yönü birinci hâkim yön iken, %43 frekans ile S 45°W yönü ikinci hâkim rüzgâr yönü durumundadır. Araştırma sahasında orografinin etkisiyle genel olarak NW ve SW yönlü rüzgârlar görülmektedir.

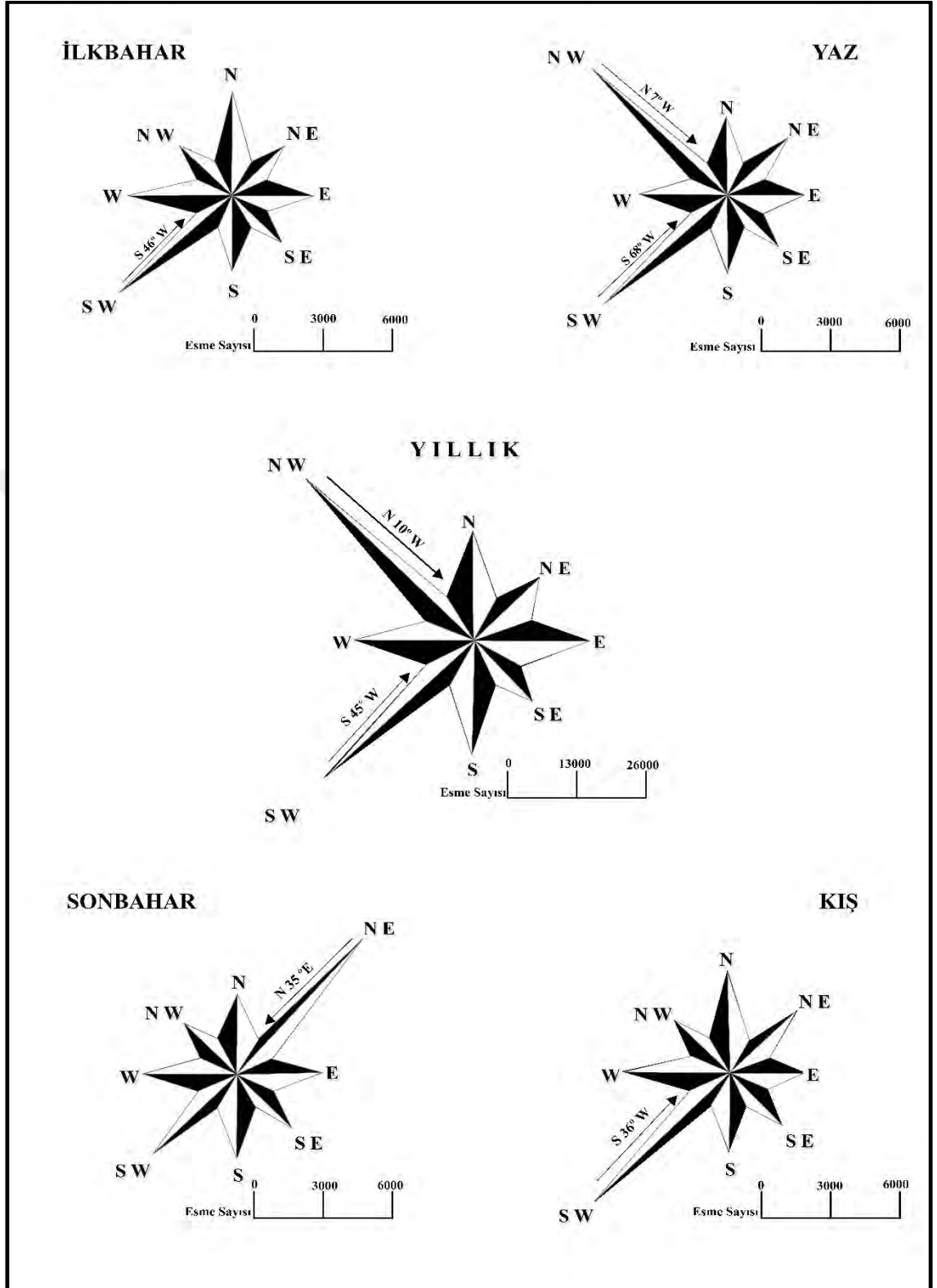
Ortaköy’de, aylık ortalama rüzgâr hızına ait değerler oldukça düşüktür. Rüzgârların yıllık ortalama hızı 3,2 m/sn’dir. Beaufort Ölçeğine ’ne göre bu rüzgârlar, hafif rüzgâr (esinti) özelliği taşımaktadır. Buna rağmen sahada zaman zaman fırtına niteliği taşıyan kuvvetli rüzgârlar da görülür. Ortalama rüzgâr hızı her ay değişmekle birlikte büyük farklar göstermemektedir. Hızı 15 m/sn.’i aşan rüzgârlar fırtına olarak nitelendirilir. Bu kıstasa göre; Ortaköy’de yılın hemen hemen her ayında fırtına niteliğinde kuvvetli rüzgâr eser fakat fırtına söz konusu değildir. Ortaköy’de ilkbahar mevsiminin geçiş iklimi özellikleri göstermesi sonucunda kararsız hava şartları, kuvvetli rüzgârlı gün sayısının artmasına sebep olmuştur (Arıbaş, 2002: 40).

Tablo 1.10. Ortaköy’de Rüzgâr Hareketlerinin Aylık Dağılımı (2013-2021, m/sn.).

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Ort. Rüzgâr Hızı	3,3	3,3	3,7	3,5	3,3	3,3	3,5	3,3	3,1	3	2,9	2,7	3,2
En Hızlı Rüzgâr Yönü	S	SW	S	W	SSW	NNW	WNW	SSW	WSW	WSW	SW	SSW	S
En Hızlı Rüzgâr Hızı	31,0	26,0	27,4	22,2	23,6	21,5	25,6	23,6	20,0	22,0	22,5	29,4	31,0
Ort. Fırtınalı Günler Sayısı	4,7	1,5	3,7	3	5	2,2	0,5	0,5	0,5	1,2	1,2	2,5	26,7

Kaynak: MGM verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Söz konusu rüzgârlar yılın iki ayında güney, iki ayında güneybatı, bir ayında batı, bir ayında güneygüneybatı, bir ayında kuzeykuzeybatı, bir ayında batıkuzeybatı ve iki ayında da batıgüneybatı yönlüdür. Sahada ortalama fırtınalı gün sayısı ise yılda 26,7 gündür. Sonuç olarak günlük hayatı etkileyebilecek şiddette rüzgâr hareketlerine veya fırtınalara yaz mevsimi hariç az da olsa rastlanmaktadır (Bkz. Tablo 1.8).

Şekil 1.5. Rubinstein Formülü'ne Göre Ortaköy'ün Mevsimlik ve Yıllık Rüzgâr Frekansları.

1.2.3. Nem ve Yağışlar

Atmosferdeki su buharına, hava nemliliği denir (Erol, 2011: 202). Havada her zaman bir miktar hava nemi (subuharı) vardır. Oranı yere ve zamana göre değişen bir tutar olmakla birlikte iklimsel olaylar ve canlı yaşamı üzerinde çok etkilidir. İşte havadaki nem miktarı, su buharı basıncı veya bağıl nem olarak bilinir (Kopar, 2007: 85). Diğer taraftan, bağıl nem havadaki buhar basıncının, doyma basıncına oranı olarak da tasvir edilir (Erol, 2011: 205).

Ortaköy’de su buharı basıncı mevsimlerin sıcaklık şartlarına bağlı olarak oluşan buharlaşma koşullarına göre şekillenir. Buharlaşma kış mevsiminde en az seviyededir. Aralıktan nisan ayına kadar buharlaşma neredeyse aynı seviyeyi takip eder. Sıcaklıkların düşmesi ve yanı sıra yağışların artmasına paralel olarak araştırma sahasında ortalama bağıl nem miktarının en fazla olduğu ay aralık, bağıl nemin en az olduğu ay ise temmuz ayıdır (Kopar, 2007: 85). Yıllık ortalama nisbi nem oranı ortalaması %58,2 gibi ortalama bir değere sahip olan nemliliğin, yıl boyunca özellikle yaz aylarında düşüken, kış ayları olan aralık ve ocak aylarında ulaşabileceği maksimum seviyeye geldiği görülür (Bkz. Tablo 1.11, Şekil 1.6).

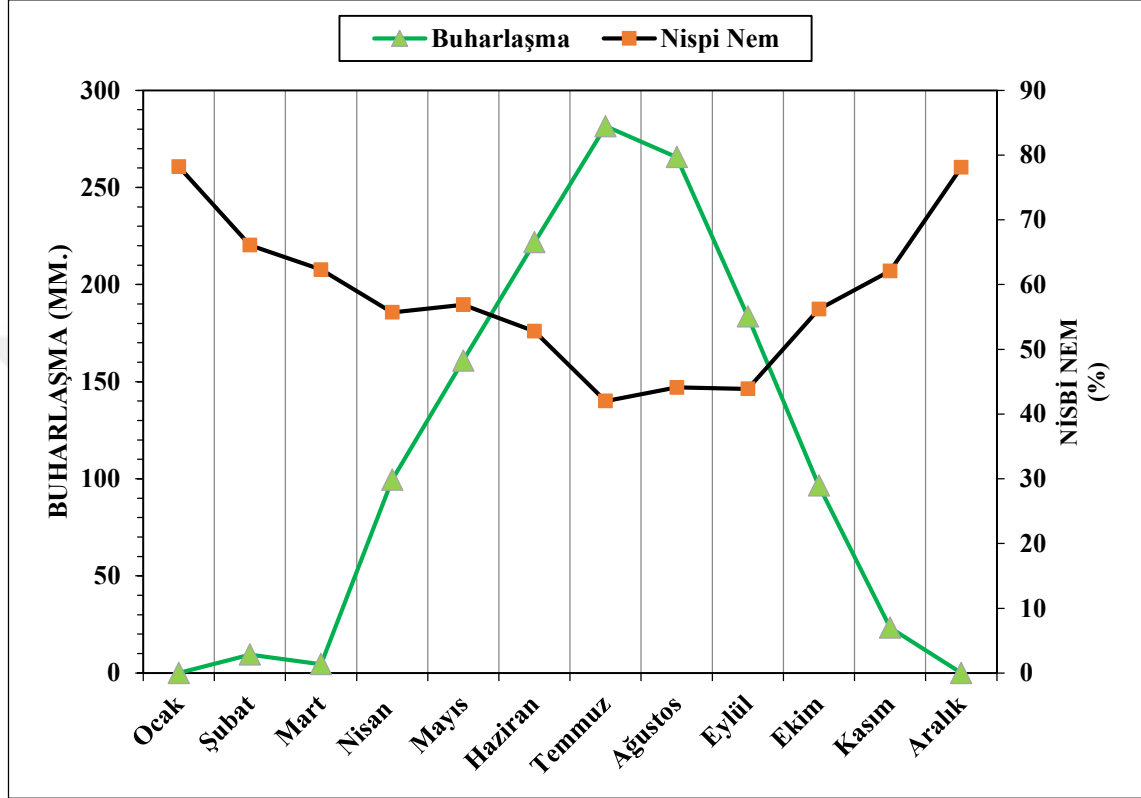
Tablo 1.11.Ortaköy’de Aylık Ortalama Su Buharı Basıncı (hPa) ve Nisbi Nem Oranı (%) (2013-2021).

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Su Buharı Basıncı (hPa)	3,7	4,2	5,3	5,9	8,6	10,2	9,6	10,3	7,9	7,1	5,2	4,9	6,9
Nisbi Nem (%)	78,2	66,1	62,3	55,7	56,9	52,8	42	44,1	43,9	56,2	62,1	78,1	58,2

Kaynak: MGM verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Yaz mevsiminde havanın ‘kuru’ diye isimlendirilmesi ve bunaltıcı sıcakların fazla yaşanmaması havadaki bağıl nem miktarının az olmasıyla ilgilidir. Bağıl nem tutarlarının kış mevsiminde yaz mevsimiyle karşılaştırıldığında yüksek seyretmesi ise; yağış miktarlarındaki artışın yanı sıra bulutluluk oranının yüksek, hava sıcaklıklarının düşük olması ile açıklanabilir (Kopar, 2007: 85).

Aylık nispi nem dağılışı incelendiğinde bütün yıl boyunca azalıp tekrar artan kararsız bir gidişat görülür. Bu durum bulutluluk oranını düşürdüğü gibi, toplam 274,6 mm. ile Türkiye ortalamasının (735 mm.) çok çok altında bir yıllık yağış miktarı ile karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 1.6. Ortaköy'de Ortalama Buharlaşma ve Nispi Nem Diyagramı.

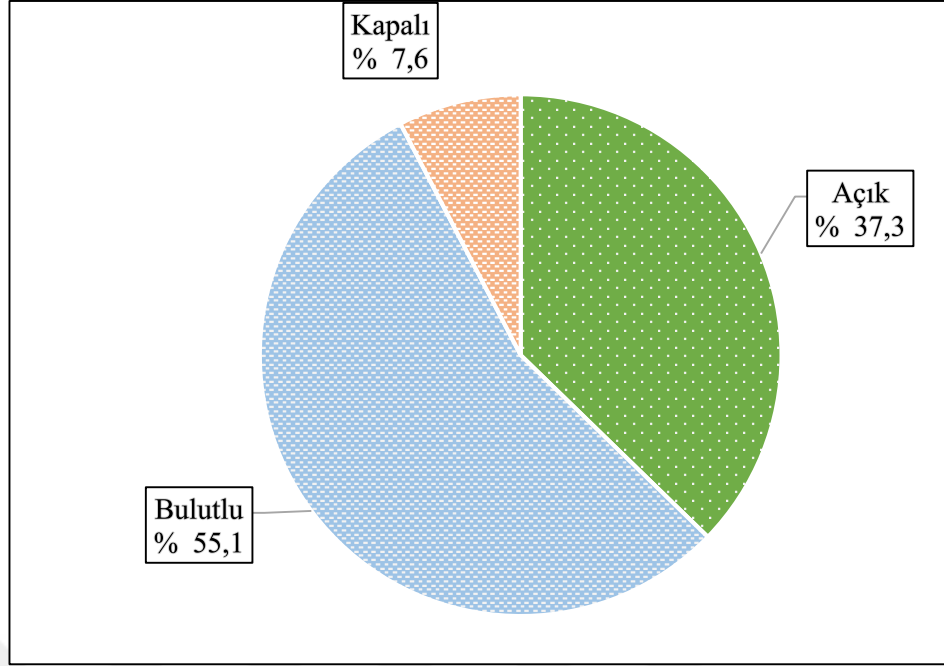
Bulutluluk, atmosferdeki nem oranı, yağış olasılığı, güneşlenme süresinin kısa veya uzun oluşu, yeryüzünün ısınması ya da soğuması gibi parametreleri doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen iklimsel bir unsurdur (Kopar, 2007: 87). Aynı zamanda nispi (bağıl) nem ile bulutluluk arasında doğru orantı olduğu gerçeği yadsınamaz. Sahanın yağış şartlarını etkilemesi açısından önemli olan bulutluluğun aylara göre dağılışına bakıldığında, en düşük değerlere yaz ayları olan temmuz 1,2 ve ağustos 1,1 ayları ve buna ek olarak sonbahar ayı olan 1,5 ile eylül ayında rastlanır. En yüksek değerlere ise kış aylarında (aralık 4,8, ocak 4,9 ve şubat 4,6) ulaştığı görülür. Yıllık ortalama bulutluluk ise %0,8 ile 3,2 gündür.

Tablo 1.12. Ortaköy’de Ortalama Bulutluluk ve Bulutlu Günler Sayısının Aylık Dağılımı (2013-2021).

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık	%’si
Ortalama Bulutluluk	4,9	4,6	4,3	4,1	3,5	2,3	1,2	1,1	1,5	2,8	3,7	4,8	3,2	%0,8
Açık (0,0-1,9)	4,7	5,1	6,1	5,9	7,9	14,7	23,5	23,9	20,4	13,7	8,8	4,6	139,3	%36,9
Bulutlu (2,0-8,0)	21,9	20,5	22,8	22,8	22,2	15,3	7,2	6,7	9,3	16,5	18,6	22,2	206,0	%54,6
Kapalı (8,1-10,0)	4,7	3,5	2,8	2,3	1,7	1,4	-	1,0	1,3	1,6	3,0	5,2	28,5	%7,6

Kaynak: MGM verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Araştırma sahasındaki uzun yıllık rasat verilerine göre açık, bulutlu ve kapalı günler sayısına bakıldığında, Ortaköy’de bulutlu gün sayısının fazla olduğu görülür. Sahada yılın 139,3 günü açık geçmekte ve en yüksek değerlere 23,9 gün ile ağustos ayında ulaşılmaktadır. En düşük değer ise 4,6 gün ile aralık ayına aittir. Buna karşılık bulutlu günler Ortaköy’de 206,0 ile dağılıшта ilk sırayı almaktadır. Başka bir deyişle Ortaköy’de yılın %54,6’sı bulutlu geçmektedir. Yıl içerisinde bulutlu günlerin en fazla görüldüğü ay 22,8 gün ile mart ve nisan aylarıdır, en az görüldüğü ay ise ağustos (6,7 gün)’tur. Kapalı günler sayısı 28,5 gündür. Kapalı günlerin en fazla görüldüğü ay aralık (5,2 gün), en az görüldüğü ay ise temmuz ayıdır. (Bkz. Tablo 1.12, Şekil 1.7).

Şekil 1.7. Ortaköy’de Ortalama Bulutluluk Sayısı ve Bulutlu Günlerin Aylık Dağılımı.

Araştırma sahasında sisli günler sayısı fazla olmamakla birlikte yıllık ortalama sisli gün sayısı 8,5’tir. Sisli günlerin yıl içindeki dağılımı incelendiğine 2,8 ile aralık ayı ilk sırayı almaktadır. En az sisli gün sayısı 0,02 ile haziran ve eylül aylarında görülmektedir. Ayrıca bu istasyonda temmuz ve ağustos aylarında sisli günler hiç görülmemektedir (Bkz. Tablo1.13).

Tablo 1.13. Ortaköy’de Ortalama Sisli Gün Sayılarının Aylara Göre Dağılımı (2013-2021).

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Ortalama Sisli Günler	2,2	1,0	0,5	0,08	0,05	0,02	-	-	0,02	0,4	1,3	2,8	8,5

Kaynak: MGM verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Sisli günlerin en fazla olduğu mevsimler; kış ve geçiş mevsimleri olan ilkbahar ve sonbahardır. Özellikle kış aylarından ocak ve aralık ayları en fazla sisli güne sahip aylardır. Görülen sislerin büyük bir bölümü Kara (Radyasyon) Sisleri’dir. Sıcaklık terselmesi nedeniyle dikey hava hareketlerinin olmadığı zamanlarda hava nemi yerin birkaç metrelik alt bölümlerinde birikmekte ve hava oldukça soğuk olan yer yüzeyine

temas edince soğuyarak yoğunlaşmaya maruz kalmak suretiyle Kara (Radyasyon) Sisleri oluşturmaktadır (Kopar,2007: 89).

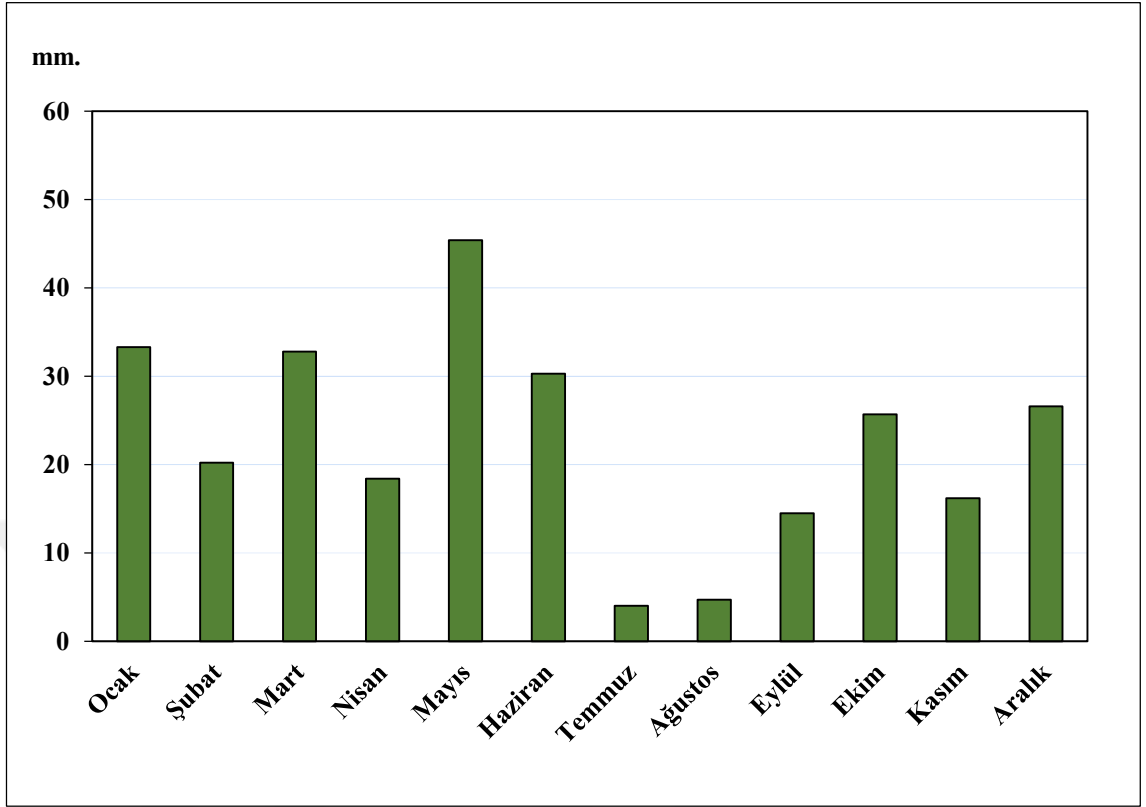
Fotoğraf 1.2. Ortaköy İlçe Merkezi'nde Sisli Bir Günden Görünüm.

Suyun gaz hali olan ve hava neminin yoğunlaşarak yeryüzüne düşmesi olayı olan yağış, iklimin çok önemli bir ögesidir (Şahin ve diğ., 2007: 105). Yağışın dağılışında etkili olan faktörler yükselti, bakı ve orografidir (Kopar, 2010: 7). İstasyonun yağış verilerine göre yıllık ortalama yağış miktarı 274,6 mm.'dir. Yağışın yıl içindeki dağılımına bakıldığında en fazla yağışın 45,4 mm. ile mayıs ayında, en az yağışın ise 4,0 mm. ile temmuz ayında gerçekleştiği görülür (Bkz. Tablo 1.14, Şekil 1.8).

Tablo 1.14. Ortaköy'de Ortalama Yağış Miktarının Aylık Seyri (2013-2021, mm).

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
mm.	33,3	20,2	32,8	18,4	45,4	30,3	4,0	4,7	14,5	25,7	16,2	28,6	274,6

Kaynak: MGM verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Şekil 1.8. Ortaköy’de Aylık Ortalama Yağış Miktarının Yıl İçindeki Dağılım Grafiği.

Yağışın yıl içindeki dağılışı gözden geçirildiğinde her mevsim az da olsa yağışın olduğu fakat mevsimler arasında büyük bir yağış farkının (yaz mevsimi hariç) meydana gelmediği gözlenmektedir. Öte yandan yağışın mevsimlere oranla düzensiz dağıldığı görülmektedir. Çalışma alanındaki yağışın mevsimlere göre dağılım grafiğine bakıldığında en yüksek yağış miktarlarının ilkbahar ve kış mevsimlerinde meydana geldiği göze çarpmaktadır. Bölgede ilkbahar mevsiminde yükselmeye bağlı konveksiyonel yağışlar görülürken, kış mevsiminde *frontal siklonejeze* bağlı *cephe yağışları* görülür (Erinç, 1996:299, Kopar, 2007: 90). Araştırma sahasının da dâhil olduğu İç Anadolu’da kış mevsiminde Akdeniz makroklima sahasında etkili olan kutupsal kökenli hava kütlesi sahaya batıdan sokulur ve çoğunlukla uzun dönem etkisini gösterir. Bu hava kütlesi Anadolu’ya ulaşmaya dek bir takım değişimlere maruz kalsa da Anadolu’nun iç ve doğusunda kar yağışlarına yol açar. Kışın Anadolu üzerinde etkili olan diğer hava kütleleri Akdeniz Makroklima sahasına güneyden sokulan mT ve cT hava kütleleridir. Bu kütleler Anadolu’ya KD ve KB’dan sokulan hava kütleleriyle karşılaşır ve güçlü frontal siklonejeze neden olur (Erinç, 1996: 299).

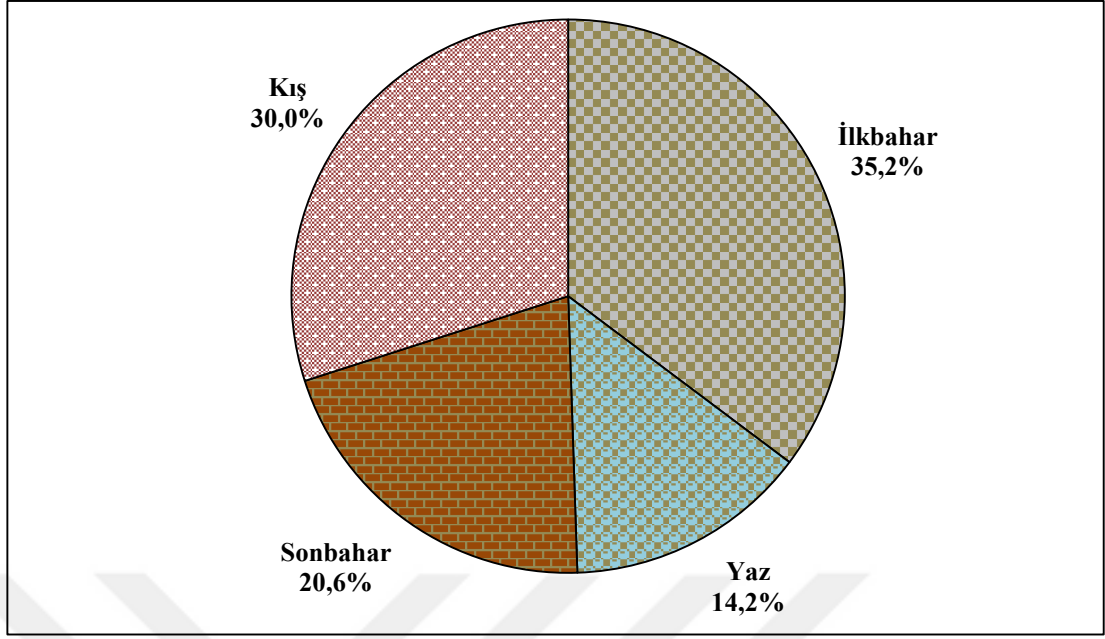
Tablo 1.15. Ortaköy’de Ortalama Yağışın Mevsimlere Göre Dağılımı (2013-2021 mm).

MEVSİMLER	İLKBAHAR	YAZ	SONBAHAR	KIŞ	YILLIK
Yağış (mm.)	96,6	39,0	56,4	82,1	274,6
%’si	35,2	14,2	20,6	30,0	100

Kaynak: MGM verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Nitekim rasat verileri incelendiğinde istasyonda en yağışlı mevsimler ilkbahar ve kış olduğu görülmektedir. İlkbaharda yıllık toplam yağış içerisindeki payı %35,2’dir. Bu mevsimi kış (%30,0), sonbahar (%20,6) ve yaz (%14,2) mevsimleri takip etmektedir (Bkz. Tablo 1.14, Şekil 1.9). Yağışların büyük kısmı cephe yağışlarıdır (Kopar, 2010: 7). Araştırma sahası Erol’a göre; ilkbahar yağışlarının egemen olduğu *gecikmiş Akdeniz rejimi* içerisinde yer almaktadır (Arıbaş, 2002: 48).

Araştırma sahası bu bakımdan değerlendirildiğinde, ortalama yağışlı gün sayısının 86,7 olduğu görülür. Yağışlı gün sayısının aylara göre dağılımına baktığımızda ise bazı aylar dışında çok büyük farklar olmamakla birlikte yaz ve sonbahar aylarının yağışlı geçen gün sayısının az, buna karşılık ilkbahar ve kış aylarının yağışlı geçen gün sayısının fazla olduğu göze çarpmaktadır. Ortalama yağışlı gün sayılarının aylık dağılımına bakıldığında Ortaköy’de yağışlı gün sayısının nispeten eylül ayından başlayarak yükseliş eğilimi göstermekte olduğu görülür. Yılın ilk ayı olan ocak ayında 11,7 ile yüksek bir yağış gerçekleşmiş bu yüksek yağış eğilimini 10,8 ile mart ve 11,8 ile en yüksek yağışlı gün sayısı olan mayıs ayı takip etmektedir. Mayıs ayından sonra ise yağışlı gün sayısı azalış eğilimi göstererek en düşük değer olan 1,8’e temmuz ayından ulaşılır.

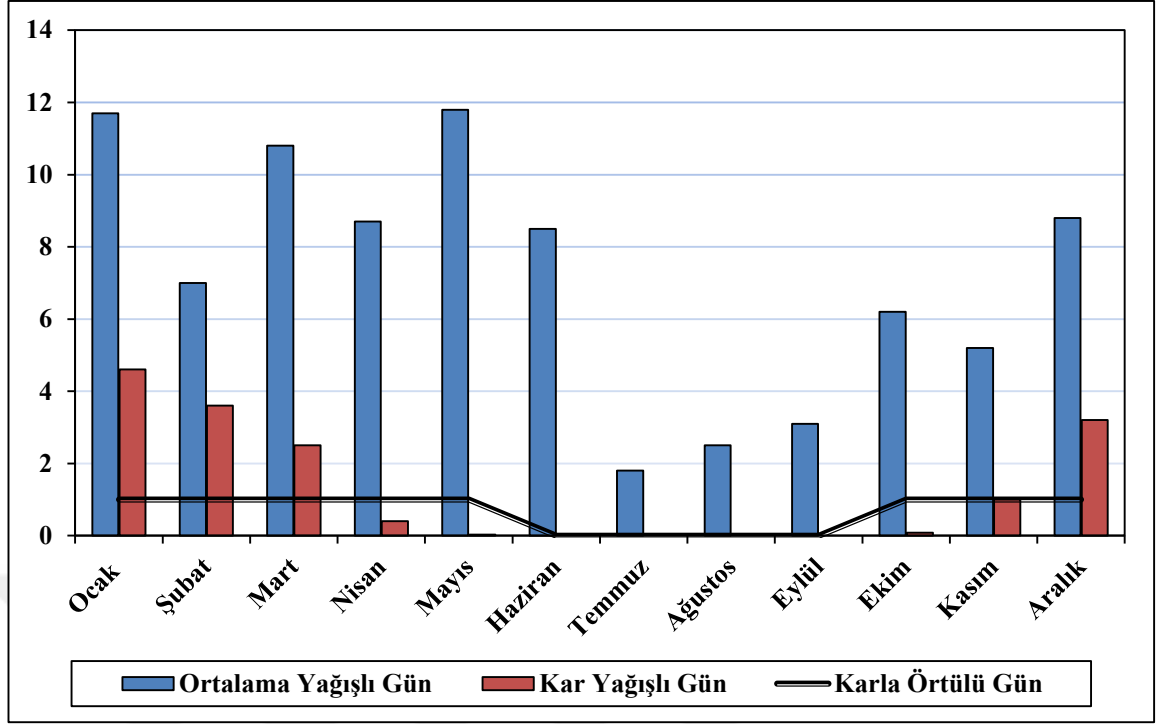
Şekil 1.9. Ortaköy’de Ortalama Yağışın Mevsimlere Göre Dağılımı.

İnceleme alanında dört ayın dışında (haziran, temmuz, ağustos ve eylül) yılın diğer aylarında, önemli bir değere ulaşmasa da (mayıs ve ekim), kar yağışı vardır. Yıllık ortalama kar yağışlı gün sayısı 15,6 ve karla örtülü gün sayısı 23,5’dir. Ortaköy’de kar yağışları ekim ayı sonlarından mayıs ayı başlarına kadar olan devrede görülmektedir. En az kar yağışı 0,03 ile mayıs ayında görülürken, en fazla kar yağışı 4,6 gün ile ocak ayında görülmektedir. Şubat ayı ortalarından itibaren nispeten havaların ısınmaya başlamasıyla ile kar yağışı gün sayısı ve süreside azalmaktadır.

Tablo 1.16. Ortaköy’de Ortalama Yağışlı ve Ortalama Karla Örtülü Günler Sayısı ile En Yüksek Kar Kalınlığı (2013-2021).

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Kar Yağışlı Gün	4,6	3,6	2,5	0,4	0,03	-	-	-	-	0,08	1,0	3,2	15,6
Karla Örtülü Gün	8,7	6,5	2,0	0,2	0,02	-	-	-	-	0,03	0,9	4,9	23,5
Ort. Kar Yüksekliği (cm.)	6,5	6,4	5,7	5,7	1,0	-	-	-	-	3,0	4,7	6,4	4,9
Max. Kar Kalınlığı (cm.)	27	41	29	16	1	-	-	-	-	5	19	45	45

Kaynak: MGM verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Şekil 1.10. Ortaköy’de Ortalama Yağışlı ve Ortalama Karla Örtülü Günler Sayısı.

1.2.4. Yağış Etkinliği ve İklim Tipi

Ortaköy’ün yağış etkinliğini ortaya koymak için Erinc ve Thornthwaite metotlarından yararlanılmıştır. Erinc tarafından 1965 yılında ortaya atılan formülle elde edilen indis sonuçları vejetasyon formasyonlarının yayılış alanları ile yağış etkinliğini çok iyi şekilde göstermektedir. Uygulanan Erinc’in yağış etkinliği formülüne göre, 14,6 yıllık indis değerleri ile **kurak iklim tipi** ’ne sahiptir. Yine aynı tasnif sonuçlarına göre Ortaköy’de temmuz, ağustos ve eylül aylarında tam kurak, haziran-ekim aylarında kurak, mayıs ayında yarı kurak, mart, nisan ve kasım aylarında yarı nemli diğer aylarda ise çok nemli iklim şartları görülmektedir (Bkz. Tablo 1.17). Erinc’in yağış etkinliği indisinin ortaya çıkardığı bir diğer sonuç ise, bitki örtüsünün **step** olduğudur.

Tablo 1.17. Ortaköy’de Erinç (1965) Yağış Tesirlilik İndisinin Aylık Dağılımı.

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Ort. Yağış (mm.)	33,3	20,2	32,8	18,4	45,4	30,3	4,0	4,7	14,5	25,7	16,2	28,6	274,6
Ort. Max. Sıcaklık (°C)	4,9	9,8	13,2	17,9	23,1	27,6	31,3	31,5	26,8	19,8	13,5	5,7	18,8
İndis Değeri	56,0	28,0	20,8	15,3	11,8	9,9	8,7	8,7	10,2	13,8	20,3	48,1	14,6
Yağış Etkinliği	Çok Nemli	Yarı Nemli	Yarı Kurak	Kurak							Yarı Kurak	Nemli	Kurak

Kaynak: MGM verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Araştırma sahasında nemli ve kurak ayların ayrımı iklim özelliklerinin daha belirgin ortaya konması konusunda önemlidir. Bu sonuçlara göre ocak ayı çok nemli, aralık ayı nemli ve şubat ayı yarı nemli geçmektedir. Yılın dört ayında ise (mart, nisan, mayıs ve kasım) diğer aylara oranla yağış fazlalığı olmasına rağmen buharlaşmanın yüksek seyretmesi, yağışın etkisini azaltmaktadır. Mayıs ayından ekim ayına kadar ki altı aylık devrede ise kuraklık belirgin şekilde hissedilmektedir (Kopar, 2010: 7,8).

Su bilançosu sonuçlarına göre Ortaköy’de aralık ayından itibaren su birikmeye başlamıştır. Çünkü bu aydan itibaren yağış miktarı, potansiyel evapotranspirasyon (PET) miktarından daha fazladır. Bu durum, söz konusu aylarda yağış miktarının fazla, buharlaşmanın az olmasından kaynaklanmaktadır. Yörede kış ve ilkbahar aylarında su birikmesine rağmen su fazlası bulunmamaktadır. Haziran ve kasım ayları arasındaki dönemde ise sahada su noksanı meydana gelmektedir.

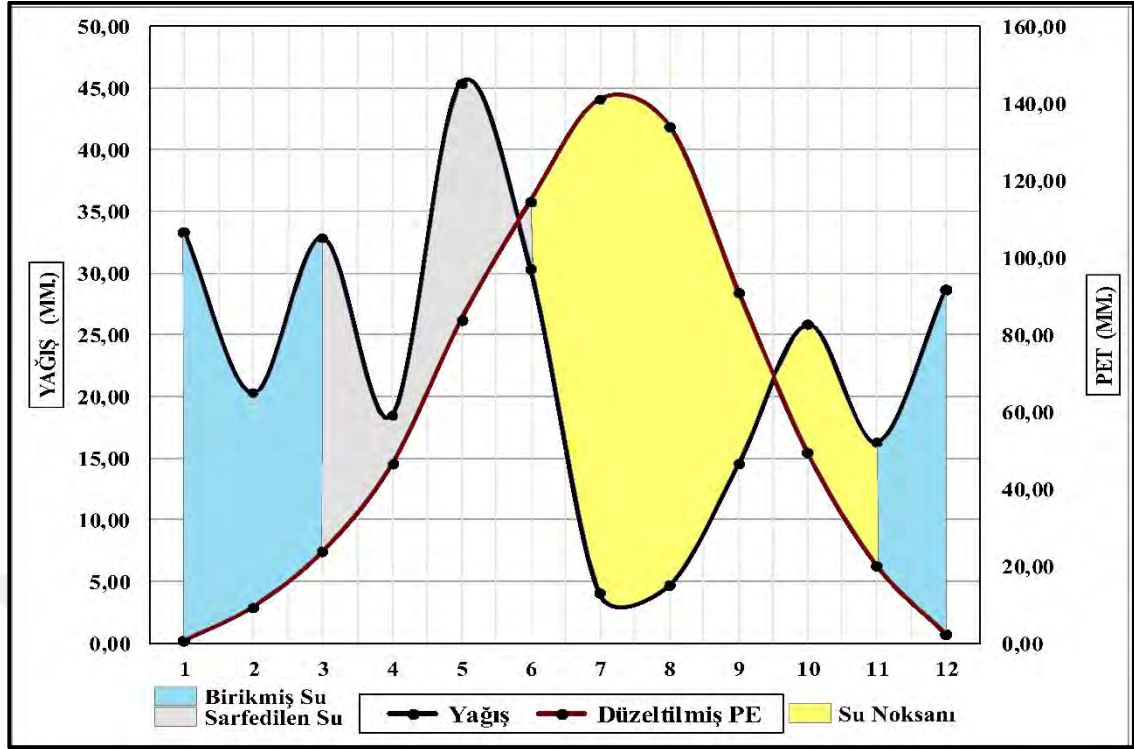
Tablo 1.18. Ortaköy Meteoroloji İstasyonu’nda Thornthwaite Metoduna Göre Su Bilançosu (2013-2021).

Bilanço Elemanları	AYLAR												Yıllık
	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	
Sıcaklık (C)	0,6	4,2	7,1	11,1	15,9	19,9	23	23,3	19,2	12,9	7,3	1,5	12,2
Sıcaklık İndisi	0,0	0,7	1,7	3,3	5,7	8,1	10,0	10,2	7,6	4,2	1,7	0,1	53,8
Düzeltilmemiş PE	0,8	11,4	23,1	42,1	68,1	92,0	111,7	113,7	87,7	51,5	24,0	2,8	-
Güneşlenme Süresi	0,85	0,84	1,03	1,10	1,23	1,24	1,25	1,17	1,04	0,96	0,84	0,83	-
Düzeltilmiş PE	0,7	9,6	23,8	46,3	83,8	114,1	139,6	133	91,2	49,4	20,1	2,4	714,5
Yağış	33,3	20,2	32,8	18,4	45,4	30,4	4,1	4,7	14,6	25,8	16,3	28,7	274,7
Depo Değişikliği	32,5	10,5	8,9	-27,9	-38,4	-12	-	-	-	-	-	26,3	-
Depolama	58,8	69,4	78,4	50,4	12	-	-	-	-	-	-	26,3	-
Gerçek Evapotranspirasyon	0,7	9,6	23,8	46,3	83,8	42,4	4,1	4,7	14,6	25,8	16,3	2,4	274,7
Su Noksanı	-	-	-	-	-	71,7	135,5	128,3	76,6	23,6	3,8	-	439,8
Su Fazlası	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yüzeysel Akış	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yüzeysel Akış 2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nemlilik Oranı	45,2	1,1	0,3	-0,6	-0,4	-0,7	-0,9	-0,9	-0,8	-0,4	-0,1	10,9	-
İklim Tipi	D B’2 d b’3 : Yarı kurak, Orta sıcaklıkta (Mezotermal), Su fazlası yok veya pek az olan, Denizel etkili iklim												

Kaynak: MGM verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Nisan ayından itibaren potansiyel evapotranspirasyon miktarı (46,3 mm.) yağış miktarı (18,4 mm.) geçmektedir (Bkz. Tablo 1.18, Şekil 1.11). Böyle bir durumda potansiyel evapotranspirasyon karşılamak amacıyla toprakta birikmiş olan su sarf edilmektedir. Ancak haziran ayında birikmiş olan suyun kullanılmasıyla, kasım ayı ortalarına kadar olan devrede su noksanı görülmektedir.

Thornthwaite’in yağışla sıcaklık arasındaki ilişkiye dayanarak belirlemiş olduğu tasnife göre Ortaköy’ün iklim tipi ; “ **D B’2 d b’3** ” yarı kurak orta derecede sıcak (Mezotermal), su fazlası olmayan veya çok az olan ve denizel etkili iklim tipine sahip ” olarak belirlenmiştir. Fakat ‘denizel etkili iklim tipine sahip’ ifadesi araştırma sahasındaki gerçekleri yansıtmamaktadır. Araştırma sahası Akdeniz ikliminin yarı-kurak iklim tipine sahiptir.

Şekil 1.11. Ortaköy'ün Thornthwaite Formülüne Göre Su Bilançosu Grafiği.

1.3. HİDROGRAFYA ÖZELLİKLERİ

Araştırma sahasının da içerisine dâhil olduğu, İç Anadolu'da akarsu ağı, kenar bölgelerde görüldüğü gibi sık olmaktan uzaktır. Hatta yer yer hiç akışı olmayan sahalar vardır. Bu durumun başlıca nedenleri, yağış yetersizliği ve zeminin fazla geçirimli oluşudur (Arınç,2016; 27). Bunun sonucunda yağışlar halinde yere düşen ya da karların erimesinden oluşan suların bir bölümü yeraltına sızarak bulundukları alanda belirli koşullar altında yeraltı sularını oluşturmaktadırlar (Erinç, 2001:82).

Araştırma sahası ülkemizin en kurak bölgelerinden biri olan İç Anadolu Bölgesine dâhil bir yerleşme alanıdır. Araştırma sahasına dair hidrografik özellikleri tam anlamıyla analiz edebilmek için yeraltı ve yerüstü kaynaklarını tahlil etmek gerekmektedir fakat daha öncesinde sahanın yeraltı ve yerüstü kaynaklarına dair bir çalışma yapılmamıştır. İnceleme alanı yerüstü ve yeraltı su varlığı bakımından oldukça sınırlı kaynaklara sahiptir. Kış ve ilkbahar mevsimlerinde karların erimesine ve yağışın artmasına bağlı olarak akışa geçen akarsular olmasına rağmen yaz ve sonbahar aylarında sıcaklık değerlerinin artması, bunun sonucunda buharlaşma miktarının artması ve yağış miktarının azalmasına bağlı olarak kuruyan epizodik akarsulara sahiptir. Bu duruma sebep olan en

büyük etken yağışın mevsimlere düzensiz dağılması ve yılın belli bir döneminde sıcaklık değerlerinin daha belirgin olarak kendini göstermesidir.

Özetle araştırma sahasında bulunan akarsular nemli devrede yatağında su bulunduran kurak devrede kuruyan geçici akışlı akarsulardır. Tüm geçici akışlı akarsuların akım-rejim özellikleri iklime bağlı şekillenmektedir. Bu yüzden akımın asıl kaynağını yağmur ve kar suları oluşturmaktadır (Kopar, 2007; 110).

Aynı zamanda akıma etki yapan faktörlerin arasında sızma ve eğim miktarının da rolü vardır. Ocak ayından Mart ayı sonlarına kadar, özellikle dağlık kesimlerde donmuş zeminin henüz bütünüyle çözülmemiş olması ve akarsuların eğimli bir topografyayı takip etmeleri sızma oranını azaltır. Sızma nispetinin düşmesiyle birlikte, yeraltına intikal edeceği düşünülen sular yüzeysel akışa dâhil olduğundan akım değerlerinin yükselmesine katkı sağlar (Kopar, 2007; 111).

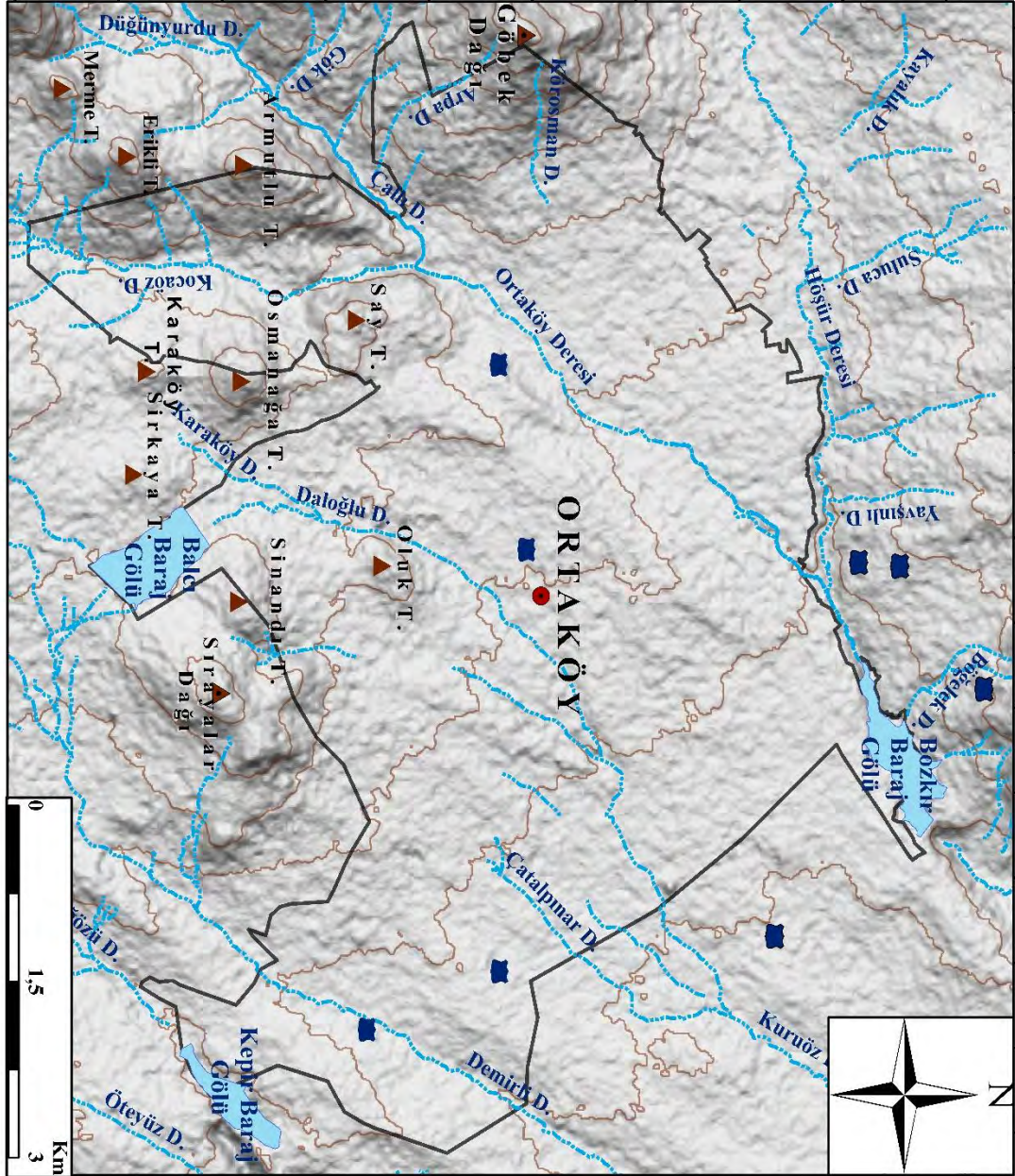
Bazı akarsularda akış bütün bir yılı kapsamaz. Bunlara süreksiz akarsular denir. Süreksiz akarsuların yağışlı mevsimlerde akıp, kurak mevsimlerde kuruyanlarına ise mevsimlik akarsu adı verilir. Mevsimlik akarsuların yer şekillerinin değişim ve gelişimine etkisi akışa sahip oldukları devrede gerçekleşir (Hoşgören, 2010:171-172).

Araştırma sahasının drenaj ağı, sahanın topoğrafyası ve litolojik özelliklerine bağlı olarak düzensiz gelişmiştir (Arıbaş, 2002: 63). Ortaköy ilçe merkezi sınırlarında büyüklü küçüklü mevsimlik akışa sahip dere yatakları bulunmaktadır. Bunlar sırasıyla; Ortaköy Deresi, Arpa Deresi, Kocaöz Deresi, Daloğlu Deresi, Karaköy Deresi, Çatalpınar Deresi, Körosman Deresi, Arpa Deresi ve Demirli Deresi'dir. Çallı ve Kocaöz dereleri Ortaköy sınırına yakın bir mevkide birleşerek Ortaköy Deresini oluşturmaktadır (Bkz. Harita 1.5). Araştırma sahasındaki akarsular genelde kuzeydoğu-güneybatı doğrultulu akmakta ve sahanın kuzeyinde, batısında ve güneyinde bulunan yüksek kesimlerden alçak kesimde bulunan araştırma sahasına doğru yönelmektedir. Bu durum akarsulara sentripedal drenaj ağı görüntüsü vermektedir. Ancak bu drenaj ağı tam anlamıyla sahada teşekkül etmemiştir.

Nemli devrede yüzeysel akışa geçen, araştırma sahasını da adeta ikiye bölen en kayda değer derelerden olan, Ortaköy Deresi araştırma sahasının hidroğrafyası için güzel bir örnek teşkil etmektedir. Basit ve düzensiz rejime sahip olan Ortaköy Deresi'nde, yüzeysel akışa geçtiği nemli devrede, bitki örtüsünün cılız olması sebebiyle aşındırma

faaliyeti yoğun olmakta ve bu sebeple bünyesinde taşıdığı yük miktarı su miktarına nispeten fazla olmasından dolayı örgülü yatak sistemi görülmektedir. Derede örgülü sistemlerin karakteristiği olan yatak ortası adaları (Görendağlı, 2010: 97) meydana gelmektedir. Yatak ortası adalarının boyutları küçüktür ve Ortaköy deresi düşük örgülü bir profil yansıtmaktadır.

Ortaköy İlçe Merkezi'nde sürekli akışa sahip akarsular bulunmamasına rağmen ilçe merkezi dışında kaynağını Ekecek Dağı'ndan alan sürekli akışa sahip küçük dereler mevcuttur. Ekecek Dağı araştırma sahasına nispeten daha yüksek bir rakıma sahip olması sebebiyle daha fazla kar ve yağmur yağışı almakta ve bu akarsu kaynaklarını beslemektedir. Nitekim Ortaköy ilçe merkezi sınırları içerisinde kalan birçok akarsuyun çıkış noktasını da Ekecek Dağı çevresindeki kaynaklar oluşturmaktadır. Dolayısıyla araştırma sahası su ihtiyacı da bu kaynaklardan karşılanmaktadır.

Harita 1.6. Ortaköy ve Yakın Çevresinin Hidrografiya Haritası (Kaynak: Harita Genel Müdürlüğü).

Aynı zamanda Ekecek Dağı ve çevresi volkanik arazi yapısına sahip olduğundan dolayı bu sahalarda yer altına sızma olayı oldukça sık görülmektedir. Bunun sonucunda Ekecek Dağı ve çevresine yaklaşıldıkça yer altına sızan suların, belli noktalarda yeryüzüne çıktığı kaynaklar gözle görülür bir şekilde artmaktadır. Araştırma sahasındaki su kaynakları topografya ile uyumlu akmakta ve konsekant karakterli akarsu olma özelliğini taşımaktadırlar.

Araştırma sahasında hiç doğal göl bulunmamaktadır. Sahasının hemen kuzeyinde, Kızılırmak'ın bir kolu olan 26 km uzunluğa sahip Höşür Deresi ile Ortaköy Deresi birleşmektedir. Birleşen bu iki dere, 1976-1980 yılları arasında yapılmış olan Bozkır Baraj Gölü'ne dökülmektedir. Daha sonra Höşür Deresi söz konusu baraj gölünün bir gideğeni edasıyla kuzeye doğru yoluna devam etmektedir. DSİ tarafından hem taşkın ve sellerden korunma hem de sulama amaçlı yapılan ve büyük bir kısmı Ortaköy belediye yönetim alanı içinde kalan Bozkır Baraj Gölü ise Ortaköy İlçe Merkezi'ne ait en büyük su varlıklarından biri olarak kabul edilebilir. Bunun yanı sıra Ortaköy İlçe Merkezi sınırları içerisinde iki adet daha baraj gölü vardır. Bunlar; Balcı Baraj Gölü ve Kepir Baraj Gölü'dür.

1.4. TOPRAK ÖRTÜSÜ ÖZELLİKLERİ

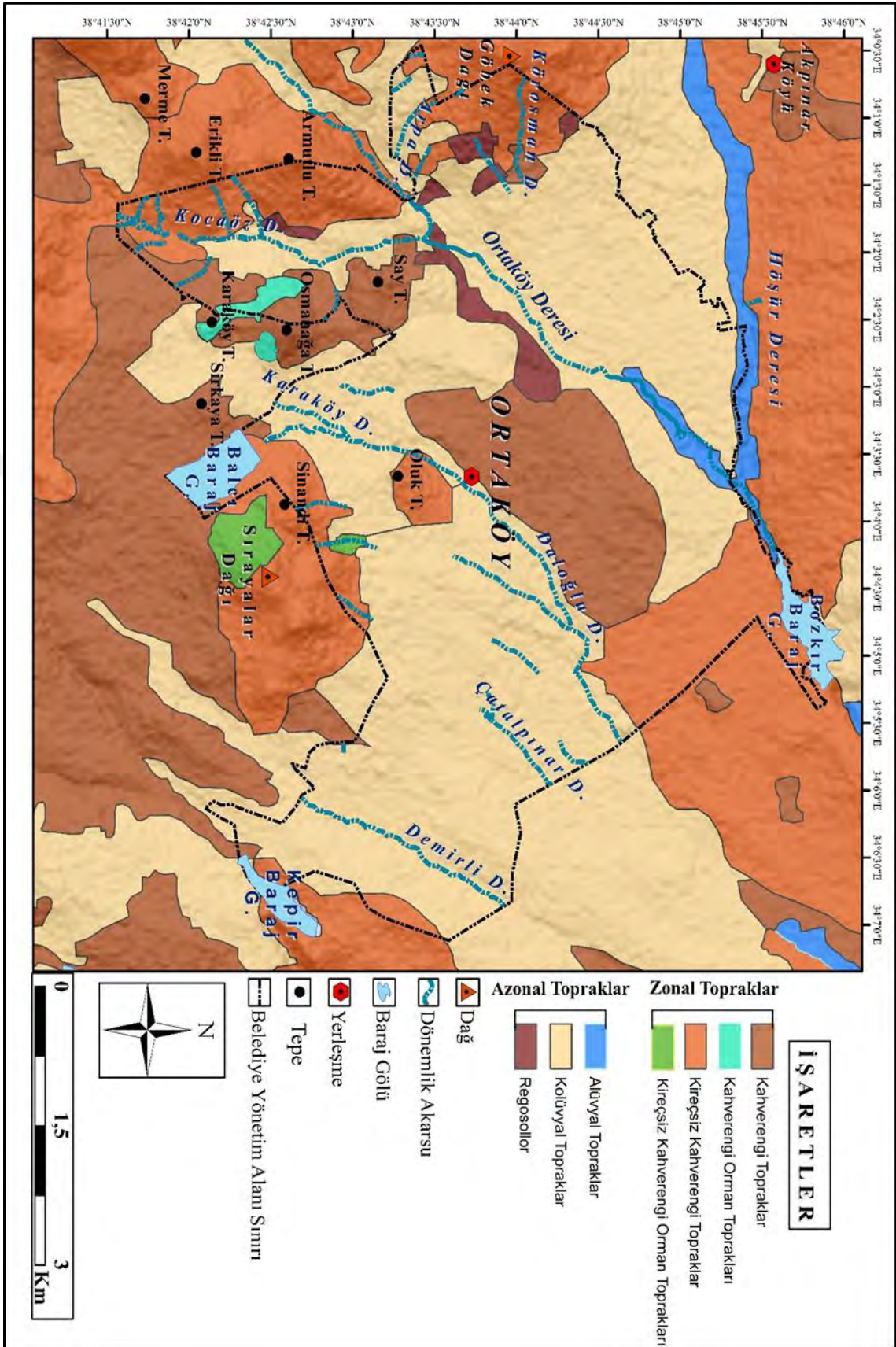
Toprak; yeryüzünü kaplayan, kayaların ve taşların belirli nedenlere bağlı olarak ayrışması sonucu oluşan, içinde çeşitli organik ve inorganik (mineral) maddeler bulunduran, ince ve canlı bir örtüdür (Şahin ve diğ., 2007: 312). Bilindiği üzere toprak oluşumunda etkili olan unsurlar iklim, bitki örtüsü, ana kayanın litolojik özellikleri, topoğrafya, canlılar ve zaman olarak sıralanabilir.

Araştırma sahasında zonal ve azonal toprak grupları yer alırken, başlıca toprak grupları sırasıyla, kolüvyal topraklar, kahverengi topraklar, kireçsiz kahverengi topraklar, regosol topraklar, alüvyal topraklar, kahverengi orman toprakları ve kireçsiz kahverengi orman topraklarıdır (Harita 1.5). Sahada hâkim toprak olarak görülen toprakların başında azonal toprak grubuna dâhil olan kolüvyal topraklar, regosol topraklar ve alüvyal topraklar gelmektedir. Araştırma sahasının kuruluş ve gelişme gösterdiği alan tam da bu topraklar üzerinde yer almaktadır.

Sahada zonal toprak grubundan en yaygın yayılış gösteren toprak tipi kireçsiz kahverengi topraklar ve kahverengi topraklardır. Araştırma sahasında kireçsiz kahverengi toprakların yayılış alanı daha çok Göbek Dağı, Sırayalar Dağı ve Ekecek Dağ sırası olarak sıralanabilir. Genel olarak bu topraklar dalgalı, tepelik, arızalı, yükselti ve yağışın fazla olduğu alanlarda görülmektedir. Ana malzeme, granit, şist, andezit ve bazalt gibi püskürük kayaların ayrışma ürünleri üzerinde meydana gelmiştir (Özey, 2012:32, Bozyiğit ve Şengör, 2011:183). Söz konusu toprakların araştırma sahasında yayılış gösterdiği alanlar genellikle kuru ormanlar altında yer almaktadır.

Kahverengi toprakların oluşumunda kalsifikasyon görev aldığından profillerinde kalsiyum bulunur. Bu toprak türünde kireçtaşı, marn, kumtaşı, kiltası, killi kireçtaşı sıralanmasından oluşan Neojen göl tortulları ve şistler ana kayacı oluşturmaktadır (Bozyiğit ve Şengör, 2011:181). Söz konusu topraklar saha da özellikle Peçenek formasyonunun görüldüğü alanlardaki kireçtaşı, kumtaşı, kiltası gibi malzemeler üzerinde yayılış göstermiştir. Bu topraklar, yıllık ortalama sıcaklığın 11°C civarında olduğu, yıllık yağış miktarının 500-700 mm arasında bulunduğu alanlarda ve 1250 m.den daha alçak sahalarda yer almaktadır. Söz konusu toprakların dağılışı gösterdiği alanlarda anakaya farklı yapılardan oluşurken, üzerindeki bitki örtüsü kısa boylu step bitkileri ile çalılardan oluşmaktadır. Bu toprakların ortalama kalınlıkları 50-60 cm civarında olup, yer yer 130 cm derinliğe ulaşabilmektedir. Alkalen bir tepkime gösteren bu topraklarda, horizonlar arasında pH değerlerinde çok az değişme olmakta ve en yüksek değer C horizonunda görülmektedir. Organik madde miktarı ise a horizonundan c horizonuna gidildikçe azalmaktadır. Kireç oranı da birbirinden farklılık gösterir. Çoğunlukla orta ve ağır bünyeli olan kahverengi topraklarda, strüktür gelişimi iyidir. A horizonu granüler yapıda ve reaksiyonu nötr veya kalevidir. B horizonu kaba yuvarlak köşeli bloklu, C horizonu ise bloklu bir strüktür gösterir. Bu topraklarda soluk kahve, koyu sarımsı kahve, koyu grimsi kahve gibi renkler hâkimdir (Aylar, 2015:8-9).

Araştırma sahasında zonal toprak grubunda yer alıp, en az yayılış gösteren toprak tipleri kireçsiz kahverengi orman toprakları ve kahverengi orman topraklarıdır. Bu toprakların oluşumunda zayıf kalsifikasyon ve podzolleşmenin rolü vardır. Söz konusu topraklar gelişmekte olan ve horizonları tam olarak oluşmamış topraklardır. Genellikle A ve C horizonlarına sahip olan bu topraklarda B horizonu çok ender görülür (Efe, 1999: 198-199).

Harita 1.7. Ortaköy'ün Toprak Haritası (Kaynak: URL 2).

Bu topraklar genellikle kumtaşı, çamurtaşı, kuvarsit, şeyl gibi anakaya üzerinde oluştuğundan dolayı bünye sınıfı açısından killi ve milli balçık sınıfına girmektedir. Dolayısıyla ağır bir bünyeye sahiptirler (Atasoy, 2017: 266).

Kahverengi orman toprakları, genellikle iğne yapraklı ağaçların meydana getirdiği orman alanlarında ve çevresinde dağılışı gösterirler (Koçman,1984:168). Doğal bitki örtüsünün genellikle kuru orman sahasının meşe, çam çeşitleri ile çalı ve otlar oluşturmaktadır. Bu toprakların yayılışı gösterdiği sahaların anakayasını genellikle, Mesozoik yaşlı ofiolitler, Eosen ve Neojen yaşlı andezitik lav-tüf ve aglomeralar ile Jura yaşlı kireçtaşları oluşturmaktadır. Kahverengi orman topraklarının profilleri A (B) C şeklinde olmakla beraber, horizonlar birbirinden her zaman net bir şekilde ayrılamamaktadır. A horizonu iyi gelişmiş olduğundan (tarıma açılmış sahalar hariç) açık olarak görülür. Bu kat koyu grimsi kahverengidir. A horizonunun derinliği ortalama 30 cm dir. Yapısı genellikle killi tındır. Kahverengi orman topraklarında pH reaksiyonu genellikle orta alkalik bazen de nötrdür. B horizonu ortalama 20 cm kalınlıktadır. Yapısı killi tın olan bu horizonun, strüktürü granüler veya yuvarlak köşeli bloktur. C horizonu ortalama 50-60 cm kalınlığa sahiptir. C horizonunda kireç oranı diğer horizonlara nispeten yüksek olmakla birlikte, bitki köklerine rastlanmaz (Aylar, 2015:10-12).

Kolüvyal topraklar dağ yamaçlarında fiziksel çözünme sonucunda ayrılmış ve iklim elemanları etkisiyle taşınıp, birikmiş topraklardır. Araştırma sahasının üç tarafı da dağlarla çevrilidir ve sahada bulunan akarsuların kaynakları bu dağlarda yer alır. Dolayısıyla araştırma sahasında akarsuların, eğimin ve yer çekiminin etkisiyle kolüvyal topraklar oldukça fazla yer tutar. Kolüvyal topraklar taşınmış toprak grubuna girdiğinden, normal bir toprak profiline sahip değildirler, profil teşekkülleri A ve C'dir. Ancak verimlilik oranı yüksektir. Derine doğru inildikçe, organik madde miktarında azalma gözlenmektedir (Aylar, 2015:15). Toprak özellikleri daha çok çevredeki yüksek arazi topraklarının özellikleri ile benzerlik göstermektedir. Kolüvyal topraklarda asıl renk tamamen oluştuğu ana materyale bağlıdır. Bu topraklar eğilim ve yapı nedeniyle genellikle iyi drenajlı olup, tuz birikimi göstermezler (Bozyiğit ve Şengör, 2011:186). Kolüvyal topraklar eğimin azaldığı yerlerde, parçacıklardaki küçülme boyutunun artmasından dolayı, geçişli olarak alüvyal topraklara karışır (Aylar, 2015:14).

Ortaköy Deresi'nin aşındırma, taşıma ve biriktirme olaylarına maruz kalarak taşınan topraklar araştırma sahasının kuzeyinde, dar bir alanda görülmektedir. Azonal toprak grubuna mensup olan alüvyal topraklar sahadaki genç oluşumlu toprakları meydana getirmektedir. A ve C horizonlarına sahip olan bu topraklar sahadaki verimliliği yüksek toprakları oluşturur.

Hafif alkali özellik gösteren bu topraklara genellikle kahverenginin çeşitli tonları hâkimdir. Horizon olarak A ve C horizonlarını ayırt edebileceğimiz alüvyal topraklarda, 25-30 cm kalınlığında, organik madde bakımından zengin, killi tın bünyesinde bir A horizonu bulunur. Onun altında ise daha kaba çeşitli taş ve bloklardan oluşan C horizonundan bahsedilebilir (Aylar,2015:16).

Sahanın orta kesimi ve batısında bulunan bir başka azonal toprak grubuna mensup olan toprak ise regosol topraklardır. Regosoller, kumlu depoların üzerinde gelişmiştir. Besin maddesi bakımından fakir olmasına rağmen bağ ve patates tarımı için elverişlidir (Özey, 2012:34). Mater'e göre, *“regosoller alüvyon dışındaki sediment depoları üzerinde bulunurlar. Genellikle ince bir A horizonuna sahip olan bu topraklar yerel koşulların özelliklerine bağlı olarak tarımsal açıdan değerlendirilebilirler”*. Atalay'a göre ise *“regosoller patlamalı volkan püskürmeleriyle meydana gelen ve çoğunlukla kum ebadındaki asit volkanik malzemeler ve özellikle tüfler üzerinde oluşan topraklardır ve üzerlerinde kumlu toprakları seven bitkiler yetişmektedir”* (Aktaran: Şıkoğlu ve Arslan, 2019:114).

Araştırma sahasında azonal toprakların yayılış gösterdiği alanlar eğimin az olduğu alanlardır. Bu sebeple genellikle bu sahalarda sulu tarım imkânlarından dolayı bahçe tarımı ile tarla tarımı yoğun bir şekilde yapılmaktadır (Atasoy, 2017: 267).

Yarı kurak alanlardaki toprakların genellikle killi ve kireçli olduğu söylenebilir. Söz konusu alanlarda toprakların çoğunun pH'sı 7-8 arasında olup kireç içeriği ve yeterli olmayan yağış sebebiyle kirecin yıkanmamasından dolayı hafif alkalidir (Öner ve diğ., 2016: 35). Ortaköy ilçe merkezinde yapılan toprak çalışmalarına göre ilçe merkezinde bulunan toprak varlığı, pH değeri 6,4 ile 8,1 arasında bulunan tınlı topraklardır. Araştırma sahasının toprakları genel olarak nötr ve hafif alkali özellik gösteren kireçli topraklardır. İlçe merkezinde bulunan toprakların mineral durumunu saptamak amaçlı yapılan çalışmalara göre ise; toprakların az tuzlu ve orta tuzlu sınıfında olduğu, fosfor yönünden

çok az ve az sınıfında olduğu saptanmıştır. Organik madde yönünden az, potasyum, mangan ve bakır yönünden yeterli ve son olarak demir ile çinko yönünden yetersiz olduğu belirlenmiştir (Ortaköy İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık verilerinden derlenmiştir).

1.5. DOĞAL BİTKİ ÖRTÜSÜ ÖZELLİKLERİ

Ortaköy ilçe merkezi doğal bitki örtüsü; iklim, toprak, hidrografya ve beşeri faaliyetlerin etkisi altında şekillenmiştir. Saha bitki coğrafyası bakımından İrano-Turaniyen Fitocoğrafya Alanı'nın Batı Asya Alt Bölgesine'ne ait tespit edilen 8 alandan biri olan Orta Anadolu Alanı içerisinde yer almaktadır (Muratgeldiev, Küçüköyük, Bingöl, Güney, & Geven, 2000: 120-121).

Araştırma sahasında, ana hatlarıyla karasal iklim koşulları hâkim olmakla birlikte, yağış ve sıcaklık özellikleri açısından bazı değişiklikler göze çarpar. Bu bölgenin yükseltisinin az olduğu bölgelerinde yazların sıcak ve kurak olması, Akdeniz iklim koşullarının etkisi ve karasallığın sonucudur. Bundan dolayı yaz kuraklığının yaşandığı bu yörelerde stepler gelişmiştir (Şahin, Doğanay ve Özcan, 2007: 203). Kuraklık şartlarına uyum sağlamış bu bitki örtüsüne bozkır adı da verilmektedir. Step bitkilerin özelliği, şiddetli bir kıştan sonra, havanın ısınmasıyla birden canlanmaları ve yaşama devrelerini kısa bir süreye sığdırdıktan sonra kurumalarıdır. Böylece stepler, yazın kuruyan otsu bitkilerin yayılma alanıdır denilebilir (Arınç, 2016: 41). Birand (1968), İç Anadolu stebini morfoloji ve fizyonomisine göre, 'Dağ Stebi' ve 'Ova Stebi' diye iki kısma ayırmaktadır (Aktaran: Uluocak, 1974: 152). Arınç ise 1100-1250 m. aralığındaki yükseklik dilimini *Alçak Dağ Stepleri* olarak adlandırmıştır (Arınç, 2016: 43). Buna göre Ortaköy 1210 m. rakım ile Dağ Stebi/ Alçak Dağ Stebi sınıfına dâhil edilebilir.

Woldring ve Cappers (2001) , palinolojik araştırmaların Orta Anadolu'da orman tahribinin günümüzden yaklaşık 4000 yıl önce başladığına işaret ettiğini vurgulamaktadır (Altın, 2010: 192). Bilindiği üzere bu kurak bölge, önceleri tamamen step formasyonuna da adını veren *Stipa* (sorguçotu) ve *bromus* (brom, kılcan veya başakotu) gibi buğdaygiller familyasına ait, hayvanların tüketebileceği, türlerin hâkim olduğu steplerle kaplıyken, aşırı otlatmalar sonucu belirtilen türler azalmakta ve yerini daha kanaatkâr (çabuk gelişen, kendini koruyabilen ve çoğalabilen) step bitkilerinden *artemisia* (yavşan)

ve astragalus (geven) gibi türlere bırakmaktadır (Arınç, 2016: 42). Dolayısıyla araştırma sahasında antropojenik etkiler kendini göstermektedir.

Yukarıda belirtilen ayrıma göre ise, Dağ Stebi ‘Kekik - Geven (Thymus - Astragalus) Birliğine’ dâhil olup, birliğin diğer elemanları, Acantholimon (Kardikenî) Türleri, Noaea mucronata (Hölmezotu), Phlomis capitata (Çöl Çayı), Globularia orientalis (Küre Çiçeği), Festuca ovina (Koyun Yumağı), Stipa lagascae, Stipa pennata, Poa bulbosa (Yumrulu Salkım), Bromus erectus, Bromus tectorum (Püsküllü Brom), Eryngium oampestre (Boğa Dikenî), Euphorbia macroclaoa, Teucrium polium (Tüylü Kısamahmut) vb. gibi türlerden oluşmaktadır (Uluocak, 1974: 153). Bu türlere ilaveten Festuca (ayrık), alhagi (deve dikenî), capsella (çobançantası) ve peganum (üzerlik) bölgede en fazla rastlanan diğer step türleridir (Arınç, 2016: 42). Dağ eteklerinde ve dere kenarlarında kuşburnu (Rosa canina), böğürtlen (Rubus sp), menengiç (Pistacia sp) gibi çalı formunda birkaç türe rastlanır. Yoğun antropojen (yakacak temini, hayvan otlatma vb.) etkilerden dolayı 2000 m’den sonra alpin kuşak ot formuyla karşılaşılır. Çoğunlukla ot formunda olan bitkiler dikenli türlerden olan gevenler (Astragalus sp.) ve çoban yastıklarından (Acantholimon sp.) oluşmaktadır. 1200 m’den 2000 m’ye kadar rastlanılan bu türlerin bulunduğu alanda şiddetli kuraklığın yaşandığı yaz aylarında diğer ot türleri tamamen kurumaktadır (Altın, 2010: 192). Her ne kadar, yukarıda verilen yükselti kademelerine göre steplerin yayılış alanları belirtilmiş olsa da bu basamaklanma bir genellemeyi ifade eder. Nedeni şu ki bazı mevkilerdeki steplerin dağılış düzeninde, bakı şartlarına göre değişiklikler gözlenebilir (Arınç, 2016: 43).

Araştırma sahası sınırları içerisinde en geniş yayılışa sahip doğal bitki örtüsü alanı, antropojen karakterli ve yazın kuruyan türlerden oluşan ot formasyonu alanıdır. Alan, iki farklı step vejetasyonu görünümündedir. İlki Antropojen ikincisi ise Step Vejetasyonu görüntüsüdür. Alanın otsu bitkileri vejetasyon devresinin başladığı İlkbahar mevsimindeki aylarda faaliyetlerini sürdürüp Yaz ayları içinde gelecek yılın bitkilerini oluşturacak olgun tohumlarını dökerek kururlar (Kopar, 2007: 148)

Araştırma sahasında orman varlığı bulunmasa dahi sahanın yakın çevresinde kuru ormanlar bulunmaktadır. Kuru ormanların hâkim elemanlarını ise, yaklaşık 1400-2400 m.ler arasında meşeler (Quercus cerris, Q. pubescens) oluşturmaktadır (Ünaldı, 2007: 232,233).

Saçlı meşe, tüylü meşe, mazı meşesi, palamut meşesi, saplı meşe, kasnak meşesi ve Lübnan meşesi sahada en sık rastlanan meşe türlerindendir. Bunun dışında sahada endemik olarak Kasnak Meşesi, Titrek Kavak ve Çınar Yapraklı Akçağaç görülmektedir.

Fotoğraf 1.3. Ortaköy İlçe Merkezi'nin Bitki Örtüsüne Dair Bir Görünüm (Kaynak: URL 12).

Ardıç türleri (*Juniperus excelsa*, *J. oxycedrus*), yabani armut (*Pyrus olaeagrifolius*), çakal eriği (*Prunus spinosa*), geyik dikenini (*Crataegus orientalis*), yabani badem (*Amygdalus orientalis*), menengiç (*Pistacia terebinthus*), kuşburnu (*Rosa canina*), meşe alanlarının alt katında yayılış gösteren türleri meydana getirmektedir (Ünaldı, 2007: 232,233). Sahada hâkim olan ve yaprağını döken geniş yapraklı kuru orman alanları düzenli bir kuşak şeklinde uzanmamaktadır. Tarım alanları açma ve aşırı hayvan otlatma gibi süregelen tahripler, bu kuru orman alanlarını parçalayarak daraltmaktadır. Nitekim çoğu yerlerde ormanlık alanlar antropojen steplerle kaplıdır ve meşe toplulukları bu alanlar içinde adacıklar şeklinde tutunmuştur (Ünaldı, 2007: 234). Araştırma sahasında çalı formunda olan ve kışın yapraklarını döken meşelerin ekolojik seçiciliği fazla olmadığından yayılış alanı oldukça geniştir (Arınç, 2007: 44).

İKİNCİ BÖLÜM

BEŞERİ COĞRAFYA

2.1. İNCELEME ALANININ TARİHİ COĞRAYASI

Gümüşçü'ye göre tarihi coğrafya; kısa bir ifadeyle “geçmişin coğrafyası” şeklinde tasvir edilen, kısaca, “bir mekânın, çağdaş coğrafya ilke ve yöntemleri ile geçmiş bir zaman diliminde araştırılması” olarak tanımlanmaktadır (Gümüşçü, 2018:10).

Ortaköy'e bağlı köylerin etrafında birkaç höyüğün bulunması (Kale Höyük, Koçhasan Höyüğü, Muratlı Höyük) bu yörenin İlk Tunç Çağında da önemli bir yerleşime beşiklik yaptığını göstermektedir (Kaya, 1983:1). Hitit tarihi incelendiğinde devletin sınırı olarak; Hupuşine (Ereğli), Tuvaniye (Bor, Kemerhisar), Nenaşa (Aksaray) ve neresi olduğu bilinmeyen Luşna ve Zanlara gibi yerleşim yerleri de gösterilmektedir. Adı bilinmeyen yerlerden birinin Ortaköy ve çevresindeki ören yerlerinden biri olma ihtimali çok yüksektir.

Özkan'a göre M.Ö. 713 yılından itibaren Asurlar, Frigler, Lidyalılar, Medler ve Perslerin Aksaray ve çevresinde hüküm sürdüğü görülür (Aktaran: Topal, 2006: 208). Araştırma sahasında Hititlerden sonra M.Ö. 7. yy'de Frigler'in Ortaköy'e egemen olduğu; Frig soylularının gömüldüğü Tümülüsle sıkça rastlanmasından anlaşılmaktadır. (Gözen, 2014:16).

MÖ. V. yy. Pers istilasına uğrayan Anadolu'nun bu yöreleri Yüksek Pers Kültürü etkisine girmişler, yerli yüksek aileler İran adları almışlardır. Strabon'a göre MÖ. 334 yılında Anadolu'ya giren Makedonya Kralı Büyük İskender ve Ordusu MÖ. 333 yılında Ankara'da hâkimiyet kurmasından sonra Kızılırmak'ın güneyinde bulunan Kırşehir, Ortaköy ve Aksaray çevresini ele geçirerek hâkimiyeti altına almıştır (Aktaran: Bulut, 2018: 6-7). Büyük Asya Seferi esnasında İskender'in MÖ. 323 yılında Babil'de ölümüyle Anadolu'nun Ortaköy'ü de içine alan kesiminde Pers soyundan gelen Arirarat tarafından Kapadokya krallığı kurulmuştur. Bir dönem Roma dostu devletlerarasına giren Kapadokya Krallığı, Roma topraklarına katılmıştır. Bundan dolayıdır ki Ortaköy'de Roma dönemine ait büyüklü küçüklü yerleşim alanlarına rastlanılmaktadır (Gözen, 2014: 16).

Hristiyanlık 1. yy'den itibaren Kapadokya bölgesinde gelişme göstermekle beraber uzun bir dönem Romalı idarecilerce yasaklanmıştır. İmparator Diocletianus (284-305) döneminde Roma memleketlerindeki Hristiyanlara acımasızca davranılmıştır. Bu yüzden sıkı takipten kurtulmak için Hristiyanlar, Kapadokya bölgesine sığınmış ve yeraltı dehlizlerinde yaşamlarını ve ibadetlerini sürdürmüşler. Kapadokya bölgesindeki bu galerilerden bir tanesi de Ortaköy'e 18 km uzaklıkta olan Çatin ve Ozancık köyleri arasında yer alan Ersele'dir (Gözen, 2014: 16). Gereken önem verildiğinde ve yenileme yapıldığında Batı Kapadokya'nın en güzel yer altı şehri olma özelliğini kazanacaktır. Büyük Theodosius'un vefatıyla Roma imparatorluğu doğu ve batı olarak ikiye bölünmüş ve Ortaköy Doğu Roma hâkimiyeti içerisinde kalmıştır.

Konyalı'ya göre Abbasi Halifesi Me'mun (831) döneminde Aksaray ve çevresi İslam Orduları tarafından fethedilmiş ve bu durum çok uzun sürmemiştir. Aksaray ve çevresine Türklerin yerleştirilmesi de yine Halife Me'mun zamanında gerçekleşmiştir. Bu bölgede iskân eden Türkler Halife Me'mun hizmetinde bulunan Oğuz Türkleri'dir (Eraslan, 2019: 17). Ekecik dağları batısındaki Küçük Sınandı Kalesi'nin bu tarihlere ait olması mümkündür.

Araştırma sahası ve çevresi, 1064 yılında Selçuk Beyi Afşin Bey tarafından Bizans İmparatorluğundan alınmış olsa da bu durum çok kısa sürmüş ve Afşin Bey geri çekilmek zorunda kalmıştır (Akçayır ve Özgül, 2020:18). Böylece Anadolu'da 1072-1174 tarihlerinde hüküm sürmüş olan Danişmendliler'in kurucusu Melik Ahmet Danişment Gazi zamanında (Kaya, 1983:1) Ortaköy (Eyyüb-İli) ve çevresi de fethedilen alanlar arasına dâhil olup Türk yurdu haline gelmiştir. Melik Ahmet Danişment Gazi'nin 1143 yılında vefatı sonucunda Danişmentliler'de taht kavgaları başlamıştır. Ortaköy ve çevresi 1175 yılında ise 2. Kılıç Aslan tarafından Selçuklu topraklarına katılmıştır (Akçayır ve Özgül, 2020, 19). Eyyüb-İli'nin (Ortaköy), Selçukluların ilk döneminde Ekecik Dağı'nın kuzey eteğindeki terk edilmiş Bizans yerleşmesinin yanı başına, doğudan gelen Türkmenlerce kurulduğu sanılmaktadır.

Kösedağ (1243) bozgunu ile Moğollar'ın Anadolu'ya yerleşmeleri sonucu Anadolu Selçuklu hükümdarlarının hiç bir fonksiyonu kalmamıştı. Bunun sonucunda meydana gelen devlet otoritesi boşluğu nedeniyle Ortaköy ve çevresi, sırasıyla İlhanlılar, Eratna Beyliği, Karamanoğulları Beyliği ve Osmanlı Beyliği'nin yönetimi altına girdi. Bölgede

1340-1365 yılları arasında İlhanlılar hüküm sürerken, 1365 yılından itibaren Karamanoğulları bölgeye hâkim olmuştur. Osmanlı Hükümdarı I. Beyazıt 1398'te bu toprakları Osmanlı topraklarına katmış, ancak 1402 yılında Osmanlı'nın Ankara Savaşı'nda Moğollara yenilmesi sonucunda inceleme alanı ve çevresi de Osmanlı'nın elinden çıkmıştır. Söz konusu savaş sonucunda Anadolu'da beylikler dönemi tekrar canlanmış ve Ortaköy (Eyyüb-İli) tekrar Karamanoğulları Beyliğinin hâkimiyeti altına girmiştir. Bu hâkimiyet 1466 yılına kadar devam etmiş, Fatih Sultan Mehmet Döneminde, İshak Paşa'nın Karamanoğulları Beyliğini Osmanlı topraklarına katmasıyla son bulmuştur (Akçayır ve Özgül, 2020:19).

Sultan IV. Murat'ın Doğu Seferi'ne katıldığı sıralarda Aksaray ve çevresinde büyük bir kıtlık meydana gelmiş ve kuraklık baş göstermiştir. Bu dönemde Eyyüb-ili Nahiye merkezi ve bazı köyler kıtlık ve kuraklık sonucunda yok olmuş, hem insan hem de hayvan ölümleri meydana gelmiş, vilayetlere göç hareketi başlamış ve meskenler harabeye dönmüştür (Gözen, 2014: 18).

Tatarlar, 17. Yy. başlarında Timur ile Anadolu'ya gelip daha sonra Timur ile dönmeyi tercih etmeyen Moğol Cemaatlerinden olan Tataran-ı Şeyillah Kabilesine mensup olan ve harabeye dönen Eyyüb-ili kalıntıları üzerine yerleşen Ortaköy'ün ilk sakinlerini oluşturmaktadır (Yürük, 2019: 308). Ayrıca Ankara Savaşı sonrasında Timur ile beraber gitmeyip Anadolu'da kalmayı tercih eden ve Tataran-ı Şeyillah Kabilesine mensup olan bir Tatar Şeyhi ve iki oğluna ait olan Şeyhlillah Türbe ve zaviyesi Cumhuriyet dönemine kadar ayakta kalmıştır (Hüseyinliklioğlu, 2008:91). Bu türbe günümüzde sebze pazarının bulunduğu alanda yer almaktaydı.

Türkiye Cumhuriyeti döneminde ise 1928 yılında araştırma sahası, Ortaköy ve köylerinin yoğun istekleri üzerine bucak olmuştur. Bu sayede Aksaray'da görülmesi gereken zorunlu bir takım iş ve hizmetler artık Ortaköy'de görülür olmuştur (Gözen, 2014:19). Aksaray ilçesine bağlı bir bucak olan Ortaköy, 19 Haziran 1957 tarihinde 7033 sayılı TBMM. Kanunu ile artık Niğde'ye bağlı bir ilçe olmuştur. İlçe oluşuyla birlikte Balı Bucağı ve beraberinde 30 köy Ortaköy'e bağlanmıştır (Arıbaş, 2002:93). Aksaray, 15 Haziran 1989 tarihinde 3578 sayılı T.B.M.M. Kanunu ile 56 yıl sonra tekrar il olurken, o tarihe kadar Niğde ilinin bir ilçesi olan Ortaköy artık Aksaray iline bağlı bir ilçe olarak varlığına devam edecektir (Arıbaş, 2002:96).

2.2. NÜFUS

Ortaköy'ün nüfus gelişimini sağlıklı bir şekilde inceleyebilmek ancak Cumhuriyet döneminde mümkündür. Osmanlı döneminde Eyyüb-ili Nahiyesi olarak anılan araştırma sahasının nüfus verileri düzenli bir şekilde tutulmamıştır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında ise bu sorunla yine karşılaşmaktadır. Araştırma sahasının nüfus gelişimi açısından en sağlıklı sonuçlar 1935 yılına ait veriler ile başlamaktadır. Sahanın 1935'ten 2000 yılına kadar olan süreçte nüfus sürekli artarken, 2000 yılından itibaren nüfus gözle görünür oranda azalmış ve nüfus artış hızında bir azalma meydana gelmiştir.

2.2.1. Nüfusun Gelişimi

Devellioğlune göre, nüfus kelimesi; Arapça “nefs” kelimesinin çoğul halidir, şahıs, kişi anlamına gelmektedir (Aktaran: Taş ve Yiğit, 2011:491). Nüfus, sınırları belli bir alanda belli bir zamanda yaşayan insan sayısı olarak tanımlanır. Ancak bir alanda yaşayan insan miktarı, günümüz nüfus araştırmaları için çok yeterli değildir. Yaşayan kişi sayısından ziyade, nüfusun nitelikleri adı altında cinsiyet, yaş yapıları, eğitim durumu, sosyo-ekonomik nitelikleri değer taşır. Nüfusa ait bu nitelikler tek ya da bir arada birçok sosyo-ekonomik analize veri sağlar, temel oluşturur (Özür, 2016b:411).

Gümüşçü'ye göre; bir ülke veya toplumun günümüz özelliklerini anlayabilmek ve yaşadıkları sorunlar için doğru çözümler üretmek, ancak o toplumun geçmişini anlamak, zaman içinde geçirdiği gelişim ve değişim sürecini bilmekle mümkün olabilir. Bu anlamda, ülkemiz demografik yapısının sosyal ve ekonomik sorunlarına doğru çözümler üretilmesi için nüfusun geçmişteki karakterini ortaya koymak zorunlu görünmektedir. Geniş bir saha için sağlıklı sonuçlara ulaşmak ve ülke geneline hitap eden çözüm yolları üretebilmek amacıyla, o bölge veya ülke nüfusunun kapsamlı bir şekilde araştırılması gereklidir (Gümüşçü, 2001, s. 144).

Ortaköy ilçesi hakkındaki eski dönemlere ait resmi verilere ulaşma imkânı oldukça kısıtlıdır. Buna rağmen Osmanlı Devleti'ne ait tahrir defterlerinden ve salnamelerden saha hakkındaki bilgilere ulaşmaktayız. İlk olarak tahrir defterlerinde 1500'lü yıllarda karşımıza çıkan araştırma sahası 457 müslüman nüfusu ile 224 gayrimüslüm nüfusu olarak toplam da 681 nüfusa sahiptir. Saha 1518 yılında 794 nüfusa sahipken, 1584 yılında nüfusunda bir sıçrama meydana gelmiş ve toplam nüfusu 6158'e ulaşmıştır. Bu

dönemde araştırma sahası Timur ile Anadolu'ya gelip daha sonra Anadolu'ya yerleşen Moğol cemaatlerinden olan Tatarân-ı Şeyullah Kabilesi tarafından göç almıştır. Bu nedenle nüfus miktarında bir sıçrama meydana gelmiştir (Yürük, 2019: 94-95). Araştırma sahasının nüfusu 17. yy. sonlarında ise (1698 yılında) gayrimüslüm ve müslüman olarak 65 hane, toplamda 218 kişi kayda geçmiştir (Topal, 2017: 528).

Tablo 2.1. Eyyüb-ili Nahiye Merkezinde 16. Yy.da Nüfus Gelişimi (1500-1584).

Nahiye	1500 Nüfusu		1518 Nüfusu		1584 Nüfusu	
	Müslim Nüfus	Gayrimüslüm Nüfusu	Müslüm Nüfusu	Gayrimüslüm Nüfusu	Müslüm Nüfusu	Gayrimüslüm Nüfusu
Eyyüb-ili Nahiyesi	457	224	566	228	5678	480
Toplam	681		794		6158	

Kaynak: Başbakanlık Osmanlı Arşivi Tahrir Defterleri (Aktaran:Yürük, 2019: 83-87).

Osmanlı arşivi nüfus defterlerine göre Eyyüb-ili Nahiye Merkezinde 1831 yılında 220 erkek nüfus, 1834 yılında ise 210 erkek nüfus kayda geçmiştir (Aktaran: Aygün, 2017: 393). Salnamelere göre ise Ortaköy 1896 yılında ise 46 haneden oluşurken, toplam nüfusu 295'tir. Osmanlı'nın son dönemleri olan 1916 yılında ise sahanın toplam nüfusu 550'dir (Konya Vilayet Salnamesi,1871: 197).

Tablo 2.2. Eyyüb-ili Nahiye Merkezinde 19. Yy.da Nüfus Gelişimi (1830-1834).

Nahiye	1831 Nüfusu		1834 Nüfusu	
	Erkek Nüfusu	Toplam	Erkek Nüfusu	Toplam
Eyyüb-ili Nahiyesi	220	--	210	--

Kaynak: Başbakanlık Osmanlı Arşivi Nüfus Defterleri (Aktaran: Aygün, 2017: 393).

Araştırma sahası 1928 yılından 1957 yılına kadar *Aksaray ilçesine bağlı bir bucak* konumundayken (Arıbaş, 2002:93), 1957 yılında Niğde ilinin bir ilçesi olarak ilk kez ilçe statüsüne ulaşmıştır. Dolayısıyla imkân yetersizliği sebebiyle daha önceki tarihlerdeki nüfus kayıtları düzenli olarak tutulmamıştır. Bu sebeple araştırma sahasının nüfus bilgileri hakkındaki en sağlıklı veriler, 1935 tarihiyle birlikte önümüze çıkar (Bkz. Tablo 2.1).

Tablo 2.3. Sayım Dönemlerine Göre Ortaköy İlçesinde Nüfus Gelişimi (1935-2020).

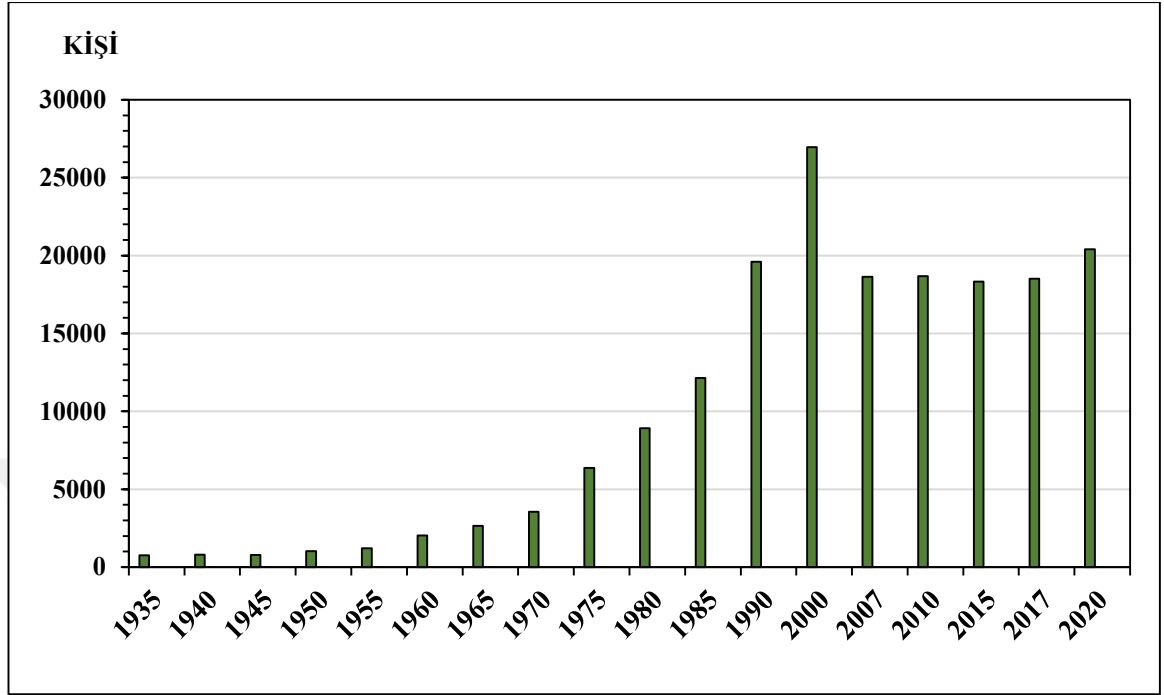
Sayım Dönemi	Ortaköy'ün Nüfusu	Değişim Oranı (%)	Kırsal Nüfus	Değişim Oranı (%)	İlçe Toplamı	Değişim Oranı (%)
1935	768	-	12668	-	13436	-
1940	796	3,65	13811	9,02	14607	8,72
1945	780	-2,01	14336	3,80	15116	3,48
1950	1026	31,54	16811	17,26	17837	18,00
1955	1217	18,62	18873	12,27	20090	12,63
1960	2025	66,39	21703	14,99	23728	18,11
1965	2651	30,91	24125	11,16	26776	12,85
1970	3562	34,36	25839	7,10	29401	9,80
1975	6371	78,86	27357	5,87	33728	14,72
1980	8920	40,01	28787	5,23	37707	11,80
1985	12150	36,21	29989	4,18	42139	11,75
1990	19612	61,42	29063	-3,09	48675	15,51
2000	26961	37,47	31912	9,80	58873	20,95
2005	18628	-30,91	21849	-31,53	40477	-31,25
2010	18680	0,28	18915	-13,43	37595	-7,12
2015	18326	-1,90	14787	-21,82	33113	-11,92
2017	18514	1,03	13695	-7,38	32209	-2,73
2020	20411	10,25	11911	-13,03	32322	0,35

Kaynak: TÜİK verilerinden derlenmiştir.

Çalışma sahasında I. Dünya Savaşı'nın ağır sonuçları ve II. Dünya Savaşı'nın etkisiyle 1935-1950 yılları arasında yıllık nüfus artış hızında dalgalanmalar göze çarpmaktadır. Özellikle 1935-1950 yılları arasında II. Dünya Savaşı'nın nüfus gelişimi ve yıllık nüfus artışı hızı üzerindeki etkisi çok açık bir şekilde görülmektedir. II. Dünya Savaşı'nın patlak vermesinden itibaren ülkemizde kısmi seferberlik ilan edilmiş ve 1920 doğumlular silahlı altına alınmıştır. Sahada bu durumun etkisi açık bir şekilde görülmüş, doğum oranları azalmış ve buna bağlı olarak nüfus artış hızında da bir gerileme meydana gelmiştir.

Sahada 1950 yılından 1960 yılına kadar ki olan dönemde ise nüfus artış hızının yükseldiği gözlenmektedir. Ortaköy'ün 1957'de ilçe statüsü kazanmasından itibaren sahada idari teşkilatlanma ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu sebeple gerek resmi kuruluşlarda çalışacak kişilerin tayinleri gerekse de bu kuruluşlarda çalışmak isteyenlerim göç etmesi sebebiyle nüfus artışında

yükselme meydana gelmiştir. Ayrıca nüfusun artması yeni iş kolları ihtiyacının doğmasına sebep olmuş ve civar köylerden Ortaköy'e göçü tetiklemiştir.

Şekil 2.1. Ortaköy İlçe 'sinde Yıllara Göre Nüfus Gelişimi ve Değişimi (1955-2020).

Göze çarpan bir başka husus ise 1960 yılında %66,39 olan yıllık nüfus artış hızı 1965 yılında %30,91'e gerilemiştir. Bu durum sahanın o tarihlerde Almanya'ya işçi göçü veren yerleşmeler arasında olduğunu göstermektedir. Yine 1965-75 yılları arasında nüfus artış hızı yükseliş gösterirken, siyasi ve ekonomik belirsizlikler sebebiyle 1980-85 yılları arasında nüfus artış hızının gerilemiş olduğu görülmektedir.

Sahada 2000 yılına kadar nüfus artışı gözlenirken 2000 yılından itibaren nüfus miktarındaki düşüş göze çarpmaktadır. Bu durum ise 2000 yılından itibaren sosyo-ekonomik sebeplerle sahanın göç verdiğini göstermektedir. Genellikle bu göçler sanayileşmenin arttığı, sağlık ve eğitim hizmetlerinin geliştiği şehirlere doğru olmuştur.

Ortaköy'de 2015 yılından itibaren modern sanayi tesislerinin artmasıyla birlikte göçün önüne geçilmeye çalışılmıştır. Son yıllarda ise modern sanayi tesislerinde artış sahanın nüfus artış hızında olumlu etki etmiş ve nüfus miktarında artış görülmüştür.

2.2.2. Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Yapısı

Nüfusun herhangi bir mekân hatta herhangi bir büyük şehir ölçüsünde değişen özelliklerinden birisi de yaş yapısıdır. Belirli bir mekândaki nüfusun miktarı yanında, onun çeşitli yaş gruplarına göre durumu ve özellikle çalışabilir veya faal nüfus olarak adlandırılan 15-65 yaş arasındaki nüfus miktarları iş gücü kapasitesi, gıda ve çeşitli hizmetlere olan ihtiyaç, aile tipleri, ölüm ve doğum oranları ve nihayet göçler bakımından önem taşımaktadır (Tümertekin ve Özgüç, 2017: 266). Herhangi bir yerin nüfusu ele alınırken dikkatle incelenmesi gereken değişkenlerden birisi de nüfusun cinsiyet oranıdır (Doğanay,1997:164). Bir yerdeki kadın ve erkek oranı bize o yer hakkında sosyo-ekonomik vb. gibi birtakım bilgiler verir.

Nüfusun yaş özelliklerini daha iyi tahlil edebilmek için iki tür nüfus sınıflandırması kullanılmaktadır. İlki nüfusu üç yaş grubuna ayıran (0-14, 15-64 ve 65 yaş) geniş aralıklı sınıflandırma, ikincisi ise 0-4 yaş ile başlayıp her dört yıllık yaş dilimini gruplandırarak yapılan ve daha ayrıntılı olan dar aralıklı sınıflandırmadır. Eğitim, sağlık, konut hizmetleri başta olmak üzere, pek çok işlerin planlanmasında, dar aralıklı yaş gruplandırmasından yararlanılır (Şahin, Doğanay ve Özcan, 2007: 295).

Ortaköy ilçe merkezinin dar aralıklı nüfus sınıflandırması incelendiğinde her dört yaş dilimini kapsayan nüfus dilimi aralığı %0,1 ila %9,1 arasındadır. İlçe merkezinde en fazla orana sahip olan yaş aralığının 20-24 yaş aralığı olduğu dikkat çeker. Bu yaş aralığının toplam nüfus miktarı 1876 olup, toplam nüfustaki oranı ise %9,1'dir. Yine söz konusu yaş dilimini %7,7 ve 1582 nüfus miktarı ile 15-19 yaş aralığı takip eder. Araştırma sahasında, toplam nüfus içerisinde öğrenim gören ve bağımlı çocuk nüfusunu oluşturan, 0-4 yaş dilimi, 5-9 yaş dilimi ve 10-14 yaş dilimi incelendiğinde ise doğum oranlarının gittikçe azaldığı göze çarpmaktadır. Bu durum ilçede eğitim seviyesinin artmasıyla birlikte, doğum kontrol yöntemleri sonuçlarının kendini gösterdiği şeklinde yorumlanabilir. Nitekim söz konusu olan bu grubun nüfus miktarı 4115 olup, nüfusun %20'sini oluşturur (Tablo 2.2).

Araştırma sahasında nüfusun en kalabalık dilimine sahip olan 20-24 yaş aralığından sonra ise nüfusta azalma görülmektedir. Bunun nedeni ise çalışabilir veya faal nüfus olarak adlandırılan nüfusun iş yetersizliği sebebiyle istihdam edilememesi ve göç etmesiyle açıklanabilir. Gerçekten de 20-34 yaş aralıkları kontrol edildiğinde kadın

nüfusunun erkek nüfusundan daha fazla olması göç gerçeğini desteklemektedir. Nüfusta 60 yaş ve üzeri yaş aralıklarında ise düzenli bir azalma görülmektedir.

Araştırma sahasında 65 yaş ve üzeri yaş grupları 2820 nüfus miktarı ile nüfusun %13,8'ini oluşturur. Yine bu yüzdelik dilim içerisinde kadın nüfusu erkek nüfusundan daha fazladır. Özet olarak dar aralıklı yaş sınıflandırması incelendiğinde kadın nüfus %50,6 iken erkek nüfus ise %49,3'tür (Tablo 2.2).

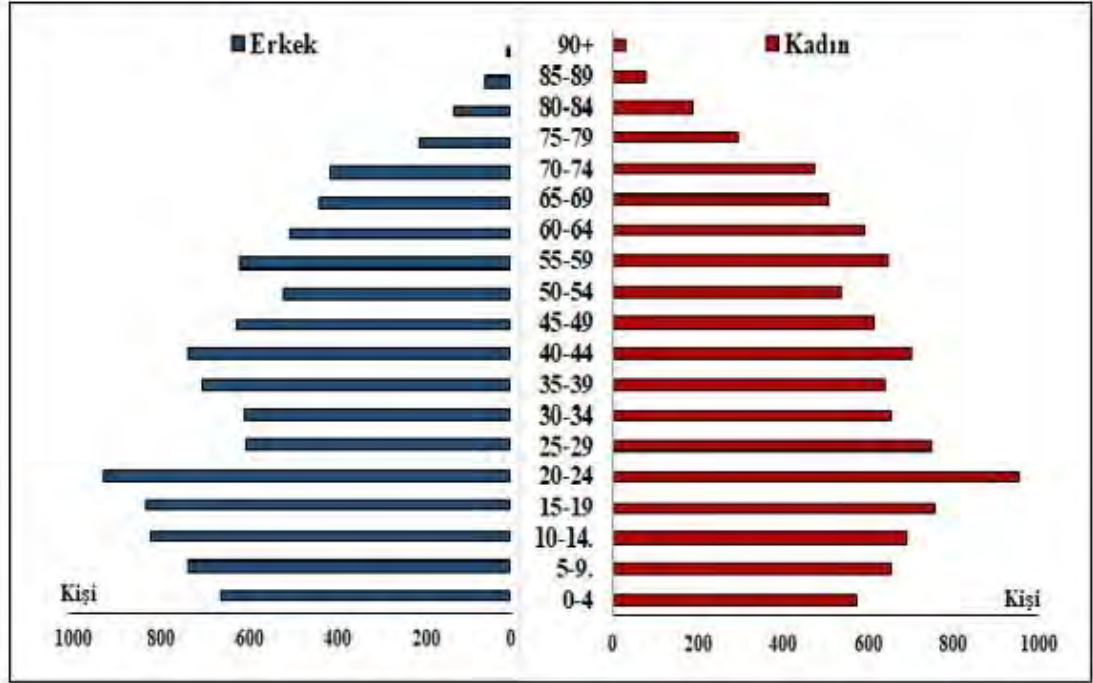
Tablo 2.4. Ortaköy İlçe Merkezi Nüfusunun Dar Aralıklı Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2020).

Yaş Grubu	Erkek	%'si	Kadın	%'si	Toplam	%'si
0-4	655	53,3	572	46,6	1227	6,0
5-9	730	52,8	652	47,1	1382	6,7
10-14	815	54,1	691	45,8	1506	7,3
15-19	825	52,1	757	47,8	1582	7,7
20-24	921	49,0	955	50,9	1876	9,1
25-29	599	44,4	750	55,5	1349	6,6
30-34	602	47,9	654	52,0	1256	6,1
35-39	700	52,3	638	47,6	1338	6,5
40-44	731	51,0	701	48,9	1432	7,0
45-49	622	50,3	614	49,6	1236	6,0
50-54	515	48,9	538	51,0	1053	5,1
55-59	615	48,7	647	51,2	1262	6,1
60-64	502	45,9	590	49,4	1092	5,3
65-69	434	46,1	507	53,8	941	4,6
70-74	408	46,2	475	53,7	883	4,3
75-79	206	41,0	296	58,9	502	2,4
80-84	128	40,5	188	59,4	316	1,5
85-90	60	43,1	79	56,8	139	0,6
90+	8	20,5	31	79,4	39	0,1
Toplam	10076	49,3	10335	50,6	20411	100

Kaynak: TÜİK verilerinden derlenmiştir.

Ülke nüfuslarının yaşla birlikte cinsiyet yapılarını da çeşitli şekillerde grafik haline getirmek mümkünse de nüfusun yaş yapısını en detaylı biçimde gösterdiği için bu konuda kullanılan metot 'yaş ve cinsiyet grafikleri' ya da daha iyi bilinen adıyla 'nüfus piramitleri'dir. Ülke ya da bölgelerin nüfus piramitlerine bakılarak o alandaki nüfus hareketleri hakkında bilgi sahibi olunabilir. Hatta nüfusun yaş ve cinsiyet yapısını bir

arada gösteren bu piramitlerin o alanın demografik yapısı yanında, bir dereceye kadar toplumsal-ekonomik tarihi hakkında bilgi verdiği de kabul edilmektedir (Tümertekin ve Özgüç, 2017: 267).

Şekil 2.2. Ortaköy İlçe Merkezi'nin Dar Aralıklı Yaş ve Cinsiyet Grafikleri (2020).

Nüfus piramitlerinin sadece mevcut durumu değil, geçmişte yaşanmış ve gelecekte olabilecek nüfus hareketlerini de göstermesi son derece işlevseldir (Özür, 2016b:429). Ortaköy ilçe merkezine ait olan dar aralıklı nüfus piramidi incelendiğinde, doğurganlık oranında dikkat çeken hızlı bir düşüşün olduğu (Tümertekin ve Özgüç, 2017: 267), göze çarpmaktadır. Araştırma sahasına ait olan bu piramitin tabanı 0-4 yaş ile 15-19 yaş arasında daralmakta, 15-19 yaş aralığı ile 20-24 yaş aralığında genişleyen nüfus piramidi, 20-24 yaş aralığı ile 90 yaş aralığında yine daralmaktadır. Böylece Japonya tipi bir nüfus piramidi vuku bulmaktadır (Bkz. Şekil 2.2). Aynı zaman da 0-4 yaş grubunun miktarı bize araştırma sahasında doğum oranlarının düşme eğiliminde olduğunu göstermekte ve doğum oranlarında geleceğe dair tahmin yürütülmesine imkân sağlamaktadır.

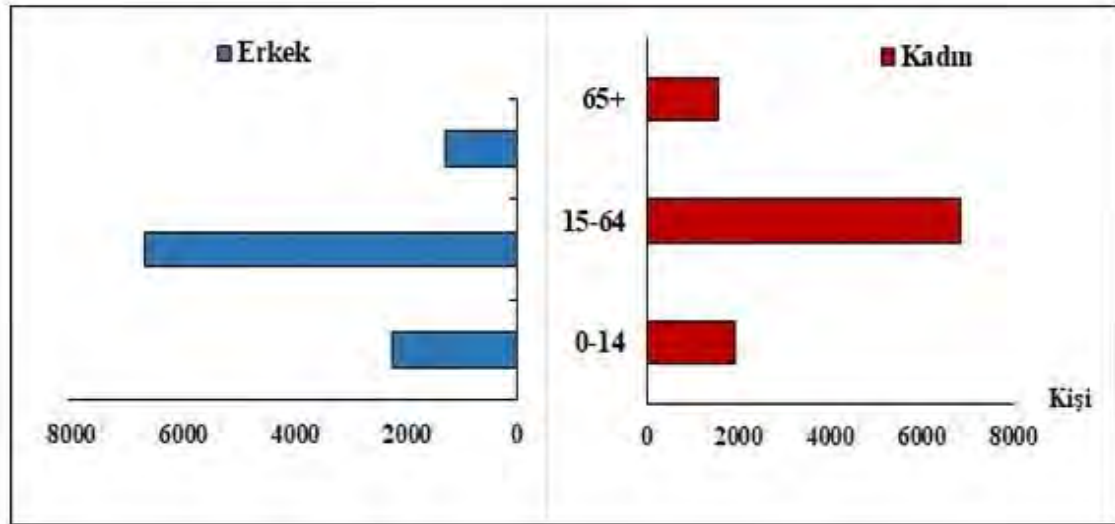
Bir nüfusta 'ortalama ömür'ün yaş gruplarının geniş çapta dağılımı hakkında bir gösterge oluşturulamamasından dolayı, yaş yapısı hakkında daha iyi bilgi edinebilmek için nüfusu üç yaş grubuna ayırmak ve her grubun toplam nüfustaki payını bulmak daha yararlı olmaktadır (Tümertekin ve Özgüç, 2017: 267).

Tablo 2.5. Ortaköy İlçe Merkezi Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2020).

Yaş Grubu	Erkek	%'si	Kadın	%'si	Toplam	%'si
0-14	2200	21,8	1915	18,5	4115	20,1
15-64	6632	65,8	6844	66,2	13476	66,0
65+	1244	12,3	1576	15,2	2820	13,8
Toplam	10076	100	10335	100	20411	100

Kaynak: TÜİK verilerinden derlenmiştir.

Araştırma sahasında geniş aralıklı yaş grupları incelediğinde ise 0-14 yaş gurubu nüfusun %20,1'ini oluşturmaktadır. Çalışan veya *faal nüfus* (Tümertekin ve Özgüç, 2017: 266) olarak adlandırılan 15-64 yaş aralığı ise nüfusun %66'sını oluşturur. Söz konusu grup incelendiğinde ise kadın ve erkek nüfus dağılımının dengede olduğu görülmektedir. Geniş yaş aralığındaki son dilimimiz olan 65 yaş ve üzeri toplam nüfusun %13,8'ini oluşturur (Bkz. Tablo 2.2, Şekil 2.2).

Şekil 2.3. Ortaköy İlçe Merkezi'nin Geniş Aralıklı Yaş ve Cinsiyet Grafiği (2020).

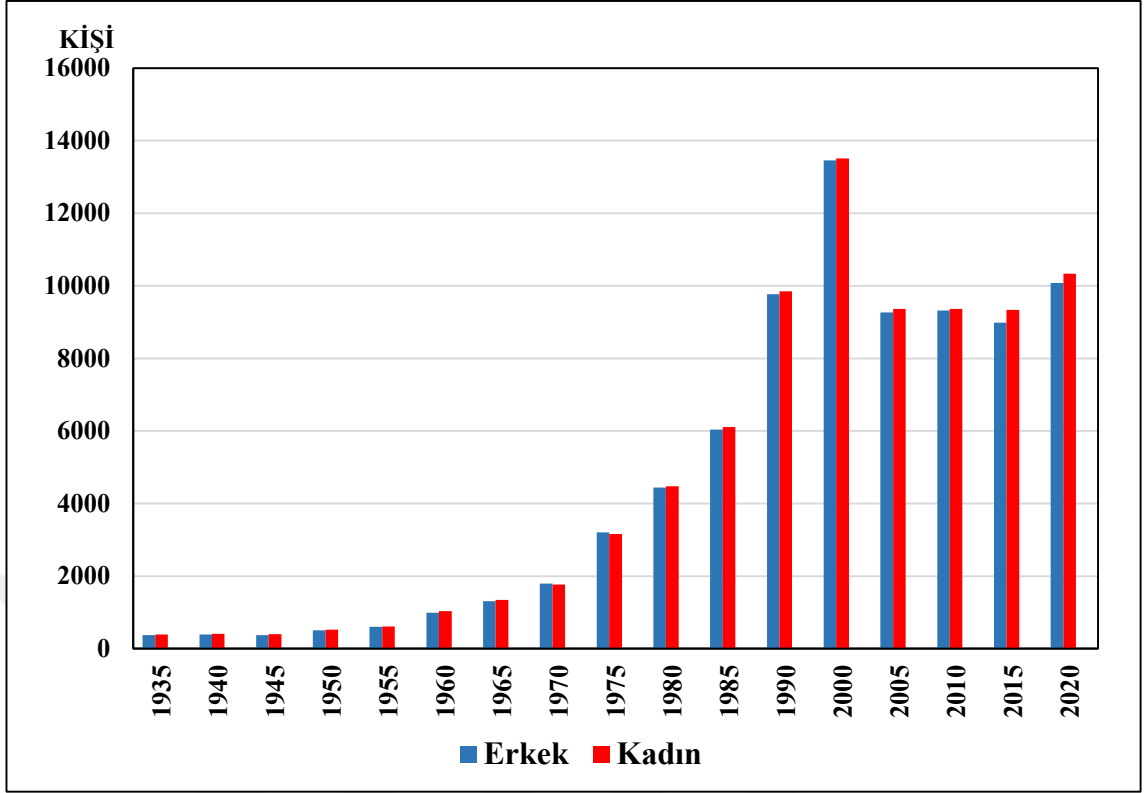
Bir bölgenin nüfusunun yaşlanıp yaşlanmadığını ortaya koyan çeşitli göstergeler vardır, özellikle; medyan yaş, yaşlı nüfus oranı, 15 yaş altı nüfus oranı ve yaşlı nüfusun çocuk nüfusa oranı bu göstergeleri oluşturmaktadır. Medyan yaş; nüfusu iki eşit parçaya bölen nüfus olup nüfusun yaş yapısının değişimini net biçimde ortaya koyar (Ünal, 2015:236). Ülkemizin medyan (ortanca) yaşı 32,7 iken Aksaray'ın medyan (ortanca) yaşı 27,9'dur. Araştırma sahasının ise medyan yaşı 32.9 ile hem ülkemize hem de Aksaray'a göre daha fazla yaşlı nüfus yapısına sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 2.6. Ortaköy İlçesi'nin Yıllara Göre Cinsiyet Dağılımı (1935-2020).

Sayım Dönemi	Erkek	%	Kadın	%	Toplam Nüfus
1935	377	49,1	391	50,9	768
1940	389	48,8	407	51,1	796
1945	376	48,2	404	51,9	780
1950	504	49,1	522	50,9	1026
1955	605	49,7	612	50,2	1217
1960	993	49,1	1032	50,9	2025
1965	1307	49,0	1344	50,6	2651
1970	1796	49,7	1766	50,2	3562
1975	3206	50,0	3165	50,0	6371
1980	4443	49,9	4477	50,1	8920
1985	6039	49,8	6111	50,2	12150
1990	9767	49,9	9845	50,1	19612
2000	13454	50,0	13507	50,0	26961
2005	9269	49,7	9359	50,2	18628
2010	9315	49,8	9365	50,1	18680
2015	8987	49,0	9339	50,9	18326
2020	10076	49,3	10335	50,6	20411

Kaynak: TÜİK ve Ortaköy Belediyesi verilerinden yararlanılmıştır.

Ortaköy kentinin kuruluşundan günümüze kadar olan zaman diliminde cinsiyet oranlarındaki belirleyici faktörler; savaşlar, belirli nedenlere bağlı göçler ve doğumlar olmuştur. Yakın tarihte meydana gelen I. ve II. Dünya savaşları erkeklerin askere alınmasına sebep olmuş bu durumun sonucunda ise doğum oranları azalmış ve kadın nüfus miktarı artmıştır. Yine 1960'lı yıllarda Almanya ve Türkiye arasında imzalanan 'Türk İşgücü Anlaşması' ile Ortaköy ve köylerinden ciddi bir erkek nüfus miktarı yurtdışına göç etmiştir. Bu durum 1970'li yıllara kadar devam etmiştir. Sonraki yıllarda ise köyden kente göç artmış ve Ortaköy civar köylerden göç almaya başlamıştır. Ancak meydana gelen bu göç hareketlerinde Almanya'ya işçi olarak giden erkeklerin aileleri ağırlık kazanmıştır (Bkz. Tablo 2.4).

Şekil 2.4. Ortaköy İlçe Merkezinin Yıllara Göre Cinsiyet Dağılımı.

2.2.3. Nüfus Hareketleri

Şahin ve Tümertekin'e göre; nüfusun değişimi ve gelişiminde etkili olan unsurlar nüfus değişkenleri olarak tanımlanır. Nüfus değişkenleri doğumlar, ölümler ve göçler olarak üç başlık altında toplanır (Aktaran: Özür, 2016b:412). Bu değişkenler nüfus miktarını belirlemek ile kalmaz başka birçok sosyal ekonomik faktörün gidişatına da yön verir (Özür, 2016b:412).

2.2.3.1. Doğumlar ve Ölümler

Nüfus kitlesine ilişkin temel değişkenlerin başında, doğumlar ve ölümler gelmektedir. Doğumlar, nüfus artışını sağlarken, ölümler de nüfusun azalmasına sebep olmaktadır (Deniz, 2014:313). Doğumların ölümlerden fazla olması sonucunda nüfusta meydana gelen değişime ise doğal artış denir. (Tümertekin ve Özgüç, 2017:230).

Araştırma sahasında beş yıllık ölüm ve doğum oranları incelendiğinde doğum oranlarının ölüm oranlarından daha fazla olduğu görülür. TÜİK verilerinden yararlanılarak yapılan tablo gösteriyor ki doğum oranlarında ve ölüm oranlarında erkek

nüfusu, kadın nüfusuna nazaran daha fazladır. Doğurganlık için türlü kıstaslar kullanılır. Bunların en basit olanı ham doğum oranıdır. Bir yıl içindeki doğum sayısının, aynı yıl içindeki toplam nüfusa bölünmesi ve binle çarpılmasıyla elde edilir. Bu oranın nüfusun yaş ve cinsiyet yapısını katmaması nedeniyle bir başka ölçüt olarak da genel doğurganlık oranı hesaplanmaktadır (Tümertekin ve Özgüç, 2017:231). Buna göre Ortaköy’de 2019 yılında toplam 348 doğum meydana gelmiştir. Verilere göre araştırma sahasının ham doğum oranı %17,0’dır. Araştırma sahasında 15-49 yaş aralığı arasındaki kadın sayısı 5069’dur. Buna göre ilçedeki genel doğum oranı ise 6,8’dir.

Tablo 2.7. Ortaköy İlçe Merkezinde Yıllara Göre Doğum ve Ölüm Sayıları (2014 - 2019).

Yıllar	Doğum Sayısı		Ölüm Sayısı	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
2014	253	223	131	97
2015	233	216	95	131
2016	230	171	117	117
2017	203	188	136	117
2018	189	176	137	92
2019	175	173	146	105
Toplam	1283	1147	762	659

Kaynak: TÜİK verilerinden derlenmiştir.

Nüfusun yaş yapısını ve dağılışını etkileyen bir diğer önemli faktör de ölümlerdir. Araştırma sahasında 2019 yılında 146 erkek, 105 kadın olmak üzere toplam 251 ölüm meydana gelmiştir. Aynen doğurganlık gibi, ölümleri açıklamak için de çeşitli indisler kullanılır (Tümertekin ve Özgüç, 2017:235). Bu çeşitli indisler arasında en basit yöntem ham ölüm oranıdır. Yıl içinde meydana gelen toplam ölüm sayısının, o yılki toplam nüfusa oranlanmasıyla elde edilir. Öyle ki araştırma sahasına ait ham ölüm oranı %12,2 olarak karşımıza çıkar. Kaba doğum hızı ile kaba ölüm hızı arasındaki fark ise **doğal nüfus artış hızını** vermektedir (Sevindi ve Korkusuz, 2016:211). Buna göre saha da doğal nüfus artış hızı % 4,8’dir.

2.2.3.2. Göçler

Kültürel faaliyetleri derinden etkileyen faktörlerden birisi de göçlerdir (Kayserili, 2011:96). Kelime karşılığı olarak yer değiştirmeyi ifade eden göç, insanların geçici, fakat özellikle devamlı olarak oturdukları yerlerden bir başka yere gitmeleri olayıdır. Bu değişim kıtalararası, uluslararası, bölgelerarası, kırdan şehre ya da şimdi görüldüğü gibi şehirden kıra doğru herhangi bir ölçek ya da yönde meydana gelebilir (Tümertekin ve Özgüç, 2017: 289). Göç, hem nüfusun dağılışını etkileyip demografik yapıyı değiştiren çok önemli bir coğrafi olgu, hem de nüfusun sosyo-ekonomik özelliklerini yansıtan temel parametrelerden birisidir. Bu yüzden göçler, neden ve sonuçları bakımından dikkatle ele alınmalıdır (Yazıcı,1998:63).

Ortaköy ilçe merkezinin nüfusunun önemli bir kısmını iş nedeniyle, geçici bir süreliğine gelmiş olan memur kesimi oluşturmaktadır. İlçe merkezine yapılan bu göçleri ayrı tuttuğumuzda, genelde ilçe nüfusunu oluşturan halkın daha çok etraftaki sanayileşmiş illere ve batıya göç ettiğini görmekteyiz. Yapılan göçlerin temelini oluşturan en önemli sebep ise genellikle ekonomik olmakla birlikte daha iyi yaşam standartlarına ulaşabilmektir. Bunun yanı sıra aile bireylerinin daha iyi eğitim hizmeti alma isteği bu göçlerde etkin bir rol oynamaktadır.

Göçün sosyal, siyasal ve ekonomik sonuçları nedeniyle, göç hareketlerinin yöneldiği yerlerde olumlu ya da olumsuz büyük değişimler ortaya çıkmıştır (Günay, Atılgan ve Serin, 2017:38). Nüfusun iş bulma, eğitim gibi ihtiyaçlar için, sorunlarını çözmeyi umdukları daha büyük yerleşmelere göç etmeleri, bir yandan şehirleşmeyi etkilerken öte yandan bu yerleşmelerdeki doğal nüfus artışını manipüle eder (Özür, 2016:413). Ortaköy'den 2008 ile 2021 yılları arasındaki göç verileri incelendiğinde 13 yıl içerisinde ilçe dışına göç eden kişi sayısı 7494'tür. Araştırma sahasında ise bu göçlerin özellikle; İstanbul, Ankara, Konya, İzmir, Kırşehir, Aksaray, Antalya ve Kayseri illerine gerçekleştiği görülmektedir (Tablo 2.6.). Özetle bu göçler sanayileşmenin fazla olduğu şehirlere doğrudur ve genellikle ekonomik temellidir.

Aynı zamanda Ortaköy nüfusuna kayıtlı olup başka illerde ikamet eden nüfusun dağılımı incelendiğinde söz konusu nüfusun en yoğun olduğu illerle, göç edilen illerin paralellik gösterdiği görülmektedir (Bkz. Tablo 2.7).

Tablo 2.8. Ortaköy’den İlçe Dışına yapılan Göçlerin İllere Göre Dağılımı (2008-2021).

İller	Göç Eden Kişi Sayısı	%’si
İstanbul	1868	24,8
Ankara	1536	20,4
Konya	1341	17,8
İzmir	693	9,2
Kırşehir	647	8,6
Aksaray	595	7,9
Antalya	369	4,9
Kayseri	211	2,8
Diğerleri	234	3,1
Toplam	7494	100

Kaynak: TÜİK verilerine göre düzenlenmiştir.

Ülkemizdeki önemli nüfus hareketlerinden biri de mevsimlik işçi göçüdür. Artık mevsimlik işçi göçü, bir taraftan tarım alanlarında istihdam edilirken, şehirleşmeye bağlı olarak gelişen inşaat sektörü ile birlikte inşaat işçiliği de önem kazanmıştır. Turizm sektöründe, 1980'den sonra yaşanan hızlı gelişme de, turistik tesislerde yeni istihdam imkânlarının doğmasına neden olmuştur (Koca ve Girgin, 2000:302).

Nitekim araştırma sahasında da mevsimlik gelişen işçi göçlerine rastlanılmaktadır. Ortaköy’de genellikle bu mevsimlik göçler tarım ve turizm sezonlarında gerçekleşmektedir. Özellikle tarımsal faaliyetlerin belli mevsimlerde yoğunlaşıyor olması, böyle bir hareketliliğin de oluşmasındaki temel neden olarak karşımıza çıkmaktadır (Orhan ve Akpınar, 2018:413).

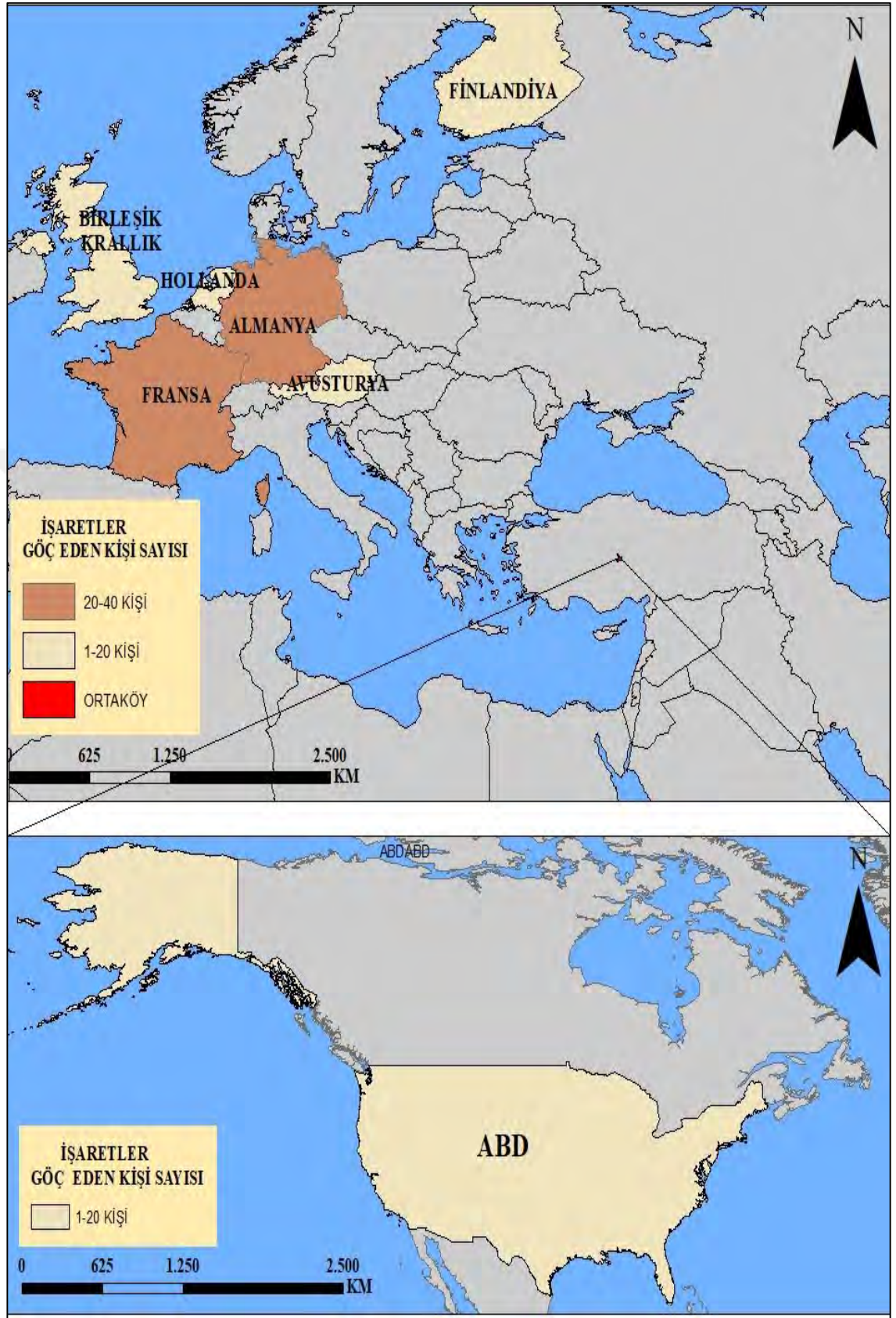
Tablo 2.9. Ortaköy Nüfusuna Kayıtlı Olup Başka İllerde İkamet Eden Nüfusun Dağılımı (2000-2020).

İkamet Edilen İl	İkamet Eden Kişi Sayısı	%’si
İstanbul	7548	29,1
Ankara	7440	28,7
Konya	3023	11,6
İzmir	2996	11,5
Kırşehir	2404	9,2
Antalya	1454	5,6
Kayseri	1019	3,9
Toplam	25884	100,0

Kaynak: TÜİK verilerine göre düzenlenmiştir.

Aynı zamanda Ortaköy’de yurt dışına yapılan göç faaliyetleri de görülmektedir. Nitekim yurt dışına yapılan göçlerin sebepleri ile yurt içinde yapılan göçlerin sebepleri kesişmekte olup, bu sebeplere daha hızlı zenginleşme isteği de eklenebilir. Araştırma sahasında yapılan mülakatlara göre en fazla göç edilen ülke, geçmişte de olduğu gibi %25,2 ile Almanya’dır. Almanya’yı %21,8 ile Fransa, %16,8 ile İngiltere, %9,2 ile Avusturya, %8,4 ile Finlandiya ve son olarak %5,8 ile Hollanda gibi Avrupa ülkeleri takip eder. Yapılan tespitlere göre okyanus aşırı olan ABD’ye ise %12,6 ile 144 kişi gittiği göze çarpmaktadır. Araştırma sahasında yapılan mülakatlara göre ise son bir ayda ABD’ye 25 kişi göç etmiştir (Bkz. Tablo 2.8.).

Yurt dışına göçler büyük oranda erkekler tarafından gerçekleştirilmektedir. Uygun ekonomik ve sosyal şartlar sağlandığında aile birleşimiyle ailelerini götürdükleri görülür. Araştırma sahasında özellikle genç nüfus içerisinde karşılık bulan dış göçler, yurtdışına yapılan göçlerin hız kazanacağını bir göstergesi durumundadır.

Harita 2.2. Ortaköy'den Yurtdışına Yapılan Göçlerin Dağılımı (2020).

2.2.4. Nüfusun Sosyo-Ekonomik Özellikleri

2.2.4.1. Aile Büyüklükleri

Aile; kan bağıyla başlayan ve evlilikle kurulan asli bir birimdir (Eyce, 1994: 9). Hane halkı (household) ve aile (family) kavramları yakın ilişkili olduğundan çoğu kez birbirini yerine kullanılabilmekte ve bu kullanım bazen anlam karmaşasına neden olmaktadır. Buna karşın, her iki kavram arasında bazı ayırıcı özellikler bulunmaktadır. Hane halkı bir arada yaşayan bireylerin oluşturduğu sosyo-ekonomik bir birim iken, aile gelenekler ya da yasalar ile kurulmuş ilişkileri barındıran bir birimdir (Yüceşahin ve Yavuz, 2012:81).

Ortaköy İlçe Merkezi'nin 2021 yılı itibariyle toplam nüfusu 20411'dir. Aynı zamanda ilçe merkezinde 6260 aile bulunmaktadır. Sosyo-ekonomik açıdan önemli ilerlemeler kaydetmiş, kasabalaşma ve şehirleşmenin yoğun olduğu bölgelerimizde çoğunlukla birkaç kişiden oluşan çekirdek ailelerin hâkim olduğu ortaya çıkmaktadır (Özçağlar ve Kasarcı, 1996:1). Gerçekten de araştırma sahasının ortalama aile büyüklüğü 3,2 ile hem ülkemizin ortalama aile büyüklüğü olan 3,3'ten (2020 yılı) hem de Aksaray ili ortalama aile büyüklüğü olan 3,4'ten (2020 yılı) daha düşüktür.

Tablo 2.11.Ortaköy İlçe Merkezindeki Mahallere Göre Ortalama Aile Büyüklüğü (2021).

Mahalle Adı	Nüfus	Aile Sayısı	Ortalama Aile Büyüklüğü
Balcı Mahallesi	1074	481	2,2
Çankaya Mahallesi	1306	390	3,3
Esentepe Mahallesi	1355	439	3,0
Fatih Mahallesi	1827	596	3,0
İstiklal Mahallesi	1814	500	3,6
Karşı Mahallesi	1279	398	3,2
Kızılay Mahallesi	1701	532	3,1
Maltepe Mahallesi	1515	432	3,5
Mehmet Akif Ersoy Mahallesi	2575	659	3,9
Plevne Mahallesi	3426	1034	3,3
Yeni Mahallesi	1148	365	3,1
Zafer Mahallesi	1391	434	3,2
Toplam ve Ortalama	20411	6260	3,2

Kaynak: TÜİK verilerinden derlenmiştir.

Araştırma sahasındaki mahallelere göre ortalama aile büyüklüğü en yüksek 3,9 ile Mehmet Akif Ersoy Mahallesi, en düşük ise 2,2 ile Balcı Mahallesi'dir. Ortaköy İlçe Merkezi'nin en fazla nüfusa sahip olan Plevne mahallesinin ise ortalama aile büyüklüğü 3,3'tür (Bkz. Tablo 2.9). Ortaköy'de eğitim seviyesinin zamanla artması, kadınların çalışma hayatına girmesi ve özellikle üniversite okuyan nüfusun fark edilir bir seviyeye gelmesiyle hem evlilik yaşı gecikmiş hem de doğum oranının azalmasına bağlı olarak geçmiş yıllara nazaran ortalama aile büyüklüğü azalmıştır. Elimizdeki bu verilere dayanarak ileriki dönemlerde bu durumun ciddi bir hal alacağı, nüfus artış hızında ve nüfusta göze çarpan düşüşler olacağı öngörülebilir.

2.2.4.2. Bağımlılık Durumu ve Bağımlı Nüfus

Ekonomik olarak faal olan nüfusun bakmakla yükümlü olduğu nüfus grubuna bağımlı nüfus denilmektedir. 0-14 yaş dilimi ile 65 yaş ve üzeri yaş dilimi üretkenliğini kaybetmiş veya üretkenliklerini henüz kazanmamış oldukları için bağımlı nüfus olarak addedilirler. Nüfusta bağımlılık oranının elde edilmesi için bağımlı nüfusun aktif nüfusa oranlanıp yüz ile çarpılması gerekmektedir.

Araştırma sahasına ait geniş aralıklı yaş grupları dağılımına bakıldığında bağımlı genç nüfus 4115, çalışan ve faal nüfus 13476, yaşlı bağımlı nüfus ise 2820'dir (Bkz. Tablo 2.3.). Nüfus içerisindeki toplam bağımlı nüfus ise 6935'dir. Buna göre araştırma sahasında genç bağımlılık oranı %30,5 yaşlı bağımlılık oranı ise %20,9'dur. Ortaköy ilçe nüfusu içerisindeki toplam bağımlılık oranı %51,4'dür. Fakat araştırma sahasına ait bu istatistiklerin gerçeği ne denli yansıttığı tartışılır. Çünkü bağımlı nüfus içerisine dâhil olup hala çalışma hayatında aktif olanlar olduğu gibi bir de faal nüfus içerisine dâhil olup çalışma hayatına dâhil olmayanlarda vardır. Bu noktada bu veriler yanıltıcı olabilmektedir.

Araştırma sahasının nüfus yapısı hakkında yadsınamaz bir gerçek vardır ki; o da nüfusun tüm bu istatistiklere rağmen genç ve dinamik bir yapıda olduğudur. Çünkü tüm ayrıntılarıyla nüfus incelendiğinde elde edilecek veriler daha farklı sonuçlar ortaya koyacaktır.

2.2.4.3. Nüfusun Eğitim ve Kültür Durumu

Üzerinde önemle durulması gereken bir husus da nüfusun kalitesidir. Nüfusun kalitesinden kastedilen, bilhassa nüfusun eğitim durumudur (Koday, 2005:46). Çünkü bilgi çağı olan zamanımızda, yeterli eğitime sahip olmayan insanlardan oluşan nüfus, ülkelerin kalkınmasına yardımcı olamaz. Her alandaki yetişmiş insan gücü ülkelerin kalkınmasında en önemli güç kaynağıdır. Yetişmiş insan, o ülkenin sosyal sermayesidir. Bir ülkenin veya bölgenin kalkınmasında lokomotif rol oynayan sosyal sermaye, bilim ve teknoloji sayesinde ülkelerin; sanayi, siyaset ve askeri yönlerden gelişerek büyük ülke olmalarını sağlarlar (Şahin, Doğanay ve Özcan, 2007:298).

Kentlerin gelişme ve değişme yönündeki beklentileri ile ulaşılan eğitim düzeyi ve kültürel birikim arasında doğru bir orantı olduğunu ileri sürmek mümkündür. Söz konusu etkileşim, yeterli bir düzeyde ise gelişmeyi de beraberinde getirmekte ve birçok problem kolayca aşılabilmektedir (Arınç, 1995:90).

Tablo 2.12. Ortaköy İlçe Merkezindeki Altı Yaş ve Üzeri Nüfusun Eğitim Durumu (2020).

Eğitim Durumu	Erkek	%'si	Kadın	%'si	Toplam	%'si
Okuma Yazma Bilmeyen	143	1,0	1211	8,1	1354	4,6
Okuma Yazma Bilen Fakat Bir Okul Bitirmeyen	1355	9,4	1977	13,3	3332	11,4
İlkokul Mezunu	3578	24,9	4924	33,1	8502	29,1
İlköğretim Mezunu	1285	8,9	1024	6,8	2309	7,9
Ortaokul Veya Dengi Okul Mezunu	2937	20,4	2319	15,6	5256	18,0
Lise Veya Dengi Okul Mezunu	3026	21,1	1781	11,9	4807	16,4
Yüksekokul veya Fakülte Mezunu	1544	10,7	1245	8,3	2789	9,5
Yüksek Lisans Mezunu	112	0,7	52	0,3	164	0,5
Doktora Mezunu	14	0,1	8	0,05	22	0,08
Bilinmeyen	341	2,3	327	2,2	668	2,2
Genel Toplam	14335	100	14868	100	29203	100

Kaynak: TÜİK verilerinden derlenmiştir.

Bir yerdeki nüfusun okuryazarlık durumu yanında; eğitimin kalitesi de çok önemlidir. Türkiye’de eğitim; örgün eğitim ve yaygın eğitim olarak, iki ana bölümden oluşmaktadır. Örgün eğitim, okul öncesi eğitim, ilköğretim, orta öğretim ve yükseköğretim kurumlarını kapsamaktadır. (Koday, 2005:46). Ortaköy’de 2020 yılına

ait örgün eğitim faaliyetleri kapsamındaki yerleşke birimlerine bakılırsa; 1 okul öncesi, 6 ilkokul, 7 ortaokul, 6 lise ve 1 yüksekokul hizmet vermektedir. Yaygın eğitim faaliyeti ise Halk Eğitimi Merkezi tarafından yürütülmektedir.

Araştırma sahasında 6 yaş ve üzeri nüfusun okur-yazarlık durumu incelendiğinde okuma yazma bilmeyen nüfusun, toplam nüfusa oranı %4,6'dır. Okuma yazma bilen nüfusun toplam nüfusa oranı ise %93,0'dır. Bunun yanı sıra TÜİK verilerinden yararlanarak oluşturulan tablo incelendiğinde eğitim kademesi arttıkça mezun olan kişi sayısında azalma meydana geldiği görülür (Bkz. Tablo 2.10).

Erkek nüfus içerisinde okuma yazma bilen erkek oranı %96,6 iken, kadın nüfus içerisinde okuma yazma bilen kadın oranı %89,6'dır. Yine okuma yazma bilmeyen erkek nüfus oranı %0,9 iken okuma yazma bilmeyen kadın nüfusu oranı %8,1'dir. Bu durumda kadınların okullaşma oranı erkeklerin okullaşma oranına göre daha düşüktür yorumu yapılabilir. Fakat yine okuma yazma bilmeyen kadın nüfusu oluşturan nüfusun genellikle yaşlılardan oluştuğu da gözden kaçmamalıdır. Aynı zamanda okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen nüfusun oranı ise %11,4'tür. Söz konusu nüfustaki kişilerin Halk Eğitimi Merkezlerinin yürüttükleri kurslar sayesinde yaygın eğitim alarak okuma yazma öğrendikleri görülmektedir. Son olarak nüfus içerisinde okuma yazma bilip bilmediği tespit edilemeyen erkek nüfus oranı %2,3 iken okuma yazma bilip bilmediği tespit edilemeyen kadın nüfus oranı ise %2,1'dir (Bkz. Tablo 2.11).

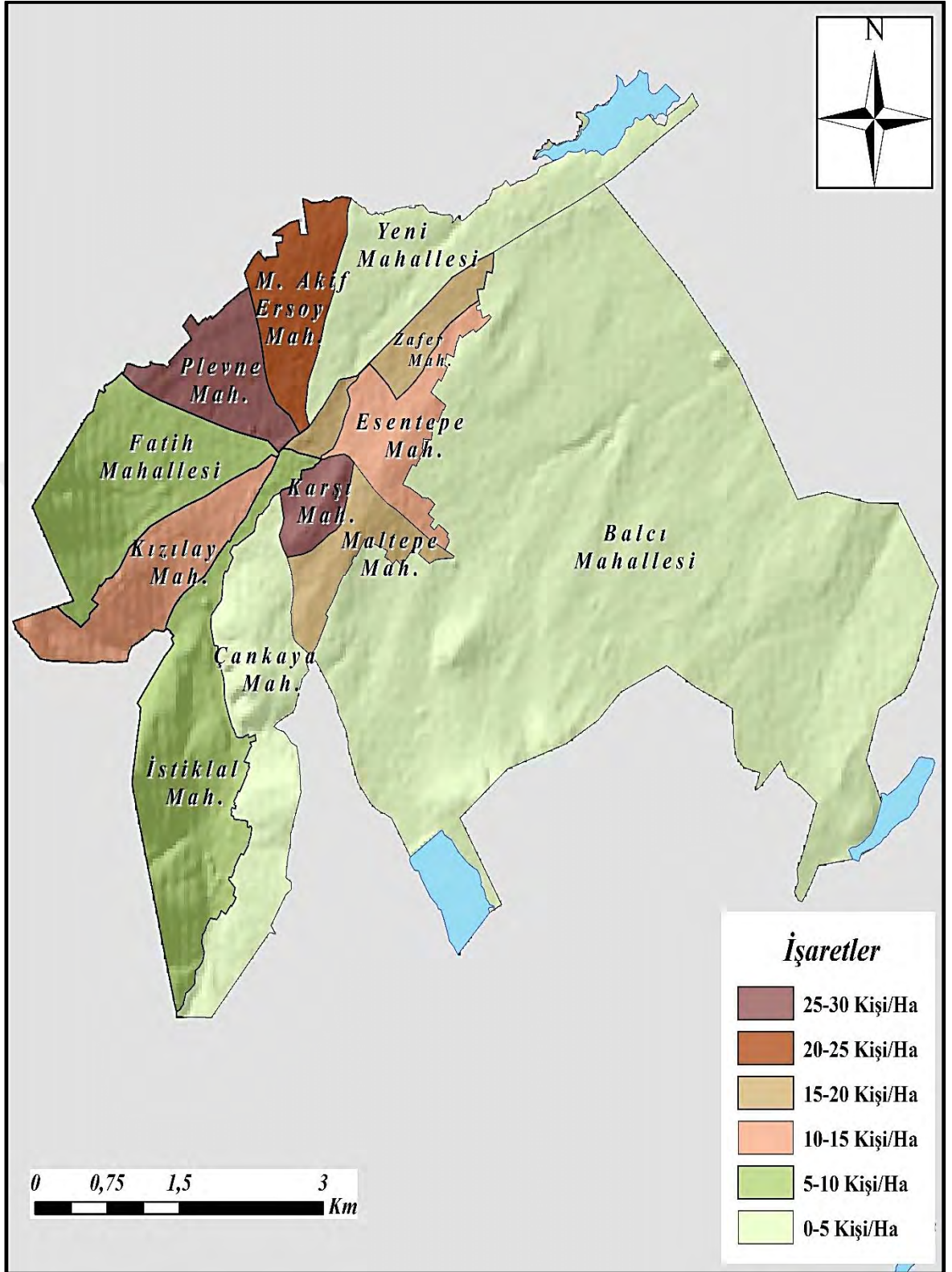
2.2.4. Nüfus Yoğunluğu ve Dağılışı

Yıllar itibariyle hem şehirselleşme ve hem de kırsal nüfus miktarındaki artışa bağlı olarak değişen yoğunluk nüfusun gelişim seyri açısından önemlidir. Nüfus yoğunlaştıkça özellikle merkezde kullanılacak alan daralmaktadır. Bu ise, kişilerin yaşamsal alanlarının da kısıtlanmasına yol açmaktadır. Nüfus artışına paralel olarak yoğunluğunun da artması şehrin kentsel gelişimi açısından da önemlidir. Özellikle şehirde artan sıklıklağın etkisini azaltmak amacıyla, merkezden nispeten uzak alanlarda toplu konutların yapılması; ayrıca çeşitli özel hastane ve okulların aynı şekilde merkezden nispeten uzak alanlara inşa edilmesi de nüfus yoğunluğunun artmasının kentsel gelişime etkileri arasındadır (Doğan, 2009:15). Dolayısıyla bir alanda nüfusun toplanma derecesini ölçmek ve dünyanın bir yeri ile diğerini kıyaslayabilmek için bir nüfus yoğunluk kıstası kullanmak gerekir.

Herhangi bir alanda yaşayan nüfus ile o alanın yüzölçümü arasındaki oranı yoğunluk terimi ifade eder. En çok kullanılan yoğunluk ölçüsü de nüfus yoğunluğu ya da aritmetik yoğunluk olarak ifade edilen, birim alan başına düşen nüfus miktarını veren kıstastır (Tümertekin ve Özgüç, 2017:321).

Araştırma sahasında nüfusun yüzölçümüne oranlanmasıyla elde edilen aritmetik nüfus yoğunluğu dağılımı incelendiğinde nüfus yoğunluğu en fazla olan mahalle Plevne Mahallesi'dir. Sahanın en kalabalık mahallesini teşkil eden Plevne mahallesinde nüfus 3426, yüzölçümü 116,9 hektardır. Nüfus yoğunluğu ise 29,3 ha/kişi'dir. Plevne Mahallesinin nüfus yoğunluğunun fazla olmasının en büyük sebebi Ortaköy'ün çekirdeğini oluşturan mahallelerden biri olmasından dolayı nüfus miktarı diğer mahallelere göre oldukça fazladır. Söz konusu mahalleyi 26,8 nüfus yoğunluğu ile Karşı Mahalle ve 20,3 nüfus yoğunluğu ile Mehmet Akif Ersoy Mahallesi takip eder (Bkz. Tablo 2.12).

Aritmetik nüfus yoğunluğunun en az olduğu mahalleler Balcı Mahallesi, Yeni Mahalle ve Çankaya Mahallesi'dir. Balcı mahallesi 1074 kişilik nüfusu ve 7200 hektarlık alanıyla, 0,14 ha/kişi nüfus yoğunluğu değeri ile bölgedeki nüfus yoğunluğu en düşük mahalle konumundadır. Balcı mahallesinin birkaç sene evvelinde köy olması ve köy arazilerine sahip olması da göz önünde tutulmalıdır. Bunu takiben Yeni mahalle 4,1 nüfus yoğunluğuna sahipken, Çankaya Mahallesi 4,7 nüfus yoğunluğuna sahiptir. Yüzölçümleri oldukça fazla olan mahalleler de nüfus yoğunluğunun az olmasının en büyük sebebi ise bu mahallelerde tarım alanlarının fazlaca yer tutuyor olmasıdır. Öyle ki Hayvancılık faaliyetlerinin en yoğun olarak yürütüldüğü mahalleler Balcı Mahallesi ve Çankaya Mahallesi'dir. Sahada dikkat edilmesi gereken bir başka nokta ise Kızılay Mahallesi'nin büyük bir bölümü tarım alanı iken, nüfus yoğunluğunun diğer mahallelere oranla yüksek çıkmasının sebebi; ilçe merkezine oldukça uzak olan 144 dairelik TOKİ konutlarının bu mahallede yer alıyor olmasıdır.

Harita 2.3. Ortaköy’de Aritmetik Nüfus Yoğunluğu Dağılımı (2021).

Tablo 2.13. Ortaköy’de Mahallelere Göre Aritmetik Nüfus Yoğunluğu Dağılımı (2021).

Mahalle Adı	Nüfusu	Yüzölçümü (Ha)	Nüfus Yoğunluğu (Ha/Kişi)
Plevne	3426	116,9	29,3
Mehmet Akif Ersoy	2575	126,4	20,3
Fatih	1827	246,5	7,4
İstiklal	1814	311,9	5,8
Kızılay	1701	159,3	10,6
Maltepe	1515	86,2	17,5
Zafer	1391	74,2	18,7
Esentepe	1355	111,5	12,1
Çankaya	1306	273,0	4,7
Karşı	1279	47,6	26,8
Yeni	1148	278,5	4,1
Balcı	1074	7200,6	0,14
Toplam ve Ort.	20411	9032,6	2,25

Kaynak: TÜİK ve Belediye Başkanlığı Verileri Baz Alınarak Derlenmiştir.

2.3. YERLEŞME

2.3.1. Yerleşmenin Fizyonomisi

Yerleşme, ilkçağlardan günümüze kadar gelen en önemli insan faaliyetidir. Mekânsal özellikler, kültürel yapı, yönetim ve siyasi faaliyetler gibi çok boyutlu bir yapı yerleşmenin şekillenmesinde etkilidir. Ortaya çıkan yerleşme ürünleri de bu faktörlerin etkisinde geliştiğinden, çeşitlilik arz eder (Özür, 2016a:152).

Temelde barınma sorununu çözen yerleşmeler, zaman içerisinde barınmanın yanında başta ekonomik ve sosyokültürel nitelikte olmak üzere birçok faaliyetin içerisinde yürütüldüğü mekân parçalarına dönüşmüşlerdir. Öyle ki günümüzde yerleşme denilince, temel işlevi durumundaki barınma gerçeğini aşan ve barınma işlevini zihinde diğer faaliyetlerden sonra ikame eden bir olgu haline gelmiştir. Söz konusu faaliyetler geçim kaynaklarıyla ilgili olup yerleşmelerin fonksiyonel özellikleri yerleşim birimlerinin tasnifinde ön plana gelmeye başlamıştır (Türkan, 2021:232). Yerleşme incelemeleri nüfus incelemelerinden ayrı düşünülemez. Bir alandaki nüfusun özellikleri yerleşmelerin şekil almasını sağlarken, yerleşme özellikleri de nüfus niteliklerinin şekil

almasında etkilidir. Çünkü nüfusun nitelikleri yerleşmelerin sınıflandırılmasında önemli bir faktördür (Özür, 2016b:411).

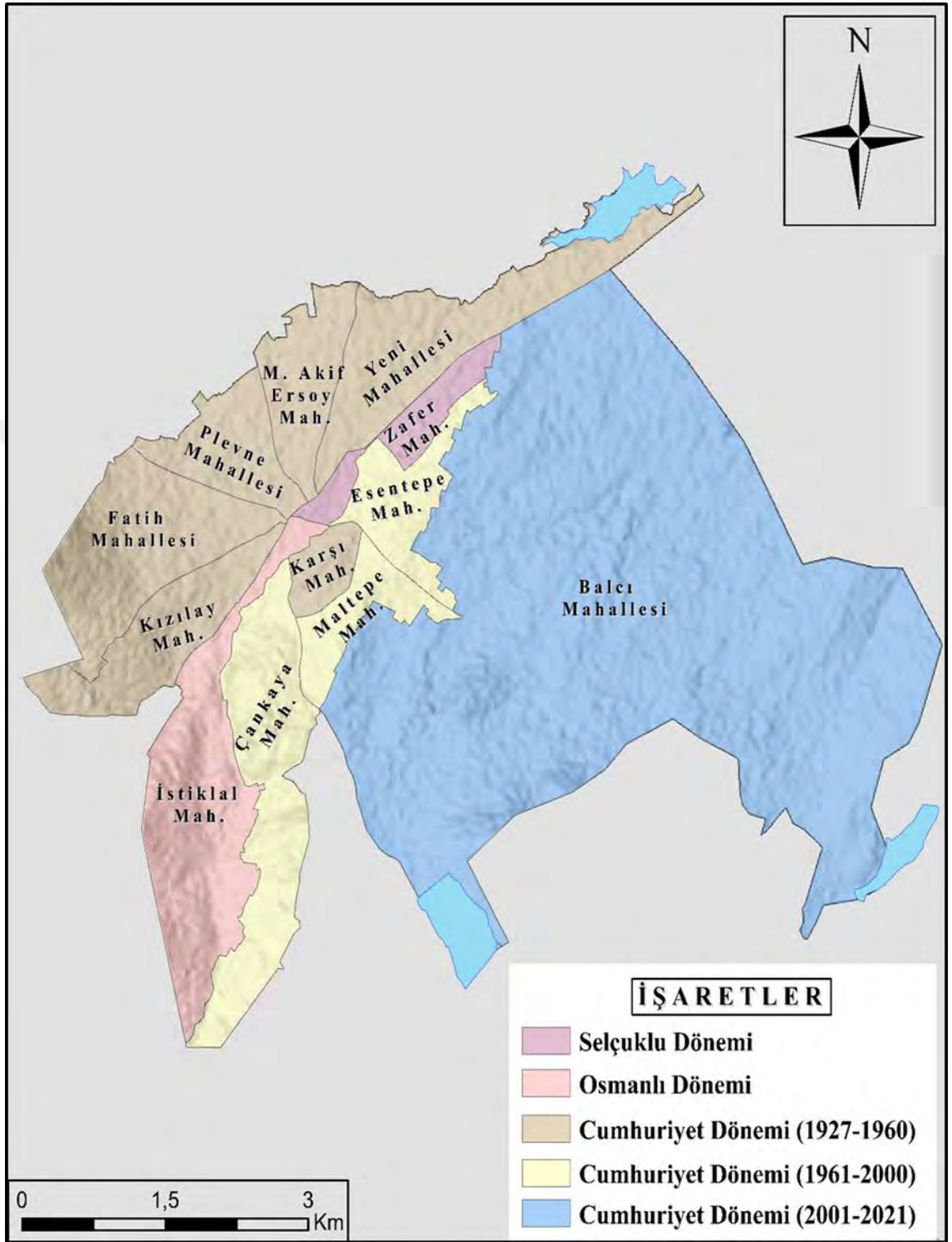
Sahanın tarihi coğrafyası incelendiğinde bölgede bulunan höyükler sayesinde yerleşme tarihinin İlk Tunç Çağı'ndan itibaren devam ettiği sanılmaktadır. Fakat somut kanıtlarla beraber sahanın Bizans Dönemi'ne kadarki olan tarihine ulaşılmaktadır. Tarihin belli dönemlerinde inceleme alanındaki yerleşmeler son bulsa da saha da tekrar yerleşme faaliyetleri can bulmuştur ve bugüne kadar gelebilmiştir. Yakın tarihlerde ise önce köy, sonraki yıllarda bucak olan yerleşme, ilçe statüsüne ulaşarak, tarım fonksiyonlarıyla başlayan yolculuğunu sanayi fonksiyonlarının gelişmesi ve hız kazanmasıyla devam ettirmektedir.

2.3.2.1. Yerleşmenin Gelişimi

Araştırma sahasının kuruluşundan bugüne kadar geçen dönemin gelişimi yatay ve dikey olarak iki kısımda incelenmiştir. Ortaköy'ün yatay gelişimi incelendiğinde bölgenin doğal engeller olan dağlar (Harun Dağı, Göbek Dağı ve Ekecik'e bağlı küçük dağ sıraları) ile tepelerle sınırlandırıldığı ve çevresine göre alçakta bulunan bir düzlük olduğu görülmektedir. Şüphesiz ki bu düzlüğün tam ortasından Ortaköy Deresi'nin geçmesi ise; yerleşme alanının su kaynakları bakımından kısıtlı olan yakın çevresine oranla daha cazip hale gelmesine sebep olmuştur.

Ortaköy İlçesi 12 mahalleden oluşmaktadır. Bunlar sırasıyla Plevne, M. Akif Ersoy, Fatih, İstiklal, Kızılay, Maltepe, Zafer, Esentepe, Çankaya, Karşı, Yeni ve Balcı isimlerini taşıyan mahallelerdir. Ortaköy geçmişten günümüze kadar olan süreçte her daim Aksaray'a bağlı olarak varlık göstermiştir. Bu sebeple kuzeydoğu-güneybatı istikametinde Ortaköy-Aksaray yolu ve Ortaköy-Kırşehir yolu boyunca gelişimi meydana gelmiştir. Fiziki açıdan bakıldığında yarı kurak bir bölge olan araştırma sahasının, yerleşim yeri olarak Ortaköy Deresi'nin her iki yanını seçmiş olması ise tesadüf değildir.

Kentin ilk kuruluş alanının, söz konusu yolların istikametinde gelişen Zafer Mahallesi'nin Sebze Pazarı mevkiinde olmuş olabileceği tahmin edilmektedir. Çünkü bu konumda Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar ayakta kalmayı başaran Şeyhlillah Türbesi yer almıştır. Ancak günümüzde böyle bir türbe bulunmamaktadır.

Harita 2.4. Ortaköy'ün Tarihsel Yatay Gelişim Haritası.

Fotoğraf 2.1. Ortaköy'ün Yatay Gelişimini Gösteren Bir Görünüm.

Kentin bir başka kuruluş ve gelişme alanı ise İstiklal Mahallesi'dir. Bunun nedeni kentteki en eski yapılardan olan ve 1902 yılında Hacı Ali Paşa tarafından İstiklal Mahallesi sınırları içerisine yapılan Merkez Hacı Ali Paşa Camii'dir. Aynı zamanda İstiklal Mahallesi'ne, Hacı Ali Paşa tarafından günümüzde belediye binası olarak kullanılan binanın bulunduğu alana Paşa Konağı yapılmıştır. Paşa konağı günümüzde varlığını sürdürmese de Merkez Hacı Ali Paşa Camii hala varlığını sürdürmektedir. Bahsi geçen mahalleler Ortaköy'ün merkezi mahallelerini oluşturmaktadır.

Zaman içinde İstiklal ve Zafer mahallelerinin çevresindeki mahallelere doğru yatay gelişim sağlanmıştır. Günümüzdeyse Ortaköy'ün merkezi mahallelerini oluşturan mahallelerin hepsinde yatay gelişim son safhalara gelmiş bulunmaktadır. Merkezi mahalleler olan İstiklal, Zafer, Karşı, Plevne, Fatih, Kızılay, M. Akif Ersoy ve Yeni mahallelerindeki yatay gelişimin doruk noktalarına gelmesinin sebebi; bu mahallelerin Ortaköy merkezini oluşturan mahalleler olması ve nerdeyse her mahallede resmi kurumların bulunması bu durumun hızlanmasına ve gelişmesine sebep olmuştur.

Daha ayrıntılı bir gözlem neticesinde yerleşim alanlarının, kentleşmenin hız kazanmasıyla birlikte kentin yatay gelişimini sınırlandıran tepelere doğru genişlediği

görülmektedir. Yerleşmeler özellikle 1960 yılından itibaren bölgenin doğusuna doğru yönelmiştir. Bu durumun sebebi; bölgenin doğusunun, bölgenin diğer yönlerine nispeten yükselti seviyesinin daha düşük olmasıdır. Söz konusu bu alanlar Balcı Kasabası'na aitken, yerleşmenin bu alanlara kayması sonucunda zamanla Ortaköy'ün birer mahallesi (Esentepe ve Maltepe Mahalleleri) konumuna gelmişlerdir. Günümüzdeyse modern çok katlı yapıların ivme kazanması sayesinde konutlar, artık Ortaköy'ün Mahallesi olan Balcı Mahallesi'ne giden Balcı Caddesi üzerinde yol boyunca sıralanmaktadır. Ortaköy ile Balcı Mahallesi arasında imara müsait alanların bulunması ileride de bu durumun devam edeceğini göstermektedir.

Ortaköy'de genel anlamda plansız bir yerleşme dokusu bulunmakla birlikte imar planının uygulanmasıyla kent düzeni daha sağlıklı ilerlemektedir. Ortaköy Merkez'inde konut ve işyerleri ya bitişik olmakta ya da dar sokaklarla ayrılmaktadır. Dolayısıyla kentin bir kısmında tek yönlü ulaşım söz konusudur. Nitekim merkezde sık dokulu bir yerleşme yapısı görülürken, merkezden uzaklaştıkça tek katlı veya iki katlı müstakil bahçeli konutlar sayesinde gevşek dokulu yerleşme yapısı oluşturmaktadır. Fakat bu durum yatay gelişimin bu hızla devam etmesi sonucunda ileriki yıllarda değişeceğini göstermektedir.

Kuşkusuz yerleşmelerin hayati bir özelliği de dikey yönde gelişmedir. Yerleşmenin yatay gelişimi ve hızı da doğrudan doğruya dikey gelişmeyle yakından alakalıdır. Dikey gelişme, bir yerleşmenin kent karakteri kazandığını gösteren ölçütler arasında yer alır. Bir başka deyişle dikey gelişme, yerleşmeye kentsel bir görünüm vermekte ve hatta araştırma sahasında arsa bedelinin artmasına da sebep olmaktadır (Ceylan, 2011:78).

Araştırma sahasının dikey gelişimi incelendiğinde, sahada yatay gelişimin önem kazanmasıyla birlikte dikey gelişimin hız kazandığı görülmektedir. Ortaköy'de dikey gelişim son birkaç yılda çok önem kazanmış ve beş veya daha fazla kattan oluşan konutlar bu dönem içerisinde yapılmıştır. Ondan öncesinde daha çok iki katlı ve müstakil bir görünüme sahip olan Ortaköy günümüzde çok katlı konutların arasında kalmış tek katlı ve iki katlı konutlardan oluşmaktadır.

Ortaköy Belediyesi'nde mahallelere göre binaların kat sayısı bulunmadığından dolayı Tapu Kadastro Genel Müdürlüğüne ait Parsel Sorgulama uygulaması kullanılmış olup Ortaköy'de bulunan yapıların hepsi tek tek incelemiştir. Ancak uygulamada yapıların gözükmesine rağmen bazı konut alanları arsa olarak gözükmemekte ve kaç katlı

bir yapı olduğu hakkında bilgi verilmemektedir. Bunun üzerine araştırma sahasında arsa olarak gözükten yapıların kaç katlı olduğuna dair yerinde gözlem yapılmıştır.

Elde edilen veriler ışığında mahallere göre konutların kat sayısı ortaya çıkmıştır. Buna göre tek katlı konutların yoğunlaştığı mahalle Balcı Mahallesi (789 konut) olurken tek katlı konutların azaldığı mahalle merkezi mahallelerden olan İstiklal Mahallesi (27 konut) olmuştur (Bkz. Tablo 2.13). Balcı Mahallesinden sonra tek katlı konutların yoğunlaştığı mahalle 209 tek katlı konut ile Maltepe Mahallesi'dir. Tek katlı konutlar genel anlamda her mahallede azımsanamayacak şekilde bulunmaktadır. Nitekim sahada tek katlı konutlar toplam konut sayısının %36,9'unu oluşturmaktadır (Bkz. Tablo 2.14). Dolayısıyla en fazla konut sayısına sahip sınıf tek katlı konut sınıfıdır.

İki katlı konut dağılımına bakıldığında her mahallede fazla olmakla birlikte Esentepe Mahallesi'nde (224 konut) daha fazla olduğu görülür. Bunun en büyük sebebi Esentepe Mahallesi'nde dubleks konut yapımının son zamanlarda artmasıyla iki katlı konut sayısı oldukça yükselmiştir. İki katlı konutların seyrekleştiği mahalle ise 59 adet iki katlı konut sayısı ile Balcı Mahallesi'dir (Bkz. Tablo 2.13). İki katlı konutlar toplam konut sayısının %32,5'ini oluşturmaktadır (Bkz. Tablo 2.14).

Tablo 2.14. Ortaköy İlçesindeki Mahallelerde Kat Sayısına Göre Konut Dağılımı (2021).

Mahalle Adı	Bir Katlı	İki Katlı	Üç Katlı	Dört Katlı	Beş+ Katlı	Toplam	%'si
Plevne	55	196	73	49	144	517	9,5
Mehmet Akif Ersoy	120	211	32	23	77	463	8,5
Fatih	141	161	65	57	150	574	10,5
İstiklal	27	54	29	56	81	247	4,5
Kızılay	124	112	50	37	80	403	7,4
Maltepe	209	186	45	10	5	455	8,3
Zafer	87	201	49	16	27	380	7,0
Esentepe	150	224	58	21	34	487	8,9
Çankaya	152	128	27	15	24	346	6,3
Karşı	71	112	19	21	89	312	5,7
Yeni	77	121	52	23	116	389	7,1
Balcı	789	59	3	-	-	851	15,6
Toplam	2002	1765	502	328	827	5424	100,0

Kaynak: Sahada yapılan gözlemler ve TKGM'den elde edilen verilerden hazırlanmıştır.

Göze çarpan bir hususta üç ve dört katlı konutlardır. Üç katlı konutların en fazla olduğu mahalle (73 konut) Plevne Mahallesi'ken, dört katlı konutların en fazla olduğu mahalle (57 konut) Fatih Mahallesi'dir. Söz konusu konutların en az olduğu mahalle ise Balcı Mahallesi'dir (Bkz. Tablo 2.13). Toplam konut sayısı içerisinde oranları en az olan konutlar dört (%6,0) ve üç (%9,2) katlı konutlardır (Bkz. Tablo 2.14). Ortaköy'de üç ve dört katlı konutların sayısı; ne bir ile iki katlı konutlar kadar ne de beş ile daha fazla kat sayısı olan konutlar kadar fazla değildir. Bu durum geçmişte yerel halk erkek evlat sayısını esas alarak konutun kat sayısına karar veriyorken, günümüzde yeni tip konutlarda üç/dört katlı konutlar tercih edilmediğinden dolayı kaynaklanmaktadır.

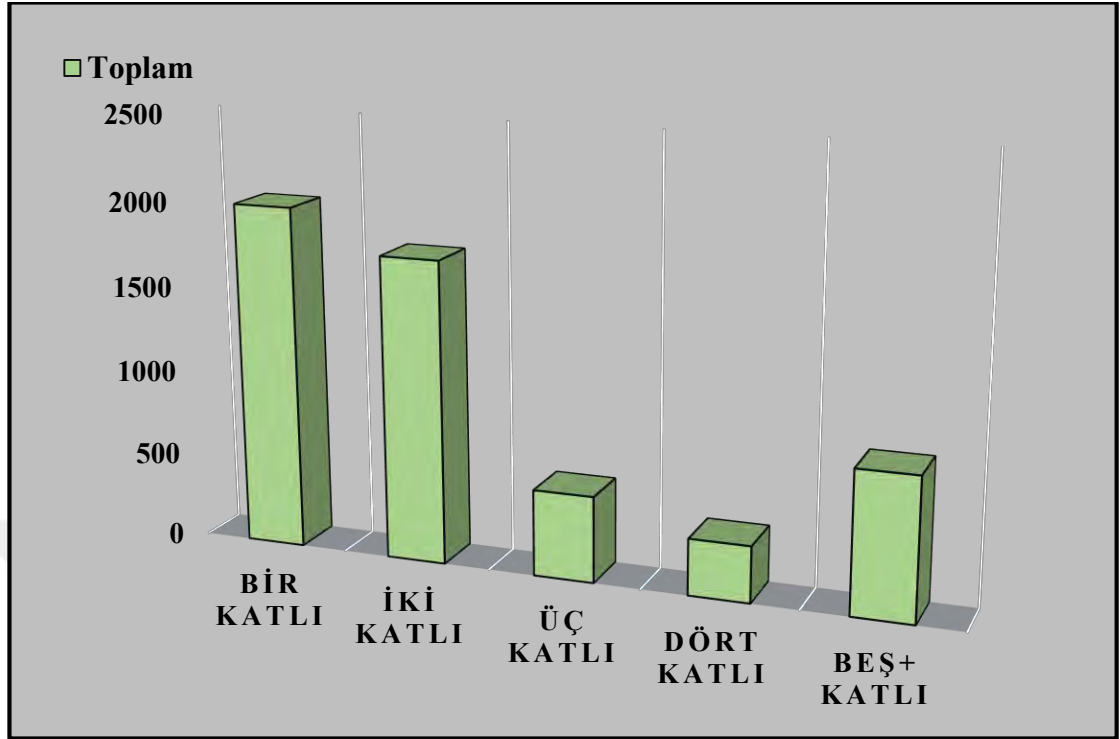
Araştırma sahasında çok katlı konutlar incelendiğinde ise bu konutların en fazla Fatih (150) ve Plevne (144) mahallelerinde yer aldığı, en az ise Maltepe Mahallesi'nde (5) yer aldığı görülmektedir (Bkz. Tablo 2.13). Sahada en fazla kat sayısına sahip konutlar genellikle 7 katlı konutlardır. Beş veya daha fazla kata sahip olan konutlar toplam konut sayısının %15,2'sini oluşturmaktadır (Bkz. Tablo 2.14). Aynı zamanda Kızılay Mahallesi'nde 144 dairelik 24 adet 6 katlı TOKİ konutları bulunur. Bu konutlar Ortaköy'ün dikey gelişiminde çok katlı binaların ilk adımını oluşturmaktadır.

Tablo 2.15. Ortaköy'de Kat Sayısına Göre Konut Dağılımı (2021).

Kat Sayısı	Toplam	%'si
Bir Katlı	2002	36,9
İki Katlı	1765	32,5
Üç Katlı	502	9,2
Dört Katlı	328	6,0
Beş+ Katlı	827	15,2
Toplam	5424	100,0

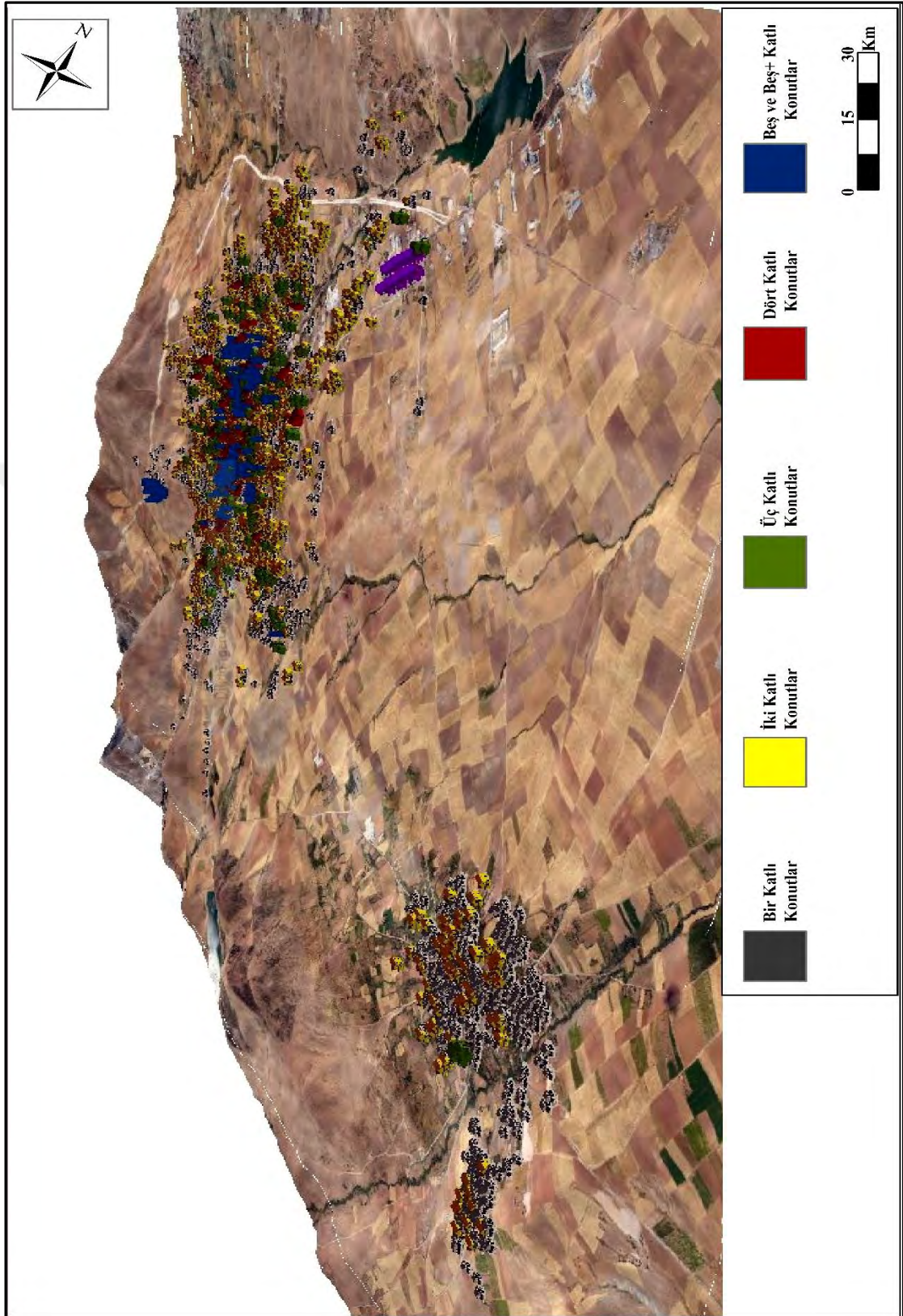
Kaynak: TKGM Verileri ve Sahada Yapılan Gözlemler Sonucu Hazırlanmıştır.

Ortaköy'de ilginç olan bir başka hususta genellikle yerel halkın çok katlı binalarda oturmayı seçtikleri fakat sosyal ve kültürel aktiviteler için müstakil evlere ihtiyaç duymasıdır. Bu noktada ise sahada çok katlı konutlarda ikamet eden halkın Ortaköy ve Balcı Mahallesi arasında bulunan arazileri satın alarak bu alanlara tek katlı ya da iki katlı konutlar inşa edip hafta sonunu ve yaz mevsimini bu müstakil konutlarda geçirdiği gözlenmektedir. Bu durum çok katlı konut hayatı ile tek katlı veya iki katlı müstakil konut hayatının birbirini beslemesi olarak yorumlanabilir.

Şekil 2.5. Ortaköy’de Konutların Kat Dağılımı.

Ortaköy Kenti’nde genel anlamda her mahallede yer alan çok katlı modern konutların ilk katı ile eski çok katlı konutların ilk katı iş yeri veya depo olarak kullanılır. Nitekim ilk katlar merkezi mahalleler olan İstiklal Mahallesi, Kızılay Mahallesi. Zafer Mahallesi, Plevne Mahallesi, M. Akif Ersoy Mahallesi, Yeni Mahallesi ve Karşı Mahallesi’nde iş yeri olarak kullanılırken, Esentepe Mahallesi, Maltepe Mahallesi, Çankaya Mahallesi ve Balcı Mahallesi’nde depo olarak kullanılmaktadır.

Harita 2.5. Ortaköy'deki Konutların Kat Dağılımının 3B Modellemesi.

Fotoğraf 2.2. Ortaköy'ün 1959 Yılına Ait Bir Görünümü (Kaynak: Ortaköy Belediyesi).

Fotoğraf 2.3. Ortaköy'ün Günümüze Ait Bir Görünümü.

Ortaköy ilçe statüsü kazanmadan önce küçük bucak merkezi iken ilçe statüsü kazanmasıyla birlikte civar köylerden göç almıştır. Bu durum sahada yatay gelişimin hızlanmasına ve önem kazanmasına sebep olmuştur. Zaman içerisinde orografik faktörler nedeniyle sınırlanan yatay gelişim yavaşlamıştır. Sonuç olarak ise sahada yeni gelişme alanına olan ihtiyaç doğmuş ve çözüm olarak dikey gelişimin hız kazanmasına sebep olmuştur.

2.3.2.2. Konutlar ve Konut Tipleri

Araştırma sahasının da dâhil olduğu İç Anadolu Bölgesi, az yağışlı dolasıyla orman varlığı sınırlı bir alanda bulunduğundan konutların yapı malzemeleri ve mimari tarzları genellikle doğal çevrenin etkilerini yansıtır ve bu etki kırsal kesimde daha çok hissedilir (Arınç, 2016:65). Ortaköy’de konutların yapımında doğal çevre şartlarının etkisi çok büyüktür. Bu özelliğe günümüzün modern konutlarında pek rastlanılmamaktadır. Ancak şehir konutları eski tip ve yeni tip konutlar olmak üzere iki kategoride incelenebilir. Ortaköy’deki eski tip konutlarda doğal çevre şartları ile sosyo-kültürel yapının etkisini görmek mümkündür. Fakat modern konutlar üzerinde çevrenin ve sosyo-kültürel yapının etkisi oldukça azalmıştır (Arınç ve Uzanç, 2000:152).

Gerçekten de Ortaköy’deki eski tip müstakil yapılara baktığımızda doğal çevre şartları ile sosyo-kültürel yapının etkisi görülmektedir. Genellikle halk arasında örtme ev olarak tabir edilen eski tip konutlar, duvarları tuğla veya briketten örülmüş, çatı iskeleti doğal çevre şartlarının bir etkisi sonucunda kavak ağacıyla yapılmış ve bu ağaçların üzerine hasır örtülerek oluşturulmuş konutlardır. Bu durum beşeri açıdan çevrede tuğla ve bims fabrikalarının fazla olmasıyla açıklanırken, fiziki açıdan Ortaköy ve çevresinde kavak ağaçlarının oldukça yaygın olmasıyla açıklanabilir.

Fotoğraf 2.4. Plevne Mahallesi’nde Bulunan Eski Tip ve Yeni Tip Konutlar.

Tapuda kargir ev olarak geçen bu konutlar günümüz şartlarına uyup, onarılarak doğal çevre şartlarının etkisinden uzaklaşmış bir görünüme sahiptirler. Böylece bu durum araştırma sahasında tek tip konutların yer almasına sebep olmuştur.

Son zamanlarda kasaba ve kentlerde yapılan konutların tamamına yakınında beton ve tuğla malzeme kullanılmıştır (Şahin, Doğanay ve Özcan, 2007:349). Ortaköy’de de bu yeni tip konutlar son zamanlarda büyük bir ivme kazanmıştır. Bunun en büyük sebebi ise inşaat firmalarının arsa ve müstakil ev sahipleriyle yaptığı daire karşılığı anlaşmalardır. Bu anlaşmalar arsa ve müstakil ev sahiplerine cazip gelmekte böylece inşaat firmalarıyla anlaşıp yeni tip konut yapımına ivme kazandırmaktadırlar. Neredeyse her mahallede yoğunluk kazanan yeni tip konutlar, genellikle en az 5 kat, en fazla 7 kat olarak değişmektedir. Bu konutlar, aynı kat bünyesinde 4 ila 6 daire bulunacak şekilde dizayn edilmişlerdir. Modern ve betonarme bir hal alan yeni tip konutlar, özellikle merkezi mahallelerde yaygındır.

Fotoğraf 2.5. Plevne Mahallesi’nde Yer Alan Yeni Tip Konutlardan Bir Görünüm.

Günümüzde Ortaköy Kenti’nde 22 inşaat firması mevcuttur. Ortaköy Kentinde devam eden inşaat toplam inşaat sayısı 202’dir. Devam eden inşaat sayısının en fazla

olduğu mahalle (28) İstiklal Mahallesi, en az olduğu mahalle ise (5) Kızılay Mahallesi'dir. Yapımı süren toplam inşaat sayısının %13,8'i söz konusu mahallede bulunmaktadır. Devam eden inşaat sayısının en az olduğu mahalle ise (5) Kızılay Mahallesi'dir. Yapımı süren toplam inşaat sayısının %2,4'ünü oluşturarak en az dilime sahip olan mahalle olmuştur (Bkz. Tablo 2.15.).

Ortaköy'de dikey yönde gelişme hızla devam etmekte ve modern çok katlı binaların sayısı her geçen gün artmaktadır. Bu durumun gelecekte de devam edeceğini tahmin etmek zor olmasa gerek. Böylece gelecekte sahanın hâkim konut tipi çok katlı modern konutlar olacak ve geleneksel eski tip konutların sayısı gittikçe azalacaktır. Nitekim özellikle merkezi mahalleler olmak üzere devam eden inşaat sayısı söz konusu durum için kanıt niteliğindedir.

Tablo 2.16. Ortaköy'de Mahallelere Göre Yapımı Süren İnşaat Dağılımı (2021).

Mahalle Adı	Toplam	%'si
Plevne	26	12,8
Mehmet Akif Ersoy	24	11,8
Fatih	19	9,4
İstiklal	28	13,8
Kızılay	5	2,4
Maltepe	18	8,9
Zafer	11	5,4
Esentepe	17	8,4
Çankaya	10	4,9
Karşı	16	7,9
Yeni	11	5,4
Balcı	17	8,4
Toplam	202	100,0

Kaynak: Ortaköy Belediye'sinden Alınan Verilerle Hazırlanmıştır.

2.3.2.3. Arazi Kullanışı ve Fonksiyon Alanlarına Genel Bir Bakış

Araştırma sahası olan Ortaköy'de toplam fonksiyonel alan kullanımı 670,5 hektar alandır. Bu alan içerisindeki en büyük pay %67'1 ile 450 hektar alan ayrılan ulaşım ve yol alanlarıdır. Sahadaki en önemli yollar Ortaköy-Aksaray yolu ile Ortaköy-Kırşehir yoludur. Bunun dışında gününbirlik kullanım için kent merkezi ve mahalle aralarındaki yollar birbirinden net bir şekilde ayrılmaktadır. Kent merkezindeki yollar Ortaköy'ün ilk

kuruluş dönemlerindeki plansızlıktan dolayı dar ve tek yönlüken, kentin zamanla planlı bir şekilde gelişimine bağlı olarak mahalle arasındaki cadde ve sokaklar çift yönlü ve oldukça geniştir. Bölgede mahallelerin yüzölçümlerinin fazla oluşu da yollara ayrılan payın yüksek olmasına sebep olmuştur. Söz konusu fonksiyonel alanı %13,9 ile 93,2 hektar alan ayrılan oturma alanları takip etmektedir. Ortaköy'deki oturma alanları incelendiğinde ise bu alanların aile konutları ve bu konutlara ait bahçelerden oluştuğu göze çarpmaktadır. Oturma alanlarını %7,6 ile 51,0 hektar alan ayrılan iş ve ticaret alanları, %2,9 ile 20,0 hektar alan ayrılan sanayi alanları ve son olarak %1,8 ile 12,4 hektar alan ayrılan park ve bahçe alanları takip etmektedir.

Ortaköy'de fonksiyonel alan kullanımı incelendiğinde hizmet fonksiyonlarının alt sıralarda olduğu göze çarpmaktadır. Hizmet fonksiyonları içerisinde en fazla paya sahip hizmet alanı %1,6 ile 11,0 hektar alan ayrılmış olan eğitim alanlarıdır. Bunu sırasıyla %0,5 ile 3,8 hektar alan ayrılan sağlık alanları, %0,4 ile 3,0 hektar alan ayrılan askeri kullanım alanları ve %0,4 ile 2,8 hektar alan ayrılan dini kullanım alanları takip eder (Bkz. Tablo 2.15, Şekil 2.5).

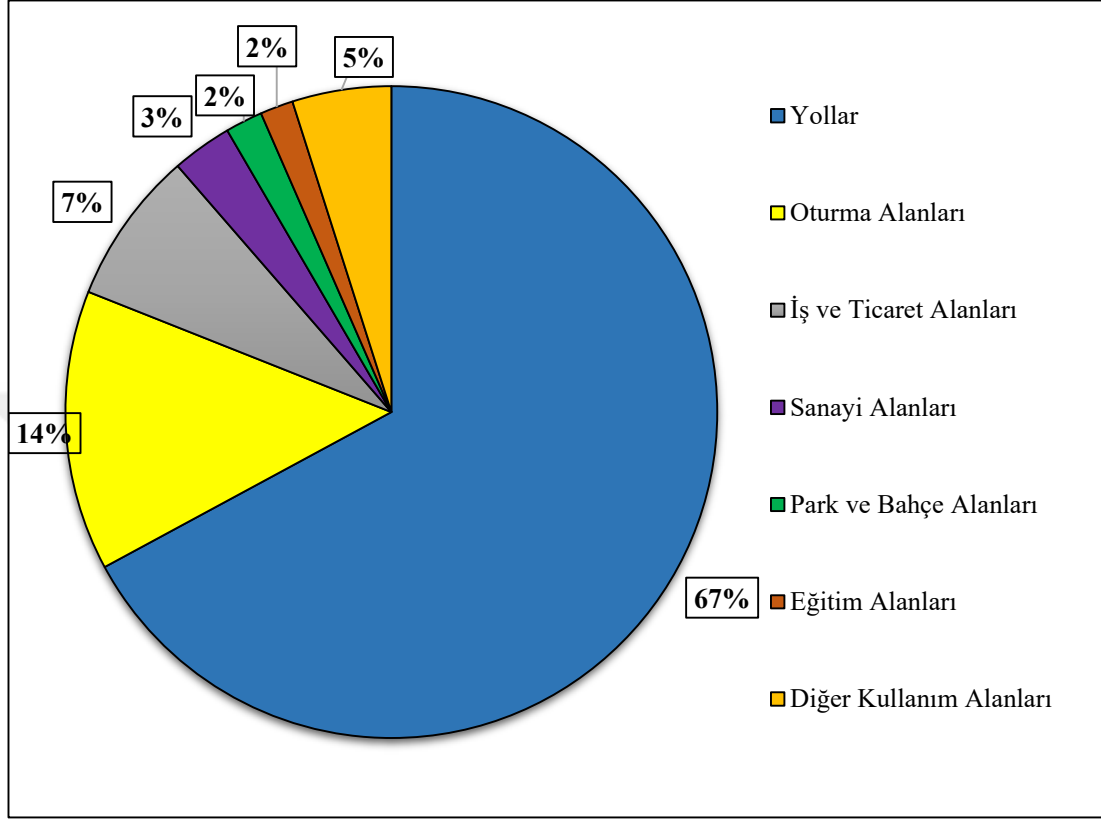
Tablo 2.17. Ortaköy İlçesi'nde Fonksiyonlarına Göre Arazi Kullanımı (2021).

Kullanım Türü	Alan (Ha)	%'si
Yollar	450,0	67,1
Oturma Alanları	93,2	13,9
İş ve Ticaret Alanları	51,0	7,6
Sanayi Alanları	20,0	2,9
Park ve Bahçe Alanları	12,4	1,8
Eğitim Alanları	11,0	1,6
Sağlık Alanları	3,8	0,5
Askeri Kullanım Alanları	3,0	0,4
Dini Kullanım Alanları	2,8	0,4
Yönetim Alanları	0,3	0,04
Diğer Kullanım Alanları	23,0	3,4
Toplam	670,5	100,0

Kaynak: Ortaköy Belediye Başkanlığı Verilerinden Derlenmiştir.

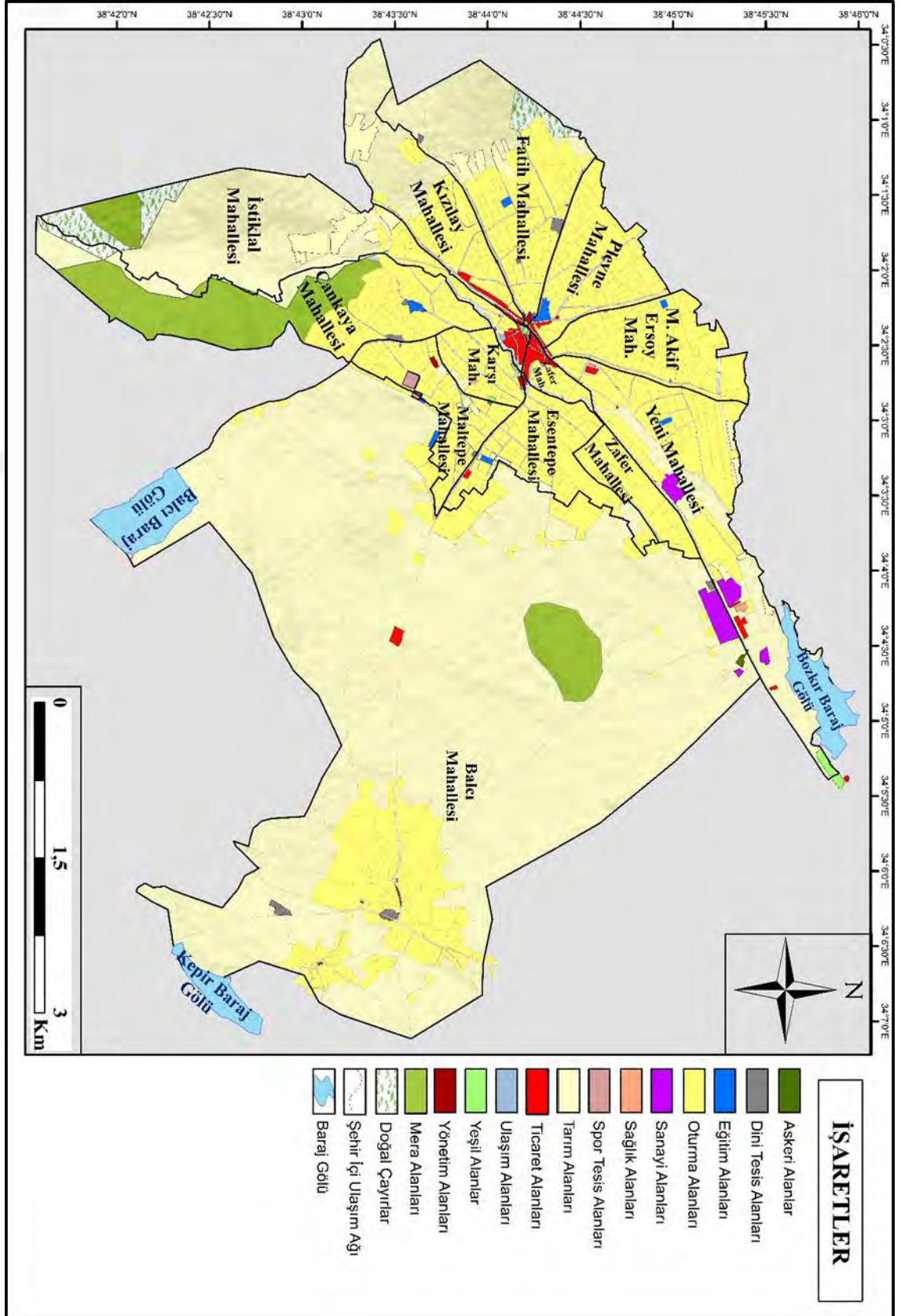
Araştırma sahasında hem toplam fonksiyonel alanlar içerisinde hem de hizmet fonksiyonları içerisinde en az paya sahip olan hizmet alanı 0,3 hektar alan ile yönetim alanlarıdır. Toplam fonksiyonel alanı 670,5 hektar alan olan sahada %3,4 ile 23,0 hektar

alan ayrılmış diğer kullanım alanları mevcuttur. Diğer kullanım alanı olarak adlandırılan alanlar ise daha çok tarımsal faaliyetler, hayvancılık faaliyetleri ve kullanım dışı olan arazileri kapsamaktadır (Bkz. Tablo 2.15, Şekil 2.5).

Şekil 2.6. Ortaköy'de Fonksiyonel Arazi Kullanımı Dağılımı (2021).

Kent planı incelendiğinde, mahallelerin birbirine bağlantılı olarak kurulduğu ve her mahallenin kendi içinde toplu dokulu bir yerleşme tarzına sahip olduğu görülmektedir. Ticaret, sanayi, sosyal ve yönetim amaçlı yapılar belirli mahallelerde toplanmıştır (Arınç ve Uzanç, 2000:152). Aile konutları ise her mahallede bulunmasına rağmen, kentin bazı mahallelerinde birim alanda daha sık bir dağılım düzeni gösterirken, bazı mahallelerde ise daha seyrek bir dağılım düzeni gösterdikleri göze çarpmaktadır.

Harita 2.6. Ortaköy'ün Fonksiyonel Arazi Kullanım Haritası (Kaynak: URL 5).

İnceleme alanında fonksiyonel kullanıma göre konut yoğunluğu incelendiğinde kentin en fazla aile konutuna sahip olan mahallesinin Balcı Mahallesi olduğu görülmektedir. Bu mahallenin yüzölçümü 7200,6 hektar olması sebebiyle konut sayısı ne kadar fazla olursa olsun konut yoğunluğu bir hayli azdır. Söz konusu mahallenin aile konutu yoğunluğu % 0,1 ha/konut'tur. Bu mahallenin daha önce Ortaköy'ün bir köyü olduğunu göz önüne alarak bu istatistiklerin yanıltıcı olabileceği unutulmamalıdır. Bu sebeple daha sağlıklı olması açısından diğer mahallelerden ayrı tutularak incelenmelidir.

Ortaköy'de en fazla aile konutuna sahip bir başka mahalle Fatih Mahallesi'dir. Fatih Mahallesi'nde 574 konut yer almaktadır. Bu rakam mahallenin %96,6'sının aile konutundan oluştuğunu göstermektedir. 246,5 hektarlık bir alana sahip olan mahallede konut yoğunluğu 2,3 ha/konut'tur. Bu mahalleyi takip eden Plevne Mahallesi ise 517 konuta sahiptir. Mahallenin toplam bina sayısının %89,2'si aile konutundan oluşmaktadır ve 116,9 hektar alana sahip olan mahallenin konut yoğunluğu ise 4,4 ha/konut'tur (Bkz. Tablo 2.16).

Tablo 2.18. Ortaköy'ün Mahalle Yüzölçümleri, Mahallelere Göre Aile Konutu Sayıları ve Aile Konutu Yoğunluğunun Dağılımı (2021).

Mahalle Adı	Aile Konutu Sayısı	Yüzölçümü (Ha)	Aile Konutu Yoğunluğu (Alan/ Bina Sayısı)
Plevne	517	116,9	4,4
Mehmet Akif Ersoy	463	126,4	3,6
Fatih	574	246,5	2,3
İstiklal	247	311,9	0,7
Kızılay	403	159,3	2,5
Maltepe	455	86,2	5,2
Zafer	380	74,2	5,1
Esentepe	487	111,5	4,3
Çankaya	346	273,0	1,2
Karşı	312	47,6	6,5
Yeni	389	278,5	1,3
Balcı	851	7200,6	0,1
Toplam	5424	9032,6	0,6

Kaynak: Ortaköy Belediyesi Verilerinden Yararlanılarak Derlenmiştir.

Fotoğraf 2.6. Fatih Mahallesi'nde Yer Alan Müstakil ve Çok Katlı Binalardan Bir Görünüm.

Araştırma sahasında konut yoğunluğu incelediğinde en az konut yoğunluğuna ve aile konutu sayısına sahip olan mahallenin, İstiklal Mahallesi olduğu görülmektedir. Bu durumun en büyük sebebi İstiklal Mahallesi'nin, İlçe'nin çekirdeğini oluşturan mahallelerinden biri olmasıdır. Öyle ki mahallede 247 mesken bulunurken, 170 iş yeri ve 12 adet kamu binası bulunmaktadır. İstiklal Mahallesi'nin %57,5'i aile konutundan , %39,6'sı ticari iş yerinden ve %2,7'si kamu binasından oluşmaktadır (Bkz. Tablo 2.17). Ticaretin en yoğun olduğu mahallelerden biridir ve bu sebeple aile konutu sayısı azdır.

Saha da aile konutu sayısının az olduğu bir diğer mahalle ise Karşı Mahalle'dir. Karşı Mahalle'de 312 konut yer almaktadır. Buna rağmen aile konutu yoğunluğu 6,5 ha/konut'dur. Bu durumun nedeni; 47,6 hektarlık alana sahip olan mahallenin yüzölçümü diğer mahallelere oranla oldukça küçüktür. Böylece Karşı Mahalle Ortaköy'ün aile konutu yoğunluğu bakımından en yoğun olan mahallesi konumundadır. Son olarak aile konutu sayısı en az olan mahallelerden biri de Çankaya Mahallesi'dir. Çankaya

Mahallesi'nde 346 konut bulunmaktadır. Yüzölçümünün 273 hektar olması mahallenin aile konutu yoğunluğunun düşmesine sebep olmuştur ve konut yoğunluğu 1,2 ha/konut'a düşmüştür.

Zafer Mahallesi aile konutu sayısının düştüğü bir başka mahalledir. Mahallede toplam 380 konut yer almaktadır. Bu rakam Zafer Mahallesi'nin toplam bina sayısının %38,1'ini oluşturmaktadır. Yüzölçümü 74,2 hektar olan mahallede konut yoğunluğu 5,2 ha/konut'tur. Fakat bu istatistikler sadece aile konutu sayısı temel alınarak ortaya çıkmıştır. Söz konusu mahallede modern sanayi ve atölye tipi sanayinin yoğunluk kazanmasından dolayı 607 adet sanayi atölyesi ve ticari iş yeri binası ile 10 adet kamu binası bulunmaktadır. Buna göre Zafer Mahallesi'nin %60,8'i sanayi ve ticari iş yerinden oluşurken %1,0'i kamu binalarından oluşmaktadır. (Bkz. Tablo 2.17). Sanayinin yoğunluk kazanması bu mahallede konut sayısının düşük olmasına sebep olmuştur.

Fotoğraf 2.7. İhsan Özmen Bulvarı'ndan Bir Görünüm.

Ortaköy'de toplam sanayi ve ticari iş yeri sayısı 1017'dir. Bu rakamın %59,6'sını çoğunlukla Zafer Mahallesi'nde bulunan sanayi iş yerleri oluştururken, %40,4'ünü ilçe

merkezinde bulunan ticari iş yerleri oluşturur. Araştırma sahasında ticari iş yerlerinin genellikle işlek yollar olan Ortaköy-Aksaray yolu ve Ortaköy-Kırşehir yolu istikametleri üzerinde bulunan İhsan Özmen Bulvarı'nda yoğunlaştığı görülmektedir. İhsan Özmen Bulvarı araştırma sahasındaki neredeyse tüm işlek cadde ve sokaklarla bağlantılıdır ve adeta mahalleler arasında sınır görevi üstlenmektedir. Bulvar üzerinde kamu binalarından Hükümet Konağı, ilçe Jandarma Komutanlığı, PTT ve İş Bankası bulunurken ticari iş yerlerinden fırın, pastane, kırtasiye, türlü marketler, mobilyacı, otel, pizzacı, cafeler, çay ocağı ve kahvehaneler ile taksi durağı bulunmaktadır.

Kentte iş ve ticaret alanlarının yoğunlaştığı, önemli diğer cadde ve sokaklar; Ortaköy Belediye Binasının da yer aldığı Şehit Ramazan Gür Caddesi, Şehit Erdem Kapan Caddesi, Sarraflar Çarşısı Sokak ve Yıldırım Sokak'tır. Bahsi geçen cadde ve sokaklar Ortaköy'ün kuruluşundan itibaren varlığını sürdüren, bölge için merkezi alanlardır. Ayrıca Şehit Ramazan Gür Caddesi ve Şehit Erdem Kapan Caddesi İstiklal Mahallesi sınırları içinde yer alırken Sarraflar Çarşısı Sokak ve Yıldırım Sokak Zafer Mahallesi sınırları içinde yer alır. Bu cadde ve sokaklar üzerinde çeşitli kamu binaları ve ticari iş yerlerinin bulunması sonucunda adeta Ortaköy'ün kalp sahası oluşmaktadır.

Şehit Ramazan Gür Caddesi üzerinde Ziraat Bankası, Belediye Binası ve Halk Bankası gibi önemli kurum ve kuruluşlar yer almaktadır. Bu cadde üzerinde restoranlar, pide dükkânları, eczane, elektrikçi, manav ve mobilyacı gibi farklı iş kollarına sahip ticari iş yerleri de yer almaktadır. Şehit Erdem Kapan Caddesi üzerindeyse giyim mağazaları oyuncakçı, mobilyacı, ziraat ürünleri, kahvehane ve tekeli bayi gibi çeşitli iş kollarına sahip ticari iş yerleri mevcuttur. Şehit Erdem Kapan Caddesi doğuda Balcı Caddesi ile kesişmektedir. Doğuya doğru ilerleyen Balcı Caddesi Esentepe ve Maltepe Mahalleri arasında sınır oluşturmakta ve Balcı Mahallesi'ne varmaktadır.

Fotoğraf 2.8. Şehit Ramazan Gür (Sol) ve Şehit Erdem Kapan (Sağ) Caddelerinden Birer Görünüm.

Sarraflar Çarşısı Sokak adından da anlaşılacağı üzere sarrafların yoğun olarak bulunduğu fakat pastane, lokanta ve pide dükkânlarının yer aldığı gibi terzi ve butiklerin de mevcut olduğu bir sokaktır. Sarraflar Çarşısı Sokak, Şehit Tevfik Ersoy Caddesi ile birleşerek İhsan Özmen Bulvarı'na bağlanmaktadır. Yıldırım Sokak üzerindeyse kuaförler ve tuhafiyeler yoğunluk kazanırken kunduracılar, telefon bayileri gibi farklı iş kolları da yer almaktadır. Aynı zamanda sokak üzerinde 19.09.2017 tarihinde faaliyetine başlamış Deniz Bank bulunmaktadır.

Mahalle bazında ticari iş yerleri incelendiğinde 406 ticari iş yeri ile Zafer Mahallesi Ortaköy'ün en yoğun iş yeri bulunan mahallesi olma özelliğini taşımaktadır. Mahalledeki toplam bina sayısına, ticari iş yeri sayısının oranlanmasıyla bulunan ticari iş yeri yoğunluğu %40,7'dir. Bahsi geçen mahallede bulunan iş yerleri genellikle belli bölgelerde iki katlı, belli bölgelerde tek katlı olup yer yer de çok katlı binaların altında yer almaktadır. Kentte ticaretin yoğun olduğu bir başka mahalle 170 ticari iş yeri sayısı ile İstiklal Mahallesi'dir. Ticari iş yerleri, mahallenin toplam bina sayısının %39,6'sını oluşturmaktadır. Burada bulunan ticari iş yerlerinin büyük bir çoğunluğu iki katlı veya müstakil olup Ortaköy'ün eski yapılarından. Söz konusu mahalleyi, daha önce kasaba olup köy statüsüne düşen ve günümüzde Ortaköy'ün bir mahallesi olan 104 ticari iş yeri ile Balcı Mahallesi takip etmektedir. Bu iş yerlerinin neredeyse tamamı tek katlı

yapılardır. Daha önce de ifade edildiği gibi Balcı Mahallesi'nin fonksiyonel durumu diğer mahallelerden ayrı tutulmalıdır. Bu mahallelerden sonra ticari iş yerlerinin yoğunlaştığı bir başka mahalle 41 ticari iş yeri ile Plevne Mahallesi'dir. Ticari iş yerleri Plevne Mahallesi'nin toplam bina sayısının %7,0'ını oluşturmaktadır (Bkz. Tablo 2.17). Burada bulunan ticari iş yerleri ise yer yer müstakil iş yerleriyken, yer yer iki katlı veya çok katlı binaların altında yer alan ticari iş yerleridir.

Plevne Mahallesi'nden itibaren diğer mahallelerdeki ticari iş yeri sayısında yarı yarıya düşüş görülmektedir. Ticari iş yerinin en az olduğu mahalle 4 ticari iş yeri ile Ortaköy'ün ticaret merkezine uzak kalan, dış mahallelerden biri olan Maltepe Mahallesi'dir. Ticari iş yeri binası, mahallenin toplam bina sayısının %0,8'ini oluşturmaktadır. Maltepe Mahallesi'nde bulunan ticari iş yerleri ise yapımı yeni bitmiş ya da yakın tarihte yapılmış olan çok katlı binaların altında yer alan iş yerleridir. Bu mahalleyi 5 ticari iş yeri ile Çankaya Mahallesi ve 8 ticari iş yeri ile Fatih Mahallesi takip etmektedir (Bkz. Tablo 2.17).

Araştırma sahasında 201 adet sanayi iş yeri bulunmaktadır. Bu sanayi iş yerlerinin çoğunluğu İhsan Özmen Bulvarı'nın bir devamı olan Kırşehir Caddesi üzerinde bulunan Ortaköy Küçük Sanayi Sitesi'nde toplanmıştır. Küçük Sanayi Sitesi, Zafer Mahallesi'nde yer almaktadır ve mahallenin toplam bina sayısının %20,1'ini oluşturup, kentin fonksiyonel arazi kullanımında ise %2,9'luk bir dilim ile 20, hektar alanlık kullanıma sahiptir (Bkz. Tablo 2.17, Tablo 2.15). Aynı zamanda sanayi sitesinin yakınlarında ve Kırşehir Caddesi'nin devamında, Ortaköy ekonomisinde önemli bir yer tutan modern sanayi tesisleri yer almaktadır. Bunlar; 6 adet süt ve süt ürünleri fabrikası, 4 adet yem ve hububat fabrikası, 2 adet bims ve hazır beton fabrikası, 1 adet hazır beton fabrikası ve son olarak 1 adet tekstil fabrikasıdır.

Ortaköy'de toplam 6566 bina bulunur. Bu binaların toplam 5424'ü konut olarak kullanılırken, 1017 âdeti iş yeri olarak kullanılmaktadır. 125'i ise kamu binası olarak hizmet vermektedir. Toplam aile konutu sayısı toplam binası sayısının %82,6'sını oluşturmaktadır (Bkz. Tablo 2.17).

Tablo 2.19. Ortaköy Kentinin Mahallelere Göre Aile Konutu, İş Yeri ve Kamu Binası Dağılımı (2021).

Mahalle Adı	Aile Konutu Sayısı	%'si	Sanayi ve Ticari İş Yeri Sayısı	%'si	Kamu Binası Sayısı	%'si	Toplam Bina Sayısı	%si
Plevne	517	89,2	41	7,0	21	3,6	579	8,8
Mehmet Akif Ersoy	463	94,1	19	3,8	10	2,0	492	7,4
Fatih	574	96,6	8	1,3	12	2,0	594	9,0
İstiklal	247	57,5	170	39,6	12	2,7	429	6,5
Kızılay	403	94,3	16	3,7	8	1,8	427	6,5
Maltepe	455	97,4	4	0,8	8	1,7	467	7,1
Zafer	380	38,1	607	60,8	10	1,0	997	15,1
Esentepe	487	96,6	13	2,5	4	0,7	504	7,6
Çankaya	346	96,9	5	1,4	6	1,6	357	5,4
Karşı	312	95,1	10	3,0	6	1,8	328	4,9
Yeni	389	93,2	20	4,7	8	1,9	417	6,3
Balcı	851	87,2	104	10,6	20	2,0	975	14,8
Toplam	5424	82,6	1017	15,4	125	1,9	6566	100,0

Kaynak: Ortaköy Belediyesi Verilerinden Yararlanılarak Derlenmiştir.

Ortaköy Kenti, ilçe merkezi olmasından dolayı belediye teşkilatlanması ve kaymakamlık gibi idari birimlerine sahip bir yerleşmedir. Bu idari birimler kent içinde farklı alanlara dağılmış durumdadırlar. Kentin fonksiyonel arazi kullanımı incelendiğinde yönetim alanlarının saha içinde %0,04'lük bir dilim ile 0,3 hektar alanlık kullanımı mevcuttur. Araştırma sahasında hizmet fonksiyonları içinde en az alan kullanımına sahip fonksiyon, idari fonksiyonlardır.

İdari fonksiyonlar içerisinde önemli birimlerden olan Belediye Binası, Hacı Ali Paşa tarafından inşa ettirilen ve Paşa Konağı olarak adlandırılan yapının olduğu alana 1957 yılında yapılmıştır. Aynı yıl hizmet vermeye başlayan Belediye Binası 3 katlı bir yapıdır. Ortaköy Belediyesi, İstiklal Mahallesi sınırları içerisinde yer alıp, Şehit Ramazan Gür Caddesi üzerinde bulunmaktadır.

Fotoğraf 2.9. Şehit Ramazan Gür Caddesi Üzerinde Yer Alan Belediye Binası.

Bir diğer önemli idari birim olan Hükümet Konağı'nın yapımı 1970 yılında tamamlanmıştır ve aynı yıl hizmet vermeye başlamıştır. 4 katlı olan Hükümet Konağı'nın içinde çeşitli belediye birimleri de yer almaktadır. İhsan Özmen Bulvarı ve Şereflikoçhisar caddesinin kesişme noktası üzerinde yer alan Hükümet Konağı, Fatih Mahallesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Ayrıca Hükümet Konağı'nın hemen yanında İlçe Emniyet Müdürlüğü ve hemen arkasında yer alan İlçe Jandarma Komutanlığı bulunmaktadır. Ancak İlçe Jandarma Komutanlığı Kızılay Mahallesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Kentte bulunan Adliye Sarayı ise 1946 yılından beri Perşembe Pazarı olarak hizmet veren pazar yeri alanına inşa edilmiştir. 2020 yılında yapımı tamamlanan Ortaköy Adliye Sarayı, Karşı Mahalle sınırları içerisinde yer almaktadır.

Araştırma sahasında hizmet fonksiyonları içerisinde %1,6'lık dilim ve 11,0 hektar alanlık fonksiyonel arazi kullanımı ile en fazla paya sahip fonksiyon eğitim alanlarına aittir. Araştırma sahasında 6 ilkokul, 7 ortaokul, 6 lise, 1 Meslek Yüksekokulu, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, Halk Eğitimi Merkezi ile Öğretmenevi ve Akşam Sanat Okulu bulunmaktadır. Bölgede bulunan ilkokul ve ortaokullar her mahalle de olacak şekilde yer alırken, liseler ile meslek yüksekokulu daha çok kent merkezinden uzak alanlarda

bulunmaktadır. Kısaca kent içinde dağınık şekilde bulunan eğitim alanlarının en yoğun olduğu cadde Şereflikoçhisar Caddesi'dir. Şereflikoçhisar Caddesi üzerinde İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, İstiklal İlkokulu, Şehit Süleyman Köse Anadolu Lisesi, Öğretmenevi ve Akşam Sanat Okulu ile Halk Eğitimi Merkezi bulunmaktadır.

Fotoğraf 2.10. Yeni Mahallesi Sınırları İçerisinde Yer Alan Ortaköy Meslek Yüksekokulu'ndan Bir Görünüm.

Ortaköy'de sağlık alanları toplam arazi kullanımının %0,5'ini oluşturup 3,8 hektar alanlık arazi kullanımına sahiptir. İnceleme alanında 1 İlçe Sağlık Müdürlüğü, 1 Devlet Hastanesi ve 6 adet Aile Sağlığı Merkezi bulunmaktadır. Ortaköy Devlet Hastanesi, Yeni Mahalle sınırları içerisinde olup Kırşehir Caddesi üzerinde yer almaktadır. Küçük sanayi sitesinin tam karşısında olan hastane Ortaköy'ün sağlık alanları içerisindeki en büyük alana sahip olan birimdir. Bunun yanı sıra sahada bulunan Aile Sağlığı Merkezleri her mahalledeki vatandaşın ulaşabileceği şekilde dağınık olarak yer almaktadır.

Fotoğraf 2.11. Yeni Mahallesi’nde Bulunan İlçe Sağlık Müdürlüğü ve 1 Nolu Aile Sağlığı Merkezi’nden Bir Görünüm.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ VE EKONOMİK FONKSİYONLAR

3.1. GİRİŞ

Şehirler; zamana, mekâna, sosyal ve ekonomik özelliklerine göre birçok fonksiyon kazanırlar (Alaeddinoğlu, 2010:24). Bilindiği üzere şehir fonksiyonları şehrin hayatietini veya devamlılığını sağlayan faaliyetlerin bütünüdür. Türkçe karşılığı işlev olan fonksiyon teriminin tanımı; yerleşmelerin mevcudiyetlerini ve gelişmelerini sürdürmelerinde rol oynayan sosyal, kültürel ve ekonomik kuvvet ve güçler şeklinde yapılabileceği gibi, geçim kaynaklarını inceleyerek ortaya çıkarmaya çalışan araçlar anlamını da taşır (Arınç ve Uzanç, 2003:163). Ne var ki bu fonksiyonlardan biri ya da bir kaçı zaman içerisinde gelişir ve saha da egemen fonksiyon halini alır (Alaeddinoğlu, 2010:24).

Gelişen dünyada kentleri ortaya çıkartan, canlı bir gelişme süreci içerisinde değerlendirilmelerine imkân sağlayan çok sayıda işlev vardır. Bütün bu işlevlerin bir kentte benzer etkiye sahip olması mümkün değildir. Bu nedenden ötürü kentlerin sahip oldukları özelliklerden birinin diğerlerine göre genellikle bir adım öne çıktığı söylenebilir. Bu sebeple de ön plana çıkan fonksiyona göre kentleri sınıflandırabiliriz (Baylak ve Taş, 2021:123).

Geçmişte sadece tarım fonksiyonu ile öne çıkan Ortaköy, günümüze kadar ki olan süreçte mevcut ekonomik varlığının üzerine koyarak gelişmesiyle birlikte çeşitli fonksiyonel özellikler kazanmıştır. Çalışmanın bu bölümünde araştırma sahasının sahip olduğu ekonomik fonksiyonlar detaylı olarak ele alınacak ve birtakım çıkarımlarda bulunulacaktır.

3.2. BAŞLICA EKONOMİK FONKSİYONLAR

3.2.1. Hizmet Fonksiyonları

Araştırma sahası olan Ortaköy idari bakımdan ilçe merkezi'dir. Dolayısıyla zamanla kentte hizmet fonksiyonları gelişmiş ve fonksiyonların farklı ölçekte etki alanları

oluşturmuştur. Bu durum ise ekonomik hayatın şekillenmesinde yön verici bir faktör haline gelmiştir. Bu sebeple üzerinde durulması gereken bir konu olmuştur.

3.2.1.1. Yönetim Fonksiyonu

Bilindiği üzere kır ve kent fonksiyonlarını geliştiren, şehre merkeziyet gücü kazandıran fonksiyonların en önemlilerinden biri, hiç kuşkusuz ‘yönetim fonksiyonu’ dur (Güner, 1997:86-87). Göney’e göre “*yerleşmeler, idari fonksiyonu yanında ekonomik fonksiyonlarının artmasına bağlı olarak, yakın çevreleri ile sıkı kültürel ve ticari ilişkilere girer ve onları etkileri altına alır*”. Bu bakımdan bir yerleşmenin gelişmişliği, büyüklüğü ve önemi onun özellikle ticari etki alanının genişliği ile doğru orantılıdır. Çevreleri ile devamlı bir ilişki içerisinde bulunan yerleşmelerde çevre ile olan ilişkinin en önemli yansıması, bunların çevrelerine götürdükleri idari, ticaret, taşımacılık, eğitim, sağlık, sosyo-kültürel ve benzeri birtakım hizmetlerdir. Şüphesiz yerleşmelerin gelişmesinde ve değişiminde idari hizmetler hayati bir görev üstlenmektedir. (Alaeddinoğlu, Toroğlu ve Elibüyük, 2007:97).

Ortaköy 1928’den beri, Niğde iline bağlı olan Aksaray ilçesinin bucağı konumundayken, 27 Haziran 1957 perşembe günü çıkan 7033 sayılı kanun ile ilk kez kendi adını taşıyan ilçe yönetim biriminin merkezi statüsünü kazanmıştır. Aynı yıl 1580 sayılı Belediye Kanunu’na dayanarak belediye kurulmuştur. 1989 yılına kadar varlığını Niğde iline bağlı olan bir ilçe olarak devam ettirmiş, 1989 yılında ise Aksaray’ın il olmasıyla birlikte Aksaray iline bağlanmıştır.

Ortaköy’e yalnızca 5 km uzaklıkta olan Balcı köyü, 1949 yılında Aksaray’a bağlı bir bucak merkezi olmuş ve devamında belediyesi kurulmuştur. Ortaköy’ün 1957 yılında ilçe olması ile Balcı Bucağı, Ortaköy’e bağlı bir bucak merkezi haline gelmiştir. Aynı zamanda Balcı Bucağı ile birlikte Aksaray İlçesi’ne bağlı olan 30 köy de Ortaköy’e bağlanmıştır. Balcı Bucağı 2012 yılına kadar belediye varlığı devam ettirmiş, 2012 yılında çıkan 6360 sayılı kanunla köy statüsüne düşürülmüştür. Ancak Ortaköy Belediye Meclisi’nin 7 Ağustos 2018 tarihinde almış olduğu kararla Balcı Köyü, Ortaköy’e bağlı bir mahalle olarak kabul edilmiştir. Böylece Ortaköy ilçe merkezi’nin 2018 yılına kadar 11 mahallesi bulunmaktayken bu kararla birlikte mevcut mahalle sayısı 12’ye yükselmiştir.

Ortaköy İlçe Merkezi'nde idari fonksiyon alanında toplamda 595 kişi istihdam edilmektedir. Bu kurum ve kuruluşlar içinde istihdam konusunda en büyük paya 150 personel ile Belediye Başkanlığı sahiptir. Bu kurumu 108 personel ile İlçe Jandarma Komutanlığı takip eder. Takip eden bir diğer kurum 86 personel Ortaköy Devlet Hastanesi'dir. Bu üç kurumdan sonra en fazla istihdam oranına sahip kurumlar ise Müftülük ve İlçe Emniyet Müdürlüğüdür (Bkz. Tablo 3.1.).

Tablo 3.1. Birimlerine Göre Yönetim Fonksiyonunda İstihdam Edilen Kişi Sayısı (2021).

Kuruluş Adı	İstihdam
Müftülük	64
Adliye	20
İlçe Jandarma Komutanlığı	108
Vergi Dairesi Müdürlüğü	18
Belediye Başkanlığı	150*
İlçe Emniyet Müdürlüğü	54
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü	18
Devlet Hastanesi	86
Tarım ve Orman Müdürlüğü	20
PTT	12
Tapu Müdürlüğü	8
Halk Eğitimi Merkezi	9
İlçe Nüfus Müdürlüğü	4
Mal Müdürlüğü	7
Halk Kütüphanesi	2
İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı	1
Kaymakamlık	7
Toplam	595

Kaynak: Ortaköy Mal Müdürlüğü verilerinden derlenmiştir.

*Tahmini değerdir. Gizlilik sebebiyle veri alınamamıştır.

Ortaköy İlçe Merkezi'ndeki posta hizmetleri PTT tarafından yürütülmektedir. PTT, Ortaköy'e bağlı 30 köyün posta dağıtım hizmetleri yanında, aynı zamanda Ağaçoören ilçesine bağlı olan 34 köyün posta dağıtım hizmetlerini de yürütmektedir.

Fotoğraf 3.1. İhsan Özmen Bulvarı Üzerinde Bulunan PTT Binasından Bir Görünüm.

Araştırma sahasında bulunan kamu kurum ve kuruluşları ilçe merkezinde dağınık bir yerleşim düzenine sahiptirler. Ortaköy'ün en önemli idari binalarından olan Belediye Binası, Şehit Ramazan Gür Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Diğer önemli idari binalardan olan Hükümet konağı ve onunla birlikte İlçe Emniyet ve Milli Eğitim Müdürlükleri Şereflikoçhisar Caddesi üzerinde yer almaktadırlar. Hükümet konağı içerisinde Kaymakamlık, Nüfus Müdürlüğü, Mal Müdürlüğü, Vergi Dairesi Müdürlüğü gibi birimler aynı binada hizmet vermektedir. İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü ile İlçe Jandarma Komutanlığı ise İhsan Özmen Bulvarı üzerinde yer almaktadırlar. Adliye binası ise 2020 yılında inşa edilmiş olup Balcı Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Araştırma sahasındaki resmi kurumlar her ne kadar dağınık olsa da büyük kısmı Fatih Mahallesi sınırları içinde yer almaktadır.

Fotoğraf 3.2. Hükümet Konağı'ndan Bir Görünüm.

3.2.1.2. Ticaret Fonksiyonu

Bir yerleşmedeki ticari etkinliklerin en iyi göstergelerinden biri de, o yerleşmede bulunan ve etkin durumda olan ticaret işyerlerinin miktarıdır (Arınç, 1995:88). Buna göre Ortaköy Kenti'nde toplam 749 tane ticari iş yeri bulunmaktadır. Bu ticari işyerlerinden en büyük paya sahip olan iş yeri kolu ise %44,5 oranı ile hizmet amaçlı iş yerleridir. Sahada hizmet iş yerlerinin sayısı 334 olup toplam da 736 kişiye istihdam olanağı sağlamaktadır. Araştırma sahasında hizmet alanında yer alan banka sektörü incelendiğinde, toplam da 4 banka şubesi bulunmaktadır. Bunlar, Ziraat Bankası, Halk Bankası, İş Bankası ve Denizbank'tır. Ortaköy Kentinde kurulan ilk banka özelliğini taşıyan Ziraat Bankası, kentte 1965 yılında kurulmuştur. Bir süre sonra Halk Bankası 1977 yılında, hemen ardından İş Bankası 1976 yılında kurulmuştur. Denizbank ise çok yakın bir tarih olan 2017 yılında kurulmuştur. Bu bağlamda hizmet alanında yer alan banka sektörünün oldukça kısıtlı olduğu göze çarpmaktadır. Ayrıca Ortaköy halkının hiçte azımsanamayacak bir kısmı yurtdışında olduğundan dolayı sahada Western Union hizmetini ise kuyumcular sağlamaktadır.

Fotoğraf 3.3. Şehit Ramazan Gür Caddesi Üzerinde Bulunan Ziraat Bankasından Görünüm.

Ortaköy Kentinde bir diğer önemli iş kolu da perakende gıda satışı yapan iş yerleridir. Bu iş yerlerinin oranı %30,4 olup 509 kişiye istihdam olanağı sağlamaktadır. Bu iş yerlerini incelediğimiz de bakkal, şarküteri, manav, unlu mamulleri, pastane, kasap vb. gibi insanların temel gıda ihtiyacını karşılayan iş yerleri olduğu görülür. Bu iş yerleri sadece Ortaköy Kenti'ne değil aynı zamanda civar köylere de hizmet vermektedirler. Özellikle unlu mamulleri ve marketler civar köylerdeki halkın da ihtiyacını karşılar. Unlu mamulleri, köylerdeki ekmek ihtiyacını karşılamakta ve günlük ekmek götürmektedirler. Marketler ise köylerdeki bakkalların yeterli olmaması sebebiyle, daha fazla seçenek imkânıyla kırsal kesimin ihtiyaçlarını karşılar. Söz konusu indirimli market zincirleri ne yazık ki küçük esnaf olan bakkalların yavaş yavaş yerini almaktadır.

Tablo 3.2. Ortaköy’de İş Kollarına Göre Ticari İşyerleri Dağılımı ve İstihdam Edilen İşgücü (2020).

İş Yeri Türü	Sayısı	%’si	İstihdam	%’si
Bakkal / Market	135	30,4	205	31,3
Şarküteri	5		12	
Manav	7		26	
Lokanta	14		51	
Unlu Mamuller	17		58	
Pastane	6		15	
Kasap	4		6	
Tahıl Ürünleri İmalatı ve Tic.	15		32	
Kuruyemiş İmalatı ve Ticareti	10		11	
Aktar	4		4	
Pide Salonu	14		42	
Lokanta	14		47	
Gıda Toplam	228	30,4	509	31,3
Kahvehaneler	48	11,8	102	10,0
Çay Ocakları	22		29	
İnternet Kafe	4		7	
Tekel Bayii	7		7	
Oyun Salonları	8		18	
Kahvehane Toplam	89	11,8	163	10,0
Konfeksiyonculuk	8	5,3	39	5,1
Terzi	20		30	
Tuhafiye	7		9	
Kunduracı	5		5	
Giyim Toplam	40	5,3	83	5,1
Mobilya / Beyaz Eşya	11	7,7	47	8,2
Cep Telefonu Satışı	19		34	
Bilgisayar Satış	4		12	
Elektrikli Malz. Ve Eşya	24		41	
Dayanıklı Tüketim	58	7,7	134	8,2
Berber/ Kuaför	39		156	
Oyuncakçı	2		3	
Fotoğrafçı	6		10	
Kırtasiye	6		8	
Züccaciye	11		17	
İnşaat Malzemesi Ticareti	18		31	
Akaryakıt ve LPG Ticareti	12		42	
Kuyumcu	12		24	

Tablo 3.2. (Devam)

Kargo	1		6	
Tüp Bayi	8		10	
Düğün Salonu	6		6	
Otel	2		5	
Eczane	8		12	
Spor Kulübü	2		3	
Sihhi Tesisat ve Elektrikçi	18		52	
Terzi ve Döşemeci	21		34	
Marangozhane	29		63	
Emlakçı	3		4	
Diğer	130		250	
Hizmet İşyerleri Toplamı	334	44,5	736	45,2
Genel Toplam	749	100,0	1625	100,0

Kaynak: Ortaköy Esnaf ve Sanatkarlar Odası verilerinden derlenmiştir.

Ortaköy’de ticari iş yerleri arasında 3. en büyük pay ise kahvehaneler tarafından oluşturulur. Toplam iş yerlerinin %11,8 ‘ini oluşturup toplamda 163 kişiye çalışma imkânı sağlar. Ortaköy Kentindeki kahvehaneleri genellikle bağımlı nüfus diyebileceğimiz çalışma hayatı içinde olmayan, işsiz, yaşlı ve genç nüfus kullanmaktadır.

Kentteki önemli bir başka ticari faaliyetler ise pazar yerleridir. İlk kez 1946 yılında kurulmaya başlayan pazarların, Ortaköy Kentinin gelişmesindeki payı büyüktür. Ortaköy Kentinde iki Pazar alanı bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi haftada bir kez kurulan Perşembe Pazarı’dır. Öyle ki Perşembe günü civar köylerden gelenlerin yanı sıra Nevşehir ilinin Gülşehir ilçesine bağlı köylerden dahi pazara gelenler olur. Diğeri ise sebze pazarıdır. Sebze pazarı kentte her gün açık olmakla birlikte perşembe günü artan alıcı potansiyeli sayesinde alanı oldukça genişler. Çünkü civar köylerden gelen çiftçiler de pazara ek çadır kurarak ürünlerini alıcının önüne sunarlar. Kentte perşembe günü aşırı kalabalıktan dolayı trafik, sağlık, ulaşım, bankacılık ve hizmet faaliyetleri aksamaktadır.

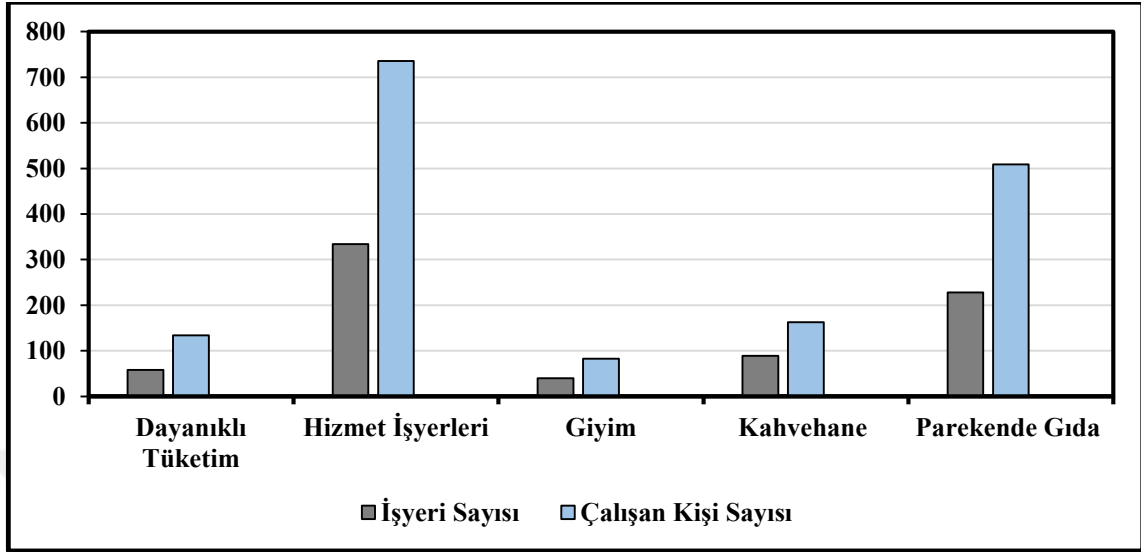
Fotoğraf 3.4. Perşembe Pazarı'ndan Bir Görünüm.

Fotoğraf 3.5. Sebze Pazarı'ndan Birkaç Görünüm.

Özet olarak Esnaf ve Sanatkarlar Odasından alınan veriler ışında Ortaköy Kentinde 749 iş yeri bulunmaktadır. Bu iş yerlerinde toplam 1625 kişi istihdam edilmektedir. Kentteki ticari fonksiyonlar yerel halkın ihtiyaçlarını karşıladığı gibi civar köylerinde

ihtiyacını karşılamaktadır. Ancak yerel halk daha kaliteli hizmet ve ürün alabilmek amacıyla genellikle Aksaray ve Kırşehir illerine yönelmektedir.

Şekil 3.1. Ortaköy’de İş Kollarına Göre Ticari İşyerleri Dağılımı ve İstihdam Edilen işgücü (2020).

3.2.1.3. Eğitim ve Kültür Fonksiyonu

Yerleşmelerin gelişmesinde ve önem kazanmasında kültürel fonksiyonlar, büyük rol oynamaktadır (Öcal, 2009:182). Belirli bir nüfus büyüklüğüne ulaşan yerleşmelerde hizmetler sektörü içinde eğitim faaliyetlerinin fonksiyonel nitelikler kazandığı ve istihdamı etkilediği bilinmektedir (Arınç ve Uzanç, 2003:156).

İlçe Merkezi’nde 1 Anaokulu, 6 İlkokul, 7 Ortaokul, 6 Lise ve 1 Meslek Yüksek Okulu, 1 Halk Eğitimi Merkezi, 1 Öğretmenevi ve Akşam Sanat Okulu ve son olarak 1 Halk Kütüphanesi bulunmaktadır. Kentte bulunan eğitim kademelerinin sayısının dengeli dağılımı göze çarpmaktadır. Ortaköy ilçesinde eğitim faaliyetleri ilk kez 1930 yılında açılan İstiklal İlkokulu ile başlamıştır. Söz konusu ilkokul o dönemlerde Paşa konağı olarak adlandırılan binada açılmış daha sonra ise günümüzdeki binasına taşınmıştır. Ortaköy’e bağlı köyler içinde ise ilk kez Sarıkaraman Kasabası’nda 1936 yılında ilkokul açılmış olup eğitim hizmeti vermeye başlanmıştır. 1962-1963 eğitim öğretim yılında ilçedeki ilk ortaokul açılmıştır. 1976- 1977 eğitim öğretim yılında ise ilk lise olan Ortaköy Lisesi faaliyetlerine başlamıştır.

Tablo 3.3. Ortaköy İlçesinde Eğitim Kurumlarının Öğrenci Sayıları (2021).

Eğitim Kurumu	Erkek	Kız	Toplam
İstiklal ilkokulu	284	275	559
Osman Apaçık İlkokulu	74	60	134
Süleyman Kılıç İlkokulu	28	32	60
Fatih İlkokulu	27	23	50
Ahmet Yavuz İlkokulu	103	98	201
Şehit Salih Aksu İlkokulu	93	87	180
İlkokul Toplam	609	575	1184
Osman Apaçık Ortaokulu	90	88	178
Süleyman Kılıç Ortaokulu	35	40	75
Fatih Ortaokulu	81	85	166
Şehit Salih Aksu Ortaokulu	135	130	265
75. Yıl Cumhuriyet Ortaokulu	51	57	108
Mehmet Akif Ersoy Ortaokulu	190	183	373
Ahmet Bektik İmam Hatip Ortaokulu	80	75	155
Ortaokul Toplamı	662	658	1320
Şehit Rıfat Kahyaoğlu Anadolu Lisesi	109	121	230
Şehit Süleyman Köse Anadolu Lisesi	234	211	445
Ortaköy Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	171	192	363
İbn-i Sina Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	82	92	174
Şehit Nurullah Sabirer Fen Lisesi	181	182	363
Şehit Tevfik Sarısoy Anadolu İmam Hatip Lisesi	159	165	324
Lise Toplam	936	963	1899
Ortaköy Meslek Yüksek Okulu	1000	773	1773
Genel Toplam	3207	2969	6176

Kaynak: İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü verilerinden derlenmiştir.

Araştırma sahasında 6 ilkokulda toplam 1184 öğrenci bulunmaktadır. Bu okullar içerisinde en kapasiteli olan ilkokul, merkezde yer alan ve aynı zamanda Ortaköy Kentinin de ilk ilkokulu olma özelliğine sahip olan İstiklal İlkokulu'dur. Plevne Mahallesi'nde yer alan bu okul önceki tarihlerde hem ilkokul hem de ortaokul hizmeti verirken zorunlu eğitime geçişle birlikte sadece ilkokul eğitim- öğretilimi yapılmaktadır. Toplam 35 öğretmen ve 3 yardımcı personel bulunan okulda 559 öğrenci mevcuttur. Şehit Süleyman Köse Anadolu Lisesi'nin hemen yanında yer almaktadır.

Fotoğraf 3.6. İstiklal İlkokulundan Bir Görünüm.

İnceleme alanında 7 adet ortaokul bulunmaktadır. Ortaokulda okuyan toplam öğrenci sayısı 1320’dir. Bu okullar arasında en fazla kapasiteli ortaokul ise 373 öğrenci mevcudiyeti ile Mehmet Akif Ersoy Ortaokulu’dur. Mehmet Akif Ersoy Mahallesi’nde yer alan okulumuzun mevcut 30 Öğretmeni bulunmaktadır.

Ortaköy’de 6 adet lisede toplam 1899 öğrenci vardır. Bu liseler arasında en fazla öğrenci mevcudu bulunan lise; merkezde yer alan Şehit Süleyman Köse Anadolu Lisesi’dir. Şehit Süleyman Köse Anadolu Lisesi’nin bir diğer önemi, Ortaköy’ün ilk lisesi olma özelliğini taşımasıdır.

Söz konusu lisenin tarihi boyunca iki kez ismi değişmiştir. Kuruluş adı Ortaköy Lisesi olan kurumun adı 2014 yılında Ertuğrul Gazi Anadolu Lisesi olarak değişikliğe uğramıştır. 2019 yılında ise Ortaköy Lisesi’nin eski mezunlarından olan ve 2005 yılında şehit düşen Şehit Süleyman Köse’nin adı kuruma verilmiş ve lisenin adı bir kez daha değişikliğe uğramıştır. Günümüzde Şehit Süleyman Köse Anadolu Lisesi olarak varlığını devam ettirmektedir. Merkezde bulunan söz konusu okulda toplam 445 öğrenci ve 28 öğretmen bulunmaktadır.

Fotoğraf 3.7. Şehit Süleyman Köse Anadolu Lisesi’nden Bir Görünüm.

Başarı bakımından önde gelen lise ise Şehit Nurullah Sabirer Fen Lisesi’dir. Ortaköy Anadolu Öğretmen Lisesi olarak açılmış fakat öğretmen liselerinin kapatılmasıyla fen lisesine dönüştürülmüştür. Lisede 23 öğretmen, 3 yardımcı personel ve 363 öğrenci mevcuttur. Okulun etki alanı diğer liselere nazaran oldukça geniştir. Okula ait bir de öğrenci pansiyonu bulunmaktadır. Aynı zaman da İbn-i Sina Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’nin ve Şehit Tevfik Sarısoy Anadolu İmam Hatip Lisesi’nin de öğrenci pansiyonları bulunmaktadır.

Ortaköy Kentinde en yüksek kademeli eğitim kurumu Ortaköy Meslek Yüksekokulu’dur. Meslek Yüksekokulu 03.07.1992 tarih ve 3837 sayılı kanun ile Niğde Üniversitesine bağlı olarak kurulmuş ve 1994 yılında geçici hizmet binasında eğitime başlamıştır. 1998 yılında ise inşasının bitmesi sonucu kendi binasına taşınmıştır. 2006 yılında 5467 sayılı kanun ile Aksaray Üniversitesine bağlanmıştır. Bugün Ortaköy Meslek Yüksekokulunda; Büro Hizmetleri ve Sekreterlik, Elektrik ve Otomasyon, Finans-Bankacılık ve Sigortacılık, Makine ve Metal, Muhasebe ve Vergi, Mülkiyet Koruma ve Güvenlik ile Yönetim ve Organizasyon bölümleri olmak üzere toplam 7 bölümden oluşan 9 program mevcuttur. Mevcut 1773 öğrencisi olan kurum da 26 öğretim

görevlisi ve 9 yardımcı personel bulunmaktadır. Aynı zamanda Kredi Yurtlar Kurumu'na ait iki adet yurt binası da mevcuttur. Yine de öğrenciler için özel yurt ve apart tercihleri de söz konusudur.

Tablo 3.4. Ortaköy İlçesinde Eğitim Fonksiyonu ile İlgili Kuruluşlar ve İstihdam Durumu (2021).

Eğitim ve Kültür Kurumu	Öğretim Hizmetleri	Yardımcı Personel	Toplam	%'si
Lise	106	6	112	32,9
Ortaokul	87	7	94	27,6
İlkokul	71	6	77	22,6
Meslek Yüksekokulu	26	9	35	10,2
Okul Öncesi	8	1	9	2,6
Halk Eğitimi Merkezi	8	1	9	2,6
Öğretmenevi ve Akşam Sanat Okulu	2	-	2	0,5
Halk Kütüphanesi	-	2	2	0,5
Genel Toplam	308	32	340	100,0

Kaynak: İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü verilerinden derlenmiştir.

Belirli bir nüfus büyüklüğüne ulaşan yerleşmelerde hizmetler sektörü içinde eğitim faaliyetlerinin fonksiyonel özellikler kazandığı ve istihdamı etkilediği bilinmektedir (Arınç ve Uzanç, 2000:156). Araştırma sahasında istihdam konusunda yönetim ve ticari fonksiyonların hemen ardından eğitim fonksiyonları gelmektedir. Eğitim faaliyetlerinin fonksiyonel istihdam durumu incelendiğinde en fazla istihdamın 106 kişi ile liselere ait olduğunu görmekteyiz. Bunu sırasıyla 87 kişi ile ortaokul, 71 kişi ile ilkokul ve 26 kişi ile Meslek Yüksekokulu izlemektedir. İnceleme alanında toplam 6176 öğrenci ve 308 öğretmen bulunmaktadır. Öğrenci ve öğretmen sayısını oranladığımızda ise öğrenci sayısına göre öğretmen sayısının yetersiz olduğu aşikârdır. Ancak yapılan gözlemlere göre öğretmen eksikliğinin ücretli öğretmenlerle kapatılmaya çalışılması, söz konusu öğretmen yokluğunu bir nebze olsa hissettirmemektedir.

Eğitim ve kültür fonksiyonunun bir diğer önemli birimi ise ilçe halk kütüphanesidir. Kütüphane, 1965 yılında açılmış olup bünyesinde hikâye, roman, ansiklopedi tarih ve coğrafya kitapları gibi toplam 12851 adet eser varlığı mevcuttur. Ayrıca kütüphane

okuma bölümü ve bilgisayar bölümü olarak iki bölüme ayrılır. Öğrencilere hem internet hizmeti hem de sessiz bir ortamda ders çalışma, kitap okuma imkânları sağlamaktadır.

Fotoğraf 3.8. Kütüphane Binasından Bir Görünüm.

Halk eğitimi merkezinde ise çeşitli kurslar verilmektedir. Bilgisayar Kursu, İngilizce Kursu, Aşçılık, İğne Oyası Kursu, Kalorifer Ateşçiliği, Ahşap Boyama Kursu, Tekvando Kursu, Okuma-Yazma Kursu, Avcı Eğitimi Kursu, Fitnes, Dikiş Kursu, Çocuk Gelişimi, Hijyen Eğitimi, Satranç Kursu, Bağlama Kursu, Gitar Kursu, Ağaç Budama Kursu, Ağaç Aşılama Kursu, Koyun Yetiştiriciliği Kursu, Süt Sığırcı Yetiştiriciliği Kursu ve Üniversiteye Hazırlık Kursu olmak üzere toplam da 20 adet kurs mevcuttur. Kurs bitiminde yapılan eserler kurumda sergilenmektedir.

Fotoğraf 3.9. Halk Eğitimi Merkezi Kursunda Yapılan Ahşap Boyama.

1.2.1.4. Ulaşım Fonksiyonu

Coğrafi görünümün önemli bir elemanı olan ulaşım yolu aynı zamanda coğrafi görünümü değiştiren etkenlerden biridir (Tümertekin, 1976:2). Ortaköy de kırsal kesim ile ulaşım da hiç sorun yaşanmamaktadır ve her gün düzenli olarak seferler gerçekleştirilir. Genel anlamda köylerin Ortaköy'e uzaklıkları 3-35 km arasında değişmektedir. Nitekim Ortaköy İlçe Merkezi'ne en uzak olan köyler sırasıyla 35 km ile Harmandalı, 23 km ile Satansarı ve 21 km ile Reşadiye köyleridir.

Genel anlamda ilçe merkezi ile köyler arasında büyük mesafeler ve ulaşım güçlükleri bulunmaz. Kent merkezi ile kırsal alanlar arasındaki ulaşım ağırlıklı olarak belli saatlerde kalkan dolmuş, minibüs ve otobüslerle sağlanır. Kent merkezi ve kırsal kesim arasındaki bu ulaşım, eğitim-öğretim dönemlerinin başlayıp, kırsal kesimdeki genç nüfusun lise eğitimi için gelişinin zorunluluk kazanması neticesinde daha da canlanır. Ayrıca Ortaköy-Aksaray arası ulaşımında sefer sayısı oldukça fazladır. Dolayısıyla bu istikamette yer alan köylere ulaşım oldukça kolaydır.

Hizmetler sektörü içinde en zayıf ivmeli olan alt gruplardan biri sağlık, diğeri ise ulaşım'dır. Bu iki hizmet alanının, büyük merkezlerin etki alanı içinde kalması nedeniyle fonksiyonel gelişmeleri zayıf ivmelidir (Arınç ve Uzanç, 2003:158). Gerçekten de küçük bir yerleşim yeri olmasının bir sonucu olarak kent içi ulaşım Ortaköy'de oldukça zayıftır. Balcı mahallesi haricinde kent içi ulaşım genellikle yaya sağlanır. Bunun yanı sıra hastanenin merkezden oldukça uzak olmasına karşın bu konuda hiçbir ulaşım faaliyeti yoktur.

Tablo 3.5. Ortaköy'deki Ulaşım Sektöründe İstihdam Edilen İşgücü (2021).

Ulaşım Sektörü	Personel Sayısı
Şehirlerarası Yük Taşımacılığı	82
Kent içi Minibüs ve Dolmuş İşletmeciliği	75
Şehirlerarası Yolcu Taşımacılığı(Otobüs)	49
Taksi İşletmeciliği	48
Servis İşletmeciliği	40
Galericiler	15
Toplam	309

Kaynak: Şoförler ve Otomobilciler Esnaf Odası verilerinden derlenmiştir.

Şoförler ve otomobilciler esnaf odasından alınan 2021 verilerine göre ulaşım alanında sahada en fazla istihdam sağlanan iş kolu şehirlerarası yük taşımacılığıdır. Buna göre şehirlerarası yük taşımacılığında 82 kişiye istihdam olanağı sağlanmıştır. Bunu 75 personelle kent içi minibüs ve dolmuş işletmeciliği ile 49 personelle şehirlerarası yolcu taşımacılığı takip eder. Ulaşım fonksiyonunda toplam 309 personel yer alır (Bkz. Tablo 3.5).

Fotoğraf 3.10. Otobüs Terminali Amacıyla Kullanılan Alandan Bir Görünüm.

Türkiye'nin en uzun karayolu olma özelliği gösteren Ankara-Tarsus Otoyolu (D21) Ortaköy sınırları içerisinde geçmektedir. Aynı zamanda Ortaköy sınırları içerisinde geçecek olan yük treni hattı çalışmaları da devam etmektedir. Dolayısıyla araştırma sahasının önümüzdeki yıllarda ulaşım imkânlarının artacağı ve bu durumla doğru orantılı olarak istihdam olanaklarının da gelişeceği görülmektedir. Yöre halkı ve ekonomisi için umut vadeci bir olaydır.

3.2.1.5. Sağlık Fonksiyonu

Sosyo-ekonomik gelişmişliğin niteliğini açıklayan göstergelerin başında sağlık hizmetleri göstergeleri gelmektedir (Çıldam ve Aliağaoğlu, 2017:218). Ortaköy'de sağlık hizmetleri İlçe Sağlık Müdürlüğü'ne bağlı olarak yürütülmektedir. Söz konusu hizmetler ise Devlet Hastanesi ve Aile Sağlığı Merkezleri tarafından yerine getirilmektedir.

Hiç şüphesiz ki Ortaköy'de sağlık hizmetleri bakımından en büyük öneme sahip olan kurum, 1983 yılında 1 Nolu Aile Sağlığı Merkezi binasında hizmete başlayan, 2002 yılında ise yeni hizmet binasına geçerek daha da kurumsallaşan Ortaköy Devlet Hastanesi'dir. Hastane 'de Dâhiliye, Genel Cerrahi, Üroloji, Psikiyatri, Ortopedi ve Travmatoloji, Kulak-Burun-Bogaz, Diş Hastalıkları, Göz Hastalıkları ve son olarak

Çocuk Hastalıkları ve Sağlığı olmak üzere 9 poliklinik mevcuttur. Ortaköy Devlet Hastanesi 55 yataklıdır. Yine söz konusu sağlık kuruluşunda 24 doktor, 62 ebe ve hemşire, 91 yardımcı personel olmak üzere toplam 177 sağlık personeli görev yapmaktadır (Bkz. Tablo 3.6.).

Fotoğraf 3.11. Ortaköy Devlet Hastanesi’nin Poliklinik Girişinden Bir Görünüm.

İlçe ’de ciddi sağlık sorunları olduğunda ise hastalar genellikle Aksaray Devlet Hastanesi’ne sevk edilmektedir. Fakat Ortaköy Devlet Hastanesinin, Kırşehir Caddesi üzerinde yer almasından ötürü Ortaköy- Kırşehir istikametindeki civar köylerden gelen hastalar sıklıkla Kırşehir Devlet Hastanesine sevk aldırılmaktadır.

Araştırma sahasında 2021 Nisan ayı itibarıyla yapımı biten İlçe Sağlık Müdürlüğü yeni binasına taşınmış ve hizmet vermeye başlamıştır. Bünyesinde 6 adet Aile Sağlığı Merkezi bulunun müdürlükte, 1 adet 112 Acil Sağlık Hizmetleri İstasyonu ruhsatı alındıktan sonra faaliyet göstermeye başlayacaktır.

İlçedeki bir diğer önemli sağlık kuruluşu Aile Sağlığı Merkezleri’dir. En donanımlısı ise İstiklal mahallesinde yer alan 1 Nolu Aile Sağlığı Merkezi’dir. İlçe ’deki aile sağlığı merkezlerinde ise 12 doktor, 23 ebe ve hemşire, 13 yardımcı personel olmak

üzere toplam da 48 sağlık personeli görev yapmaktadır (Bkz. Tablo 3.6.). Araştırma sahasında toplam 225 sağlık çalışanı bulunmaktadır. Bunların yanı sıra araştırma sahasında özel diş poliklinikleri ve muayenahaneler, özel tıp merkezleri de bulunmaktadır. Yine sağlık hizmetlerinin bir gerekliliği olan eczaneler de araştırma sahasında bulunmaktadır.

Tablo 3.6. Ortaköy İlçesindeki Sağlık Kuruluşları ve Personel Sayılar (2021).

Sağlık Kuruluşu	Doktor	Ebe ve Hemşire	Yardımcı Personel	Yatak Sayısı	Toplam İstihdam
Devlet Hastanesi	24	62	91	55	177
Aile Sağlığı Merkezleri	12	23	13	-	48
Toplam	36	85	104	55	225

Kaynak: Sahada yapılan mülakatlar sonucu elde edilmiştir.

Aliağaoğlu ve Uğur’a göre, “sağlık sektörünün önemli bir bölümünü oluşturan eczaneler topluma sağlık hizmeti veren ticari işletmeler arasındadır”. Eczanelerin kent içinde dağılımını belirleyen çok sayıda unsur vardır. Bunlar; hastane yatak sayısı, nüfus miktarı, doktor sayısı, gelir seviyesi veya satın alma gücü ve erişe bilirlik şeklinde sıralanabilir. Çalışma alanında eczanelerin dağılımında daha çok erişe bilirlik (Çildam ve Aliağaoğlu, 2017:226) temel alınmıştır. Ortaköy’de toplam 8 eczane bulunmaktadır. Bunlardan 3’ü hastane yakınlarında bulunurken, hastanenin merkeze uzak olmasından dolayı 5’i merkezde yer almaktadır.

3.2.1.6. Turizm Fonksiyonu

İnsanların yaşadıkları, çalıştıkları ve çeşitli gereksinimlerini karşıladıkları yerlerin dışında, inanç merkezlerini ziyaret etmek ve inançlarının gereğini yerine getirmek amacıyla gerçekleştirdikleri dini amaçlı turistik gezilerin, turizm olgusu içerisinde değerlendirilmesi inanç turizmi olarak tanımlanabilir (Zaman, 2005:1).

Ortaköy, doğal turistik kaynaklar bakımından mahrum olsa da, sahada sınırlı da olsa beşeri turistik kaynaklar mevcuttur. Araştırma sahasında dikkat çeken en önemli turizm noktalarından biri Yunus Emre Türbesi’dir. Yunus Emre Türbesi, Ortaköy İlçe Merkezine 19 km uzaklıkta olup Sarıkaraman Köyü ve Reşadiye Köyü sınırları arasında

yer alır. Anadolu'nun birçok yerinde bu değerli mutasavvıf kişiliğe sahip çıkmış ve ona ait olduğu söylenen mezarlar işaret edilmiştir. Fakat Ortaköy'ün Hacı Bektaşî Veli ve Taptuk Emre dergâhlarına olan yakınlığı, Yunus Emre'ye ait kabrin asıl yerinin bu bölgede olduğu tezini oldukça destekler durumdadır.

Aynı zamanda 1982 yılında Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesine bağlı olan Antropoloji bölümüne ait Paleoantoloji Anabilim Dalı tarafından Yunus Emre Türbesinde bulunan mezar açılmış, kemik örnekleri alınmış ve bunun sonucunda bir rapor hazırlanmıştır. Refik Soykut bu raporda yazılanları aktarmıştır. Aktardıklarına göre türbeden 12 kemik örneği alınmış, bu kemiklerin 11 adedi bir insana aitken 1 kemiğin ise keçi türünden bir hayvana ait olduğu ortaya çıkmıştır. İnsana ait olan 11 kemik üzerinde yapılan incelemelere göre bu kemiklerin yetişkin ve uzun bir erkeğe ait olduğunu gösterirken, talus kemiği üzerinde dik çökme sonucu oluşabilecek izlere rastlanmıştır. Kısaca kemikler çömelme alışkanlığı olan iri yarı bir erkeğe aittir (Aktaran: Kaya, 2000:5-6).

Bu durum mutasavvıf kişiliği de ele alınarak düşünüldüğünde mezar içerisinde yer alan kemiklerin Yunus Emre'ye ait olabileceği konusunda güçlü ipuçları verir. Daha önce de araştırma sahasının doğal bitki örtüsü varlığından bahsedilmiştir. Doğal bitki örtüsünde meşe ve alıç antropojen bozkırının çokluğu düşünüldüğünde Yunus Emre'nin yaşadığı coğrafi çevre ile de uyumludur.

Fotoğraf 3.12. İhsan Özmen Bulvarı Üzerinde Bulunan Yunus Emre Heykeli.

Bu bağlamda inanç turizminin Ortaköy’de yeri önemlidir. Zira türbe ziyaretçisi oldukça fazladır. Genellikle kuraklık ve kıtlık zamanlarında bolluk ve bereket duası etmek için gelenlerin yanı sıra çocuğu olmayan çiftler, çeşitli hastalıkları olanlar veya bir takım isteği dileği olanlar gelip ziyaret etmekte dua edip namaz kılmaktadırlar. Öyle ki Yunus Emre; yerel halkın çocuklarına koydukları isimlerde de yer bulur. Genellikle araştırma sahasında Yunus, Yunus Emre, Dede Yunus isimleri oldukça fazla görülmektedir (Kaya, 2000:1-7).

Fotoğraf 3.13. Merkez Hacı Ali Paşa Camii’nden Bir Görünüm.

Ortaköy’de bir diğer önemli turistik yapı Merkez Hacı Ali Paşa Camii’dir. Söz konusu camii, Konyalı’ya göre Ortaköylü bir ailenin (Sürmeli Ailesi) çocuğu olup İstanbul’a eğitim görmek için giden ve nihayetinde Sultan İkinci Abdülhamit’in başmabeyincisi olan Hacı Ali Paşa tarafından 1902 yılında inşa ettirilmiştir. (Aktaran: Erdal, 2014:72).

Merkez Hacı Ali Paşa Camii kare planlı ve tek kubbelidir. Düzgün kesme taş malzemeden inşa edilmiştir. Camii minaresindeki çokgen gövde ve tek şerefeli gövde sonradan ilave edilmiştir. Kible duvarının ortasındaki mihrap iki yandaki tromp kemerlinin oturduğu plasterlere oturan bir sivri kemer içine alınmıştır. Sivri kemerli alan niş hariç boş yer kalmayacak şekilde bezenmiştir. Bu süslemeler 1967 yılından kalmadır (Erdal, 2014:72,73).

Hacı Ali Paşa, günümüzdeki belediye binasının olduğu alana bir de konak inşa ettirmiştir. Bu konak Paşa Konağı olarak anılmıştır. İstiklal ilkokulu ilk açıldığı dönemlerde bu konakta hizmet vermiştir, fakat sonraki dönemlerde bu konak yıkılarak yerine günümüzdeki belediye binası inşa edilmiştir.

Ortaköy’de turizm faaliyetleri için kullanılabilecek 2 otel bulunmaktadır. Bunlar; Berilhan Otel ve Fatih Otel’dir. Berilhan Otel 3 yıldızlı bir oteldir. Fatih Otel ise anlaşıldığı üzere küçük bir pansiyon niteliğindedirler. Aynı zamanda sahada 1 de öğretmen evi mevcuttur. Yapılan görüşmelere göre otellerde özellikle yılın belli bir zamanı yoğunluk olmamakla birlikte yoğunluğu belirleyen faktörler hizmet, ticaret ve eğitim fonksiyonlarıdır. Bu iki otelde toplam 7 kişi çalışmaktadır. Sonuç olarak turizm faaliyetlerinin ilçe de çokta etkin olmadığı kanısına varabiliriz.

Fotoğraf 3.14. Berilhan Otelden Bir Görünüm.

3.2.2. Sanayi Fonksiyonu

Toprakten ve hayvanlardan elde edilen ham maddelerin veya yarı işlenmiş maddelerin fabrika ve atölyelerde işlenerek kullanıma ve tüketime hazır hale getirilmesi işlemlerine sanayi faaliyetleri, bu faaliyetlerin yapıldığı işletmelere de sanayi kuruluşları

denir (Şahin, Doğanay ve Özcan, 2007:422). Şehir yapıcı fonksiyonlar arasında bulunan sanayi faaliyetleri, tarım sektöründe istihdam oranını gerileten ve ticari faaliyetlerini destekleyen yönleriyle büyük önem taşır (Arınç ve Uzanç, 2003:158).

Araştırma sahasında sanayi faaliyetleri umut vadeci bir gelişme göstermektedir. Sahada modern sanayi tesisleri gün geçtikçe gelişmekte ve artmaktadır. Sahadaki küçük sanayi sitesi atölye tipi sanayi koluna örnek teşkil etmektedir. Ev tipi sanayi faaliyetleri için de el işleri, unutulmaya yüz tutmuş, kar amacı gütmeyen, yoğun olmamakla beraber çeyizler için yapılmaktadır. Yine Ev tipi sanayi adı altında tanımlayabileceğimiz hayvancılıktan elde edilen süt, yumurta, yağ, yoğurt ve peynir gibi yan ürünler satılarak gelir elde edilmektedir. Saha da ev tipi sanayi faaliyetleri gün geçtikçe gerilemektedir. Kısaca araştırma sahasında sanayi faaliyetlerini atölye tipi sanayi faaliyetleri ve modern sanayi faaliyetleri olmak üzere iki ana başlık altında değerlendirebiliriz.

3.2.2.1. Atölye Tipi Sanayi Faaliyetleri

Araştırma sahasında atölye tipi sanayi faaliyetlerinin sürdürüldüğü küçük sanayi sitesi, Ortaköy-Kırşehir yolu üzerinde yer almaktadır. Kentin kuzeyinde yer alan sanayi sitesi, 1996 yılında kurularak kentin içinde dağınık halde bulunan sanayi kollarını bir araya toplamıştır. Böylece kent içi düzen biraz daha sağlanmıştır. Küçük sanayi sitesinde 280 iş yeri kapasitesi bulunmakla birlikte 201 iş yeri aktif olarak hizmet vermektedir. Bu sanayi faaliyetleri ilçe ve çevresindeki halkın ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeydedir (Bkz. Tablo 3.7.).

Atölye tipi sanayi faaliyetlerinin büyük bir kısmını mobilya imalatı, tamiri ve ticareti ile uğraşan atölyeler oluşturur. Söz konusu atölyelerin sayısı 34 iken sağladığı istihdam sayısı 102'dir. Bu iş kolunu 30 atölye ile oto tamiri takip etmektedir. 30 atölye de çalışan iş gücü sadece 48'dir. İş gücü sayısının atölye sayısına oranla az olması dikkat çekmektedir. Sahada yapılan mülakatlar sonucunda ise atölye sahipleri 4+4+4 sisteminin yasalaşması ile yetiştirecek çırak bulamadıklarını, lise mezunu gençlerin ise yetiştirilmesinin güç olduğunu ifade etmektedirler. Bunun yanı sıra Oto Tamir Atölyelerinden sonra gelen Kaynak Atölyeleri sanayi sitesi içerisinde en fazla paya sahip olan atölyelerdendir. Bu iş kollarının neredeyse tamamı Zafer Mahallesi'nde bulunan küçük sanayi sitesi içerisinde yer alır. Ancak Elektrikçi, Döşemeci ve Motosiklet ile

Bisiklet Tamiri ve Ticareti yapan atölyeler yoğun olmasa da mahalle içerisinde dağınık halde bulunmaktadır. Özetle Ortaköy’ de atölye tipi sanayi faaliyetlerinde 201 atölye bulunurken bu atölyeler de toplam da 542 kişi istihdam etmektedir.

Tablo 3.7. Ortaköy Sanayi Bölgesinde Yer Alan Atölye Tipi Sanayi Tesislerinin Sayısı ve İstihdam Durumu (2021).

Sanayi Türü	Sayısı	İstihdam
Mobilya İmalatı Tamiri ve Ticareti	34	102
Oto Tamir Atölyesi	30	48
Kaynak Atölyesi	30	65
Elektrikçi	16	40
Doğalgaz Tesisatçısı	15	75
Oto Kaporta Onarımı Atölyesi	12	24
Pvc Doğrama ve Kapı Sistemleri	10	30
Oto Elektrikçi	7	16
Motorlu Taşıtların Parça Ticareti	6	8
Mermer Döşemeci	6	13
Oto Lastik Tamiri ve Ticareti Atölyesi	3	10
Hırdavatçı	5	8
Döşemeci	5	9
Zirai Alet Tamir ve Ticareti	6	13
Radyo TV Tamir Bakım ve Ticareti	4	9
Motosiklet ile Bisiklet Tamiri ve Ticareti	5	10
Keresteci	4	12
Tornacılık	3	10
Toplam	201	542

Kaynak: Ortaköy Esnaf ve Sanatkarlar Odası verilerinden derlenmiştir.

3.2.2.2. Modern Sanayi Faaliyetleri

Ortaköy kentinde 6 adet süt ve süt ürünleri fabrikası, 4 adet yem ve hububat fabrikası, 2 adet bims ve hazır beton fabrikası, 1 adet hazır beton fabrikası ve son olarak 1 adet tekstil fabrikası faaliyet göstermektedir. Sahada kurulan modern sanayi tesislerin büyük bir çoğunluğunun ham maddesi yakın çevrede üretilen tarım ürünlerine dayanmaktadır.

Bu tesislerden özellikle birkaçı sadece yerel ihtiyacı karşılamakla kalmaz, Ortaköy dışında da şubeleri bulunmakta ve hizmet vermektedirler. Bu durum kentin gelişimi için umut vericidir. Aynı zaman da yarattıkları iş gücü ihtiyacıyla bir nebze de olsa kent dışına göçün önüne geçmektedirler.

Fotoğraf 3.15. Hasanoğulları Yem ve Hububat Fabrikasından Bir Görünüm.

Araştırma sahasında 4 adet yem ve hububat fabrikası bulunmaktadır. Bunlar; Hasanoğulları Tarım Ürünleri, Beşyapraklar Tarım Ürünleri, Helal Gıda Tarım Ürünleri ve Volkan Tarım Ürünleri'dir. Hasanoğulları Tarım Ürünleri 1996 yılında özel teşebbüs ile kurulmuş yem ve hububat fabrikasıdır. 1996 yılından kurulan fabrika küçük sanayi sitesi yanına kurulmuştur. 2001 yılında ise Ortaköy-Kırşehir yolu istikameti üzerinde olan günümüzdeki fabrika binasına taşınmıştır. Kurulduğu alan 30000 m²'lik bir alandır. 40000 ton depolama kapasitesi olan söz konusu fabrikanın 28 çalışanı bulunmaktadır.

Araştırma sahasında iki adet bims ve hazır beton fabrikası, 1 adet hazır beton fabrikası bulunur. Bu fabrikalar; Eraltınlar Bims ve Hazır Beton Fabrikası, Demiryürekler Bims ve Hazır Beton Fabrikası ile Durmazlar Hazır Beton Fabrikası bulunur. Bu sanayi faaliyetlerinin temel hammaddesi topraktır. Bundan dolayı bu faaliyetler toprak sanayisi

olarak da bilinir. Çimento, kireçtaşı, kil taşı, kil ve şist gibi taşlardan üretilir (Şahin, Doğanay ve Özcan, 2007:433).

Fotoğraf 3.16. Eraltınlar Bims ve Hazır Beton Fabrikasının İçinden Bir Görünüm.

Eraltınlar Bims ve Hazır Beton Fabrikası özel teşebbüs sonucunda 1985 yılında bims fabrikası olarak faaliyete geçmiştir. 2016 yılına kadar bims fabrikası olarak faaliyet göstermiştir. Bölgede kentleşmenin hız kazanması sonucunda, 2016 yılında hazır beton fabrikasını da kurarak bims ve beton üretimine başlamışlardır. Fabrika Ortaköy- Kırşehir yolu üzerinde bulunmaktadır. 22.000 m²'lik bir alana kurulmuş olup . Fabrika bünyesinde 41 personel istihdam etmektedir.

Ortaköy'de 6 adet süt ve süt ürünleri fabrikası bulunmaktadır. Bunlar; Özüçler Süt ve Süt Ürünleri Fabrikası, Koççelik (Ortat) süt ve süt ürünleri Fabrikası, Uğuray Süt ve Süt Ürünleri Fabrikası, Sühabey Süt ve Süt Ürünleri Fabrikası, Eray Süt ve Süt Ürünleri Fabrikası ve Aksel Süt ve Süt Ürünleri Fabrikası'dır. Bu sanayi dalının başlıca ürünleri; pastörize süt, yoğurt, tereyağ, beyaz peynir, kaşar peyniri, süt tozu, dondurdurma gibi besin maddeleridir (Şahin, Doğanay ve Özcan, 2007:427).

Özüçler Süt ve Süt Ürünleri Fabrikası özel teşebbüs altında kurulan fabrikalardan biridir. 1995 yılında kurulan Özüçler Süt ve Süt Ürünleri Fabrikası aynı yıl içinde üretime başlamıştır. Fabrikanın süt toplama alanı çevre mandıralardan oluşmaktadır. Yapılan mülakatlara göre kış mevsiminde toplanan süt miktarı artarken yaz mevsiminde toplanan

süt miktarı azalmaktadır. Bunun nedeni ise yaz gelmesiyle birlikte hayvanlar otlatılmakta ve süt verimi düşmektedir. Aynı zamanda yaz mevsiminde yöre halkının kışlık yiyecekleri olan çökelek ve tereyağı yapımından dolayı fabrikaya verilen süt miktarında azalış meydana gelmektedir.

Fotoğraf 3.17. Özüçler Süt ve Süt Ürünleri Fabrikasının İç Mekânından Bir Görünüm.

Günlük süt işleme kapasitesi 90 ton olan fabrika, günlük 40 ton sütü mamul haline getirerek 20 çeşit peynir üretimi yapmaktadır. Ortaköy merkezine 3 km mesafede olan fabrika 22.000 m²'lik alan üzerine kurulmuştur. Fabrika 'da 50 personel çalışmaktadır. Aynı zamanda fabrikanın araştırma sahası olan Ortaköy'de, İstanbul ve Ankara illerinde olmak üzere 3 satış mağazası bulunmaktadır.

Ortaköy'de bir diğer önemli modern sanayi kuruluşu, sahanın tek tekstil fabrikası olan Turha Tekstil Fabrikası'dır. Fabrika, Bingöllü İşadamı İsmet Türker tarafından özel teşebbüs ile kurulmuştur. 2016 yılında temelleri atılan fabrikanın, 2017 yılında yapımı biterek faaliyete geçmiştir. Ortaköy halkı için en fazla istihdamı sağlamış olması da Turha Tekstil Fabrikası'nın en önemli özelliğini teşkil etmektedir. Bünyesinde 200 personel bulundurmaktadır. Diğer fabrikalarda olduğu gibi Turha Tekstil Fabrikası' da Ortaköy-Kırşehir yolu üzerinde kurulmuş bulunmaktadır. Diğer bir deyişle Ortaköy'deki modern sanayi tesislerinin neredeyse tamamı Zafer Mahallesi'nde yer almaktadır.

3.2.3. Tarım Fonksiyonu

Yerleşmeler, insanın göçebelikten, yerleşik yaşama düzenine geçmek istemesiyle başlayan bir sürecin sonunda ortaya çıkmıştır. Yerleşik düzene geçiş hareketinin temel sebebi ise insanoğlunun tarım kültürünü keşfetmiş olmasıdır (Şahin, Doğanay ve Özcan, 2007:340). Anadolu şehirlerinin önemli bir kısmı, tarım potansiyeli yüksek kesimlerde kurularak gelişmişlerdir. Çünkü Tarım faaliyetleri şehir yapıcı faktörlerin ilkin ve en önemlisini oluşturur. Diğer fonksiyonlar ise tarım fonksiyonundan meydana gelen gelişmelere bağlı olarak başlar ve giderek tarımsal faaliyetleri arka planda bırakacak şekilde çoğalır (Arınç ve Uzanç, 2000:160).

Yörede iklim ve toprak özelliklerine göre, tarla tarımı yapılan yerlerde, genel olarak yılda bir kez ve tek tip ürün alınmaktadır. Çünkü sahanın yarı kurak iklim şartlarına sahip olması, buralarda polikültür tarıma izin vermemektedir. (Arınç ve Uzanç, 2003:161). Ancak bölge tarımının aşması gereken önemli sorunları vardır. Var olan sorunlar arasında kuraklık ve çoraklaşma sorunu en önemli ve bölge tarımı için tehlike arz eden olanlarıdır (Arınç, 2016:73,74). Araştırma sahasının iklim ve topoğrafik özellikleri nedeniyle saha da daha çok kuru tarım yapılmaktadır. Bu durumu daha iyi anlamak adına sulu tarım arazilerinin ilçe genelinde dahi sadece %16'lık kısmı oluşturması iyi bir örnek teşkil etmektedir.

Tarımsal fonksiyonunun tespit edilmesi hususunda ilk bilinmesi gereken, yerleşmede yaşayan ve tarımla uğraşanların işlettikleri tarım alanının miktarıdır. Bu bakımdan yerleşmenin belediye mücavir alan sınırları içindeki değil, bilakis idari sınırları içerisindeki tarımsal faaliyetler yerleşmenin tarım fonksiyonunun belirlenmesinde esas alınır. (Alaeddinoğlu, Toroğlu ve Elibüyük, 2007:105-106). Ancak ilçe merkezinin günden güne yatay yönde gelişmesinden dolayı tarım arazileri azalmıştır. Bundan dolayı merkezde yaşayan çiftçiler, ilçe merkezinin dışında kalan tarım arazilerinde ya da köylerdeki tarım arazilerinde tarım yapmak zorunda kalmıştır. Ortaköy İlçesi genelinde toplam 53882 hektar tarım alanı mevcuttur. Bu tarım arazilerinin büyük kısmında, iklim ve topoğrafik unsurların etkisiyle kuru tarım ürünleri olan buğday, arpa, nohut, yulaf gibi ürünler yetiştirilmektedir. Bunun yanı sıra ticari amaçlı olmayıp sadece kendi ihtiyacını karşılamak amacıyla evlerin önündeki bahçelerde de çeşitli ürünler yetiştirilmektedir.

Ortaköy ilçesine ait çayır- mera alanı toplamda 13 hektardır. Bu sebeple sahadaki hayvancılık faaliyetlerinin genel olarak belli başlı alanlarda toplandığı dikkat çekmektedir. Her ne kadar hayvancılık faaliyetleri ilçede köylere bakılarak sınırlı bir hal alsada, modern sanayi faaliyetlerinin gelişmesi sayesinde ayakta kalmaktadır. Köyler de ise hayvancılık faaliyetleri, temel ekonomik faaliyet olduğundan dolayı daha fazla yoğunluk kazanmaktadır.

3.2.3.1. Bitkisel Üretim

Ortaköy İlçe Merkezi'ne ait 41,8 hektar tarım alanı bulunurken, Balcı Köyü'nün Ortaköy'ün bir mahallesi olmasıyla, Ortaköy ilçe merkezi'nin toplam tarım arazisi 1804 hektara ulaşmıştır. Ortaköy'e ait 1804 hektar tarım alanı bulunmaktayken bu miktarın sadece 1351 hektarı tarım faaliyetlerinde kullanılmaktadır. Tarım sektöründe ise ilçe merkezinde toplam da 245 kişi çalışmaktadır. Kentin ekonomik yapısı incelendiğinde tarım ürünleri arasında tahıl ürünlerinin önemli bir yeri olduğu görülmektedir. Bölge, iklimik şartlarının da bir sonucu olarak, tahıl tarımı alanı olarak belirmiştir. Ancak tahıl ekim alanlarının büyük bir çoğunluğu arpa ve buğday ekimine ayrılmaktadır (Arınç, 2016:74).

Araştırma sahasında 815 hektar tarım alanı ile en çok arpa ekimine arazi ayrıldığı görülmektedir. Bir başka deyişle Ortaköy İlçe Merkezi'ne ait tarım alanlarının %60,3'ü arpa ekimi için ayrılmaktadır. Çünkü yükseltisi fazla olan alanlarda sıcaklığın düşük olması buğdayın zamanında olgunlaşmasını engel olmaktadır. Buğday bitkisinin başaklarındaki buğday tanelerinin yeteri kadar büyüüp olgunlaşması için yılda 19-24°C arasında toplam sıcaklık alması gerekmektedir (Şahin, Doğanay ve Özcan, 2007:360). Bu sebeple sahada daha çok arpa tercih edilir. Arpa, vejetasyon dönemini tamamlayabilmek için 12-19°C arasında toplam sıcaklığa ihtiyaç duyar. Buğdaya göre daha az sıcaklığa ihtiyaç duyduğu için buğdayın yetişmediği yerlerde de yetişebilir (Şahin, Doğanay ve Özcan, 2007:361). Bu da araştırma sahasındaki çiftçinin, tarım arazilerindeki yükseltinin artmasına bağlı olarak buğday yerine arpa tercih etmesinin sebebinin gösteriyor.

Sahada buğday ekimi yapılan tarım alanı 220 hektardır. Bu rakam Ortaköy'e ait toplam tarım alanlarının %16,4'ünü oluşturmaktadır. Bu tarım alanları incelendiğinde ise yöre halkının ekim ayında yapılan kışlık buğday ekimini tercih ettiği görülür. Kışlık

buğday ekiminde hem risk daha azdır hem de mahsul yazlık buğday ekimine kıyasla daha fazladır. Bu sebeple mayıs ayında yapılan yazlık buğday ekimi çok tercih edilmese de, sahada örnekleriyle karşılaşılır.

Ortaköy’de yıllık ortalama sıcaklık değeri 12,2°C olup, yıllık ortalama yağış değeri 274,6 mm’dir. Mevsimlere düzenli dağılmamakla birlikte en çok ilkbahar ve kış aylarında yağış düşmektedir. Yağış miktarının en az düştüğü mevsim yaz mevsimi iken, yağış miktarının en az düştüğü ay ise 4,0 mm ile temmuz ayıdır. Yağış ve nemin azaldığı yaz aylarında sıcaklık değerleri artmakta böylece sahada gözle görülür bir yaz kuraklığı yaşanmaktadır. Bölgede sıcaklığın en şiddetli yaşandığı ay 23,3°C ile ağustos ayıdır. Bölgede buğday tarımının en büyük sorunu, yağış oynaklığıdır. İlkbahar mevsiminin kurak geçmesi halinde, buğday üretim miktarı %20-25 oranında daha az gerçekleşir. Bölgede ekilen buğday türlerinin başında genellikle proteini fazla olan makarna ve bulgur üretimine elverişli sert buğday türleri (Tiritucum durum) gelir (Arınç, 2016:74).

Tablo 3.8. Ortaköy İlçe Merkezine Ait Tarım Arazilerinde En Çok Tercih Edilen Ürünlerin Dağılımı (2021).

Ürün Adı	Yüzölçümü (Ha)	%’si
Arpa	815,0	60,3
Buğday	220,0	16,4
Nohut / Fasulye	52,0	3,8
Yonca	41,5	3,1
Şeker Pancarı	16,6	1,2
Yulaf	13,3	0,9
Kabak	12,7	0,9
Muhtelif Meyve	11,0	0,8
Mısır (Sıra)	10,0	0,7
Aspir	4,0	0,2
Üzüm	3,6	0,2
Domates	1,5	0,1
Diğer	150,0	11,2
Toplam	1351,2	100,0

Kaynak: İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü.

İnceleme alanında bir başka tarım faaliyeti ise ilçe merkezine uzak mahallelerde yürütülen bahçecilik faaliyetleridir. Genellikle bu faaliyetler evlerin önündeki tarım alanlarında ya da evlerine yakın olan tarım alanlarında yürütülmektedir. Yöre halkı kar amacı gütmeyen sadece hane halkının veya hayvancılık ile uğraşıyorsa hayvanlarının

yiyecek ihtiyacını karşılayabilmek amacıyla bu faaliyetleri yürütür. Ortaköy tarım alanlarında en az yer kaplayan ürünler bahçelerde üretilen ürünlerdir. Bunlar; %0,9 ile yulaf, %0,9 ile kabak, %0,8 ile muhtelif meyve, %0,7 ile mısır,%0,2 ile aspir, %0,2 ile üzüm ve %0,1 ile domates olarak sıralanabilir.

3.2.3.2. Hayvancılık Faaliyetleri

Ülkemizde hayvancılık faaliyetleri genellikle ahır hayvancılığı ve mera hayvancılığı şeklinde yürütülmekteyken, araştırma sahasında daha çok ahır hayvancılığı görülmektedir. Ortaköy Kentinde hayvancılık faaliyetleri oldukça sınırlıdır. Ancak süt ve süt ürünleri fabrikalarının, kentte varlığının artması sonucu süt sığırcılığı faaliyetlerinde artış görülmektedir. Kentte hayvancılıkla uğraşan 167 kişi olup, 3404 küçükbaş hayvan ve 2619 büyükbaş hayvan mevcuttur. Sahada mevcut büyükbaş hayvan varlığı sığırlardan oluşup, manda sahada hiç bulunmamaktadır. Küçükbaş hayvan varlığı ise daha çok koyun olmak üzere koyun ve keçiden oluşmaktadır.

Tablo 3.9. Mahallelere Göre Küçükbaş Ve Büyükbaş Hayvan Varlığı Dağılımı (2021).

Mahalle Adı	Keçi	Koyun	Küçükbaş Toplam	Büyükbaş Toplam
Çankaya Mahallesi	121	1232	1353	618
Yeni Mahalle	21	596	617	107
Maltepe Mahallesi	31	538	569	585
Plevne Mahallesi	2	319	321	21
İstiklal Mahallesi	0	177	177	243
Esenteppe Mahallesi	51	127	178	194
Zafer Mahallesi	4	127	131	260
Karşı Mahalle	8	50	58	273
Kızılay Mahallesi	-	-	-	196
Mehmet Akif Ersoy Mahallesi	-	-	-	98
Fatih Mahallesi	-	-	-	24
Toplam	238	3166	3404	2619

Kaynak: İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü.

Ortaköy’de büyükbaş hayvan varlığının dağılımı incelendiğinde en çok 618 sığır ile Çankaya Mahallesi, 585 sığır ile Maltepe Mahallesi ve son olarak 273 sığır ile Karşı Mahalle’de yoğunlaştığı görülmektedir. En az büyükbaş hayvan varlığı bulunduran mahalleler ise; 21 sığır ile Plevne Mahallesi, 24 sığır ile Fatih Mahallesi ve 98 sığır ile

Mehmet Akif Ersoy Mahallesi'dir. Tablo incelendiğinde ise Mehmet Akif Ersoy Mahallesi'nin hem küçükbaş hayvan varlığı ile hem de büyükbaş hayvan varlığı ile en az hayvan varlığına sahip mahalle olduğu göze çarpmaktadır (Bkz. Tablo 3.8). Bunun sebebi ise söz konusu mahallede hayvancılık yapılacak alanların kısıtlı olmasıdır.

Araştırma sahasında küçükbaş hayvan varlığı dağılımı incelendiğinde en fazla koyun ve keçi varlığının Çankaya Mahallesi'nde olduğu görülmektedir. 121 keçi ve 1232 koyun ile mahallede toplam 1353 küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Bu durumu sırasıyla Yeni mahalle ve Maltepe mahalleleri takip etmektedir. Kızılay Mahallesi, Mehmet Akif Ersoy Mahallesi ve Fatih Mahallesi'nde ise büyükbaş hayvan bulunmasına rağmen küçükbaş hayvan hiç bulunmaktadır. Ortaköy'de toplam 238 adet keçi ve 3166 adet koyun bulunmaktadır. Saha da en yaygın koyun ırklarının başında geniş kuyruklu Akkaraman ırkı gelir. Yeni ırkların en irisi olan bu ırkın dişileri boynuzsuz iken, erkeklerinde pek gelişmemiş bir boynuz bulunmaktadır (Arınç, 2016:79).

Tablo 3.10. Mahallelere Göre Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvancılıkla Uğraşanların Dağılımı (2021).

Mahalle Adı	Koyun-Keçi	Sığır	Toplam
Çankaya Mahallesi	9	31	40
Maltepe Mahallesi	5	28	33
Esenteppe Mahallesi	3	16	19
Kızılay Mahallesi	-	16	16
İstiklal Mahallesi	2	12	14
Yeni Mahalle	2	11	13
Zafer Mahallesi	1	8	9
Karşı Mahalle	1	7	8
Mehmet Akif Ersoy Mahallesi	-	6	6
Plevne Mahallesi	1	4	5
Fatih Mahallesi	-	4	4
Toplam	24	143	167

Kaynak: İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü.

Kentte hayvancılıkla uğraşan nüfusun mahallelere göre dağılımı incelediğinde ise en fazla Çankaya Mahallesi ve Maltepe Mahallesi'nde yoğunluk kazandığı görülmektedir. Bunun nedeni ekonomik fonksiyonların bu mahallelerde özellikle de Çankaya Mahallesi'nde azalmasıdır. Dolayısıyla söz konusu mahalleler tarım ile hayvancılık için uygun alanlara sahiptirler. Çankaya Mahallesi'nde küçükbaş

hayvancılıkla uğraşan 9 kişi bulunurken büyükbaş hayvancılıkla uğraşan 31 kişi bulunmaktadır. Söz konusu mahalle toplam da 40 kişi ile hayvancılık faaliyetlerinin en yoğun olduğu mahalledir. Maltepe Mahallesi'nde keçi-koyun yetiştiriciliği yapan 5 kişi mevcutken, besi sığırcılığı yapan 28 kişi bulunur. Toplam da hayvancılıkla uğraşan 33 kişi mevcuttur. Fatih mahallesi ise büyükbaş hayvancılıkla 4 kişinin uğraşması sonucunda hayvancılık faaliyetlerinin en az yer aldığı mahalledir. Araştırma sahasında toplam 24 kişi küçükbaş hayvancılıkla uğraşırken 143 kişi ise büyükbaş hayvancılıkla uğraşmaktadır (Bkz. Tablo 3.9).

3.3. YERLEŞMENİN ETKİ BÖLGESİNE ANALİZİ VE FONKSİYONEL SINIFLAMADAKİ YERİ

Ortaköy kenti, Aksaray'a bağlı öteki ilçelere kıyasla hem nüfus miktarı ile hem de ekonomik fonksiyonları ile etki alanı en gelişmiş yerleşme konumundadır. Yerleşmeler kır ve şehir yerleşmeleri olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu ayrım yapılırken çeşitli kıstaslar göz önünde bulundurulmaktadır.

Kent tanımı yapılırken 17 Mart 1924 tarihinde çıkartılan 442 Sayılı Kanun esas alınmıştır. Bu kanuna göre nüfusu 2000'e kadar olan yerleşmeler köy, 2000-20000 arasında olan yerleşmeler kasaba 6+ve nüfusu 20000'den fazla olan yerleşmeler ise kent olarak adlandırılmıştır (Alkan ve Arınç, 2018: 27). *“Ancak 24 Aralık 2004 tarihinde yürürlüğe giren 5272 sayılı yeni Belediye Kanunun 4. maddesine göre bundan böyle nüfusu 5.000 ve üzerinde olan yerleşim birimlerinde belediye kurulabilecektir. Bu durum sonucunda yerleşim alanlarında belediye kurulabilmesi için 5000 nüfusun üzerine çıkılması koşulu ortaya çıktığına göre, köy tanımında kullanılan 2000 rakamı yerine 5000 rakamının genel anlamda ortalama sınır kabul edilmesi zorunluluğu oluşmuştur”* (Özçağlar, 2005: 6).

Darkot kentsel yerleşmeler için sınırı 3000 kabul ederken (Darkot, 1967:7), Tümertekin, 1965 yılında daha önce 5000 olarak seçtiği kıstası 10.000'e çıkarmıştır, ayrıca Darkot da 3000 olarak belirlediği kıstası daha sonra 10000'e çıkarmıştır. 10000 kıstası kullanan araştırmacılar arasında Selen (1945), Veterineruncel (1978), Emiroğlu (1975) sayılabilir (Şıkoğlu ve Arslan, 2020:183). Avcı ise yerleşmeler için sınırı 10000 kabul etmiş ve nüfusu 10001-50000 arasındaki şehirleri küçük, 50001-100000 arasındaki

şehirleri orta ve 100001-1000000 arasındaki şehirleri ise büyük şehirler olarak sınıflandırılmış, 1000000'dan fazla nüfuslu şehirleri ise metropolitan şehir olarak adlandırmıştır (Avcı, 1993:256). Ancak nüfus miktarına göre yapılan bir sınıflandırma oldukça eksik kalmaktadır. Çünkü nüfusu 20000'den fazla olmasına rağmen kırsal özellik taşıyan yerleşmeleri, coğrafi anlamda kent/şehir olarak sınıflandırmak konuyu doğru bir şekilde ele almak olamaz (Alkan ve Arınç, 2018:27).

Yerleşme sınırı için en belirleyici kıstas nüfus gibi gözüksede aslında nüfus ile ekonomik fonksiyonların bir bütün halinde belirleyici olduğu aşikârdır. Nitekim Ortaköy 1957 yılında ilçe statüsü kazanmasına rağmen 1970'lere kadar 3000 nüfus sınırını geçememiş, 70'lerden sonra bu sınırı geçmiş ve nüfusunda gözle görülür artışlar meydana gelmiştir. Böylece ekonomik fonksiyonları nüfus artışına bağlı olarak gelişmiş ve etki alanı da bu duruma paralel olarak genişlemiştir.

Araştırma sahasında en fazla etki alanına sahip fonksiyonel işlev eğitim fonksiyonudur. Sahada Ortaköy Meslek Yüksekokulu ve Şehit Nurullah Sabirer Fen Lisesi'nin varlığı illerden ve civar ilçelerden öğrenci gelmesine sebep olmakta ve etki alanının oldukça geniş olduğunu göstermektedir. Yine etki alanı geniş olan bir başka fonksiyonel işlev ise ticaret fonksiyonudur. Eğitim fonksiyonuna kıyasla daha dar bir alanı etkileyen ticaret fonksiyonu çevre köy ve yakın ilçeleri etki alanı altına almaktadır. Sahadaki hizmet fonksiyonu Aksaray'ın bir başka ilçesi olan Ağaçoören ilçesini etki altına almakta, iletişim ve posta hizmetleri konusunda Ortaköy İlçesine bağımlı kılmaktadır. Araştırma sahasında ulaşım ve sanayi fonksiyonlarının etki alanı ise dar olmakla birlikte etki alanı Ortaköy ve civar köylerle sınırlı kalmaktadır. Özetle Ortaköy kentinin etki alanı yakın çevresiyle sınırlı kalmakta ve Aksaray şehrinin etki alanı altında kalarak, etki alanını genişletmemektedir.

Arınç'a göre; tüm dünyada olduğu gibi, ülkemizde de yerleşmelerin ne tür bir coğrafi statüye sahip olduğu sorusu, cevaplandırılması gereken ilmi sorunlar arasında bulunmaktadır (Akt: Arınç ve Uzanç, 2000:162). Bilindiği üzere şehir fonksiyonları, şehrin hayatietini veya devamlılığını sağlayan faaliyetlerin bütünüdür. Türkçe karşılığı işlev olan fonksiyon teriminin tanımı; yerleşmelerin mevcudiyetlerini ve gelişmelerini sürdürmelerinde önemli bir unsur olan sosyal, kültürel ve ekonomik kuvvet ve güçler şeklinde yapılabileceği gibi, geçim kaynaklarını ortaya koyan araçlar anlamını da taşır

(Arınç ve Uzanç, 2000:163). Buna göre Ortaköy Kenti'nde toplam istihdam edilen işgücü 4788'dir.

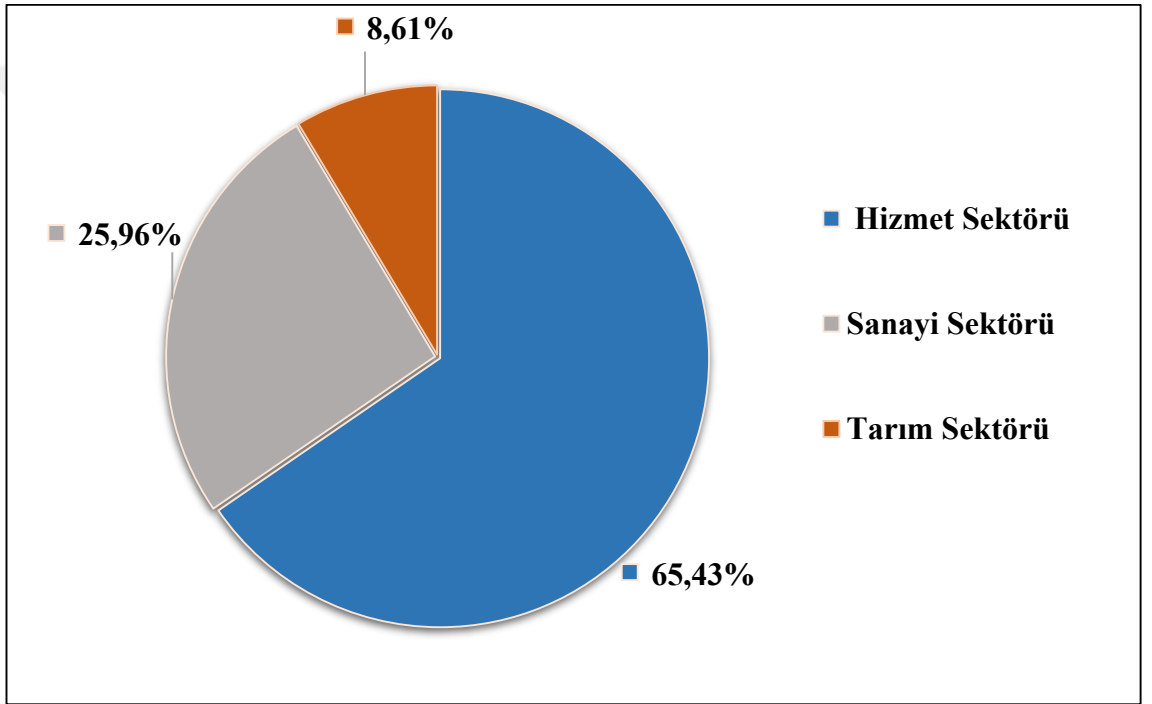
Ekonomik sektörlere göre incelediğinde hizmetler sektörünün toplam dağılım içerisinde, istihdam edilen 3134 iş gücü ile en büyük pay olan %65,4'lük bir dilime sahip olduğu görülmektedir. Hizmetler sektöründe ise en büyük pay %51,9 ile ticaret alt grubundadır. Söz konusu alt grupta 1625 iş gücü istihdam edilmektedir. Sanayi sektörü, istihdam edilen 1242 iş gücü ile %25,9'luk bir dilime sahipken, tarım sektörü istihdam edilen 412 iş gücü ile en az pay olan %8,6'lık bir dilime sahiptir (Tablo 3.10). Bu veriler ışığında Ortaköy kenti'nde hizmet ve sanayi sektörleri, ekonomik hayatın %80'ini oluşturmaktadır.

Tablo 3.11. Ortaköy İlçe Merkezinde İstihdam Edilen Nüfusun Sektörlere Göre Dağılımı (2021).

Fonksiyonlar	İstihdam edilen İşgücü	Alt Grup %'si	Sektörler %'si
Hizmetler			
Yönetim	595	19,0	
Ticaret	1625	51,9	
Eğitim	340	10,8	
Ulaşım	309	9,8	
Sağlık	225	7,1	
Diğer	40	1,2	
Toplam	3134	100,0	65,4
Sanayi			
Atölye Tipi Sanayi	542	45,4	
Modern Sanayi	700	54,6	
Toplam	1242	100,0	25,9
Tarım			
Bitkisel Üretim	245	59,4	
Hayvancılık	167	40,6	
Toplam	412	100,0	8,6
Genel Toplam	4788		100,0

Kaynak: Ortaköy Belediye Başkanlığı Verilerinden Derlenerek Hazırlanmıştır.

Fonksiyonel sınıflandırılma yapılırken hizmet, sanayi ve tarım sektörlerinde çalışan nüfus belirlenmiş olup, toplam çalışan nüfusa oranlanmıştır. Buna göre hizmet sektöründe çalışan nüfusun, en kalabalık nüfus olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu nüfusu sanayi sektöründe çalışan nüfus takip etmektedir. Çalışan nüfusun en seyrek olduğu sektör ise tarım sektörüdür. Sonuç itibari ile kentte hizmet ve sanayi sektörleri ön plana çıkarken, tarım sektörü oldukça geri planda kalmıştır. Kuruluş ve gelişme döneminde tarımsal faaliyetler Ortaköy için önemli hayati fonksiyonlar olsa da zaman içinde bu durum değişmiştir. Sahada tarım faaliyetlerinin geri planda kalması bize Ortaköy'ün bir *kent yerleşmesi* olduğunu göstermektedir.

Şekil 3.2. Ortaköy İlçe Merkezinde İstihdam Edilen Nüfusun Sektörlere Göre Dağılımı (2021).

ÖZÇAĞLAR şehirlerin fonksiyonlarına göre ayrımını yaparken 6 grup altında sınıflandırmıştır. Bu sınıflamaya göre kentleri *hizmet kenti*, *endüstri-hizmet kenti*, *hizmet-endüstri kenti*, *hizmet-tarım kenti*, *endüstri-hizmet-tarım kenti* ve *hizmet-endüstri-tarım kenti* olarak ayırmıştır. Ortaköy'de hizmet ve sanayi sektörleri ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla bu tasnife göre Ortaköy, *hizmet-endüstri-tarım kentidir* (Özçağlar, 1997).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

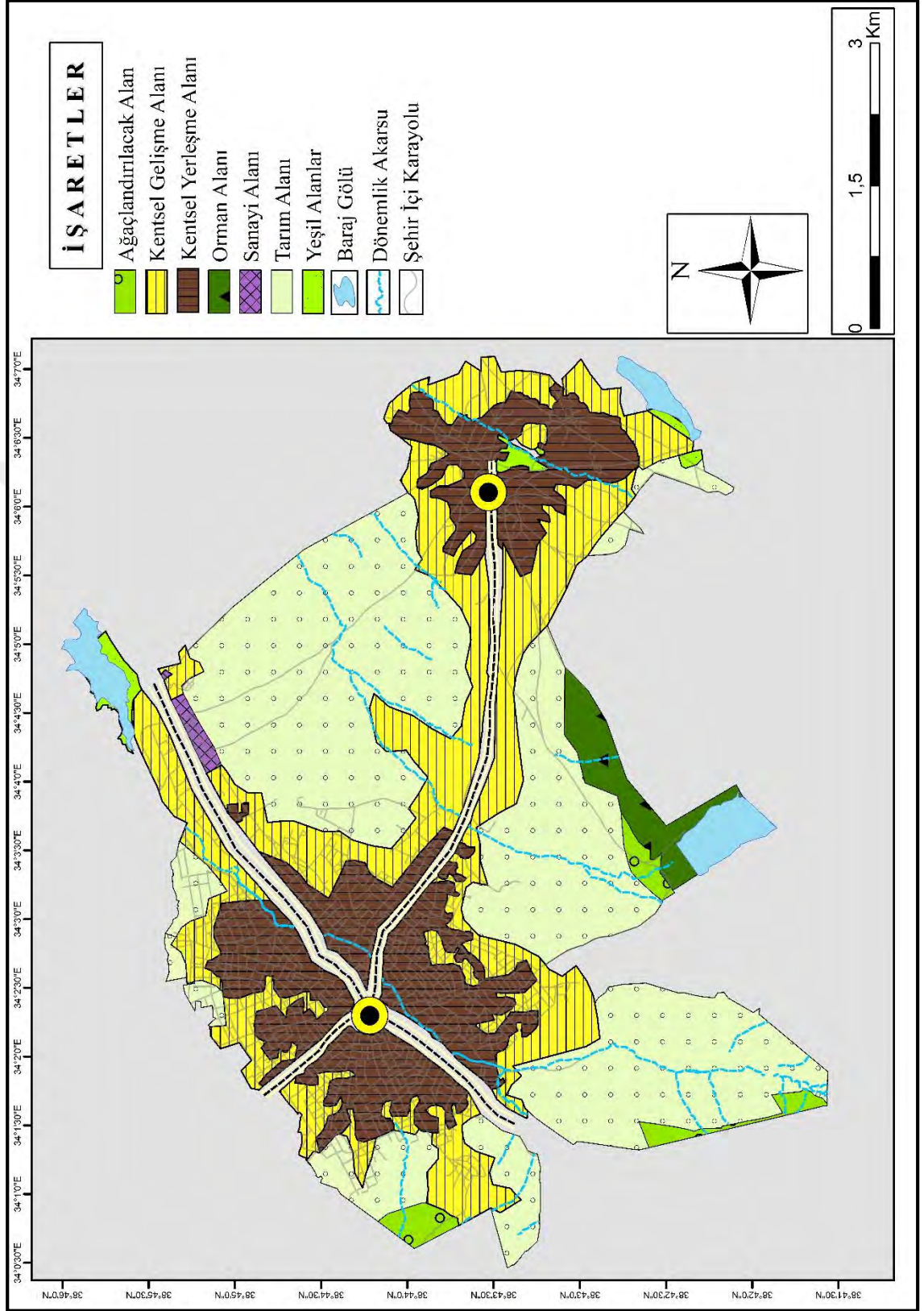
PLANLAMA VE BAŞLICA PLANLAMA SORUNLARI

4.1. YERLEŞME PLANI ve PLANI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Kentin bugünü ve yarını, planlama ile ilgilidir. Modern kentlerde planlamanın demokratik bir süreç olarak vazgeçilmez bir yönetsel öge olduğu açıktır. Kent yönetimleri faaliyetlerini gerçekçi ve nitelikli çalışılmış planlar üzerinde gerçekleştirirler. Bu durum merkezi otorite yerine yerel yönetimlerin, yerleşme hakkında farklı ve özgün isteklerde bulunması ya da özel planlamalar yapması gerekliliğini de ortaya koyar (Özür, 2016a:157).

Yerleşme planlarını etkileyen pek çok faktör vardır. Ancak yerleşme planlarını asıl şekillendiren faktör, yerleşme planı yapılan sahanın gelecekte sahip olacağı nüfus miktarıdır. Dünyanın her bölgesinde olduğu gibi, nüfus baskısı arazi kullanımını değiştiren ve etkileyen, ekolojik anlamda doğru kullanışı önleyen bir faktördür. Bu baskıyı hisseden ve popülist tutumlar sergileyen yerel yönetimler, bulundukları sahayı daha çok yerleşmeye açmanın planlarını yapmaktadır (Arınç, 2011:95).

Araştırma sahasının kuzey, batı ve güney cepheleri dağlarla ve tepelik arazilerle çevrilidir. Bu durum sahanın jeomorfolojik birimler tarafından sınırlandırıldığını göstermektedir. Saha Ortaköy Deresi'nin iki yanı etrafında genişlemiş kolüvyal ve alüvyal depoların üzerinde kurulmuştur. Kurak ve yarı kurak bölgelerde olduğu gibi su kaynaklarının kısıtlı oluşu toplu bir yerleşme düzenine neden olmuştur. Ortaköy ilçe merkezinin kalp sahası olarak adlandırılabilir merkez çarşının dar sokakları bu durumun bir sonucu niteliğindedir. Saha topoğrafik yapı ve hidrografik etkenler nedeniyle dairesi bir görünüme sahiptir. Topografik yapının hareket alanını kısıtlaması sebebiyle son yapılan planlarda Balcı Köyü'nün Ortaköy'e dâhil edilmesiyle kentin genişleyeceği yön belirlenmiştir. Yapılan ve yapılacak imar planlarının, kentin eksiklerine ve ihtiyaçlarına cevap verebilecek niteliklerde hazırlanması gerekmektedir.

Araştırma sahasında 08.05.1990 tarihli ilk imar planı İller Bankası Aksaray Bölge Müdürlüğü tarafından hazırlanmıştır. Hazırlanan bu imar planı 1/5000 ve 1/1000 ölçekli olup daha sonra hiç revizyona uğramadan kullanılmaya devam edilmiştir. 2005 yılında bilgisayar ortamına aktarılan imar planı, ancak 2008 yılında sayısallaştırılmıştır. 2014 yılında ise imar planı revizyon kararı alınmış, imar planı revizyon edilmiş fakat onaylanmadığı için yürürlüğe girmemiştir. 1990 yılında hazırlanan imar planı için teknik olarak ilk kez 2020 yılında revizyon çalışmalarına başlanmıştır. İmar planı revizyon çalışmaları günümüzde hala devam etmektedir. Revizyon çalışmaları hala devam ederken sahanın doğal ve beşeri özellikleri ile sahaya ait nüfus projeksiyonları dikkate alınmalıdır.

4.1.1. Nüfus Projeksiyonları ve Yönlendirici Etkisi

Doğum, ölüm ve göç hareketlerinin ileriki dönemlere ilişkin eğilimleriyle ilgili belli varsayımlara dayanarak nüfusun atılımı hakkında tahminlerin yapılması olarak betimlenen nüfus projeksiyonları, ülkeler için hayati demografik göstergelerdir. Nüfus projeksiyonları, sosyo-ekonomik politikaların uygulanmasında ve sektörler için zorunlu olan üretici ve tüketici sınıflarının yaş ve cinsiyete göre belirlenmesinde yardımcı bir araç niteliği taşımaktadır (Sertkaya Doğan, 2018:36).

Şehirleşme olgusunun beşeri çevre elemanlarıyla doğrudan pek çok ilgisi bulunmaktadır. Öncelikle şehirleşmenin planlı bir şekilde gelişmesinde ülkemizdeki yerel yönetimlerin önemli rolü vardır. Belediyeler ileriki dönemlerde büyüme oranlarını hesaba katarak imar planlarını yapıp, şehrin yatay gelişim alanlarını tespit eder ve büyüme yönü üzerinde olan araziler, yasaya uygun bir şekilde imara açılıp yerleşme alanlarına dönüştürülür (Altaş, 2015:138). Nüfus projeksiyonları bir yerleşmenin imar planı hazırlanırken göz ardı edemeyeceği en önemli faktördür. Nitekim eğitim, sağlık, konut, ticaret, sanayi gibi hizmet alanlarına ne denli yatırım yapılıp yapılmayacağı konusunda bir öngörüye sahip olunur. Böylece belediyeler hatalı demografik yatırımlar yapmaktan kaçınırlar.

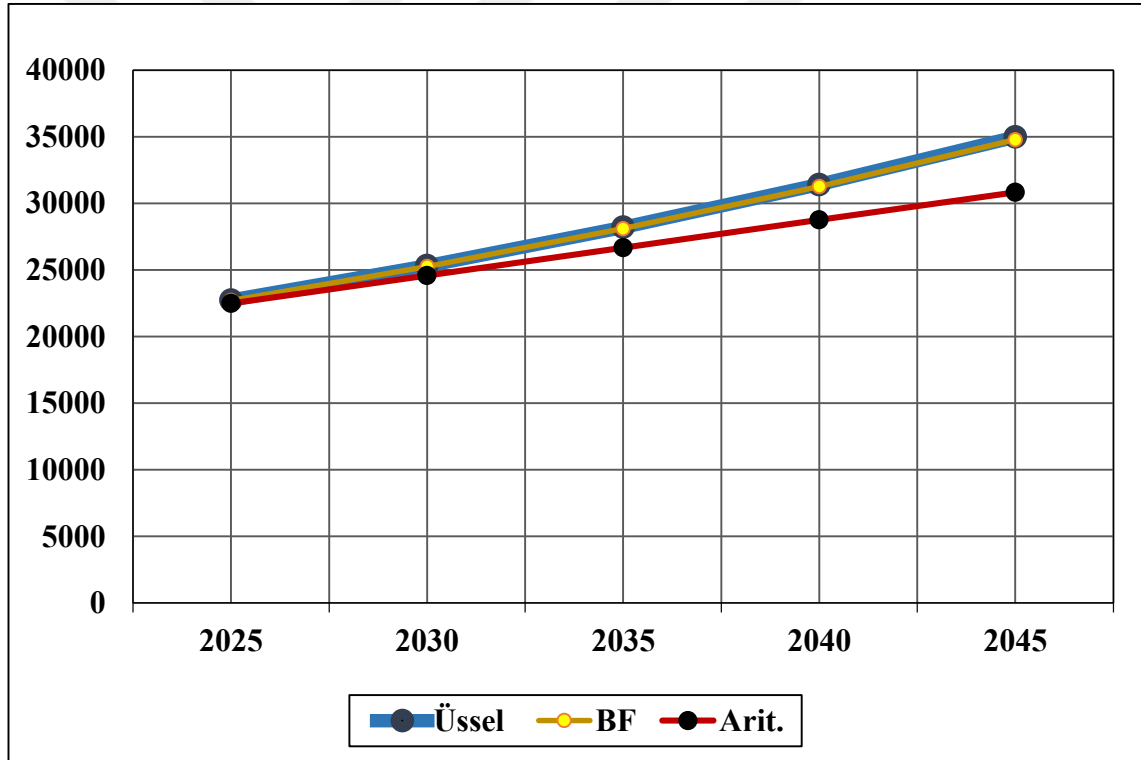
Araştırma sahasına ait nüfus projeksiyonları oluşturulurken 2015-2020 arasındaki beş yıllık nüfus değişimleri dikkate alınmıştır. Bu projeksiyonlara göre nüfus değerleri arasında farklar olsa da birbirlerine yakın değerler mevcuttur. Özellikle üssel artış yöntemi ile bileşik faiz yöntemi birbirine çok yakın değerler öngörmüştür (Bkz. Tablo

4.1). Öyle ki üssel faiz yöntemi ekseni ile bileşik faiz yöntemi ekseni üst üste gelmiştir (Bkz. Şekil 4.1).

Tablo 4.1. Ortaköy'ün Belirli Projeksiyon Yöntemlerine Göre Gelecekteki Tahmini Nüfus Miktarları.

Yıllar	Geometrik (Üssel) Artış Yöntemi	Birleşik Faiz Yöntemi	Aritmetik Yöntem
2025	22733	22707	22496
2030	25320	25261	24581
2035	28200	28103	26666
2040	31409	31265	28751
2045	34982	34782	30836

Kaynak: TÜİK verilerinden derlenmiştir.

Şekil 4.1. Ortaköy'e Ait Nüfus Projeksiyonları.

2015 yılında Ortaköy ilçe merkezi nüfus miktarı 18326 iken, 2020 yılında nüfus miktarı 20411 olarak sayılmıştır. Aritmetik yönteme göre 2025 yılında Ortaköy ilçe merkezi nüfusunu 22496 olarak hesaplanmıştır. Birleşik faiz yöntemi 2025 yılında Ortaköy ilçe merkezi nüfusunu 22707 olarak hesaplamıştır. Geometrik artış yöntemi ise 2025 yılı için belirtilen nüfus miktarlarından daha fazla nüfus miktarı öngörmüş ve nüfusu

22733 olarak hesaplamıştır. Buna göre araştırma sahasında 2045 yılında aritmetik yöntemle göre nüfus 30836, bileşik faiz yöntemine göre nüfus 34782, üssel artış yöntemine göre ise nüfus 34982 olacaktır.

4.2. ALTYAPI DURUMU ve ALTYAPI SORUNLARI

Ortaköy’de doğal gaz çalışmaları 10 Nisan 2017 tarihinde başlamıştır ve kısa bir sürede kentin büyük bir kısmında doğalgaz alt yapı çalışmaları tamamlanmıştır. Ancak Maltepe, Esentepe ve Çankaya mahallerinde hala doğalgaz alt yapı çalışmalarının tamamlanmadığı sokaklar bulunmaktadır. Özellikle Balcı mahallesine doğalgaz alt yapı çalışmaları hiç ulaşmamıştır. Alt yapı çalışmalarının tam anlamıyla bu mahallelerde tamamlanmaması sonucunda bozuk olan yollar yapılamamakta, çalışmaların devam etmesiyle daha da bozulmaktadır. Özetle sahada ulaşım sistemleri sıkıntılıdır.

Sahada geç cumhuriyet döneminde meydana gelen mahallelerde kanalizasyon sistemi ve su şebeke sisteminde genel bir sıkıntı olmamakla birlikte, sahanın merkez mahallelerinde belli dönemlerde kanalizasyon sistemi yetersiz kalmaktadır. Saha çukur bir görünümüne sahiptir. Merkez mahalleleri ise sahanın eğimi az, yükseltisi çevresine nispeten düşük alçak, çukur kesimindedir. Bundan dolayı Ortaköy’de mevsim normallerinden fazla yağış düştüğünde merkez mahallelerde küçük çaplı seller görülmekte ve buna bağlı olarak günlük hayat aksamaktadır.

4.3. SORUNLAR ve ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Yarı kurak alanlar için her daim sorun olan bitki örtüsünden ve yağıştan mahrumiyet, araştırma sahası içinde geçerli bir sorundur. Yağış az olduğu için sahadaki topraklar genellikle tuzlu ve kireçlidir. Bu toprak özelliklerine uygun belli aralıklarla ağaçlandırma çalışmaları yapılmalıdır. Ağaçlı alanlar korunmalıdır. Yağışın belli aylarda düştüğü araştırma sahasında, mayıstan itibaren sıcaklık ile buharlaşmanın artmasına bağlı olarak özellikle yaz aylarında su kaynaklarında ciddi azalmalar görülmektedir. Bu durum Ortaköy’de su sıkıntısı yaşanmasına sebep olmaktadır. Yöre halkı ve çiftçinin su kaynaklarını bilinçli kullanması konusunda duyarlı olması gerekmektedir. Özellikle çiftçinin modern tarım yöntemlerini uygulaması bu konuda ciddi bir fayda sağlayacaktır.

Araştırma sahasında iş imkânları çok kısıtlıdır. Yetişip gelmekte olan genç nüfus üniversite eğitimi almak için kentten göç ederken, üniversite eğitimi son bulduğunda geri dönmeyi tercih etmemektedir. Ayrıca iş imkânlarının kısıtlı olması olgun nüfus içinde çevredeki büyük şehirlere göçü tetiklemektedir. Bu durum ileriki dönemlerde Ortaköy'deki genç nüfusun ve nitelikli iş gücü sayısının azalacağına işaret etmektedir. Dolayısıyla sahanın potansiyeli tespit edilip yeni istihdam olanakları sağlanmalı ve kentin sağlıklı bir büyüme ile gelişmesi hedeflenmelidir.

Ortaköy'de son zamanlarda kentleşme hızı ivme kazanmış ve çok katlı konutlar gözde olmuştur. İlçe merkezinde yeni konutlar için alanlar kısıtlı olduğundan dolayı kentleşme hızı Maltepe ve Esentepe mahalleleri ile Balcı Mahallesi arasındaki tarım alanlarında yoğunluk kazanmaktadır. Nitekim Balcı Köyü'nün Ortaköy'e dâhil olması ile yeni alanlar ortaya çıkmış ve kentin gelişme yönünün şekillenmesi hedeflenmiştir. Ancak sahada meydana gelen bu hızlı kentleşme gerekli tetkikler yapılarak denetim altında, planlı ve sağlıklı olmalıdır. Tarım arazileri ve yeşil alanlar bu hızlı ve çarpık kentleşmeden zarar görmemelidir.

Ortaköy'de modern sanayi tesisleri gün geçtikçe artmakta ve gelişmektedir. Bu gelişme sanayi destek projeleriyle uzun ömürlü hale getirilmelidir. Modern sanayi tesisleri denetim altında olmalı, doğaya zararlı atıkların atılması önlenmeli ve fabrika bacalarına filtre takılmalıdır. Aynı zamanda bu tesisler desteklenmeli sermaye imkânları yaratılmalıdır. Ayrıca soba ve kömürlü kalorifer sistemine sahip evlerin bacalarına da filtre takılmalı, doğaya verilen zararların önüne geçilmelidir. Günümüzde modern sanayi tesisleri risk teşkil etmemektedir fakat risk teşkil etmesi de beklenilmemeli, ivedilikle önlemler alınmalıdır.

Ortaköy'deki bir diğer önemli sorun ise sosyo-kültürel faaliyetlerin ve spor faaliyetlerinin sahada sınırlı olmasıdır. Bu durum hem yöre halkı için hem de yörede geçici süreliğine bulunan insanlar için itici bir faktördür. İnsanların boş zamanlarını değerlendireceği, kendilerini yenileyebilmelerini sağlayacak, sergi, tiyatro, sinema ve spor aktivitelerinin gerçekleştirilebileceği alanlar oluşturulmalıdır. Ayrıca var olan turizm alanları değerlendirilmelidir. Böylece Ortaköy'deki rekreasyonel turizm potansiyeli açığa çıkarılmış ve turizm gelirleriyle ekonomik kalkınmaya katkı sağlanmış olunur.

Araştırma sahasında alt yapı ve üst yapı yetersizliği mevcuttur. Örneğin çok fazla yağış almayan araştırma sahasına normalden fazla yağış düştüğünde özellikle Ortaköy merkez mahallerinde küçük çaplı sel olaylarıyla karşılaşilmektedir. Bu durum alt yapı yetersizliğini açık bir şekilde göstermektedir. Sahadaki mevcut doğalgaz çalışmaları ise ulaşım sistemlerinde yetersizliğe neden olurken, söz konusu çalışmaların hala tamamlanamaması üst yapı yetersizliğini ortaya koyar niteliktedir. Araştırma sahasında meydana gelebilecek olası doğal ve beşeri sorunlar önceden belirlenmeli ve önlemler alınmalıdır. Nitekim merkez mahallelerdeki hızlı kentleşme, toprak ile temassızlık ve ağaçlandırılmaya önem verilmemesi bu sorunları doğurur niteliktedir.

İlkbahar mevsiminde yaşanan geç don olayları tarım ve hayvancılık faaliyetleriyle uğraşan çiftçiye onarılmaz zararlar vermektedir. Bu durum maddi kayıplara sebep olmakta ve çiftçinin belini bükmektedir. Geç don olaylarını önleyebilmek için çiftçiler bilinçlendirilmeli, su uygulaması, çiçeklenmeyi geciktirme, ısı yalıtımı, havanın karıştırılması gibi modern yöntemler öğretilmeli, gerekli teknolojik ürünler temin edilerek desteklenmeli ve bunun için planlı adımlar atılmalıdır.

Ortaköy ilçe merkezinde, yapılan nüfus projeksiyonlarına göre gelecekte nüfus artışı beklenmektedir. Bu durumda geleceğe yönelik alt yapı ve üst yapı hizmet planları bu nüfus artışı hesaba katılarak hazırlanmalıdır. Özellikle araştırma sahasında kentleşme hızının fazla olması göz önüne alınırsa tarım alanları imara açılmamalı, bunun yerine tarımsal verimliliği az olan alanlar tercih edilmeli ve tarım alanları korunmalıdır.

4.4. SRATEJİK YÖNETİM VE SWOT ANALİZİ

Aktan' göre, stratejik yönetim, özel sektör, kamu sektörü ve üçüncü sektörde (kar amacı gütmeyen gönüllü sektörde) etkinlik gösteren tüm kuruluşlarda, geleceğe yönelik amaç ve hedeflerin belirlenmesine ve bu hedeflere ulaşılabilmesi için yapılması gerekli işlemlerin tespit edilmesine sağlayan bir yönetim tekniğidir (Aktaran: Çoban ve Karakaya, 2010:343).

SWOT analizi ise üzerinde çalışılan sahanın, kurum veya kuruluşların, uyguladığı yöntemlerin, sürecin veya gelecekte karşılaşılabilecekleri durumların analizini yapabilmek için uygulanan bir yöntemdir. Bu yöntem hayata geçirilirken o sahanın güçlü yönlerini,

zayıf yönlerini, fırsatlarını ve tehditleri içeren bir sıralamayla strateji planlaması yapılmaktadır. Buna göre Ortaköy'ün SWOT analizi yapıldığında;

Güçlü Yönler

- Okuma yazma oranının yüksek olması.
- Eğitime önem verilmesi, sahada özel eğitim kuruluşlarının artması ve kamu eğitim kuruluşlarının çeşitlenmesi.
- Kent içi ulaşımın kolay olması.
- Yöre halkının kültürüne ve ananelerine bağlı olması.
- Doğalgaz kullanımına geçilmesiyle birlikte hava kirliliğinin önüne geçilmesi.

Fırsatlar

- Ortaköy MYO'nun bulunması ve etki alanının geniş olması.
- Sahanın Aksaray ve Kırşehir ulaşımında etkin olması.
- Modern sanayi tesislerinin artış göstermesi.
- Hububat ve hayvancılık faaliyetleri alanındaki üretici ile sanayicinin aracısız bir araya gelebilmesi.
- Ankara-Tarsus Otoyolu'nun (D21) Ortaköy sınırları içerisinde geçmesi.
- Yapımı hala devam eden yük treni hattının araştırma sahasından geçecek olması.

Zayıf Yönler

- İş olanaklarının kısıtlı olması.
- Alt yapı çalışmalarının yetersiz kalması.
- Turizm potansiyelinin açığa çıkarılamaması.
- Ağaçlandırma çalışmalarının yetersiz olması.
- Sosyal faaliyetlerin kısıtlı olması.
- Gençlik merkezinin olmaması.

- Doğal kaynakların bilinçli kullanımı konusunda yeterince duyarlı olunmaması.
- Özellikle yaz aylarında su sıkıntısı yaşanan sahada, çiftçilerin ve yöre halkının su kullanımı konusunda bilinç sahip olmaması.
- Hayvancılık ve tarım faaliyetlerinin yeterince desteklenmemesi ve modern yöntemlere geçilememesi.
- Turizm alanlarının (Ersele Yeraltı Şehri, Yunus Emre Türbesi, Hacı Ali Paşa Camii vs.) tanıtılmasında yetersiz kalınması.
- Kütüphane kaynaklarının yetersiz oluşu, güncel olmayışı ve her yaşa hitap etmemesi.
- Yöre halkında kitap okuma alışkanlığının zayıf olması.

Tehditler

- Genç nüfusun göç etmesi.
- Nitelikli iş gücü sayısının azalması.
- Plansız ve hızlı kentleşme.
- Tarım alanlarının imara açılması.
- Su kaynaklarının bilinçsiz kullanımı.
- Modern sanayi tesislerinin doğa ile olan ilişkisinin denetim altında olmaması.

SONUÇ

‘Ortaköy ilçe Merkezi’nin Coğrafyası (Aksaray)’ adlı yüksek lisans tezine konu olan Ortaköy kent yerleşmesi, İç Anadolu Bölgesi’nin Orta Kızılırmak Bölümü’nde yer almaktadır. Araştırma sahası Aksaray iline bağlı bulunmakta ve il merkezine 55 km uzaklıkta yer almaktadır. Üç tarafı dağlık ve tepelik alanlarla çevrili inceleme sahasının yer aldığı konum kolüvyal ve alüvyal depoların bulunduğu bir ova niteliğindedir ve Harmandalı Ovası’nın adeta bir devamı gibi uzanmaktadır.

Orta Anadolu Kristalen Kütlesinin batı kesiminde yer alan Ortaköy, Ortaköy Granitoyidi’nin üzerinde yer almaktadır. Bir başka deyişle Baranadağ Plütunu üzerinde yer almaktadır. Orta Anadolu Kristalen Kütlesinde iç dilimlenme meydana gelmiş ve bu olay kütlede kısmi kabuksal ergimeye sebep olmuştur. Söz konusu kısmi ergime Ortaköy Granitoyidi’nin oluşumuna sebep olmuştur. Ortaköy Granitoyidi ise Kırşehir Masifi’nin araştırma sahasında bulunan Kaman Grubu formasyonlarını kesmektedir. Dolayısıyla saha şiddetli depremlerin görüldüğü bir alan değildir.

Engibeli bir topoğrafya da yer alan Ortaköy ortalama 1150-1300 m. yükselti basamakları arasında yer alıp, yükselti merkezden çevreye doğru artmaktadır. Sahanın en yüksek noktasını 3050 m. yükselti ile Göbek Dağı oluşturmaktadır. Coğrafi faktörlere bağlı olarak oluşan sahanın iklimi merkezden çevreye doğru değişiklik göstermektedir. Akdeniz ikliminin yarı-kurak iklim tipine sahip olan araştırma sahası en fazla yağışını konveksiyonel yağışlarla ilkbahar (96,6 mm) mevsiminde, en az yağışını ise yaz (39,0 mm) mevsiminde almaktadır. Dolayısıyla sahaya ilkbahar mevsiminde yeşeren yaz mevsiminde kuruyan kısa boylu ot (bozkır/step) formasyonu hâkimdir. Bu formasyon kendini sahada Dağ Stebi/ Alçak Dağ Stebi olarak göstermektedir. Bu durum ise Ortaköy’de küçükbaş hayvancılık faaliyetleri için uygun ortam sağlamaktadır. Ancak bu faaliyetler Çankaya mahallesi, Maltepe mahallesi ve Balcı mahallesiyle sınırlıdır.

Yıllık ortalama sıcaklık değeri 12,2°C olan Ortaköy’de sıcaklıklar yaz mevsiminde çıkabileceği en üst safhaya çıkmaktadır. Erinç indisine göre yarı kurak, Thorntwaite su bilançosuna göre ise (**D B’2 d b’3**) yarı kurak, su fazlası yok veya pek az olan sahada yaz kuraklığı etkili olmaktadır. Yıllık sıcaklık amplitüd değeri 22,7°C olan sahada donlu gün sayısı (71,5) da oldukça fazladır.

Akarsu ağı bakımından yakın çevresine göre sınırlı kaynaklara sahip olan Ortaköy’de, Ortaköy, Daloğlu ve Demirli dereleri saha için önemli dönemlik akarsulardır. Söz konusu akarsular ilkbahar mevsiminde sıcaklıkların artmasıyla birlikte karların erimesi ve yağmur yağışlarının artması sonucunda kar ile yağmur sularından beslenmektedir. Aynı zamanda bu akarsuların kolları da kaynağını Ekecek Dağı’ndan alan kaynak sularıyla beslenir. Arazi yapısına uygun akan konsekant akarsular sahada sentripedal drenaj ağı görünümünü vermektedir.

Araştırma sahasında en yaygın toprak grubunu azonal toprak grubuna mensup olan Kolüvyal topraklar ile zonal toprak grubuna mensup olan Kahverengi ve Kireçsiz Kahverengi topraklar oluşturmaktadır. Sahanın büyük bir bölümünü kapsayan Kolüvyal topraklar bahçe tarımı ve tarla tarımı için önem teşkil eden alanları oluşturur.

Ortaköy’ün yerleşme tarihinin ilk Tunç çağına kadar dayandığı tahmin edilse de Zafer Mahallesi Selçuklu dönemine, İstiklal Mahallesi ise Osmanlı dönemine dayanmaktadır. Ortaköy, tahrir defterlerinde Eyyüb-ili Nahiye merkezinin kalıntıları üzerine yerleşen bir Tatar yerleşmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Kayıtlarda Zafer Mahallesi’nde bulunan sebze pazarının kurulduğu mevkide günümüze ulaşamayan bir Tatar Şeyhi’ne ait türbeden bahsedilmekteyken, İstiklal Mahallesinde ise yine Osmanlı dönemine ait Hacı Ali Paşa Cami hala günümüzdeki varlığını korumaktadır. Sahanın tarihsel gelişimi sırasıyla Karşı, Kızılay, Fatih, Plevne, M. Akif Ersoy, Yeni mahallerine doğru olmuştur. Cumhuriyetin 1960-2000 yılları arasında bu genişleme Esentepe, Maltepe ve Çankaya mahallerine doğru devam etmiştir. Son olarak 2000-2020 yılları arasında ise araştırma sahasına Balcı Mahallesi dâhil olmuştur.

Ortaköy ilçe merkezinin, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine (ADNKS) göre 2020 yılında toplam nüfusu 20411 olarak tespit edilmiştir. Bu nüfusun % 66’sını çalışan nüfus olarak tanımlanan 15-64 yaş arası olgun nüfus oluşturmaktadır. Araştırma sahasından göç eden nüfus günden güne artmaktadır ve göç eden nüfusun büyük bir kısmını ise yine 15-64 yaş aralığındaki çalışan nüfus oluşturmaktadır. Dolayısıyla araştırma sahası hem Türkiye yaş ortalamasından hem de Aksaray yaş ortalamasından daha büyük bir yaş ortalamasına sahiptir.

Ortaköy nüfusunda, I. Dünya Savaşının etkileri gözlenirken, II. Dünya Savaşının patlak vermesi ve erkek nüfusun askere alınması nüfusu olumsuz yönde etkilemiştir. Bu

olumsuz etki Ortaköy ilçe olana dek sürmüş ilçe olduktan itibaren ise gerek çeşitli kamu ve kuruluşların açılmasından gerekse yeni iş kollarının ortaya çıkmasından dolayı göç almaya başlamıştır. Hızlı nüfus artışı 2000’li yıllara kadar devam etmiştir. Ancak 2000’li yıllarda saha sosyo-ekonomik olarak zamanın gereklerini yerine getiremediği için göç vermeye başlamış ve nüfus miktarında büyük bir azalma meydana gelmiştir. Günümüzde ise modern sanayi tesislerinin sayısının her geçen gün artması ve yeni iş kollarına ihtiyacın ortaya çıkması gibi durumlarla göç hareketinin bir nebze olsun önüne geçilmiştir. Kısaca araştırma sahasında istihdam imkânları oluşturulup, çeşitlendirilerek bu göç hareketi yavaşlatılmalı ve göç alan merkez haline getirilmesi için çekici yönler ön plana çıkarılmalıdır.

Ortaköy’de hizmet sektörlerinin ivme kazanması, canlı bir ticaret hayatının ön plana çıkmasında etkili olmuştur. Özellikle sahanın Perşembe günleri kurulan pazarlar sayesinde hem civar köylerden hem de Gülşehir’e bağlı köylerden dahi ziyaretçi alması sahanın ticaret hayatını olumlu etkileyen faktörlerdendir. Nitekim saha karşımıza hizmet fonksiyonunun ön planda olduğu, hizmet-sanayi ve tarım kenti olarak çıkmaktadır.

Araştırma sahasında ulaşım faaliyetleri, kentin kalkınması ve gelişmesi için zayıf ivmelidir. Ancak sahada yapımı 2020 yılında biten ve Türkiye’nin en uzun otoyolu olma özelliğine sahip olan Ankara-Tarsus Otoyolu (D21) kentin ulaşım faaliyetlerinin ve gelişiminin artmasında bir fırsat niteliğindedir. Bu otoyolun Ortaköy’den geçiyor olması saha için stratejik bir önem ortaya koymaktadır. Nitekim yine Ortaköy sınırları içerisinde geçecek olan yük treni hattı ile Organize Sanayi Bölgesi teklifinin kabul edilmesi üzerine kurulacak OSB bu durumu destekler niteliktedir. Bu ulaşım sistemleri ve OSB önümüzdeki yıllarda Ortaköy’ün geçiş noktası haline gelmesinde, kentin kalkınmasında, gelişmesinde ve etki alanının genişlemesinde önemli etkenler olarak sıralanabileceklerdir.

Kapadokya bölgesinde yer alan araştırma sahasına bağlı, Ortaköy-Gülşehir sınırında bulunan Çatin-Ozancık köyleri arasında Ersele yeraltı şehri bulunmaktadır. Ersele yeraltı şehri Bizans dönemine ait olmakla birlikte beş katlı bir yeraltı şehri olduğu sanılmaktadır. Söz konusu yer altı şehrinin ilgili kişi ve kurumlarca yer altı şehrine ait bilimsel çalışmalar ile çevre bakımının yapılması, yöre halkı tarafından verilen hasarların onarılması ve tanıtımının yapılarak turizme kazandırılması gerekmektedir.

Ortaköy ilçe sınırları içinde bulunun Yunus Emre Türbesi ve Taptuk Emre Türbesi değerlendirilmeli ve araştırma sahasının inanç turizmi potansiyeli ortaya çıkarılmalıdır. Özellikle yakın çevrede Ahi Evran Türbesi ve Hacı Bektaş Veli Türbesi'nin bulunması araştırma sahası için bir avantajdır. Bu avantaj kullanılarak söz konusu turistlerin sahaya gelmesi sağlanabilir. Bu kapsamda çeşitli festivaller ve anma günleri düzenlenmeli ve türbelerde yatan önemli zatlar tanıtılarak, inanç turizmi kenti olmak hedeflenmelidir.

Sonuç olarak Ortaköy bir kent yerleşmesidir. Kırsal görünümünden uzaklaşmakta, kent görünümüne kavuşmakta olan idari bakımdan ilçe merkezidir. Her ne kadar çevre illere göç vermekte olsa da, civar köylerden de hala göç almaya devam etmektedir. Bu durum az da olsa kırsal görünümün devam etmesine sebep olmaktadır. Dolayısıyla çeşitli alt yapı sorunları ortaya çıkmakta ve planlanan demografik yatırımlar yetersiz kalmaktadır. Yakın zamanda hazırlama aşaması son bulacak imar planında değinilen tüm konular dikkate alınmalı ve çözümler üretilmelidir. Yakın gelecekte planlı, gelişen ve sorunları hallolmuş bir Ortaköy görmeyi umut ediyorum.

KAYNAKÇA

- Akçayır, Y. & Özgül, M. (2020). *Çatin*. İzmit: BAYŞAD Yayınevi.
- Aksoy, B. (2003). Deney Yöntemi ile Atmosfer Basıncı Konusunun Öğretimi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 207-226.
- Alaeddinoğlu, F., Toroğlu, E. ve Elibüyük, M. (2007). Gevaş Kasabası ve Fonksiyonları. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (15), 85-114.
- Aliağaoğlu, A., Çildam, S. Y. (2017). Sağlık Fonksiyonu Açısından Edremit Şehri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (41), 213-236.
- Alkan, A., Arınç, K. (2018). Silvan Şehrinin Kuruluşu, Gelişmesi ve Fonksiyonları. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(11), 64-96.
- Altaş, N. T. (2014). Fonksiyonel Özellikleri Bakımından Uzundere Kasabası. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(1), 229-247.
- Altaş, N. T. (2015). *Coğrafi Çevre Unsurlarıyla Şehirleşme Etkileşimi Bakımından Erzurum şehri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Altın Bayer, T. (2010). Hasandağı ve Melendiz Dağı Çevresinde Topografik Faktörlere Göre Yayla ve Ağılların Dağılışı. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 8(2), 189-211.
- Angı, O. S. (2007). Aksaray Yaylak Graniti'nin Kaplama Taşı Yönünden Özelliklerinin Araştırılması (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Arıbaş, K. (2002). *Aksaray Ovası'nın Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arınç, K. & Uzanç, M. (2003). Akşehir'in Kuruluşu, Gelişmesi ve Şehrsel Fonksiyonları. Atatürk Üniversitesi, *Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 139-167, Erzurum.
- Arınç, K. (2011). Ekolojik Yönleriyle; Bursa Ovasında Arazi Kullanılışı ve Çevresel Etki Değerlendirmesi. *Atatürk Üniversitesi Doğu Coğrafya Dergisi*, Sayı 10, 95.

- Arınç, K. (2016). *Doğal, Beşeri, İktisadi ve Siyasi Yönleriyle İç Anadolu Bölgesi*. Erzurum: Biyosfer Araştırma Merkezi Yayını.
- Arınç, K. (2018). Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin İnanç Turizmi Potansiyeli ile Bölgesel Kalkınma Bakımından Değerlendirilme İmkânları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22 (Özel Sayı 2), 2129-2147.
- Aslan, S. B., Saraç, G., Gürbüz A., Yücel, T.,O., Yedek Ö. (2017). Yeni Verilerle İrdelenen Peçenek Havzası. 70. *Türkiye Jeoloji Kurultayı Bildiri Özleri*. 726-
- Atabey, E. (1989). *1:100000 Ölçekli Açınsama Nitelikli Türkiye Jeoloji Haritaları Serisi*. Ankara: Jeoloji Etütleri Dairesi.
- Atalay, İ. (1983). Erzurum Ovası ve Çevresinin Toprakları. *Ege Coğrafya Dergisi*, 1(1).
- Atalay, İ. (2011). *Toprak Oluşumu, Sınıflandırılması ve Coğrafyası*. İzmir: Meta Basım Matbaacılık Hizmetleri.
- Atasoy, A. (2017). Hassa İlçesi'nin (Hatay) Toprak Coğrafyası. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (48).
- Avcı, S. (1993). Türkiye'de Şehir ve Şehirli Nüfusun Dağılışı. *Türk Coğrafya Dergisi*, (28), 249-269.
- Aygün, N. (2017). 1830'larda Aksaraylı Konar-Göçer Topluluklardan Çemelü Cemaati. *Kapadokya Tarih ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 384-397.
- Aylar, F. (2015). Budaközü Çayı Havzası Topraklarının Genel Özellikleri ve Başlıca Sorunları. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (17).
- Baylak, H. M. & Taş B. (2021). Kentleşmede İşlevsel Yaklaşım ve Aksaray Kenti. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(1), 120-140.
- Bozyiğit, R. & Güngör, Ş. (2011). "Konya Ovasının Toprakları ve Sorunları". *Marmara Coğrafya Dergisi* (24), 169-200.
- Bulut, E. (2018). *Eskiçağ'da Kappadokia Bölgesi'nin Tarihi Coğrafyası*. (Doktora Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ceylan, M. A. (2011). Vize'de (Kırklareli) Yerleşmenin Gelişimi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (23), 53-92.

- Çoban, B., Karayaka, Y. E. (2010). Geleceği Planlamada Stratejik Yönetim ve SWOT Analizi: Kavramsal Yaklaşımlar. *Yeni Dünya Bilimler Akademisi e-Dergisi*, (5), 342-352.
- Darkot, B. (1967). Şehir Ayrımında Nüfus Sayısı ve Fonksiyon Kriterleri. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, 16, 3-8.
- Demir, M., Alım M. (2017). Fonksiyonel Özellikleri Bakımından Kars Kenti. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 537-560.
- Deniz, T. (2014). Zonguldak İlinde Nüfusun Gelişimi ve Dağılışı. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 19(32), 299-320.
- Doğan, Ö. S. (2009). Nüfus Coğrafyası Açısından Bir İnceleme: Silivri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (20), 1-19.
- Doğanay, H. (1997). Türkiye Beşeri Coğrafyası. İstanbul: MEB Yay. No: 2982.
- Efe, R. (1999). “Güney Marmara Bölümü Batısında Toprak Oluşumunu Etkileyen Coğrafi Faktörler ve Toprakların Özellikleri”. *Türk Coğrafya Dergisi*, (34), 193-209.
- Eraslan, S. (2019). *Karaman Ahkam Defterleri'nde Kayıtlı Aksaray Kazasına Gönderilmiş Hükümlerin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*. Karaman : Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erdal, Z. (2014). *Aksaray'da Türk Devri Mimarisi*. (Doktora Tezi). Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erol, O. (2011). *Genel Klimatoloji*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Erol, O. (1964). Tuzgölü Doğusunda Coğrafya Araştırmaları. *Türk Coğrafya Dergisi*, (22-23), 65-78.
- Erol, O. (1993). “Ayrıntılı Jeomorfoloji Haritaları Çizim Yöntemi.” İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Bülteni, 10: 19-37.
- Eyce, B. (1994). Konya’da Küçük Sanayide Çalışan Ailelerde Kadının Sosyal Kontrol Gücü. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler

- Göncüoğlu, M.C. & Türeli, T.K. (1993). Orta Anadolu Ofiyoliti Plajiyogranitlerinin Petrolojisi ve Jeodinamik Yorumu (Aksaray-Türkiye). *Doğa- Türk Yerbilimleri Dergisi* (2), 195-203.
- Görendağlı, N. A. (2010). 1954 ve 2009 Yılları Arasında Kızılırmak'ın Yatak Tipinde Gözlenen Değişimler. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 93-104.
- Gözen, S. (2014). *Aksaray Ortaköy İlçesi Monografisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Niğde: Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gümüştü, O. (2001). *XVI. Yüzyıl Larende (Karaman) Kazasında Yerleşme ve Nüfus*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Gümüştü, O. (2018). Tarihi Coğrafya ve Kültürel Miras. *Erdem*, (75), 99-120.
- Günay, E., Atılgan, D. & Serin, E. (2017). Dünya'da ve Türkiye'de Göç Yönetimi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7 (2), 37-60.
- Güner, İ. (1997). Iğdır'ın Kentsel Fonksiyonları ve Fonksiyonel Sınıflandırmadaki Yeri. *Türk Coğrafya Dergisi*, (32), 79-98.
- Hoşgören, M.Y. (2010). *Jeomorfoloji'nin Ana Çizgileri I*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Hoşgören, M.Y. (2013). *Hidroğrafya'nın Ana Çizgileri I Yeraltı suları- Kaynaklar- Akarsular*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Hüseyinkılıçoğlu, A. (2008). *Karaman Beylerbeyliği'nde Konar-Göçer Nüfus (1500-1522)*. (Doktora Tezi). Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaya, D. (1983). Ortaköy ve Çevre Folkloru Araştırması. *Türk Folkloru*, 4 (42), 21-23.
- Kaya, D. (1984). Yunus Emre'nin Aksaray Ortaköy'deki Mezarı Üzerine Düşünceler. *Halk Kültürü* (2), 41-54.
- Kayserili, A. (2014). *Erzurum Şehrinin Kültürel Coğrafyası (Maddi Kültür Öğelerine Göre)*. (Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koca, H. & Girgin, M. (2000). Alayehir İlçesine Mevsimlik İşgücü Göçü. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 6(4), 301-321.

- Koçak, K. (2000). Ortaköy (Aksaray) Yöresindeki Kırıntılı Kayaçların Bölgesel Metamorfizması. *MTA Dergisi*, (122), 43-52.
- Koçman, A. (1984). “Yukarı Kura Nehri Havzasının Toprakları”. *Ege Coğrafya Dergisi* (2), 151-176.
- Koday, S. (2005), “Gümüşhane İlinin Eğitim Coğrafyası”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 45-56.
- Kopar, İ. (2007). *Hasan Dağı ve Yakın Çevresi'nin Fiziki Coğrafyası*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Kopar, İ. (2010). *Melendiz ve Karasu Çayı Havzalarının Jeomorfolojisi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları. No:981.
- Kürçer, A. (2012). Tuz Gölü Fay Zonunun Neotektonik Özellikleri ve Paleosismolojisi, Orta Anadolu, Türkiye (Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Muratgeldiev, Y., Küçüköyük, M., Bingöl, Ü., Güney, K., & Geven, F. (2000). İran-Turan Floristik Bölgesi. *S.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Fen Dergisi*, 119-124.
- Öcal, T. (2009). Kuruluşu, Gelişmesi Ve Fonksiyonları Açısından Saimbeyli Şehri. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (26), 161-189.
- Öner, N., Erşahin, S., Ayan, S. & Özel, H. B. (2016). İç Anadolu’da Yarıkurak Alanların Rehabilitasyonu. *Anadolu Orman Araştırmaları Dergisi*, 2(1-2), 32-44.
- Özçağlar, A. & Kasarcı, R. (1996). Türkiye’de Hanehalkı Sayılarının Coğrafi Dağılışı ve Kır Kesimi Hanehalkı Sayısının Ekonomik Faaliyete Göre Ayrımı. *Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, (5), 1-27.
- Özçağlar, A. (1997). *Türkiye’de Belediye Örgütlü Yerleşmeler (Kasabalar ve Şehirler)*. Ankara: Ekol Yayınevi.
- Özçağlar, A. (2005). Türkiye’de Mülki İdare Bölümlerinin İdari Coğrafya Analizi. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 3(1), 1-25.
- Özey, R. (2012). *Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği*. İstanbul: Aktif Yayınevi.
- Özgür, R. (1983). Aydın-Germencik-Ortaklar Dolayında Genç Tektoniğe Bağlı Jeomorfolojik Gelişme. *Maden Tetkik ve Arama Dergisi*, 142-147.

- Özür, N. K. (2016a). Sakin Şehir/Cittaslow Hareketi ve Yerleşme Coğrafyası. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (37), 151-157.
- Özür, N. K. (2016b). Şehirleşme Sürecinde Olan Kasabalarda Nüfus Gelişimi ve Yaş Yapısı İlişkisi: Ilgaz (Çankırı). *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 20 (2), 409-435.
- Sağlam, S. (2006). Türkiye'de İç Göç Olgusu ve Kentleşme. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, (5), 33-44.
- Sayhan, S. (1999). Barane Dağı Butoniyeri'nin Morfolojik Etüdü (Kaman-Kırşehir). *Türk Coğrafya Dergisi*, (34), 563-579.
- Sertkaya Doğan, Ö. (2018). Türkiye'ye 2040 ve 2060 Nüfus Projeksiyonlarına Göre Demografik Fırsatlar. *TİDSAD (Türk ve İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi)*, 18, 26-42.
- Sevindi, C. & Korkusuz, T. (2016). Türkiye'de Yaşlı Bağımlı Nüfusun Gelişimi. 2. *Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi*, 194-226.
- Seymen, İ. (1983). Tamadağ (Kaman-Kırşehir) Çevresinde Kaman Grubunun ve Onunla Sınırdış Oluşukların Karşılaştırılmalı Tektonik Özellikleri. *Türkiye Jeoloji Kurumu Bülteni*, 26, 89-98.
- Şahin, C. (2006). *Genel Coğrafya*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Şahin, C., Doğanay, H. & Özcan, N. A. (2007). *Türkiye Coğrafyası*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık. Öğretmen Kitapları Serisi, 4.
- Şıkoğlu, E. & Arslan, H. (2019). *Nevşehir Şehir Coğrafyası*. Nevşehir: Hiperlink Eğitim İletişim Yayıncılık.
- Şıkoğlu, E. & Arslan, H. (2020). Nevşehir'in Nüfus Kriterine Göre Şehirleşmesi ve Geleceğe Yönelik Nüfus Tahmini. *Kapadokya Araştırmaları İnsan ve Mekân*, 181-192.
- Taş, B. & Yiğit, İ. (2011). Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Beyşehir Kazası'nda Nüfus. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 27(81), 489-532.

- Topal, N. (2006). Karamanoğulları Döneminde Aksaray'da İskân ve Mahalleler. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (20), 207-216.
- Topal, N. (2017). Aksaray Sancağı Mahalle ve Köy İdarelerinde Muhtarlık Teşkilatının Kurulması (1835). *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 524-535.
- Tümertekin, E. & Özgüç, N. (2017). *Beşeri Coğrafya: İnsan, Kültür, Mekân*(17. Baskı). İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Türkan, O. (2021). İdari Coğrafya ve Yerleşme Coğrafyası Açısından Mahalle Kavramı. *Coğrafya Dergisi*, (42), 229-250.
- Uğurtaş, G. (1975). Tuz Gölü Havzasının Bir Bölümünün Jeofizik Yorumu. *M.T.A. Bülteni*, (85),38-57.
- Uluocak, N. (1974). Kuraklık ve Kurak Bölgelerin Özellikleri. *İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi*, 26(2). 135-156.
- Ünal, Ç. (2015). Türkiye Nüfusunun Yaşlanma Endeksi ve Potansiyel Destek Oranlarının Dağılımı. *HAYEF Eğitim Dergisi*, 12 (1), 235-249.
- Ünaldi, Ü. E. & Toroğlu, E. (2007). Aladağlar da Bitki Formasyonları ve Dağılımları. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(2), 227-240.
- Yalçın, M. G. & Şener, M. (2009). Basınçlı Akışkan Sondajlarında Dolaşım Bozukluğundan Kaynaklanan Fıskırma Sorununa Bir Örnek: Nevşehir–Gülşehir, Yakatarla CO2 Sondajı. *Jeoloji Mühendisliği Dergisi*, 33(2), 117-141.
- Yapıcı, N. & Nurlu, N. (2014). Ortaköy Granitoyidi'nin Petrografik ve Jeokimyasal Özellikleri (Yaylak/Aksaray). *Çukurova Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 29 (2), 69-78.
- Yavuz, S. & Yücesahin, M. M. (2012). Türkiye'de Hanehalkı Kompozisyonlarında Değişimler ve Bölgesel Farklılaşmalar. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 15(1), 75-118.
- Yörük, D. (2002). *XVI. Yüzyılda Aksaray Sancağı*. (Doktora Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Zaman, M. (2005). Türkiye'nin Önemli İnanç Turizmi Merkezlerinden Biri: Sümela (Meryemana) Manastırı. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 1-24.

HARİTA, İSTATİSTİK, RAPOR VE BÜLTENLER

Aksaray Çevre Durum Raporu 2019.

Aksaray İl Yıllığı 2000.

Aksaray İli Ortaköy İlçesi AT ve TİGH Projesi Planlama Toprak Etüt ve Toprak Endeksi Raporu (2014).

Aksaray Kültür Envanteri 2010.

Aksaray Yöresinin Jeolojik İncelemesi, Jeoloji Mühendisliği Bölümü Harita Alımı Dersi Raporu, Aksaray Üniversitesi, Aksaray: 2015.

Harita Genel Komutanlığı 2021, Ortaköy K32D1 ve K32A4 paftaları.

Ortaköy Esnaf ve Sanatkarlar Odası İstatistikleri (2020-2021).

Ortaköy Kaymakamlığı Brifing Dosyası (01.1.2021-06.30.2021).

İNTERNET KAYNAKLARI

URL 1: <http://ortakoy68.meb.gov.tr/> (Erişim Tarihi:05.08.2021).

URL 2: <http://tad.tarim.gov.tr/> (Erişim Tarihi:02.03.2020).

URL 3: <http://www.ortakoy.gov.tr/ortakoy> (Erişim Tarihi: 01.01.2021).

URL 4: <https://aksaray.bel.tr/> (Erişim Tarihi:03.09.2021).

URL 5: <https://corine.tarimorman.gov.tr/corineportal/> (Erişim Tarihi: 18.06.2021).

URL 6: <https://mgm.gov.tr/site/yardim2.aspx?ZIRAIDON> (Erişim Tarihi:11.12.2021).

URL 7: <https://mpgm.csb.gov.tr/1-100.000-olcekli-i-82132> (Erişim Tarihi: 05.12.2021).

URL 8: <https://ortakoy.bel.tr/> (Erişim Tarihi: 12.12.2021).

URL 9: <https://parselsorgu.tkgm.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 22.03.2021).

URL 10: <https://www.mta.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 12.04.2021).

URL 11: <https://www.tuik.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 08.05.2021).

URL 12: https://ortakoy.bel.tr/galeri-yunus-emre-millet-bahcesi_8#ortakoy-9 (Erişim Tarihi: 06.06.2022).

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Tuğba KOCA
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	
Y. Lisans Öğrenimi	
Bildiği Yabancı Diller	
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	
Tarih	